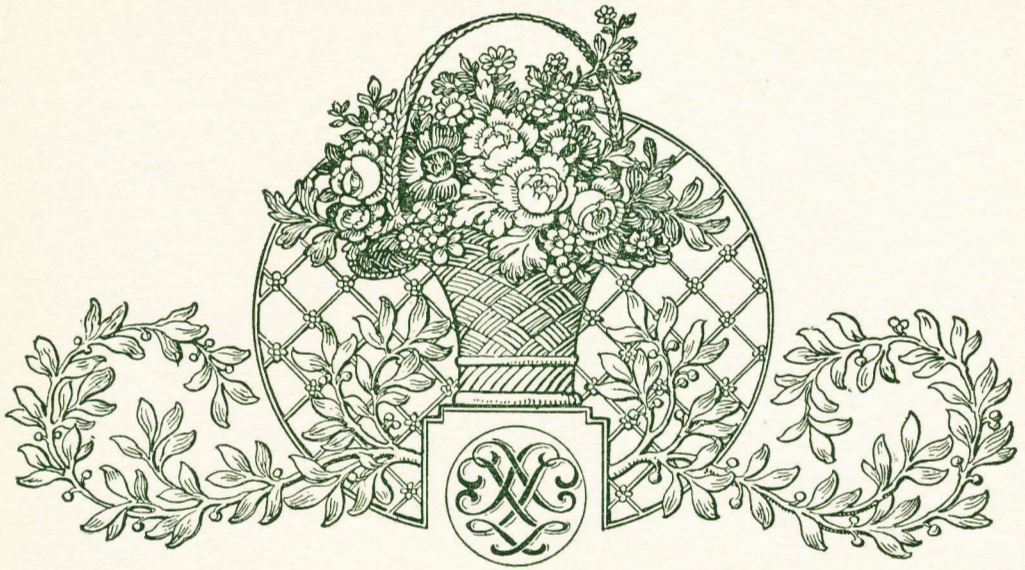

Svenska Linné-Sällskapets
Årsskrift

Årg. IV 1921

LIPPSALA 1921
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A. B.

2118

SVENSKA
LINNÉ-SÄLLSKAPETS
ÅRSSKRIFT

ÅRGÅNG IV · 1921

U P P S A L A

1921

UPPSALA 1921
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Linné och Pharmacopœa Svecica Ed. I. Av GUSTAF DRAKE . .	1— 15
A revision of Kalm's herbarium in Upsala. By H. O. JUEL . .	16— 23
Linné und die ungarische Botanik. Von E. GOMBOCZ	24— 32
I Linnés fotspår. Av R. SERNANDER. (Med 8 bilder)	33— 64
François-August Biard's tavla »La jeunesse de Linné». Av E. O. HULTGREN. (Med 1 bild)	65— 68
Linné som opponent på en ichthyologisk disputation 1730. Av E. LÖNNBERG	69— 79
Linné och Abraham Bäck. Av ERIK MÜLLER. (Med 2 porträtt och 1 teckning)	80—112
Linnés glasklockor. Av NILS SVEDELIUS. (Med 2 bilder) . . .	113—115
Linné und die Parnassiologie. Ein Nachtrag. Von FELIX BRVK. (Med 1 bild)	116—118
Linnéträdgården 1920. Av NILS SVEDELIUS. Med 2 bilder) . .	119—136

Linné-Sällskapets egna angelägenheter:

Styrelsens års- och förvaltningsberättelse för år 1920 . .	137—138
Skattmästarens berättelse för år 1920	—139
Revisionsberättelse	—140
Gåvor under år 1920	—141
Svenska Linné-Sällskapets styrelse	—142
Svenska Linné-Sällskapets ledamöter	143—160

LINNÉ OCH PHARMACOPOEA SVECICA ED. I

AV

GUSTAF DRAKE

»Ty nu är en fuselig, widlöftig, till mer än hälften onödig hopsambling, at wij med willia gå med lychta lusa dagen.» L.

»**M**IN BRODER, SOM ÄR DEN ENDASTE I COLLEGIO Medico som något kan göra, borde raffinera pharmacopæam» skriver LINNÉ till sin vän BÄCK d. ²³/₁₀ 1749. Härmed är impulsen given till revision av den då gällande farmakopén, Pharmacopoeja Holmiensis Galeno-Chymica, genom 1688 års medicinalordningar antagen som rättesnöre vid expedition av composita från apoteken. Saknande Materia medica kan den ej kallas farmakopé i egentlig mening, utan får betraktas som en kompositionsbok. Den upptog en mängd naturvidriga, dyrbara och minutiöst omständliga beredningar, och bland de ingående beståndsdelarna funnos kvarlevor från medeltidens vidskepelse. Särskilt sparades icke på ingrediensernas antal vid beredning av kryddor, tinkturer och dylikt, ty enligt den tidens lära var ett läkemedel desto verksammare ju flera beståndsdelar det innehöll; hjälpte ej det ena, så borde något av de andra göra det. Tinct. Bezoart. ex herbis t. ex. bereddes av 72 ingredienser jämte Theriak, som i sin tur bestod av 66 olika droger. En dyrbar blandning var Species Cordiales temperatæ, som bestod av 8 växtdroger jämte ben av hjortens hjärta, pärlor, hyacint, smaragd, saffir, saffran, mysk, ambra, guld och silver. »Just stora formulæ äro de, som skämt hela medicinen». L. Att särskilt LINNÉ skulle känna missnöjet stort med denna medeltidskodex är därför lätt förklarligt. I samma brev lämnar LINNÉ en längre förteck-

ning öfver växtdroger, som »vi kunna mycket wähl ombära i våra apotheker» och i ett följande brev d. ²⁴/₁₁ samma år nedanstående förteckning.

»Animalium partes ex. Ph. Holmens.

Sicca	Axungia	Succi	Integra
Ossa humana.	Human.	sang. hominis.	mumia.
Cranii.	<i>Ursi.</i>	Cervi.	mus.
Leporis tali.	Cati sylv.	<i>hirci.</i>	Pica.
Cervi cordis.	Canis.	Fel Lucii.	Rana.
<i>Lucii mand.</i>	Lupi.	Tauri.	Bufo.
<i>scpie.</i>	Vulpis.	Ursi.	stincus.
Dentes <i>liboris.</i>	Taxi.	Urina <i>humana.</i>	<i>viperæ.</i>
Rosmarini.	Leporis.	Stercora Columbæ.	Cantharis.
Hippopoth.	Cuniculi.	Ovis.	Forinica.
Lupi.	<i>Porci.</i>	<i>Alb. græc.</i>	scorpio.
Cornua <i>Cervi.</i>	Apri.	<i>Bovis.</i>	<i>Millepes.</i>
Alcis.	Anseris.	<i>Pavonis.</i>	<i>Lumbricus.</i>
Rhangif.	Anatis.	<i>Equi.</i>	Ilirudo.
Scarabæi.	Gallinæ.	Secreta	Cereb. humanum.
Testæ Alcis ung.	Caponis.		Oculi Lucii.
Strution. ova.	<i>Serpentis.</i>	<i>Castorca.</i>	Pulma <i>Vulpis.</i>
<i>Gall. ova.</i>	viperæ.	<i>Moschus.</i>	Hepar Lupi.
<i>Gonch.</i>	Lucii.	<i>Zibeth.</i>	Testic. Equi.
<i>Ostrea.</i>	Scurum	<i>Ranar. sperm.</i>	Priap. Cervi.
Matr. perl.		<i>Mel.</i>	Tauri.
Cochl.	Cervi.	<i>Cera.</i>	Ceti.
Ung. odor.	<i>Hirci.</i>	propolis.	Plum. perdicis.
Entali.	Hædi.	<i>Lacca.</i>	Exuv. serpent.
Dentali.	Ovis.		Oesypus.
Lapid. Percæ.	Medulla		<i>Ichtyocolla.</i>
Carpionis.			<i>sericum.</i>
			Tela Aranear.
			<i>Gallæ turcicæ.</i>
			Rosar. ung.
			<i>Chermes.</i>
			<i>Coccionell.</i>

jag har understrukt dem jag wille bewara¹. mon icke alla de andre kunne utmönstras? *O bone Deus, quantum est in rebus inane.*»

Här nedan skall i korthet redogöras för, varav dessa mystiska »animalium partes» bestodo och vartill de användes.

¹ Här tryckta med kursiv stil.

Ossa humana, människoben.² Ben hava sedan gammalt använts som läkemedel. De upphettades, varvid brosket förbrändes och återstoden, huvudsakligen bestående av kalciumfosfat, pulveriserades. Numera användes i medicinen på kemisk väg framställt kalciumfosfat, i veterinärpraxis dock av kreatursben framställt benmjöl. »Att stilla blodh på såår. Tagh kooben och brän them wäl till pulwer och strö thett i såret, thett hielper.» OL. MARTINI. L. Mat. med. vis: absorbens.

Ossa cranii, Cranium humanum, huvudskälben. I HENRIK SMIDS läkarebok av år 1577 förordades medlet på följande sätt: Tag hjärnskålen av en mansperson, som icke är död av sjukdom, helst av en hängd tjuv, ty en sådan anses kraftigast. Insätt den i en upphettad bakugn och underhåll värmen, till dess skallen bliver alldeles vit; stöt den sedan till pulver; tag av samma pulver 1 kvintin och 3 pæonkärnor finstötta, och giv den sjuke att dricka härav på fastande mage om morgnarne i lavendelvatten eller en dryck varmt vin . . . och befall Gudi verkan härav. I Pharm. holm. skulle medlet beredas genom att det fint raspades och sammanknådades till en pasta med en dekokt på rot, blommor och frön af pion, varpå blandningen torkades och pulveriserades; samma operation upprepades ännu en gång, varefter pulvret finrevs på en porfyrhäll. Det ingick i Magisterium epilepticum tillsammans med älghorn och älglövar, hjorthorn, enhörningshorn, smaragd och bärnsten, en dyrbar och hårdsmält blandning. L. Mat. med. Epilepsia?

Ossa Leporis tali, Tali Leporum, Astragalus Leporum, harsprång, ett ben ur harens bakfot. »Harsprånget hålles för vara godt emot Colique och har samma verkan som kräftstenar, att det absorberar något.» L. Det ansågs även urindrivande. L. Mat. med. Colica? Pleuritis? Epilepsia? Dystocia?

Ossa Cervi cordis, Ossa de Cordi Cervi, ben av hjortens hjärta. Utgjordes av de s. k. hjortkorsen, två små enhildningar, som stundom anträffas i hjärtkanmaren. De ingingo i Pharm. holm. mera dyrbara kompositioner och ansågos hjärtstyrkande. Ännu så sent som mot slutet av 1700-talet ordinerades Hjort-Hiert-watn »för vår allernädigste Konung». L. Mat. med. Vermes?

Ossa Lucii mandibularum, »gäddkäftben». Utgjordes av gäddans underkäksben, och begagnades vid leukorrhoe och bördsplågor. L. Mat. med. Pleuritis?

Ossa Sepiæ, valfiskfjäll, den under huden på bläckfisken, *Sepia officinalis* L., befintliga ryggskölden, till huvudsaklig del bestående av krita. »Brukas liksom kräftstenar mot magsyra; de brukas äfwen till fina

² Människoben torde i regel allmänheten själf hava förskaffat sig, ty kroppar, som i årtatal hängde ute i galgen, voro oflast defekta; särskilt eftersökta voro »tjuvfingrar». TROELS-LUND.

sakers som gull och Silfwers polerande.» L. Finnas ännu på apoteken och användas fortfarande som polermedel samt såsom kalkpreparat åt burfåglar. Namnets uppkomst är särskilt betecknande för forntidens naturkunskap: uppkastade på havsstränderna antogos de på grund av sin form vara fiskfjäll och på grund av sin storlek måste de ju tillhöra valfisken, den största »fisk» man kände till. L. Mat. med. Gonorrhœa, Fluor albus, Febr. intermittens.

Dentes Eboris, elfenben. Tjänade, lämpligt utformat, som substitut för Unicornu, enhörningshorn. »Enhörningsben (Eenben) utgjordes af tanden af narhvalen, som fordom höllos högt i värde och betalades med enorma pris. De gamle, som funno tanden uppkastad på stränderna, inbillade sig, att det varit af något fyrfota djur, och målade det i pannen på en åsna eller häst, och däraf är dikten kommen om Enhörningen, som sades finnas i Afrika.» L.¹

Dentes Rosmarini, valrosstand, användes ävenledes som substitut för enhörningshorn.

Dentes Hippopotami, flodhästtand. I ringar infattade små stycken voro en amulett mot rheumatism och gikt; i pulverform blodstillande medel. L. Mat. med. Profluvia Sanguinis. Epilepsia? Pleuritis?

Dentes Lupi, vargtänder. »De bruka taga tänderna, fatta in i Silfwer, och låta barn bita på, då tänderna först komma fram, men det wore lika mycket, om de hade något annat hårdt.» L. Numera användes vid tandsprickningen violrot eller s. k. bitgummi. L. Mat. med. Dentitio.

Cornua Cervi, hjorthorn. Användes brända såväl invärtes som utvärtes mot en mångfald sjukdomar såsom dysenteri, magsmärtor, blåslidande, gonorré, diarré; det efter utkokning erhållna geléet användes som närande medel vid lungdot och konvalescens. »Gelie af Hjorthorn hjälper mycket till matens smältning i magen.» L. »Tag brändt hjorthorn två lod. Risgryn en näfwa; koka uti en kanna watten, till dess grynen äro wäl mjuka; sila och drick i all slags durchlopp eller utsot, litet i sender och ofta. — Ormsten. Om man sågar ut ett stycke av kronan på hjorthornet, stort som ett runstycke eller en slant, steker det på ren glöd, dock ej så mycket att det faller sönder, och lägger det på ormbett. Det hjälper, allenast det sker i första början. Kan ock försökas för andra bett och styng.» DARELIUS. Denna tro härleder sig från antikens dagar, ty redan PLINIUS berättar, att hjortarne äro ormarne dödsfiender, och att ormarne fly från var och en, som bär en hjorttand på sig eller har

¹ Till denna fabel torde dock den vita noshörningen i Sudan samt Indiens stora enhornade noshörning lämnat bidrag. Noshörningshorn hava ända sedan antikens dagar utförts från Afrika till Asien och bearbetades, särskilt i Kina, till åtskilliga konstföremål. Hälld i en bägere av ett sådant horn, troddes en giftdryck genom någon magisk kraft komma i skumning, och ägaren härigenom bli varnad.

insmort sig med mærg eller talg av en hjort. L. Mat. med. Diarrhœa, Dysenteria.¹

Cornua Alcis, älghorn. Bereddes på samma sätt som *Cranium humanum* och ingick som beståndsdel i *Magisterium epilepticum*.

Cornua Rhangiferi, renhorn. Användes på likartat sätt som hjorthorn.

Cornua Scarabei, ekoxhorn. Utgjordes av de hjorthornliknande överkäkarna av *Lucanus cervus* L., ekoxe eller hjortbagge, och användes som amulett mot slapphet i urinblåsan och mot frossa. L. Mat. med. Dystocia?

Testæ Alcis unguæ, älgklövar. Användes liksom älghorn. L. Mat. med. Epilepsia?

Testæ Strutionis ovorum, strutsäggskal. L. Mat. med. Calculus.

Testæ Gallinæ ovorum, hönsäggskal. Användes brända eller obrända mot magsyra och halsbränna. »För Blodsiuka.² Ther till skall man bruka äggeskal som kycklingar hafwa warit uthi, bränn them till aska, drick then askan med wijn, som hwitt ähr, fastandes, thett hielper.» OL. MARTINI. L. Mat. med. Calculus.

Testæ Conchæ musselskal.

Testæ Ostrearum, ostronskal. Användes i likhet med skalen av hönsägg samt mot frossa.

Testæ Matricis perlarum, pärlemor. Ingick i *Emplastrum sticticum*, helplåster, samt i en ögonsalva.

Testæ Cochleæ, snäckskal.

Testæ Unguis odorati, ett slags snäckskal. »På Apothequet brukas i Rökwärck en sort, som kallas *Unguis odoratus* och har figur af en nagel: det är dennas operculum.» L.

Testæ Entalium, ett slags snäckskal. »Den bör finnas på Apothequen, enligt Pharmacopœen, men finns dock sällan där.» L.

Testæ Dentalium, havstand, tandsnäcka, med i båda ändar öppet skal, av en viss likhet med en huggtand. För samtliga mollusker-nas skal har Linné i Mat. med. angivit vis: absorbens.

Lapides Percæ, gerssten. Utgjordes av ett ben i huvudet av abborren och ingick i *Magisterium cordiale* samt *Pulvis pleuriticus*, styngpulver. L. Mat. med. Pleuritis? Colica?

Lapides Carpionis, karpsten. Utgöres av en hornskiva i gommen, mot vilken svalgbenens tänder verka som tuggapparat. L. Mat. med. Epilepsia? Pleuritis? Colica? Calculus?

¹ Av hjorten hämtades f. ö. ett flertal läkemedel såsom blod, penis, testiklar, »tårar», fotknöl, skinn, mærg, talg, gallstenar, träck och urin. En apotekare, som ansåg sig äga ett särskilt välförsett lager, brukade därför uppsätta som skylt bilden av en hjort, och möjligen ha vi här att söka uppkomsten till bruket av djurnamn på apotek.

² Rödsot.

Axungia, ister, fett. Som läkemedel har ister användts sedan uråldriga tider. De flesta kända djur fingo släppa till detsamma. Vissa slag torde varit svårt att anskaffa, t. ex. »myggfett». Kontrollen, att det rätta slaget expedierades, torde varit omöjlig att upprätthålla. Det var dock synnerligen viktigt, att det ena ej fick substituera det andra, ty varje slag ansågs besitta sin särskilda egenskap. Ännu i våra dagar efterfrågas på apoteken av allmogen olika isterslag, såsom ormister, vargister, rävister, björnister m. fl., och det är synnerligen svårt att övertyga köparen, att svinister är lika användbart.

Axungia humana, människofett. Ansågs vara ett ypperligt medel mot rheumatism.¹

Axungia Ursi, björnister. Ansågs äga en stor kraft och användes vid benbrott och andra svåra skador. »Björnfett brukadt i tvålv säges göra hwitt skägg.» L.

Axungia Cati sylvestris, vildkattister. L. Mat. med. Rheumatismus, Variolæ, Panaritium.

Axungia Canis, hundister. Användes speciellt mot bröstlidande. L. Mat. med. Tussis, Phthisis.

Axungia Lupi, vargister. Användes särskilt mot ögats och örats sjukdomar. L. Mat. med. Atrophia?

Axungia Vulpis, rävister. Liksom vargister.

Axungia Taxi, grävlingister.

Axungia Leporis, harister.

Axungia Cuniculi, kaninister.

Axungia Porci, svinister. Kvarstår i nutida farmakopé under namn av Adeps suillus.

Axungia Apri, vildsvinister.

Axungia Anseris, gåsister. »Huru then salvan göras skall som man kan bruka till förlammadhe lemmar(!) Tagh Swijnaijster, Gåsaijster, Björnejster, Räffijster, Bocketalg, af huario 3 lodh, och märgen af Hesteben eller Nöthbeen 2 lodh...» OL. MARTINI.

Axungia Anatis, ankister.

Axungia Gallinæ, hönsister.

Axungia Caponis, kapunister.

Axungia Serpentinis, ormister. »Ormfett fås, då man tager en orm, skär den mitt itu, samt hänger honom i solbadd eller spisvarma med glas under. Det hjälper röda och fläckiga ögon.» DARELIUS.

Axungia Viperæ, huggormister. L. Mat. med. Ophthalmia.

¹ Människofett tillhandahöllös apoteken och allmänheten huvudsakligen av skarprätarna, vilka fordom i flera länder såsom Danmark, Norge, Tyskland, Frankrike o. s. v., utövade en omfattande praktik som läkare och isynnerhet kirurger. Även i Sverige torde så ha varit fallet, fastän mer i hemlighet på grund av den stora avsky och rädsla, bödelsyrket här ingav. Se: K. CAROE, Bøddel og Kirurg. København 1912.

Axungia Lucii, gäddster. L. Mat. med. Vulnus. Calefaciendi, detergendi et septica vis.

Sevum Cervi, hjorttalg. Användes särskilt mot kylknölar. L. Mat. med. Tussis.

Sevum Hirci, bocktalg. »Min flus continuerar mäst hwar afton; då jag smort fötterna med bäcktalg, har han gifvit sig på ett par aftnar, men kommer igen.» L. Ansågs som specifikt medel mot fotsvett. Bocktalg begäres ofta på apoteken och lämnas härför farmakopéns Sebum. L. Mat. med. Tussis.

Sevum Hædi, killingtalg. L. Mat. med. Tussis.

Sevum Ovis, fårtalg.

Medulla Cervi, hjortmärg. Mot elakartade sår. L. Mat. med. Scorbutus.

Medulla Bovis, oxmärg. »Medulla ossium är bästa medel emot Skiörbjugg som man wet, ty det *involverar* och stillar positivt all torr-wärk.» L. Mat. med. Scorbutus.

Medulla Vituli, kalvmärg. Vid tandvärk brukade tänderna smörjas och gnidas med märg.

Medulla Ceti sperma, spermaceti, cetaceum, valrav. Utgöres av ett fettliknande ämne, som finnes i huvudets håligheter hos pottvalen, *Physeter macrocephalus* L. Kvarstår i nutida farmakopé. L. Mat. med. Tussis, Diarrhoea, Dysenteria.

Sanguis hominis, människoblod. Vid avrättningar var det ej ovanligt, att sjuka samlades och drucko av det uppsamlade blodet; den halshuggne förbrytarens blod ansågs särskilt verksamt mot epilepsi. Sanguis menstruus ansågs besitta en underbar kraft. Genom laster försvagade personer ansågos kunna återfå sina krafter av blod från unga människor.

Sanguis Cervi, hjortblod. L. Mat. med. Dysenteria? Dysuria.

Sanguis Hirci, bockblod. Användes särskilt i sådana sjukdomar, där blod framkom, såsom blodig diarré, blödningar. L. Mat. med. Pleuritis.

Fel Lucii, gäddgalla. Användes mot ögonsjukdomar.

Fel Tauri, Bilis bovina, oxgalla. »Tjänar invärtes för gulsot, samt både invärtes och utvärtes för maskar.» DARELIUS. Ingår tillsammans med en del andra stinkande ämnen, såsom dyvelsträck, vitlök, senapsolja, i TRAFVENFELTS ältsalva, som ännu någon gång föreskrives av läkare, men i synnerhet användes av »kloka gummor» som smörjkur vid engelska sjukan. L. Mat. med. Timitus, Anorexia.

Fel Ursi, björngalla. »Gallen brukas af folket däruppe[†] för läkemedel i allehanda sjukdomar; det är det starkaste anarum.» L. »Faller någon i brott[‡] skall man giffwä honom biörne galla dricka med Watn,

[†] Lappland.

[‡] Epilepsi.

thett hielper wisst.» OL. MARTINI. »Björngalla stött till pulfver och blandat i Coffe gifves hästen, som är det kraftigaste medel att dämpa denna plågan.»¹ HASSELQUIST, Iter. pal. Björngalla ingick i det berömda björnbrännvinet, som ännu i början av 1800-talet användes mot många sjukdomar, särskilt epilepsi. L. Mat. med. Anorexia, Epilepsia.

Urina humana, människourin. »För Rosen. Tagh thett första watn tu kastar ifrån tigh om morgonen, kasta thett bort, thett andra skal tu dricka så tijdh thett ifrån tigh kommer, ther effter må tu sofwa om tigh lyster, thett hielper. Probatur est. — För Gulasoth. Tagh åkermynta och siudh henne medh thitt egett watn, och drick ther af 3 dagar fastandes, thett hielper.» OL. MARTINI. I ett av Linné användt recept, varpå han satte stort värde, mot gangren, kallbrand och skörbjuggssår ingick urin som beståndsdel.²

Stercora, exkrementer, träck. Voro sedan uråldriga tider berömda läkemedel, användes för de mest olikartade, både inre och yttre, sjukdomar, hämtades från våra husdjur samt överhuvud taget från alla kända djur; även människans blevo använda under det förskönade namnet »gyl-lene plåster». PAULLINI, livmedicus hos biskopen av Münster, utgav 1646 en bok om 268 sidor, »Heilsame Dreck-Apotheke», som uteslutande avhandlar dessa »stercora medicata». Förtroendet för desamma bibehöll sig ända till slutet av 1700-talet. I DARELIH Socken-Apothek, utgiven 1760 under Collegii Medici öfverseende, finnas upptagna gåsträck, hundskarn och råttskarn. Gåsens bidrag skulle insamlas och beredas på följande sätt: »Man kör in gjäss, som blifwit födde ute af det gröna, på ett rent golf om aftonen, och om morgonen samlar dess träck, prässar densamma genom tät linneduk till en saft». Det var bra för gulsot i form av: »Gulsotwin. Tag gåseträck en thekopp och slå derpå et halft stop win och et stop watten, blanda och låt den gulsigtige dricka deraf, halft qwarter i sender, tre gånger om dagen.» Råttskarn skulle intagas 5 à 6 st. mot frossa, samt användes även i form av klistir mot springmaskar. LINNÉ upptager i sin Materia medica stercora av hund, mus, oxe, får, påfågel, gås, duva och svin. Om den sistnämnda meddelar han i sina föreläsningar öfver djurriket. »Saften af dess träck Stercus suile dämpar blodrinningar som näsblod: detsamma intaget i dysenterie hjälper säkert. — Mot stäkra hos hästar: Färsch swinträck recommenderas och som ej ser olik ut, ty man ser, att han dödar kräftor, om de köras öfwer en sådan.»

Stercora Columbæ, duvträck. »För Röda blemor i Ansichtett.

¹ Kolik.

² Lapparne använda ännu egen urin, som drickes för ondt i halsen. Se: TURI, Mutilatus Samid Birra, Stockholm 1917.

Tagh dufwoskarn och stött thett med ättickio och smör ansicthte, thett borttager och fördrifwer alla blemor.» OL. MARTINI.

Stercora Canis, album græcum, hundskarn, grekiskt vitt. »En hund, som ätit bara ben, ger Album græcum, som med nytta brukas i medicin, fast det är ett groft medikament; det brukades förr i frossa i st. f. China, och med nästan äfwen så god effekt: huru det agerar, wet ingen, wi se dock att det fräter läder, måste därför wara ganska corrosivt.» L. »Brukas en till två goda theskedar, pulfweriserade och intagne i varmt dricka, två eller tre aftnar å rad, för fulslag eller det somliga kalla onda bettet. — Mot spenböld. Hundskarn kokas till en gröt med söt mjölk, som flitigt ömsas på bölden.» DARELIUS. L. Mat. med. Febr. interm., Colica? Dysenteria?

Stercora Bovis, koträck. »Stercus på annor wärk pålagd är och godt.» L. »För Brännesoth¹. Tagh kooträck som färsk är, prässa ther watn uthur, och giff then siuke dricka ther af. — Om man hafwer kall piss eller stämna och kan intet låta sitt watn. Ther till skall man tagha färsk koträck, blanda honom med honingh och bindh på sin hemligh thingh.» OL. MARTINI. Det dugde dock ej att utan vidare uppsamla »medikamentet» från marken eller i fähuset, ty anskaffandet borde ske på följande sätt: »Skal man taga en ung oxen eller stutt. Får man icke oxen eller stutt: ta tagh ena unga ko, ok jagha henne så lenge, at hon bliffuer swettig, til thess hon träecker. Tag ted up.» L. Mat. med. Rheumatismus, Febres.

Stercora Pavonis, påfågelsträck. L. Mat. med. Vertigo! Epilepsia?

Stercora Ovis, fårträck. L. Mat. med. Icterus, Ambusta.

Stercora Equi, hästspillning. Användes mot halsböld och kolik samt till rökning vid pest.

Castoreum, bävergäll. Utgöres av de torkade körtelpungarne av *Castor Fiber* L., ett sedan uråldriga tider användt läkemedel, särskilt mot sjukdomar av nervös och hysterisk art. »Bäfwergällen är Anodynum, nervinum, emmenagogum; den agerar starkt på Nerverna, dämpar Motus convulsivos et spermaticos, brukas och i moderpassioner.» L. Var officinell t. o. m. sjunde upplagan av farmakopén.

Moschus, mysk. Kvarstår ännu i farmakopén som ett högt skattat läkemedel vid vissa svåra sjukdomar.

Zibethum, zibet. Utgör en körtelavsöndring hos zibetkatten, *Viverra Zibetha* L. »Zibet hwaraf parfume göres på Apotheken, och som allt wäl luchtande titilerar i näsan, så titilerar det och i kroppen, därför brukas detta waxet i kärleksdricka att stimulera. Det drifwer och Swett.» L. L. Mat. med. Apoximeron, Variolæ, Morbilli, Scabies, Colica.

¹ Feber.

Ranarum sperma, grodrom. Härav bereddtes grodromsplåster, som användes mot bölder. Namnet kvarstår ännu i dag och expedieras härför mogna plåster. Grodrommen användes även som cosmeticum i form av grodromsvatten, beredt genom destillation av färsk rom. L. Mat. med. Inflammatio, Erysipelas, Ambusta.

Mel, honung.

Cera, vax.

Cera propolis, jungfruvax. En hartsartad massa, som av bien användes till lock för cellerna.

Lacca, gummilacka, schellack. Ett hartsartat ämne, som uppstår genom stung av de befruktade honorna av sköldlusen, *Coccus lacca* L. på grenarna av *Ficus*-arter och andra mjölksaftförande träd. Användes i tinktur som medel mot blödande tandkött. Har numera stor teknisk användning till beredning av lack, fernissor m. m.

Mumia. Ursprungligen avsågs med mumia en i gravarna på de balsamerade liken utsöndrad och stelnad vätska, men fick sedan, när efterfrågan blev stor, beteckna hela kroppen. Den användes oftast i blandning med andra ämnen och förordades mot en mångfald sjukdomar såsom astma, epilepsi, kolik, hosta, men användes oftast som sårmedel. Den ingick som beståndsdel i PARACELCUS' berömda vapensalva, tillsammans med människohuvudskålmossa och daggmaskar, vilken sympatetiskt botade sår, även på avstånd, om vapnet, som gjort såret, beströks med salva. »Egyptierna göra af Mumia et unguentum potabile, på det sättet att de blanda den pulveriserad med deras smör, detta taga de in då de blifvit sårade.» HÄSSELQVIST, *Iter. pal.* Linné upptager i *Materia medica*: Mumia in Aegypto, men utan angivande av usus.

Mus, mus. Genom förbränning erhöles en aska, som tillskrefs undergörande egenskaper. L. Mat. med. *Stillicidium*?

Pica, skata. Efter maceration med ett 20-tal växtdroger erhöles genom destillation Aqua Picarum, »skatevatn», som användes mot nervsjukdomar.

Rana, groda. Kokades tillsammans med daggmaskar till ett plåster, grodplåster, med eller utan kvicksilver.

Bufo, padda. Användes som amulett mot pest; levande ansågos de kunna utdraga giftet ur pestbultader och kräftartade sår. L. Mat. med. Panaritium, Hæmorrhagia? Congestiones ad caput?¹

Scincus, egyptisk ödla. Om hela djuret upphängdes i svansen över ett barn, som led av oroliga drömmar, flydde dessa sin kos. Användes även som motgift mot ormbett. L. Mat. med. Apoximeron?

Vipera, huggorm. »[medicinen brukas ormköttet till Theriak.

¹ Angående »paddkuren» se: LINNÉ, *Bref och skrivelser* I: 3, s. 222--225, Stockholm 1909.

En question har varit, om annat än *Vipera* kött skulle tagas till Theriak men apothekarne taga så wäl snoken som huggormen. — Doktor HASSELQUIST gifwer oss en ny ide at tänka på *Viperis officinarum*, som icke äro våra rätte som wij taga på Apotheke, utan komma de rätte från Aegypten, ett helt annat species.» L. Mot detta LINNÉS påstående strider föreskriften i Pharm. holm., att till Theriak skulle tagas Pulv. *Viperarum Italic.*, samt att Troch. de *Viperis* skulle hemköpas från Italien men i nödfall fingo beredas hemma. *Viperarum præparatio* skulle däremot beredas av *Viperarum nostrat.* Centrum för handeln med ormkött var Venedig. Theriak var ett dåtida berömt universalmedel, bestående av 66 olika ingredienser, vilka skulle sammanblandas på ett synnerligen omständligt sätt och under kontroll av vissa ämbetsmän. L. Mat. med. Siphilis, Lepra, Scabies ferina, Ulcus malignum, Venena?

Cantharis, spansk fluga. Ett blåsdragande medel, som ännu kvarstår i farmakopén.

Formica, myra. Av de levande myrorna bereddes Oleum och Spiritus Formicarum. L. Mat. med. Paralysis!

Scorpio, skorpion. Användes i form av en olja, som skulle införskivas från Italien, där beredd av levande djur, men kunde i nödfall beredas hemma av torkade. Skorpionolja efterfrågas ännu på apoteken och expedieras härför Pyroleum animale, en produkt från torr destillation av horn, ben och andra kvävehaltiga djurdelar. L. Mat. med. Punctura.

Millipes, gråsugga. L. Mat. med. Icterus, Asthma, Dysturia, Nephritis.

Lumbricus, daggmusk. Användes till beredning av daggmuskolja, ett berömt läkemedel mot ledvärk och ichias. Namnet kvarstår ännu i dag för en olja, beredd av johannisört. Ingick även som beståndsdel i ett plåster, Emplastrum Nervinum, senplåster. L. Mat. med. Morbi spasmodici, Arthritis scorbutica.

Hirudo, blodigel. Kvarstår i svenska farmakopén. Förbrukningen av blodiglar var till och med midten av förra århundradet enorm. I Sverige beräknades åtgå nära en miljon årligen.

Cerebrum humanum, människohjärna.

Oculi Lucii, gäddögon. Ingingo tillsammans med flera andra kalkhaltiga ämnen i Pulv. pleuriticus, styngpulver.

Pulmo Vulpis, rävlunga. Var ett mycket anlitat medel mot bröstsjukdomar. Rävlungsaft och rävlungmos begäras fortfarande på apoteken och lämnas härför beredningar med lakrits som huvudsaklig beståndsdel.

Hepar Lupi, varglever. L. Mat. med. Hydrops?

Testiculi Equi, häststenar. L. Mat. med. Colica? Menses? Dystocia? Pleuritis.

Priapus Cervi, hjortpenis. L. Mat. med. Diarrhæa.

Priapus Ceti, valfiskpenis. »Hans penis skall vara brukad i Stranguri, men quo casu är intet bekant.» L.

Priapus Tauri, tjurpenis. L. Mat. med. Diarrhæa, Dysenteria.

Plumæ Perdicis, rapphönsfjädrar. Medan herrar läkare läto sig rapphönans kött väl smaka, fingo deras patienter, som i följd av hysteri eller epilepsi blivit vanmäktiga, nöja sig med endast lukten — av fågelns förbrända fjädrar. L. Mat. med. Epilepsia, Hysteria.

Exuvium Serpentis, ormskinn. För att imponera på allmänheten brukade forna tiders apotek ståta med uppstoppade eller i sprit inlagda ovanligare djur och andra märkvärdiga naturprodukter. Särskilt reptiler såsom krokodiler och ormar hängde uppstoppade i taket. LINNÉ meddelade i sina föreläsningar över djurriket, att på apoteket Svanen i Stockholm förvarades i sprit en myrkotte och en tvåtåig myrslök.¹

»... och i hans usla bod
en stoppad krokodil och skinn av några
vanskapta fiskar hängde.» SHAKSPEARE, Romeo och Julia.

Oesypus, ullfett. Ännu högt skattat salvkonstituens under namn av Adeps lanæ samt försatt med vatten lanolin. L. Mat. med. Luxatio, Contusio.

Ichtyocolla, husblås. Utgöres av simblåsan av flera störarter. Hade förr samma användning som gelatin numera. L. Mat. med. Dysenteria.

Sericum, silke. L. Mat. med. Epilepsia? Hæmorrhagia?

Tela Araneæ, spindelväv. Användes såsom sår-läkande. Ingick som beståndsdel i det av överjägmästaren Ehrenström uppfunna och av Ständerna 1757 belönade medlet mot frossa. »Det skall fågna mig att få göra er närmare bekantskap, min bästa herr Spindelväv. När jag skär mig i fingret, skall jag taga mig den friheten att begagna Er.» SHAKSPEARE, En midsommarnattsdröm. L. Mat. med. Vulnus.

Gallæ turcicæ, galläpplen. Bildningar, som uppstå genom den retning som åstadkommes, när gallstekeln *Cynips gallæ tinctoriæ* OLIVIER inlägger sina ägg i knopparna och de unga kvistarnas bark av *Quercus Lusitanica var. infectoria*. Numera material för framställning av garvsyra. L. Mat. med. Hæmorrhagia.

Rosarum ungula, Fungus rosarum, rosengalläpple, rosen-svamp, sömntorn, bedeguar. Denna gallbildning uppstår på *Rosa*-arter genom rosengallstekelns, *Rhodites Rosa* L., styng, då honan på grenar, bladstjälkar eller foderblad inlägger sina ägg. Lagda på huvudet på barn med orolig sömn, ansågos de fördriva oron och göra sömnen lugn. Denna

¹ En nutida motsvarighet till denna medeltida utsmyckning av expeditionslokalen är bruket i en del länder, särskilt sådana med fritt apotekssystem, att i fönstren skylta med stora glasballonger, fyllda med på olika sätt vackert färgat vatten.

användning utgör ett exempel på de gamles signaturlära, signatura naturalis, ty larven, som vilar inne i gallbildningen, kan anses utgöra en sinnebild av lugn och ro. Numera föras som bekant gallbildningar till växtrikets droger. L. Mat. med. Hæmorrhagia.

Chermes, Grana Chermes, kermeskorn. De befruktade och torkade honorna av en sköldlus, *Coccus Ilicis* L. Användes huvudsakligen som färgmedel. L. Mat. med. Molimina abortus.

Coccionella, »carmesin-matkar», konsionell. De befruktade och torkade honorna av sköldlusen *Coccus Cacti* L. Lämnar det bekanta färgämnet karmin. L. Mat. med. Hydrops, Ischuris, Febr. malig.

Av ovannämnda medicinalier intogos i farmakopén: valfiskfjäl, hjorthorn, äggskal, ostronskal, svinister, ormister, oxtalg, valrav, oxgalla, björngalla, bävergäll, mysk, honung, vax, gummilacca, spansk fluga, myra, husblås, galläpple, kermes och konsionell. Av dessa äro fortfarande officinella: svinister, oxtalg, valrav, mysk, honung, vax och spansk fluga. Vid en jämförelse mellan de i farmakopén intagna läkemedlen ur djurriket samt de som LINNÉ år 1749 »wille bewara» framgår, att han under den mellanliggande tiden hunnit frigöra sig från en del gamla åsikter och fördomar.

Samma år (1749) utgav LINNÉ *Materia medica*, liber I. de plantis, »äfter hwilken Professorerna kunne wid Academierna leda sina auditores den kortaste och redigaste vägen till inre och yttre kunskaper af allt hwad som bör samblas på Apothequen», vilken 1750 följdes av disputationen *Materia medica in regno animali* samt 1752 *Materia medica in regno lapideo*, båda utgivna 1763 med titel: *Materies medica Liber. 2. De animalibus Et 3. De mineralibus.*¹

Som synligt resultat av denna LINNÉs hänvändelse till BÄCK erhöLL Collegium medicum i ett Kungl. brev av år 1752 befallning att åstadkomma »en ny Apothecare boks eller dispensatorii inrättande, såsom i alla andra wäl bestälde Riken och samhålden skiedt är, sedan wettenskaperna kommit ur deras förra mörker.» År 1757 hade Collegium medicum kommit så långt med arbetet på farmakopén, att den kunde som ett provisorium utgiva ändringar i den gällande farmakopén att tjäna »till efterlefnad till dess den nya pharmakopéen af trycket utkommer» — ett synnerligen magert resultat. Sedan samtliga assessorer i kollegiet arbetat härpå utan att komma närmare målet, åtog sig BÄCK år 1761 ensam arbetet härmed. Nu följer en flitig brevväxling mellan LINNÉ och BÄCK i hithörande frågor. »Jag skall däremot göra att *Materia medica* skall

¹ Redan under sin studenttid hade LINNÉ samlat uppgifter i detta ämne. I Linn. Soc:s bibliotek finnes en handskrift med titel: *Caroli Linnæi Pharmacopœa Holmiensis in qua Medicamenta simplicia, quæ in officinis Pharmaceutis Sueciæ prostent, Systematice secundum Regna 3 Naturæ recensentur.*

blifwa till M. Brs. heder», skriver LINNÉ d. 12/11 1761. Att hedern av Materia medica i den nya farmakopén dock bör helt lämnas åt LINNÉ är otvivelaktigt, vilket bevisas dels av breven till BÄCK, dels genom en jämförelse med LINNÉs tidigare utgivna skrifter med samma namn. Allt nog, verket krävde fortfarande mycken tid och mycket arbete, och först 1774 kunde detsamma lämna trycket. Följande år fick LINNÉ sig tillsänt ett exemplar, för vilket han tackar i följande brev till Collegium medicum:

Wälborne H:r Archiater och Riddare
Wälborne och Högädle H:r Kongl. Lif Medice
Samtliga Herrar Assessorer.

Med mycken fågnad har af Mina Herrar jag undfått den snygga, rediga och på alt sätt städade nya Pharmacopæen, för hwilken jag har den ähran aflägga mycken tacksägelse och tillika gratulera Kongl. Collegium öfwer sitt mästestycke.

förbl. Herr Archiaterns Riddarens, H:r Lif Medici och Assessorernas
wördsame tienare

Upsala 1775

Carl v. Linné

August 30.

Redan år 1773 hade LINNÉ erhållit officiellt erkännande för sitt arbete med farmakopén, då han valdes till hedersledamot av Collegium medicum (tillsammans med C. RÖNNOW), »medan bägge äro av Collegio för sina stora insigter och lärdom allmänt kände, och den förra redan har åtagit sig genomseendet av de uti Pharmacopéen uppräknade Simplicia.»

Den nya farmakopén stod på höjden av sin tids vetande och hälsades med allmän tillfredsställelse av läkare och apotekare, fick tjäna som mönster för utländska farmakopéer, samt omtrycktes med få förändringar i ytterligare tre upplagor. Av de till ett antal av 309 upptagna simplicia ur växtriket hade LINNÉ bestämt moderväxten för 299 st. samt lämnat 10 st. såsom »obscura» eller med ett frågetecken.

*

»Sjömannen språkar om vind, men plöjaren språkar om oxar.»

Litteraturförteckning.

- Aesculap*, Tidskrift för pharmaci och närförvandta fack. Årg. 1867.
- AHLBERG, KARL: Den svenska farmaciens historia. Stockholm 1908.
- Catalogus* et Valor Medicamentorum in Officinis Pharmaceuticis Regni Sveciæ. prostantium. Taxa, Hvaråfter alla Medicamenter och Währor på Apotheken i Sveriges Rijke befindtelige böra försäljas. Fastställd wid Riks-Dagen Åhr 1739. Stockholm 1741.
- DARELIUS: Socken-Apothek Och någre Hus-Curer Utgifne Under Kongl. Collegii Medici Öfwerseende och besörjande. Stockholm 1760.
- FRIES, TH. M.: Linné Lefnadsteckning I o. II. Stockholm 1903.
- FRISTEDT, R. F.: Lärobok i organisk pharmacologi. Upsala 1873.
- HASSELQUIST, FREDRIC: Iter Palæstinum eller Resa till Heliga landet förrättad ifrån År 1749 Til 1752. Utgifven af CARL LINNÆUS. Stockholm 1757.
- HJELT, OTTO E. A.: Carl von Linné som läkare och medicinsk författare. Uppsala 1907.
- HULTH, J. M.: Bibliographia Linnæana. Uppsala 1907.
- LINDGREN, JOHN: Läkemedelsnamn. Ordförklaring och Historik. II. 1—3. Lund 1918—19.
- LINNÉ: Materia medica per regna tria naturæ, Editio altera. Lipsiæ et Erlangæ 1772.
- : Bref och skrivelser af och till Carl von Linné. Utgifna af Upsala Universitet. I: 1—5. Stockholm 1907—1911.
- : Linnés föreläsningar öfver djurriket. Utgifvna af EINAR LÖNNBERG. Uppsala 1913.
- MARTINI, OLAF: Läkiare Book utgifven af J. V. BRÖBERG. Stockholm 1879.
- Nordiska Museet*: Farmaceutiska Afdelningen. Vägledning utarbetad af KARL AHLBERG och AXEL KOCKUM. Stockholm 1916.
- Pharmacopœja* Holmiensis galeno-chymica. Holmiæ 1686.
- Pharmacopœa* svecica. Holmiæ 1775.
- ROSÉN: Hus- och Rese-Apoteque. Upsat Af Archiatern och Riddaren ROSÉN VON ROSENSTEIN. Stockholm 1772.
- ROSENDALH, H. V.: Lärobok i farmakognosi. Upsala 1897.
- TROELS-LUND: Hälsobegreppet i Norden under 16 årh. Öfversättning af GUSTAF GEETE. Stockholm 1901.
-

A REVISION OF KALM'S HERBARIUM IN UPSALA

BY

II. O. JUEL

IN A PREVIOUS PAPER, PUBLISHED IN THE 3RD VOL. OF this periodical, I have given some information about KALM's contributions to the investigation of the North American flora. The same paper also contains a description of the collection of N. American plants which he had presented to Queen LOVISA ULRIKA and which is now kept in the Botanical Museum in Upsala. I have submitted this collection to a critical revision, and although many of the specimens are poor, as is often the case with herbarium specimens from that time, I was able to identify most of them with the help of modern works on the N. American flora, such as A. GRAY, Synoptical flora of N. America, ROBINSON and FERNALD, Gray's new manual of botany, N. Y. 1908, and BRITTON and BROWN, An illustrated flora etc., N. Y. 1913.

The collection of plants which KALM brought home from his travels in Pennsylvania and Canada seems to have been very large, and he gave LINNÆUS a specimen of each species. Of the importance of this contribution to LINNÆUS' herbarium we can judge from these words of A. GRAY¹: »By far the greater part of the N. American plants which are found in the Linnæan herbarium were received from Kalm, or raised from seeds collected by him.» LINNÆUS made use of these specimens to a great extent in elaborating his systematic works, particularly Spec. plant. of 1753. To ninety of the N. American species described in this and other works of LINNÆUS there is attached a reference to KALM, and in most cases these species are provided with more or less detailed descrip-

¹ Notices of European herbaria, particularly those most interesting to the N. American botanist (Amer. Journ. of Science and Arts, vol. 40, 1841).

tions, which are undoubtedly made from specimens of KALM's. About 60 of these were evidently new to science when described by LINNÆUS, as he gives no other reference than KALM. All these are to be found in the list of »North American plants first described by Linnæus» given in my previous paper. As a supplement to that list I will here enumerate the species known before LINNÆUS to which he has attached a reference to KALM. The oldest synonym of each species, as given by LINNÆUS, is also quoted, by adding the name of the author and the year in which his work was published in brackets.

Chamaecyparis thyoides (L.) B. S. P. *Cupressus* th. L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1700), »in Canadæ subhumidis. Kalm.»

Elymus canadensis L. Sp. pl. 1753: (MORIS. 1699), »in Canada. Kalm.»

Eragrostis capillaris L. NEES. *Poa* cap. L. Sp. pl. 1753: MORIS. 1699, »in Virginia, Canada. P. Kalm.»

Panicum clandestinum L. Sp. pl. 1753: (SLOANE 1709), »in Jamaica. Pennsylvania. Kalm.»

Carex foliololata L. Sp. pl. 1753: »in Canada. Kalm.» In Sp. pl. II is added a synonym from PLUK. 1700.

Aletris farinosa L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1705). N. plant. gen. 1751: described from KALM's specimens.

Allium canadense L. Sp. pl. App. 1753: »in Canada. Kalm.» In Syst. XII he added a synonym from BOERH. 1727, and in Sp. pl. II he quoted: »Kalm it. 3. p. 79.» KALM ibid. identifies the plant with »A. arvense, odore gravi, capitulis bulbosis rubentibus. Gron. flor. virg. 37», a synonym which LINN. has not mentioned.

Helenias bulbata L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1691); N. plant. gen. 1751: from KALM's specimens with fig. 1.

Urdaria sessilifolia L. Sp. pl. 1753: (COLD. 1743), »in Canada. Kalm.»

Habenaria psycodes L. Sw. *Orchis* psyc. L. Sp. pl. 1753: (RAJ. 1704), »in Canada. Kalm.»

Comandra umbellata L. NUTT. *Thesium* umb. L. Sp. p. 1753: (PLUK. 1700), »in Pennsylvania, Virginia pascuis siccis. Kalm.»

Anemone quinquefolia L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1691), »in Virginia, Canada. Kalm.»

Synedemon thalictroides (L.) HOFFMGG. *Anemone* Thal. L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1691), »Canadensis planta a D. Kalmio lecta» is described.

Arabis lyrata L. Sp. pl. 1753: (GRON. 1739), »in Canada. Kalm.»

Potentilla canadensis L. Sp. pl. 1753: »in Canada. Kalm.» In Sp. pl. II he added a synonym from MORIS. 1680, which seems, however, very uncertain.

Rubus occidentalis L. Sp. pl. 1753: (RAJ. 1704), »in Canada. Kalm.»

Spiraea tomentosa L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1696), »in Philadelphia. Kalm.»

Polygala sanguinea L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1700), »in Virginia. Kalm.»

Rhus hirta (L.) SWDW. First described by BAUH. 1623. LINN. got specimens of the plant from KALM and described them in Sp. pl. 1753 as *Datisca hirta*. In Cent. II. plant. 1756 he described the same plant as *Rhus typhina* L., with a reference to BAUH., but without mentioning the former name or KALM's specimens.

Hibiscus palustris L. Sp. pl. 1753: (DODON. 1583), »in Virginia. Gronov. Canada. Kalm.»

Tilia americana L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1700). The »trivial» name (*americana*) is given by LINN., but the »specific name» (*floribus nectario instructis* Kalm) is taken from KALM's »En kårt berättelse etc.» of 1751.

Hypericum gentianoides (L.) B. S. P. *Sarothra* gent. L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1700). The generic name was given by LINN. in N. plant. gen. 1751, where the plant was described from KALM's specimens.

Lechea minor L. Sp. pl. 1753: (RAJ. 1704). The generic name was given by KALM in N. plant. gen. 1751, where LINN. described the plant from specimens of KALM's and CLAYTON's.

Dirca palustris L. Sp. pl. 1753: (GRON. 1743). The generic name was given by LINN. in N. plant. gen. 1751, where the plant was described and drawn (fig. 7 from KALM's specimens).

Nyssa aquatica L. In Gen. plant. ed. V of 1754 the genus has this heading: »Nyssa. Gronov. per Kalmium.» The synonymy of the species seems to include the whole genus, but from the diagnosis »fol. integerrimis», the reference to KALM, and the words in Syst. XIII »alia fol. integerrimis quæ nostra», we may infer that he did not know the southern plant now called *N. aquatica*, but only some northern species of this genus.

Gaultheria procumbens L. Sp. pl. 1753; Sp. pl. II: (TOURNEF. 1700). The generic name was given by KALM in N. plant. gen. 1751, where LINN. has described and drawn (fig. 6) the plant from KALM's specimens.

Kalmia angustifolia and *latifolia* L. Sp. pl. 1753: (PLUK. 1696). The generic name was given by LINN. in N. plant. gen. 1751, where both species were described from KALM's specimens.

Lobelia kalmii L. Sp. pl. 1753: (TOURNEF. 1700), »in Canada. Kalm».

Cineraria canadensis L. Sp. pl. II 1763: (BAUH. 1620), »in Canada. Kalm». NUTTALL changed the name to *Senecio Kalmii*. The reference to KALM may be due to some mistake, for according to A. GRAY's Syn. Fl. of N. Amer., p. 383, the specimen in LINN's herb. belongs to *Senecio cineraria* DC. and is not indicated as being of American origin. BAUPH's species was certainly from Europe.

Triglochin virginica (L.) WILLD. *Tragopogon virg.* L. Sp. pl. 1753: (GRON. 1739), »in Virginia, Canada. Kalm.»

Lactuca canadensis L. Syst. X 1759; Sp. pl. II 1763: (TOURNEF. 1700), »in Canada. Kalm.»

Lactuca spicata (LAM.) HITCHC. *Sonchus canadensis* L. Sp. pl. 1753: (GRON. 1739), »in Canada. Kalm.»

Senecio canadensis L. Sp. pl. 1753: »in Canada. Kalm». In Syst. nat. XII a synonym from PLUK. 1700 (without figure and dubious) is added. According to A. GRAY's Flora, p. 383, LINN's own specimen belongs to the European *S. artemisiifolius* PERS.

Even in later time new species have been described from specimens of KALM's. Of these I have only observed the following:

Tofieldia stenopetala SM. Trans. Linn. Soc. XII 1817, p. 243, t. 8, f. 1: »America borealis. Kalm.», from a specimen in LINNÆUS' herb. Not mentioned in BRITT. and BRIS Flora.

Vaccinium canadense KALM ex RICHARDSON, Frankl. 1st Journ. 1823, p. 736. This and the following species from specimens in herb. LECHE, now incorporated with herb. BANKS in the British Museum.

Vaccinium vacillans KALM ex TORREY, Fl. of N. York I, 1843, p. 444. A. GRAY, in his Manual, attributes this specific name to SOLANDER.

Whether *Bromus Kalmii* A. GR., Man. of the Botany 1848, p. 600, is based on some specimen of KALM's I do not know.

After having now enumerated, in this and in my previous paper, all the species which have been described with references to KALM's specimens, I will pass on to the specimens in KALM's collection in Upsala which belong to such species or have been identified with them by KALM. In the list given below I have also added some specimens which seem to be of some interest for other reasons. With regard to the notes on the sheets the following facts are to be noticed. KALM has not written LINNEAUS' binomials, but the diagnoses (specific names of LINN.) and numbers of the species in Sp. pl. 1753. His other notes are written in Swedish and are here reproduced in English. THUNBERG has chiefly written LINNEAUS' binomials, and the same names are in general to be found in his catalogues of this collection (Mus. nat. Acad. Upsal. XVI, XXVII, diss. Upsal. 1805, 1810).

The sign * indicates such species as were described first by LINNEAUS.

Chamaecyparis thyoides (L.) B. S. P. One specimen, correctly determined by THUNB. and mentioned in his catalogue; nothing written by KALM.

Panicum clandestinum L. One specimen, so named by KALM. It is sterile, but resembles this species in other respects.

**Trisetum pennsylvanicum* (L.) BEAUV. Of this there are two specimens. On one KALM has written »*Avena palustris novæ Cæsareæ. flor. Canad. mss.*», on the second »*Avena palustris Pennsylvanica*». On both, as also in the catalogue, THUNB. has the erroneous determination: »*Holcus mollis*». These specimens are perhaps of some value, for in Ind. Kew. A. pennsylvanica L. is said to be a dubious species.

Metris farinosa L. One specimen, correctly named by KALM.

Allium canadense L. One specimen, so named by KALM. The bulb is missing, but otherwise it seems to agree with this species.

Helonias bullata L. Two specimens, correctly determined by KALM.

**Smilax rotundifolia* L. To this species evidently belongs a specimen which KALM has determined as *S. laurifolia* L.

Utricularia sessilifolia L. One specimen, correctly determined by KALM.

Comandra umbellata (L.) NUTT. One specimen, correctly determined by KALM.

**Polygonella articulata* (L.) MEISN. One specimen, correctly determined by THUNB.. KALM has only written »682».

**Polygonum erectum* L.? There is a specimen on which KALM has written »*Polygonum Pennsylvanicum erectum*», and THUNB. »*P. pennsylvanicum*». It has the habitus of *P. erectum* L., as this species is described and delineated in the floras, but it differs in having the beak of the achene protruding. Perhaps it may be *P. exsertum* SMALL, of which I have seen no specimens.

Anemone quinquefolia L. One specimen, correctly determined by KALM.

Synedemon thalictroides (L.) HOFFMGG. One specimen, correctly determined by KALM.

**Thalictrum dioicum* L. Two specimens, on which KALM has written »*Thalictrum Amer. foliolis multilobis. Flor. Canad. mss.*» One is female, the other, on which he has added the word »minus», is male.

Arabis lyrata L. To this species belongs a specimen which KALM has identified with *Cardamine virginica* L.

Potentilla canadensis L. A specimen, so determined by KALM. It belongs to the species which in modern American floras is called *P. pumila* POIR.

The description of *P. canadensis* given by LINN. from KALM's specimens contains these words: »habitus *Fragariæ*», »caulis digitalis», and »similis *P. vernæ*». These characteristics suit the plant called *P. pumila* POIR. far better than the *P. canadensis* of the American floras, for the latter is a much taller plant with little resemblance to *P. verna* L. I therefore think that *P. pumila* POIR. is what LINN. meant by his *P. canadensis*, and that it ought accordingly to be called by the latter name. The »*P. canadensis*» of modern authors should then be re-named.

**Rubus Dalibarda* L. One specimen, correctly determined by THUNB. KALM has only written the number »484».

(*Rubus occidentalis* L.) There is a specimen to which KALM has given this name, but in my opinion it seems to agree better with *R. frondosus* BIGEL.

Spiraea tomentosa L. One specimen, on which nothing is written by KALM. It is correctly determined by THUNB., who has mentioned it in the catalogue.

**Euphorbia portulacoides* L. There is a specimen which KALM has indicated as *E. portulacoides*, and as growing on the plains around Philadelphia. It is young and sterile and can hardly be identified.

**Ilex glabra* (L.) A. GR. One specimen, correctly determined by KALM.

**Acer pensylvanicum* L. To this species belongs a specimen consisting of a single leaf. Nothing is written on the sheet.

**Acer saccharinum* L.? There is one specimen, on which KALM has written the diagnosis and number of *A. saccharinum* L., and also the following information: »Sugar-Maple by Englishmen. Rinträ by Swedes, also Säckers-Lönn. Grows in abundance in the forests of Canada.» Then follows a reference to the account of the use of the Sugar-maple which he had given in his »En kårt berättelse», Stockh. 1751, and in Vetensk. Akad. Handlingar of the same year. It is a sterile specimen of the Sugar-maple, *A. saccharum* MARSIL.

It is commonly assumed that by his *A. saccharinum*, which he described from sterile specimens of KALM's, LINN. meant the plant which is also known as *A. dasycarpum* EHRH. And A. GRAY in his Synopt. Flora, asserts that the specimen of *A. saccharinum* in LINNÆUS' herb. belongs to that species. But from the name he gave it we must infer that LINN. believed *A. dasycarpum* to be the true Sugar-maple, the use of which he knew from KALM's account. From KALM's specimen we can see that for his part he believed that LINNÆUS' description indicated the Sugar-maple. KALM's collection in Upsala contains no specimen of *A. dasycarpum*. I think that LINNÆUS' *A. saccharinum* is based on a confusion of two different plants, and that we had therefore better drop that name and adopt EHRHART's name again.

*(*Helianthemum canadense* L.). There is a specimen on which KALM has written this name by mistake. THUNB. has written »*Oenothera fruticosa*». It is actually a *Kneiffia*.

Lechea minor L. One specimen is so determined by KALM. It cannot be *L. minor* as this species is conceived by modern authors, but seems rather to be *L. intermedia* LEGG.

**Viola canadensis* L. One specimen, correctly determined by KALM.

**Viola lanceolata* L. One specimen, correctly determined by KALM.

Dirca palustris L. One specimen, correctly determined by KALM.

Nyssia silvatica MARSH. One specimen, which KALM has identified with *N. aquatica* L. He also says that it is called Sour Gum, or Bitter Gum by the English, and Fiskareträ by the Swedes in America, and that it grows in the woods and plains in Pennsylvania, New Jersey and the southern part of New York, but not farther towards the north. Probably it was this species on which LINN. principally based his *N. aquatica*.

**Hydrocotyle americana* L. To this species belongs a specimen on which KALM has written »450», and THUNB. the erroneous determination »*H. vulgaris*».

Kalmia angustifolia L. and *K. latifolia* L. One specimen of each, correctly determined by KALM.

**Gentiana quinquefolia* L. One specimen, correctly determined by THUNB. KALM has written the number »593».

**Phlox maculata* L. Of this species there is one specimen. KALM has determined it correctly, and also written »Phlox caule simplici; foliis oppositis glabris, inferioribus linearibus, superioribus ovato-lanceolatis. Flor. Canad. mss.» The linear form of the lower leaves is not mentioned by LINN.

**Hydrophyllum canadense* L. Syst. X 1759. One specimen, on which KALM has written »Hydrophyllum foliis palmatis. Flor. Canad. mss.», and THUNB. the Linnean name. LINN. did not mention from whose specimens he described this new species; perhaps it was from KALM's.

**Pedicularis canadensis* L. There is one specimen of this. KALM has written »P. caule simplici, floribus capitatis; foliis pinnatifidis crenulatis. Gron. flor. virg. 68.», and THUNB. the Linnean name with a query. LINN. has not quoted GRON.'s synonym nor another, which in my opinion indicates this species, viz., *Pedic. mariana* etc. PLUK. Mant., p. 147, Phytogr. tab. 437, fig. 3.

Veronica marilandica LINN. Sp. pl. 1753, from GRON. Fl. virg. 1739, and with the habitat »in Virginia». LINN. placed it immediately after *V. peregrina*, which he knew only as a European plant. GRONOVIVS in Fl. virg. 1762, p. 2 [I have not seen the 1st ed. of 1739] had based his species on »*Veronica humilis* etc. Clayt. n. 226», but on p. 19 he says under *Polypremum*: »An *Oldenlandia* affinis? antehac sub num. 226. missa, et *Veronica humilis* inscripta: . . . Clayt. n. 768.» CLAYTON then was of the opinion that his n. 226 and n. 768 were the same plant, but LINN., who had seen CLAYTON's collections and perhaps had got specimens of these numbers from GRON., evidently had another view, for in Sp. pl. 1753 he treated *V. marilandica* and *Polypremum procumbens* as quite different plants. It is not likely that LINN. should have taken *Polypremum* for a *Veronica*. MURRAY in Comment. Soc. R. Scient. Gotting. V 1783, p. 11, tab. III, described a plant which had appeared in the botan. garden of Goettingen, as *V. marilandica* L. It is evidently a form of *V. peregrina* with decumbent branches. Modern writers, however, put *V. marilandica* L. as a synonym under *Polypremum procumbens*, probably basing their opinion on the above quoted passage in GRON. Fl. virg. — In KALM's collection there is a specimen which he has identified with *V. marilandica* L. It is evidently *V. peregrina* L. I think that LINN. and KALM believed that American specimens of *V. peregrina* formed a distinct species and called them indiscriminately *V. marilandica*.

**Galium tinctorium* L. There is one specimen on which KALM has written: »Tisavoyanne rouge by the French. With the root of this plant the Savages apply to several objects the excellent red colour which can hardly ever be changed by the sun». THUNB. has written »*G. palustre*». The specimen is young and has only one poor inflorescence, but it seems to agree best with *G. tinctorium* L.

**Galium trifidum* L. In my opinion the specimen so determined by KALM belongs to *G. palustre* L.

In KALM's collection in Upsala there are also specimens of some species which are not mentioned in LINNEAUS' writings. Either he has not seen these specimens, or he has examined them only superficially and believed that they belonged to other species known to him. Although these specimens are of little value to science, I will enumerate here such of them as I have been able to identify. This list may at least contribute to a proper estimation of KALM's merits as a collector of plants.

Muehlenbergia Schreberi Gmel. = *M. diffusa* Willd. One specimen, on which KALM has written »*Agrostis repens fusca*. Grows copiously on the plains in New Sweden», and THUNB. »*M. diffusa*».

Eleocharis ovata (Roth) R. et Sch., probably. One specimen, on which KALM has written »*Scirpus calmo tetragono*. Grows in wet and muddy places in New Sweden, etc.»

Tofieldia stenopetala Sm.? There is one specimen, on which there is nothing written by KALM, but THUNB. has written »Kalm» and »*Anthericum calyculatum*». It resembles the figure in SMITH's paper (see above, p. 18), but as the flowers are young, I cannot state if the perianth segments have the form which he describes in his species. I should think it might be *T. glabra* Nutt., if this species were not confined to the southern parts of N. America.

Sisyrinchium mucronatum Michx. One specimen; KALM has identified it with *S. Bermudiana* L., and says that it grows rather frequently in thin woods and groves in New Sweden. THUNB.: »*S. anceps* Willd.».

Cypripedium parviflorum Salisb. One specimen, which KALM has identified with *C. Calceolus* L. He also says that it is called *Sipacka* by the Swedes, and formerly *Viltsä kangä* by the Finlanders in New Sweden; grows in somewhat elevated places in morasses and is in its best flower in New Sweden at the end of April. This species seems to be *C. Calceolus* β. of LINN.

Silene caroliniana Walt. One specimen, on which KALM has written: »*Silene floribus fasciculatis, calycibus tomentosis*. Gron. virg. 50. Grows on dry sandy fields and fir moors in New Sweden. Begins flowering about May 4th n. st.» THUNB. has written »*S. antirrhina*». LINN. has perhaps confounded *S. caroliniana* with *S. virginica*, of which there is a specimen in this collection. The synonym from GRON. is nowhere mentioned by LINN.

Stellaria longifolia Muhl. One specimen, identified by KALM with *S. graminea* L.

Ranunculus recurvatus Poir. One specimen; KALM has written: »*Ranunculus hirsutus, foliis ternatis multifidis, calyce reflexo, fructu oblongo*. Flor. Canad. mss. Grows in low places in shady forests in N. Amer.; not very frequent. In bloom in May n. st.» THUNB. has written »*R. lanuginosus*».

Thalictrum dasycarpum Fisch. et Lall. A male specimen probably belongs to this species. KALM: »*Thalictrum amer. foliolis ovatis trilobis, medio latiori*. Flor. Canad. mss. Grows in the woods in N. Amer.»

Cardamine bulbosa (Schreb.) B. S. P. One specimen, on which KALM has written the following: »*Arabis foliis ovatis denticulatis glabris*. Gron. virg. 77. Scurvy-grass by the English in N. Amer. Grows in morasses, in wet meadows, by the sides of rivers and brooks, and also in other humid places in New Sweden rather frequently. Begins flowering about April 24th. Seeds ripe May 29th. The leaves have quite the taste of those of *Cochlearia offic.* so that it would be difficult to distinguish them by the taste; it is also used in the same manner as a remedy for scorbutus». GRON. also says of his species: »*Tota planta Cochleariæ sapore prædita*». It is not quoted by LINN.

Chrysosplenium americanum Schwein. One specimen, identified by KALM with *C. oppositifolium* L., in which species LINN. also included the closely allied American plant.

Saxifraga virginensis Michx. One specimen, which KALM has identified with *S. nivalis* L., with this information: »Grows in dry plains, and roads and in fissures in rocks frequently in New Sweden. Begins flowering on April 3rd n. st. Seeds ripe on May 15th.» LINN. included this species in *S. nivalis*, which he states to grow also in Virginia and Canada.

Rubus frondosus Bigel. See above under *R. occidentalis*.

Lespedeza capitata Michx. One specimen, identified by KALM with *Hedysarum violaceum* L., with these remarks: »Grows in dry poor soil in woods. Begins flowering about July 27th in New York.»

Vicia americana MUHL. One specimen. KALM has identified it with *V. benghalensis* L. and has written: "Grows among the corn at Willmington in New Sweden. Is in its best flower on June 11th n. st."

Euphorbia Preslii GUSS., probably. One specimen, identified by KALM with *E. hypericifolia* L. and said to grow in Pennsylvania.

Rhus aromatica AIT. One specimen, on which nothing is written by KALM. THUNB.: "*Betula trifolia*". SWARTZ in his Adnot. botan. 1829 has stated that *B. triphylla* THUNB. is *Rh. aromatica* AIT.

Acer saccharum MARSH. see above under *A. saccharinum*.

A. spicatum LAM. Two specimens. 1) with flowers, identified by KALM with *A. pensylvanicum* L., with these notes: "Grows on slopes of hills and rivers in Canada and the northern part of the English Provinces. In flower about May 19th n. st." 2) with fruit: on this KALM has written nothing, but THUNB.: "*A. rubrum*".

Gaylussacia dumosa ANDR. T. et GR. To this species belongs a specimen on which KALM has written nothing, and THUNB.: "*Andromeda arborea*".

Styrax americana LAM. One specimen on which KALM has written nothing, and THUNB.: "*Vaccinium corymbosum*".

Scutellaria incana MUHL. To this species seems to belong a specimen on which KALM has written: "*S. foliis ovatis crenatis petiolatis. Flor. Canad. mss.*"

S. acerosea PURSH. One specimen, identified by KALM with *S. integrifolia* L., with these notes: "Grows in woods in N. Amer. Begins flowering in New Sweden at the end of May n. st."

Veronica americana SCHWEIN. One specimen, which KALM has identified with *V. Beccabunga* L., and THUNB. with *V. Anagallis aquatica* L.

Galium triflorum MICHX. One specimen, which KALM has identified with *Valantia Cruciata* L., stating that it grows abundantly in the woods in N. America.

Lobelia spicata LAM. One specimen, which KALM has identified with *L. inflata* L., adding: "Grows on dry steep hillslopes in N. America frequently. Begins flowering in New Sweden at the beginning of June n. st."

Erigeron, probably *pulegiellus* MICHX. One specimen. KALM has written: "Aster hirsutus; caule simplicissimo; foliis radicalibus oblongis denticulatis petiolatis, caulinis oblongo-lanceolatis integris sessilibus. Aster Americ. vernus vulgo. Grows in good soil in woods and on woody hills in abundance in New Sweden. Begins flowering on April 31st n. st. and, of all the N. American species of Aster, it is the one which begins first to bloom."

Beyond the species mentioned in this paper the collection mostly contains well known species, which it would be of little interest to enumerate here.

LINNÉ UND DIE UNGARISCHE BOTANIK

VON

Dr E. GOMBOCZ,

Dozent an der Universität in Budapest.

DIE ZEIT, ZU DER LINNÉS EPOCHEMACHENDE WERKE (Systema naturae, Genera plantarum, Philosophia botanica, Species plantarum) erschienen, war in Ungarn für die naturwissenschaftlichen Studien eine überaus ungünstige. Nichts war so vernachlässigt sowohl an der Universität in Nagyszombat, wie auch in den Mittelschulen, wie die Naturgeschichte und darunter die Botanik. Die Epoche, zu der die ungarischen »Patres« MELIUS, die beiden BEYTHE, PECHL, FRANKOVITZ, LIPPAL ihre Kräuterbücher herausgaben (1578—1664) und ausländische Botaniker, unter diesen der mit STEPHAN BEYTHE in regem wissenschaftlichem Verkehr stehende CLUSIUS das Land besuchten, war vorüber. Nur hier und da in den Städten, wie Pozsony, Kassa, Sopron, gab es einen kleinen Kreis von Botanikern, die eifrig ihre Heimatsflora studierten, ohne Hoffnung zu haben, ihre Resultate jemals der wissenschaftlichen Welt mitteilen zu können. Obwohl es nie an begeisterten Männern, wie PERLITZY, FISCHER aus Késmárk, und BÁCHMEGYEI, fehlte, die von der Notwendigkeit eines botanischen Gartens durchgedrungen waren, die schönen Pläne scheiterten an dem harten Widerstande der Wiener wissenschaftlichen Kreise, die dadurch die Hegemonie der Wiener Universität gefährdet sahen. So wurde der erste öffentliche botanische Garten in Ungarn an der Universität Nagyszombat erst im Jahre 1770 eröffnet, mit ungenügenden Mitteln versehen und mit der trostlosen Aussicht: die Wette mit dem reich dotierten und bevorzugten Wiener Garten niemals aufnehmen zu können. Im selben Jahre hielt Prof. WINTERL, der Direk-

tor des Gartens an der medizinischen Fakultät seine ersten botanischen Vorlesungen, welche, im Geiste der Lehren LINNÉS gehalten, der neuen Richtung in der Botanik von amtlicher Seite ihre Sanktion gaben.

Was vor dieser Zeit bezüglich der Verbreitung der Lehren und Werke LINNÉS in Ungarn geschah, lässt sich nur vermuten. Im XVIII. Jahrhunderte besuchten die ungarischen protestantischen Studenten in grosser Anzahl die ausländischen Universitäten; die evangelischen bevorzugten die deutschen Universitäten von: Jena, Halle, Göttingen, die reformierten die niederländischen von: Leyden und Utrecht. Da uns in den Annalen der letzteren Universitäten die Namen der später auch literarisch tätigen SÓFALVY, SZATHMÁRI, BOD, WESZPRÉMI, MÁTYUS begegnen, so ist es sehr wahrscheinlich, dass die ersten Nachrichten von dem literarischen Streite über die Lehren LINNÉS durch die genannten nach Ungarn drangen.

Die ersten wahren Linné-Apostel für Ungarn wurden an deutschen Universitäten erzogen, welche vorwiegend von ungarischen Studenten deutscher Muttersprache besucht wurden. Nach Ungarn heimgekehrt, gründeten sie dann kleine wissenschaftliche Kreise. Einen solchen Kreis bildeten wahrscheinlich die Botaniker DECCARD sen., LOEV und ANDREAS CONRAD in Sopron, deren Wirken durch DECCARD jun., einen Schüler der Professoren WEDEL und HAMBERGER an der Universität Jena und durch den ebenfalls linnéisch gesinnten JOSEF CONRAD fortgesetzt wurde.

Auf die eigentliche ungarische botanische Literatur war die »Philosophia botanica« von grösstem Einfluss; ein lebhaftes Interesse erweckten auch die »Amoenitates academicæ«, dagegen wurde das »Systema sexuale« erst später in breiteren Kreisen bekannt.

* * *

Es wurde eine ganze Reihe der medizinischen Inaugural-Dissertationen an den Universitäten von Nagyszombat und Buda verfasst, welche ohne Ausnahme den Geist des ersten wissenschaftlichen botanischen Handbuchs, der *Philosophia botanica*, widerspiegeln. Unter diesen ist besonders die Dissertation von JOSEF CONRAD hervorzuheben (*Philosophia historiae naturalis* 1779), die LINNÉS Hauptverdienste: das Schaffen eines übersichtlichen Systems, die binäre Nomenklatur und die präzisen, klaren Diagnosen mit sicherem Blick erfasste und hervorhob. Es ist allgemein bekannt, dass unter dem Einflusse der mehr formellen Richtung der *Philosophia botanica* und durch Ausserachtlassung der tieferen und eigentlichen, wissenschaftlichen Bestrebungen LINNÉS die Botanik, besonders in Deutschland, zu einer leeren Terminologie wurde. Auch in

Ungarn konnte die Botanik in den späteren Jahren diesem Übel sich nicht entziehen. Noch gegen Mitte des XIX. Jahrhunderts sind botanische Handbücher erschienen, welche eigentlich nur aus einem Haufen von Kunstaussdrücken bestanden, wie dies besonders VAJDAS Növénytudomány (1836) zeigt. Es ist interessant, dass der oben genannte JOSEF CONRAD schon im Jahre 1780 gegen dieses Übel seinen Mahnruf hören liess. Nach seiner Auffassung müssen die Gegenstände der Natur morphologisch, physiologisch und anatomisch beschrieben und die merkwürdigsten Eigenschaften einer vergleichenden Betrachtung unterworfen werden, damit die Naturgeschichte weder in eine leere Klassifikation und Terminologie, noch in nichtssagende Beschreibungen ausarte.

Im grossen und ganzen zeigten die damaligen ungarischen Gelehrten für LINNÉ'S natürliches System, welches die sieben Klassen der Pilze, Algen, Moose, Farnkräuter, Gräser, Palmen, Pflanzen (s. str.) umfasste,² ein weitaus grösseres Interesse als für das künstliche Systema sexuale. Die Bedeutung des linnéischen Satzes bezüglich des natürlichen Systems: »primum et ultimum hoc in Botanicis desideratum est« wurde in seiner ganzen Tiefe begriffen. Man sieht überall Bestrebungen, welche die Vervollständigung des natürlichen Systems erzielen. An der philosophischen Fakultät der Universität wurde das Systema sexuale überhaupt nicht vorgetragen, man wollte die Hörer eben nicht »Botanik«, sondern »Pflanzenkunde«, »Naturgeschichte« studieren lassen, welche nur mit dem philosophisch begründeten natürlichen System etwas gemein hatte. Die naturgeschichtlichen Handbücher MITTERPACHERS und PILLERS sind in diesem Sinne verfasst.

Unter denjenigen, die einen Versuch zur Verbesserung des natürlichen Systems wagten ist zuerst MAUKSCH zu nennen, der die Pflanzen 13 Jahre vor JUSSIEU in die drei Hauptgruppen der Acotyledones, Monocotyledones und Dicotyledones einteilte. Die erste Gruppe umfasste die Farnkräuter, Moose, Algen und Pilze, die zweite die Palmen, Gräser und Lilien, und die dritte die Kräuter und die Bäume. In noch grösserem Masse verdient unsere Aufmerksamkeit das System des Késmárker Professors A. KRALOVÁNSZKY, wo die Blüten- und blütenlosen Pflanzen einander scharf gegenübergestellt werden. Es ist hierzu zu bemerken, dass die Einteilung RAYS, aus dem Jahre 1693, wobei den Blütenpflanzen die blütenlosen als »plantae imperfectae« gegenübergestellt waren, gänzlich in Vergessenheit geraten war, so dass diese Haupteinteilung weder im JUSSIEUS noch in Decandolles Systemen aufzufinden ist. KRALOVÁNSZKY'S System zeigte mit den Unterklassen folgendes Bild:

² Nicht zu verwechseln mit dem sogenannten LINNÉ'S Fragmento, welches 67 natürliche Gruppen umfasste.

A.) Pflanzen mit sichtbaren Blüten.

a. Stengel perennierend.

I. Palmen.

II. Bäume u. Sträucher.

b. Stengel einjährig.

III. Halbsträucher.

IV. Kräuter.

V. Lilien.

VI. Gräser.

B.) Pflanzen mit Blüten, unsichtbar dem unbewaffneten Auge.

VII. Farnkräuter.

VIII. Moosc.

IX. Algen.

X. Pilze.

Zur Zeit LINNÉs und noch lange nachher war das natürliche System etwas mystisches; einer annehmbaren Erklärung stand das Dogma von der Konstanz der Arten im Wege. LINNÉ selbst musste nach fernliegenden Metaphoren greifen um die Beziehungen, welche die Arten, Gattungen und Familien untereinander verknüpfen, begreiflich machen zu können. Es ist für die politischen und gesellschaftlichen Verhältnisse Ungarns am Ende des XVIII. Jahrhunderts die naive Weise bezeichnend, mit welcher der Arzt MÁTYUS die linnéischen Familien mit den gesellschaftlich scharf geschiedenen Ständen eines Volkes zu vergleichen suchte.

Nach LINNÉ — erzählt MÁTYUS — sollen im Reiche der Pflanzen ebenso Gruppen von verschiedenen Ständen und Rängen sein wie unter den Menschen.¹

Die *Palmen*, mit ihren geraden Stämmen und immergrünen Blättern können als Könige und Fürsten betrachtet werden, umsomehr da sie mit ihren Früchten vorwiegend den Königen und Fürsten dienen.

Die *Gräser* stellen den armen, einfältigen, steuerzahlenden Bauernstand dar, welcher für die Ernährung des Landes Sorge zu tragen hat, und der je mehr er getreten wird, umsomehr sich verbreitet.

Die *Lilien* und andere bunte Blumen sind die reichgekleideten, hohen Wurdenträger an den fürstlichen Höfen.

Die hoch emporgeschossenen, reich verzweigten, gut riechenden und schön blühenden *Kräuter* auf den Wiesen und unter den Gräsern kann man sich als die Adligen des Landes denken.

¹ Dieser Vergleich ist LINNÉs *Deliciae naturae*, 1773 (p. 11) entnommen, aber ungarischen sozialen Verhältnissen entsprechend angepasst. (BRVK.)

In den grossen, schattenspendenden *Bäumen*, welche die Singvögel beherbergen und mit ihren Früchten Viele ernähren, können wir die reich begüterten Magnaten und alten Familien erblicken; sie stehen festgewurzelt, sind mit vielen Dienern umgeben, auf ihren Ästen findet der unterhaltungssuchende Taugenichts einen guten Platz.

Die *stacheligen Sträucher* und die stechenden *Bäume*, welche sich gegen Tiere mit ihren Stacheln verteidigen, sind klare Ebenbilder der Soldaten.

Die blüten- und fruchtlosen *Farnkräuter*, *Schachtelhalme*, welche sich an dunklen Orten versteckt halten, bedeuten die Tagelöhner, welche ebenfalls um die Häuser anderer herumschlendern.

Die trockenen, schmutzigen *Moose* stellen die mausarmen, hungerleidenden, rohen Leibeigenen dar, die gerade so wie die Moose durch Beschützung der zarteren und edleren Pflanzen und durch Fruchtbarmachung des Bodens sich nützlich machen, ihrem Gutsherrn dienen.

Die *Algen* sind genau so wie die zerlumpten, schmutzigen, nackten Waisenkinder, die an den höfischen Küchen mit Überbleibseln ihr Leben fristen.

Die *Pilze* als im Mist geborene, schäbigste Materien sind gerade so wie die niedrigen, sittenlosen, vielfressenden, diebischen Stallknechte, welche mit dem Vieh und ihren Mist zu tun haben, und die niedrigsten Diener und Mägde.

* * *

Die »*Amoenitates academicae*«, welche 106 teils von LINNÉ selbst, teils von seinen Schülern unter seiner Leitung verfasste naturgeschichtliche, darunter 93 botanische Aufsätze umfassen, werden in der ungarischen botanischen Literatur am Ende des XVIII. Jahrhunderts gerne und oft zitiert. Die Erklärungen, mit welchen Linné in diesen Aufsätzen über das Wesen der Pflanzen und ihrer Lebenserscheinungen Auskunft geben will, fand in der philosophierenden, die Mittel der induktiven Forschung oft sehr gerne ausserachtlassenden Denkweise, mit welcher die damaligen ungarischen Botaniker die Erscheinungen der Natur zu deuten versuchten, einen lauten Widerhall. Solche Widerklänge der linnéischen Aufsätze sind manchmal an merkwürdigen Stellen zu finden. So gab der siebenbürgische reformierte Geistliche JOSEF VON BENKÖ im Jahre 1781 eine Leichenrede heraus, die er anlässlich des Begräbnisses der adeligen Frau Nikolaus Cserei von Nagyajta im Jahre 1777 hielt. Schon der Text der Leichenrede selbst enthält manche Anspielungen an die Ereignisse der Natur; in den Fussnoten aber bietet sie sogar ein kleines botanisches Kompendium. Unter anderem werden, mit Berufung auf die »*Sponsalia*

plantarum«, die Bestäubung, die Befruchtung der Blumen, verschiedene Pflanzenbewegungen, wie die der *Oxalis*, *Mimosa*, *Dionaea*, ferner der Heliotropismus und das »Horologium florum«, besprochen. Wie weit diese, in den traurigen Mantel einer Leichenrede gekleideten, botanischen Kenntnisse in die Öffentlichkeit drangen, ist mir unbekannt; das 56 Quartseiten fassende Werk ist heute äusserst selten geworden.

Auch in den Werken von CSAPÓ, MITTERPACHTER, GROSSINGER und MÁTYUS begegnet man sehr oft Zitaten aus den Aufsätzen der Amoenitates. So bespricht der oben schon erwähnte STEPHAN MÁTYUS, ziemlich weitschweifig und etwas wirr, die »Metamorphosis plantarum« und die »Prolepsis plantarum«.

* * *

Obwohl das Systema sexuale und die binominale Nomenklatur mit WINTERL an der Universität Nagyszombat schon im Jahre 1770 ihren siegreichen Einzug hielten, blieben dieselben den wissenschaftlichen und gebildeten Kreisen ausserhalb der Universität noch längere Zeit fremd. GROSSINGER, der in den Jahren 1797–1799 eine grossangelegte, doch mit 5 Bänden unvollendet gebliebene »Historia physica regni Hungariae« schrieb, wendet im Bande »Dendrologia« noch immer die antelinnæanischen Namen an.

Grössere Verdienste hat der schon erwähnte JOSEF BENKŐ um die Verbreitung der linnéischen Lehren erworben. In seinem grossen Werke »Transsilvania« (1778) werden die Pflanzen Siebenbürgens schon mit binären Namen bezeichnet und er war der erste, der in der schon zitierten Leichenrede das Systema sexuale in ungarischer Sprache erläutert dem grossen Publikum zugänglich machte. Benkő stand auch mit ausländischen wissenschaftlichen Kreisen, besonders in Holland, in lebhaftem Briefwechsel. So korrespondierte er mit dem in Südamerika verschollenen JOSEPH BALOGH, dessen in Leyden erschienene Inaugural-Dissertation die wichtigsten Pflanzen Siebenbürgens behandelte. Balogh muss ein grosser Linné-Verhrer und ein überzeugter Anhänger der künstlichen Systeme gewesen sein, denn unter seinen zur Verteidigung gewählten Thesen finden wir die beiden folgenden: 1) Den künstlichen Systemen muss vor den natürlichen der Vorzug gegeben werden. 2) Unter den ersteren ist das von Linné neulich gegebene Systema sexuale das hervorragendste. Es wäre interessant die Beweggründe zu kennen, welche den jung verstorbenen ungarischen Gelehrten zu dieser bezüglich des ersten Punktes von der allgemeinen Auffassung so abweichenden Überzeugung führten.

Die so nach und nach bekannt gewordene binominale Nomenklatur hatte einen unausbleiblichen Einfluss auf die ungarische Nomenklatur

ausgeübt. In der an volkstümlichen Namen so reichen ungarischen Sprache musste auch bezüglich der wissenschaftlichen Pflanzennamen eine Ordnung geschaffen werden. Hand in Hand mit den Bestrebungen der Spracherneuerung in den anderen Wissenschaften, gab JOHANN FÖLDI (1793) eine Broschüre aus, worin er, unter direkter Berufung an die linnéische binäre Nomenklatur, die Prinzipien und Regeln zur Schaffung einer ungarischen botanischen Terminologie und Nomenklatur aufstellte. Somit waren die Grundlagen zur Ausgabe einer ungarischen Flora bzw. eines botanischen Handbuchs geschaffen; dasselbe erschien unter dem Titel »Magyar Fűvész-könyv«, (Ungarisches Kräuterbuch), verfasst von dem reformierten Geistlichen SÁMUEL DIÓSZEGI und dem pensionierten Oberleutnant MICHAEL FAZEKAS im Jahre 1807 in Debreczen. Das seinerzeit ziemlich teilnahmslos aufgenommene und erst später gehörig gewürdigte Werk enthält auch die erste ausführliche Linné-Biographie und die erste eingehende Besprechung des *Systema sexuale* in ungarischer Sprache.¹ Die Einteilung des »Magyar Fűvész-könyv« erinnert an die der *Species plantarum*. Doch waren die Verfasser dem Werke Linnés nicht blindlings gefolgt; teils aus eigener Initiative, teils nach PERSOON unternahmen sie am System Veränderungen, welche auf eine Vermehrung der natürlichen Gruppen hinzielen. So wurden sämtliche Lippenblütler (*Labiatae*) in der Klasse der *Didynamia*, sämtliche Spelzblütler (*Ghamaceae*) in der Klasse der *Triandria* vereinigt; viele Pflanzen aus der Klasse *Syngenesia* wurden an den »ihnen besser passenden Stellen in der Klasse mit 5 Staubblättern aufgezählt«.

Mit dem Erscheinen des »Magyar Fűvész-könyv« wurde die Epoche, welche in Ungarn im eigentlichen Zeichen der linnéischen Lehren stand, abgeschlossen. Die Furcht, die die Wiener Amtskreise in jeder Neuerung im Unterrichtswesen erfüllte, verursachte, dass diese Periode an der aus Nagyszombat im Jahre 1777 nach Buda, im Jahre 1787 nach Pest, verlegten Universität etwas länger dauerte. Die im Jahre 1777 herausgegebene königliche »Ratio educationis« hat das *Systema naturae*, die *Genera plantarum* und die *Species plantarum* an der medizinischen Fakultät als Lehrbücher vorgeschrieben. Bis zum Jahre 1817, in welchem KARL HABERLE die Professur der Botanik übernahm und seinen systematischen Vorlesungen das natürliche System von DE CANDOLLE zu Grunde legte, waren diese von den Behörden einzig und allein erlaubt.

Wohl sind auch während WINTERLS Professur Dissertationen erschienen, welche einige Abweichungen und Änderungen besonders hinsichtlich des *Systema sexuale* zeigten, doch erfreuten sich die linnéischen Lehren zu dieser Zeit an der Universität einer Alleinherrschaft. Besonders WINTERL selbst war von der Unabänderlichkeit der *Species* und *Genera*

¹ Die Dissertationen an der Universität waren ausnahmslos lateinisch verfasst.

plantarum durchdrungen. Es ist bezeichnend für seine Vorsichtigkeit, dass er die vielen neuen Arten, welche er während seiner Reisen in Ungarn entdeckte, nur mit den Artnamen »novum« oder »nova« zu bezeichnen sich getraute, Formen, welche erst in dem prachtvollen Werke von WALDSTEIN und KITAIBEL als neue Arten beschrieben worden sind. Auch gegen irgendwelche Änderung der linnéischen Gattungs- und Artnamen kämpft Winterl mit allen seinen Kräften. Er rügt scharf das in der neueren Zeit zur Mode gewordene Verfahren jüngerer Floristen; Arten aus dem Kreise einer linnéischen Gattung zu heben und sie mit neuen Gattungsnamen zu belegen oder in eine andere Gattung einzureihen. Von dem deutschen SCHRADER erzählt man, er hätte nie früher eine Pflanze zum Präparieren oder Trocknen seinen Schülern übergeben, bevor er nicht von derselben ein jedes Blatt entfernt und sämtliche Sprossen korrigiert hätte, welche mit den linnéischen Diagnosen nicht übereinstimmten! Auch WINTERLS Befürchtungen sind als solche zu verstehen, wie sie einen jeden Botaniker erfüllen, so oft er an das Durcheinander der vorlinnéischen Pflanzenbenennungen dachte.

Nach der Auffassung WINTERLS »müssen die linnéischen Namen ewig bleiben, wie sie sind; man kann aber die Unrichtigkeit in einer Anmerkung, die im gedrängtesten System nicht weggelassen werden darf, einschalten und die Pflanze an ihrer Stelle, wohin sie gehört (jedoch mit ihrem alten Namen), anführen, so verliert die Botanik nichts und der Botaniker sichert sich gegen ein gerechtes Hohngelächter der Praktiker: z. B. *Ballota lanata* hat den vollkommen Habitus des *Leonurus* und den künstlichen Charakter desselben noch mehr als die wirklichen *Leonurus*; dennoch muss sie ewig *Ballota* bleiben, doch mit der Anmerkung, dass sie in der Tat ein *Leonurus* ist und mit ihrer wirklichen Anführung (mit dem Namen *Ballota*) unter den Arten des *Leonurus*«. Wer heutzutage einen Blick auf das Chaos der botanischen Nomenklatur wirft, muss gestehen, dass manche Befürchtungen nicht unbegründet waren.

Trotz der offiziellen Auffassung, die sozusagen im Namen der Universität ausgesprochen wurde, beginnen die jüngeren Forscher wie GENERSTICH, MAUKSCH, LERCHENFELD, ROCHEL, BAUMGARTEN und als erster unter allen der »ungarische Linné« PAUL KITAIBEL, angeregt eben durch die *Species plantarum*, die floristische Durchforschung des Landes. Wenn sie auch dabei die von den leitenden Kreisen heiss ersehnten, praktischen, volkswirtschaftlich nützlichen Erfolge in Aussicht stellten, so leitete diese Botaniker eigentlich nur das innige Bestreben, die merkwürdige, von der Pflanzenwelt anderer Länder so stark abweichende Flora Ungarns rein wissenschaftlich zu vererforschen. So verdankt auch das grundlegende Werk der ungarischen Flora, die auf Kosten des Grafen ADAM VON WALDSTEIN erschienenen »Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae« (3 Folio-

Bände, Wien 1802—1812), seine Entstehung dem Geiste der *Species plantarum*, welche durch ihre klare Einteilung, durch ihre anziehenden, kurzen, bündigen Diagnosen auch in anderen Ländern zur Erschliessung der heimatischen Flora führte.

* * *

Bevor ich diese kurze Betrachtung über die Vergangenheit der ungarischen Botanik schliesse, kann ich nicht umhin, die Verdienste eines für die ungarische Wissenschaft zu früh verschiedenen Mannes zu erwähnen, der, geleitet von der innigen Hingebung zu seiner Lieblingswissenschaft und von seiner aufrichtigen Bewunderung für den Altmeister der Botanik, in der neueren Zeit das meiste in Bezug auf einen Linnékultus in Ungarn getan hat. Ich meine KARL FLATT VON ALFÖLD (1853—1906). Unter manchmal schwierigen Verhältnissen gelang es ihm eine Bibliothek zusammenzubringen, welche an Linnéana selten reich war. Er schrieb mehrere Aufsätze über Linné und seine Werke und »machte die in bibliographischer Beziehung Aufsehen erregende Entdeckung, dass in Linnés *Species plantarum*, das mit der Zahl 89—90 paginierte ursprüngliche Blatt fast aus allen Exemplaren während des Druckes entfernt und durch ein anderes, mit abweichendem Texte versehenes ersetzt wurde«.

KARL FLATT VON ALFÖLD, von dem man allgemein eine Geschichte der ungarischen Botanik erwartete, starb ein Jahr vor 1907, welches Jahr für die ungarische Botanik von doppelter Wichtigkeit war. Es wurden zwei Geburtsfeste gefeiert. Am 23. Mai gleichzeitig mit der ganzen internationalen wissenschaftlichen Welt die zweihundertjährige Jahreswende der Geburt des grossen schwedischen Geistes, CARL VON LINNÉ, dessen Name mit tausenden von Pflanzenbenennungen ewig verknüpft bleiben wird, und am 21. März in vertrautem, engerem Kreise der vaterländischen Botaniker die 100-jährige Geburtsfeier des ersten ungarischen wissenschaftlichen botanischen Handbuches, dessen Verfasser in Bezug auf die Reformierung der ungarischen botanischen Terminologie und Nomenklatur ein ewiges Verdienst erwarben.

Die beiden Feier, welche von der königlich ungarischen naturwissenschaftlichen Gesellschaft in Budapest veranstaltet wurden, kommen mir wie Symbole vor: — Symbole des friedlichen Zusammenarbeitens der nationalen Kulturbestrebungen mit denen der ganzen wissenschaftlichen Welt, für das allgemeine Wohl, welches der gesamten Menschheit aus der Pflege der Naturwissenschaften erwachsen soll.

I LINNÉS FOTSPÅR

Föredrag vid Svenska Linné-Sällskapets sammanträde den 20 nov. 1920

AV

RUTGER SERNANDER

TROTS SIN UNGDOM HAR VÅRT SÄLLSKAP, FRÅNSETT sin löpande verksamhet: årsboken och sammanträdena, redan hunnit skaffa sig ett innehållsrikt arbetsprogram med viktiga och ansvarstygda uppgifter, som giva oss fullt upp att göra för den närmaste framtiden.

De storartade samlingar av Linné-reliker, vi tack vare ett i sanning furstligt mecenatskap och vår skattnästares energi lyckats förvärva, måste ordnas, katalogiseras och så, ej att förglömma, bearbetas av fackmän. Arbetet med återställandet av Hortus Linnæanus står ännu endast på sitt preliminära stadium. Vi ha översättningar och utgivande av Linnés latinska småskrifter på svenska. Och så kommer det maktpåliggande värvet att säkerställa och konsolidera vår vidlyftiga ekonomi.

Det kan därför kanske synas oklokt att nu föreslå Sällskapet uppställandet av ett nytt verksamhetsmål.

Men vad jag här tänker framställa är av brådskande art, ty det sammanhänger med den för vår aktuella naturforskning och skyddsrörelse i allt skarpare belysning stående stora omdaningen av Sveriges natur, vilken vi alla bevittna och som skall fortgå i alltjämt ökad takt och som snart skall göra den undersökning, jag nu projekterar, för alla tider outförbar (SERNANDER i Sveriges Natur 1919).

Jag skulle vilja på programmet för vårt Sällskaps verksamhet under den närmaste framtiden få upptagen en systematisk undersökning, kombinerad med insamlingar och avbildningar för Sällskapets Linné-museum, av den svenska natur, i vilken Linné rörde sig, levde och verkade.

På två punkter av jorden förflöt huvudparten av hans liv: Stenbrohult med Växjö och Uppsala med Hammarby. Det övriga Sverige genomkorsade han på ett antal resor. Dessa voro så omfattande, att det endast torde ha varit 4 landskap — Blekinge, Halland, Härjedalen och Jämtland — inom vilka han icke satt sin fot. Den utländska resan tog inemot $3\frac{1}{2}$ år.

Stenbrohult.

Om man frånser skolterminerna i Växjö, vistades Linnæus i fädernehemmet till sitt tjuguförsta år, då han började sina akademiska studier i Lund, vilka som bekant snart överflyttades till Uppsala. Det blev honom sedan endast förunnat att återse Stenbrohult jämförelsevis få gånger och sällan någon längre tid.

Det har skrivits mycket om den unge Linnæus och Stenbrohult, mycket har gjorts för att hugfästa hans natale's stolta minne, och dock vågar jag säga: att knappast någon del av Linnés liv är så otillräckligt studerad som den, kring vilken fädernebygden bildar ramen, och att ingenstädes måste man så skyndsamt och radikalt gripa in som i Stenbrohult, för att rädda Linné-hågkomster av oskattbar och helig natur.

Endast detta torde försvara att jag i det följande talar litet om Stenbrohult och Linné-minnena, sådana de nu te sig. Det blir huvudsakligen efter mina intryck och iakttagelser under en augustidag för-liden sommar.

Råshult.

Linné skildrar på några ställen i sina skrifter allmoge-bebyggelsens art och natur i sydvästra Småland, sålunda sin hembygd.

Om ängarna i själva hemsocknen vittnar han (Skåneresan, p. 48):

»Ängarna här på orten äro i samma gjärde med åkren, som icke för sig sjelf är afstängd; de äro öfwerwuxne med åtskilliga Löf-trän och mycken Lind, men Barr-trän, såsom Tall, Gran och En, tålas icke i dessa täcka ängar».

I Öländska och Gotländska resan, p. 319, får man dessutom om deras förhållande till gårdarna veta:

»Gårdar och Byar lågo här neder i Smoland långt härligare och skönare, än man gierna ser dem på andra ställen, fast de ej äro så store och widlyftige. Emellan de torre bergen, emellan de tiocke Tall- och Gran-skogar finner man här flere siöar än allmänt på andra orter; wid dem äro gårdarne bygde mitt uti ängarne, och mitt emellan åkrarne — —,

och i ängarne tolas inga andra trä än löfträ, måste altså Tall, Gran och En alltid uthuggas; där emot göra löfträden ängen behagelig, besynnerligen där som skiöna bokträden med Ekar växla om. De ligga altså såsom i Lundar, utan att wara utsatte för serdeles storm wäder, hwilket alltid oroar dem, som på slättbygden bo. Af det ängarne aldrig utläggas till boskapen äro de mera blomster fulle; Gårdarne ligga mitt ibland åkrarne, och ej på sides wid skogen».

Med andra ord runt gårdsplanerna ordna sig åkrarna, lövängarna, hagarna i nu nämnd ordning. (SERNANDER 1919 b.).

Fig. 1. Råshult 1820 eller 1821. Kopparstick (förminskat) i Egenhändiga anteckningar efter en teckning av A. C. WETTERLING.

Det lider intet tvivel, att ej Linnæus, då han nedskrev detta, särskilt haft sitt »dulce natale», Råshult, för ögonen. Så ligger nämligen till punkt och pricka födelsegården ännu den dag i dag är.

Gården med dess åkrar har en gång uppbrutits i en löväng, som utvecklats på en lokalklimatiskt gynnad, frostskyddad plats, en av morän täckt åsrygg i barrskogen. De närmast byggnaderna varande partierna av lövängen ha upptagits till åker eller längre bort förvandlats till hage, och så ligger nu Råshultsgården där omgiven av åkerlappar mitt i lövängar och hagar, med dem bildande en ö i barrskogen.

Vad återstår nu av det Råshult, där Carl Linnæus föddes den majnatt 1707 under vackraste våren, då göken utropat sommaren?

Vi känna alla den teckning, A. C. WETTERLING meddelat av byggnaderna vid Råshult i Egenhändiga anteckningar, där reproducerad (fig. 1)

som ett av AKRELL graverat kopparstick i »Aqua Tinta».¹ Detta är tydligen stucket efter en teckning nu tillhörig doktor E. FÖRBERG, utan tvivel själva den Wetterlingska originalteckningen (fig. 3). Det saknar emellertid originalets troligen på en »torvbänk» (HYLTÉN-CAVALLIUS II, p. 174) stående tvenne bikupor intill långsidan av »låg-stovan» med den höga skorstenen. Vidare har trädet till vänster försetts med löv och tavlan (säkerligen en minnestavla) omändrats till en takstolskonstruktion.

WETTERLINGS teckning är odaterad. Enligt min tanke är den troligen utförd 1820 eller 1821. I Egenhändiga anteckningar, som utkom

Fig. 2. Råshult. Foto av E. SCHENSON efter obekant original.

1823, säger nämligen utgivaren, ADAM AFZELIUS, vid sin redogörelse för planschernas tillkomst, p. XIX: »Redan vid 1819 års slut begynte jag uppgöra planer att låta trycka de nu utkommande underrättelser om

¹ AFZELIUS lät först göra en litografi, av vilken exemplar nu måste vara mycket sällsynta. Varken i Riksbiblioteket, Uppsala Universitetsbibliotek eller i doktor E. FÖRBERGS samlingar finnas några. — Möjligen är denna litografi direkt eller indirekt original till en foto i Uppsals Universitetsbibliotek, tagen av fröken E. SCHENSON och skänkt dit av d:r FR. CLASON. Den har egendomligt nog den Wayska kopians (se längre fram) på bockar ställda träbänk och dess minnestavla, men har hopslagit de på denna, originalet troget följande karaktäristiska tvenne träden till ett enda. Även här är gärdesgården ändrad till staket, men med vertikala spjälor. Fig. 2.

LINNÉS Lefnadslopp. Men dertill fordrades flere förberedelser i afseende på *Papper, Styler, Portraiter och Tabeller.*» Då han strax härunder anför, att han »lade Verket under pressen vid slutet af år 1820», men p. XX, att »alla dessa Tabeller (litografierna) blifvit färdiga» först »i Februari månad 1822», och teckningen tydligen är gjord på sommaren eller hösten, är det väl antagligast att WETTERLING (född 1796 och 1822 löjtnant vid Vendes artilleri) var vid Råshult 1820 eller 1821.¹ — Bland de

Råshult i Stenbrohults socken och Kronobergs Län.

Fig. 3. Råshult. Originalteckning av A. C. WETTERLING. Ur doktor E. Förbergs samlingar.

storslagna Tullbergiska Linné-samlingarna, som sällskapet nyligen förvärvat, befinner sig en liten oljemålning på ek (fig. 4). På baksidan står med bläck:

Kaplans bostället

Råshult i Småland

der Carl von Linné var född ~

måladt efter naturen 1821 af J. Way²

¹ Att A. C. WETTERLING utförde denna teckning sammanhänger kanske med att hans frände, JONAS WETTERLING, prost i Sjöås pastorat i Småland, var lärjunge till Linné. Egenhändiga anteckningar, p. 162.

² De tre sista orden med annan stil.

Ett original kan det ej gärna vara. Målningen överensstämmer i format och proportioner alldeles med WETTERLINGS teckning men med några partier av dess venstra och nedre delar borta. Detaljerna äro med några få undantag identiska. Torvbänken är ordentligt utsatt, men har förvandlats till en träbänk på bockar. Gärdesgården framför fasaden har omgjorts till ett snedrutigt staket. Minnestavlan är starkt markerad. Om »måladt efter naturen 1821» skall uppfattas så, att WAY gjort sin kopia 1821 eller

Fig. 4. Oljemålning av Råshult. Kopia av J. WAY efter WETTERLING.

om originalet stammar från detta år, är ej fullt klart, men visar att WETTERLING ej kan ha gjort sin teckning senare än 1821. — Enligt Nordisk Familjebok var JOHAN VILHELM KARL WAY (* 1792 † 1873) ritmästare vid Uppsala universitet. Han blev 1821 medlem av Konstakademien. »Hans målningar äro med ängslig noggrannhet utarbetade, glatta och kalla». (Denna karaktäristik passar fullständigt för den Tullbergsska tavlan). Historiska fantasiporträtt och kopior ägas av Uppsala universitet.

Som bekant är det den södra av de 2 byggnaderna på WETTERLINGS teckning, vilken med som det synes obruten tradition utpekats

som Linnæi fädernehus och det sydvästra hörnrummet som det där han föddes. Minst 2 gånger: någon gång efter 1820 och ännu en gång efter 1866 ombyggdes huset; man antar dock ej mera än att den gamla rums- och fönsterindelningen bibehölls.

Men veta vi verkligen säkert att så är förhållandet? Vi möta här det första problemet och i dess lösande en av dessa uppgifter, vilka jag nyss betecknat som brådskanie.

Som utgångspunkt kunna vi taga byggnadens utseende 1866. Dess yttre konturer se vi på en plansch i »Nordiska taflor», h. 9—10, 1866, reproducerad hos C. LINDMAN, vår årsskrift 1920, p. 112. Om det inre ger oss Aftonbladet av den 14 juni 1866 följande bild:

»Komministern i Råshult, hr Borg, har i detta hänseende tillhandtagit ref. med några underrättelser. Han uppgaf, att det kan till fullo bevisas, att komministerbostället stått i mer än 160 år der det nu står, att ingen annan komministergård uppförts i Stenbrohult och att Råshult således måste vara just den plats, der Linné föddes, hvilket af några blifvit bestridt. Råshults komministergård är en liten låg stuga med torftak innehållande ett större och två små rum på nedre botten, alla mycket låga, samt ett litet kyffe till gafvelrum en half trappa upp. Stugan har också ett kök. — — — Hr Borg visade ref. det rum der efter all anledning Linné föddes: det är ett helt litet rum med ett fönster vettande åt platsen der monumentet står; nu är detta fönster nedhugget, men förr satt det högt upp på väggen, såsom den tiden brukades, liksom en glugg.»

Den ombyggnad, för vilken huset någon gång efter 1866 utsattes, har tyvärr varit ganska grundlig. Särskilt gäller detta de byggnadens proportioner förryckande stora fönsteröppningarna. Såvidt jag kan finna, är emellertid grunden den gamla, och den karakteristiska rumsindelningen helt säkert den ursprungliga, så att sängkammaren, där Linné föddes, och den utanför liggande NILS LINNÆI kammare, som jag skulle vilja kalla den, äro bibehållna. Om dörrarna äro de gamla lämna jag därhän,¹ men jag fäster uppmärksamheten vid det ålderdomliga låset med tillhörande beslag av karolinsk typ på dörren mellan sängkammaren och salen.

Boden med det framspringande loftet i förgrunden på WETTERLINGS teckning finnes ej mer; möjligen är det samma gamla byggnad, som enligt vad jag inhämtade av gårdsfolket nedrevs vid sekelskiftet, och vars stenfot ännu kvarstår. Låg-stovan är för längesedan försvunnen.

Jag vill dock ej här ingå på vidare detaljer, då jag har mig bekant, att överläkaren E. LINDELL sedan länge är sysselsatt med studier

¹ Rörande var att se, hur i Nils Linnæi kammare på övre dörrträdet till dörren mot förstugan med gammaldags skrivstil stod målat i svart Linnés valspråk: *Innocue vivito, numen adest*, säkerligen av någon faderns efterträdare.

över Råshults-byggnaderna, och att vi kanske snart ha att motse resultatet av hans ingående och viktiga undersökningar. Men bestämt måste betonas hur brådskande det är att en maktbefogen och handlingsduglig myndighet tar hand om skyddet av gården, så att intet som är linnéanskt får förfaras. Vi böra nämligen besinna, att Råshult ej längre är komministerboställe, utan att det sedan några år är bortarrenderat, och att man av arrendatorsfolket ej utan vidare har att vänta den pietet, som torde varit utmärkande för flertalet av NILS LINNÆI efterföljare.

NILS LINNÆI kärlek till blomstervärlden och trädgårdskonsten är ju nog samt känd för envar, som något studerat sonens liv. Han var liksom sin morbror och välgörare SVEN TILIANDER en för tiden synnerligen förfaren örtkännare och hans trädgårdsanläggningar något för den svenska allmogebygden så godt som enastående. Sin första trädgård anlade han genast, då han tillträdde sitt boställe som komminister, kring Råshultsgården, den andra och tydligen förnämre några år därefter vid Stenbrohults prästgård, sedan han hit inflyttat som kyrkoherde i församlingen. Råshults trädgård känna vi genom den förtjusande skildring Carl Linnæi broder SAMUEL givit.

Trädgården hade fadern »mehr för sielfva växternas skull än någon nytta deraf» och av växter odlade han »helst sådana som hade vacker blomma. Hans unga hustru, nygift, som ej förr sedt sådane (nej, knapt någon enda trädgård), tyckte om trädgårdens behagelighet». Och han hade »med egen hand gjort en upphöjning, såsom ett rundt bord, rundt omkring sängar, örter eller buskar, som skulle representera gästerne, och blommor afbildade rätterne på bordet.»

Vilka öden denna trädgård haft sedan familjen flyttade över till prästgården veta vi ej. Att den ej länge kunnat hållas i sin ursprungliga prakt torde vara tydligt. Emellertid är det av intresse, att i den nyss citerade Aftonbladsartikeln från 1866 komminister BERG för korrespondenten talade om en bestämd tradition angående NILS LINNÆI botaniska trädgård, men med det sorgliga tillägget: »men häraf syntes nu ej något spår».

Kanske dock att sådana finnas, och vilka kunna de i så fall vara?

På WETTERLINGS teckning omslutas södra gårdens ost- och sydsidor av en kringärdad täppa. Längst till vänster står ett träd, som väl närmast skall föreställa ett fruktträd. På kopparsticket synes som på originalteckningen mellan norra och södra gården 2 träd, vilka på den Schensonska fotografien fått sammanflyta till ett. Hur mycken tilltro vi äga rätt att giva dessa detaljer är svårt att säga. Liksom GRAFSTRÖM på sin samtida teckning av Hanmarby för Egenhändiga anteckningar har påtagliga uteslutningar av förgrundens träd och har flyttat förstubrokastanjen långt åt vänster för att få fram detaljer i byggnaden, har nog WETTERLING behandlat förgrund och staffage mer eller mindre godtyckligt.

Hur nu därmed må vara, som LINDMAN i sin intressanta redogörelse för sitt besök vid Råshult, p. 106, framhåller och illustrerar (bild 1): »Wetterlings vy synes kal och ödslig i jämförelse med gårdens nuvarande utseende». I själva verket ligger Linné-huset nu inbäddat i en med höga lövträd uppblandad gammal fruktträdgård. Denna är antagligen sedan länge tillbaka fullständigt vanskött, men det är av allra högsta intresse att träden befinnas vara grova och höga samt tillhörande gammaldags sorter. Det vore väl sangviniskt att utan vidare räkna dem som återstoden av NILS LINNÉ trädgård, men den faktiska grovleken på dessa fruktträd, kring vilka sedan antagligen mycket långt tillbaka icke jorden omgrävts och gödslats i någon nämnvärd utsträckning, motsäger ej, enligt den erfarenhet jag har om gamla fruktträdgårdar, i och för sig en sådan hög ålder. Man kanske icke får anse uteslutet, att en noggrann undersökning skall kunna ge oss någon linnéan eller åtminstone direkta ättlingar av sådana. Husmodern meddelade mig de på gården sedan gammalt gängse namnen på dessa träd. Det var »Stora röda äpplen» och »Gråpäron» (var sitt stora träd utanför Linné-gårdens sydgavel), vidare »Vita Gyllen», »Citronäpplen», »Kaniker-äpplen», »Krikon» och »Bigarråer». Bland dem stodo »Röda vinbär» med små välsmakande bär samt en stor och gammal *Ribes alpinum*. Det behöves väl ej framhållas, att en sakkunnig pomologisk utredning här är i hög grad påkallad, och att alla dessa träd genast måste nog skyddas och vårdas.

Överallt rundt husen växa »Acklejer» (*Aquilegia vulgaris*), som enligt traditionen av ålder varit kända för sina olika färger; mera sällsynt *Hemerocallis fulva*, vilken kallades »Liljor», och ingen visste när den kommit hit. Om dessa acklejer och liljor verkligen härstamma från NILS LINNÉ örtagård kan nog aldrig med säkerhet avgöras, men att arterna funnits där torde vara tämligen visst. I Adonis Stenbrohultensis, där Linné förtecknar systerträdgården vid prästgården, upptagas nämligen »*Aquilegia hortensis* C. B., Ackerleija variat diversibus coloribus» och »*Hemerocallis floribus fulvis* AD. Lilio asphodelus Phoeniceus TOURN. Lilium rubrum asphodeli radice C. B.» — Hur nu därmed må vara, de nu nämnda blomstren lova oss, att en noggrann genomforskning av Råshultsgårdens tomter och gamla tradition skall kunna uppvisa en eller annan spillra från den klassiska trädgårdens »behagelighet».

Men vi vandra nu från gårdstomten ut till de omgivande lövängarna. Professor LINDMAN har i den citerade uppsatsen givit oss en utmärkt skildring av dessa; av blomsterprakten: de purpurröda brudborstarna, de brandgula slättergubbarna och de yppiga konvaljefälten; av den höga avenbokslunden och av släktträdet själv, linden, som är vanlig och växer med oformliga buktade stammar. LINDMAN tror t. o. m. att några av de

åldriga träden måste ha stått här vid Linnés födelse. Detta förefaller mig ej alldeles omöjligt. — Varför ej söka utreda hur dessa lövängar sågo ut, då vår politiska storhetstid lutade mot sitt fall. Det var dock deras härlighet som mötte en liten brunögd pilt på hans första tultande steg in i en blomstervärld, vars furste han en gång skulle nämnas.

Skötseln av skogen är nu som på andra ecklesiastiska boställen omlagd på den gamla komministergården. Domänstyrelsen har den under sin direkta vård. Hushållsplanerna skola och komma helt säkert att ordnas efter ur ekonomiska synpunkter mer rationella principer än fordom. Men man måste med oro tänka på skogen kring Råshult. En hushållsplan upptagande bortgallring av de gamla träden, vilka nu ej tillväxa i den proportion som de taga utrymme, och deras ersättande med som virkesproducenter mer givande träd t. ex. gran vore ur ekonomisk synpunkt mycket försvarlig och kan när som helst sättas i verket. De tätta och risiga, ur landskapsbildens synpunkt avskyvärda kulturgranskogar, som i Sydsverige och Danmark under de sista årtiondena intagit bokskogars och lövängars plats, räknas redan i tiotusentals hektar, och kunna även här bli framtidsmålet. Det tarvas väl ej att inför denna församling säga ifrån, vilken obotlig skada som därigenom skulle tillfogas Råshults-gården och dess linnéanska karaktär. »Råshults Södra gård» säger Linné i den öländska och gotländska resan, »hade jag till sist lust att se, förr än jag quitterade denna ort, emedan jag honom sedt här i werlden aldraförst.» Efter detta avskedsbesök gav han sig av norrut, men redan vid Dihult inregnade sällskapet. Det är då Linné sätter sig ned och skriver denna hyllning till sitt natale, som redan förut citerats: »Gårdar och Byar lågo här neder i Smoland långt härligare och skönare, än man gierna ser dem på andra ställen, fast de ej äro så store och widlyftige — —; i ängarne tolas inga andra trä än löfträ, måste altså Tall, Gran och En alltid uthuggas; där emot göra löfträden ängen behagelig, besynnerligen där som skiöna bokträden med Ekar växla om.»

Omedelbart under Linné-gårdens västsida utbreder sig nedför backen »minneslunden» med den obelisk, som av allt vid Råshult är mest bekant för allmänheten, tack vare att den genom sina betydliga dimensioner gör sig starkt påmind från den strax nedanför gående järnvägen. Minneslunden, som invigdes den 12 juni 1866, är en i den gamla gårdens fysionomi ganska ingripande anläggning. Den håller omkring ett halvt tunnland och är omgiven av en bred och hög stenmur med tvenne järngrindar. Den innehåller gräsplaner med träd och buskar samt blomster-rabatter, och i midten tronar den väldiga obeliskan med sin stora porträttmedaljong.

Professor LINDMAN håller denna minneslund som synnerligen prisvärd. Han säger p. 113:

»Den generation, som utförde denna fosterländska bedrift, förtjänar nationens tack. Den besjälades av den riktiga tanken, att ett minnesmärke över Linné inom Smålands landamären borde resas på hans födelseort. För oss, hans beundrare och lärjungar inom sena släktled, är det en lycka att vallfärda till orter, där den förevigade levat och verkat, och att där få hylla detta stolta fosterländska minne, denna ädla och rika forskarlevnad; det är därför också en sann och ren tjusning att se det ringa hemmet i den avlägsna svenska bygden, ärofullt smyckat av hyllningsgården åt en av landets största söner, den stjärnprydda minnespelaren. Livligt och älskligt framträda i denna minneslund hägkomster av den oförgätlige Linnés person och verk.»

Jag måste tillstå, att jag ej för min personliga del kan dela denna uppfattning. Den goda vilja och den kärlek till Linné-minnet och fosterbygden som ligga bakom minneslundens erkänner jag gärna. Det faller mig ej heller in att söka verka för anläggningens borttagande; mot förfädrens monument, även om de ligga oss så nära i tiden som detta, skall man iakttaga pietet. Men, jag tager en nära till hands liggande jämförelse, skulle någon framför Linnés Hammarby vilja ha en »minneslund» och en obelisk? Kunna ej en gårds minnen få tala för sig själva sådana de äro. Kunde ej Råshults ängsbackar fått vara i fred, där de en gång utbredde sin blomstermatta nedanför det fönster, genom vilket en majmorgons solljus silade in till den efter en svår barnsbörd medtagna modern och hennes förstfödde.

Men om jag i denna punkt ej kan vara riktigt överens med professor LINDMAN, är jag det så mycket mer i de indignerade ord, vilka han ägnar minneslundens nuvarande tillstånd. Man tror också knappast sina ögon, då man får se minneslundens ursprungliga vilda träd- och buskbestånd brutalt nedhugget eller gallrat för att lämna plats åt eländiga thujor och ädelgranar, får se rabatterna fulla med ogräs och allt detta annuella kرافs, med vilket fröhandlarna »i valda sortiment» lyckliggöra våra trädgårdar. Återigen en tvingande uppgift, att såsom LINDMAN uttrycker det: »Vi få tillsvidare hoppas, att sedan »rabatterna» slopats, ädelgranar och tujor förjagats från den plats, där de så skärande disharmonisera --, skall tiden läka även dessa sår och eckbacksfloran, lämnad åt sin egen förnyelsekraft, få i all sin skönhet bilda den naturliga och oefterhärnliga ramen kring Linné-monumentet.»

Man brukar ibland framkasta, att Råshult äger ett jämförelsevis litet värde som Linné-minne i jämförelse med Stenbrohults prästgård, enär familjen redan 1709 överflyttade hit. Detta är i viss mån riktigt, men Linné var nog upprepade gånger som barn och yngling vid sitt natale, kanske bl. a. emedan fadern innehade komministraturen till 1720. — Och i fråga om senare besök hänvisar jag till de nyss citerade orden

i öländska och gotländska resan. Vi få ej heller glömma hans pietetsfyllda ord om faderns »Trägård wid Råshult, där han införde så många växter, han utur Trägårdar kunne sig förskaffa; och hade i ingen ting större nöje än i denna sin Trägård, mehr för sjelfwa örternas skull än någon nytta däraf; — samt att Modren, under det hon war hafvande, stadigt såg sin Mans inrättningar i Trägården, och sedan, medan gossen ännu war helt liten, så snart han blef otålig och på intet annat sätt kunne blickas, alltid stack honom en blomma i handen, då han straxt tystnade.» Egenhändiga anteckningar, p. 102.

Stenbrohults-trädgården var det dock, vilken genom hela Linnés liv stod för honom som hans barndoms paradiset, och den betydelse »Hortus Stenbrohultensis charissimi patris» haft på hans vetenskapliga, man kan godt säga hela andliga utveckling, han aldrig överskattas. Vi övergå nu till denna.

Stenbrohults gamla prästgård.

Då NILS LINNÆUS flyttade över till Stenbrohults prästgård som välbeställd kyrkoherde i församlingen, var sonen Carl endast något mer än 2 år. Från det nya hemmet har han sålunda sina första intryck och minnen. Och prästgården blir alltså den strålande medelpunkten i hans barndomsminnens rika drömvärld och i hans hänförliga hymner till fädernsjorden. »Stenbrohults sohn», skriver han en majdag 1729 i sin studerkammare uppe i Uppsala, är »liksom en drottning bland systrarne; hon hafwer äfven præferancen af rara och sålsamma örter, som på de andra ställen i landet sällan äro aldrig låta se sig. Ja prästgården här tycks wara liksom af Flora själf utsirad. Här hafwer jag med modersmjölken imprimerat uti mig de åtskillige örters diversa figur; om något rum uti hela världen kan wara stäldt på angenämare ort, twiflar jag mycket, ty är altså ej så underligt, om jag med Poëten hade orsak klaga

Nescio qva natale solum dulcedine cunctos
ducit et immemores non sinit esse sui.»

Tjugu år senare, det var annandag pingst 1749, stod han på sitt natale solum: »Här fant jag foglarne utödde, boet upbränt och ungarna förskingrade, at jag näppeligen igenkände det rum, der jag sielf blifwit utkläkt. Jag tyckte mig se campum, ubi olim Troja, på det stället der min salig Fader Kyrkoherden NILS LINNÆUS anlagt den trägården, som fordom blänkte af de raraste örter i Sverige, hwilken en häftig wålded aldeles förstört, förr än tiden honom bårtryckte, förledit år d. 12 Maji. Mina ungdoms nöjen, de raraste växter, som wäxa wildt på denna ort, hade ej hunnit ännu framkomma. Jag som för 20 år sedan kände hwar

enda inbyggare i Socknen, fant nu knapt 20 personer öfrige, de gingo nu med grå hår och hvita skägg, utlefde, och en ny world hade kommit i stället.»

Och än i dag ligger där Carl von Linnés fädernehem i grus och spillror. Men ej öde och kalt. NILS LINNÆI trädgård, »som fordom blänkte av de raraste örter i Sverige», lever i form av resliga kämpaträd, vilkas unga liv den häftiga vådelden ej kunnat förstöra, och vilka nu breda sina skuggande kronvalv över ruinerna.

Då man från söder närmar sig de vida fälten framför Stenbrohults kyrka, gör brandtomten med detta sitt lövvalv ett fullkomligt imponerande inslag i det härliga landskapet. Den ligger intill södra kyrkogårdsmuren och är med sina stenterrasser skarpt avgränsad från de omgivande åkrarna. I byggnadsgrunden finnes en nedgång med stentrappa till en källare. I kanten av tomtens växa förvildade fragment av syren- och *Spirea salicifolia*-häckar. Mot söder resa sig 3 lummiga, livskraftiga, mycket grova lindar, säkerligen linnéaner, och på östra sidan en jätte-ask, sorgligt nog stadd i utdöende. Inemot kyrkogårdsmuren stod en rikligt fruktbärande jätte-apel, av traditionen med bestämdhet utpekad som en överleva från branden.

Vi stå på klassisk mark. Inför framtiden äro vi ansvariga för att platsen bevaras och att den ej vandaliseras. De gamla träden stå visserligen i helgd över hela socknen, men omsorgen för en oviss framtid nödvändiggör fridlysningsåtgärder. Brandtomtens historia måste utredas, dess grund genomforskas; kanske de nämnda häckväxterna äro linnéanska, kanske andra sådana kunna uppspås.

Stenbrohults flora.

Det är ju ganska märkligt att botanisterna ägnat Stenbrohults flora så liten uppmärksamhet. Dess alster äro dock de som bibragte Linnæus den grundläggande uppfattningen av den sydsvenska växtvärldens huvudstomme, den rymmer så att säga originalexemplaren till densamma. Visst skulle det, fränsett pietetssynpunkten, vara av vetenskaplig betydelse att få en modern monografisk utredning av Stenbrohults vegetation och dess flora, åtminstone vad kärlväxterna beträffar. Jag skall för att konkret belysa vad jag åsyftar taga endast några exempel.

Släktet *Sparganium*s arter ha för närvarande en ganska förvirrad synonymik. Troligt är, att hade man accepterat ELIAS FRIES' förslag att upptaga Linnés *Sp. natans* för den *Sparganium*, som enligt Linnés egenhändiga skildring — livlig och åskådlig — växer i Möckeln utanför fädernehemmet, hade icke denna förbistring skett. ELIAS FRIES såg ej själva Stenbrohultsformen, men väl den *Sparganium*, som växte på samma

sätt i en ej så avlägsen annan smålandssocken, hans natale, Femsjö. En utredning på ort och ställe, kombinerad med en bestämning av Stenbrohults kärr-*Spargania*, skulle bringa klarhet i frågan.

I vårt land finnas 2 synnerligen väl och skarpt skilda ek-arter: sommarek (*Quercus pedunculata* EHRH.) och vinteräk (*Q. sessiliflora* SALISB.). Att de ej alltid hållits så väl i sär, och att Linné, även sedan han en gång på västgötaresan fått se ren *Quercus sessiliflora*, sammanfattar dem som ett species, beror enligt min tanke på ett hittills ej beaktat förhållande, nämligen att i gränsområdet mellan de båda arterna uppstått ett bälte av växlande bredd, där hybrider och hybridklyvningar dementemellan äro särdeles vanliga, och att dessa »mellanformer» äro synnerligen växlande till sina karaktärer, som än gå mera åt *Q. pedunculata*, än åt *Q. sessiliflora*. I ett bestånd är knappast något träd likt det andra, och man får lätt intryck av att de båda ekarna, som termen lyder, »utan gräns övergå i varandra». Jag har haft tillfälle att studera det ifrågasvarande bältet på spridda punkter från Gotska Sandön i öster till Särö med angränsande fastland i väster.¹ Stenbrohult faller efter mina undersökningar till större eller mindre del inom bältets övre del. *Q. pedunculata* är vanligast; ren *Q. sessiliflora* såg jag ej, men av hybriden flera träd växlande till bladform; fruktskaftens längd o. s. v. Jag föreställer mig, att Linnæus genom dessa skiftande mellanformer från ungdomen fått den uppfattningen, att de karaktärer, vilka redan de gamla botanisterna uppfattade som skiljemärken mellan två verkliga arter, ej voro beständiga. Det är betecknande, att ELIAS FRIES, som hade sina ungdomserfarenheter från Femsjö, troligen också övertvärat av bältet i fråga, om *Quercus sessiliflora* i Flora scanica p. 144 säger »Solo macro, a quo omnino orta», och i sin kända uppsats om Naturens perfectibilitet (Botaniska utflygter II, p. 30): »Den så kallade Vinter-Eken (*Quercus sessiliflora*) är en sådan äldre, ofullkomligare form av Sommar-Eken (*Quercus pedunculata*); den förre bibehåller sig ännu i magra, grusiga bergstrakter, men nedstigande i bördigare humusrikare dalar öfvergår efter några generationer (*Quercus intermedia* Angl.) småningom till den allmännare Sommar-Eken».

Våra lindars synonymik är ganska förvirrad. Linné upptog endast ett europeiskt lind-species: *Tilia europæa*. Vi räkna nu med 3 svenska lindar: skogs-, bohuss- och park-lind, av vilka den sistnämnda är en hybrid med klyvningar mellan de två första. Somliga florister kalla skogslinden *Tilia europæa* L. sensu stricto, bohusslinden *T. platyphyllos* SCOP. samt parklinden *T. vulgaris* HAYNE. Andra låta *T. europæa* alldeles försvinna och ge då skogslinden ett annat namn: *T. cordata* MILL., *T. ulmifolia* SCOP. eller *T. parvifolia* EHRH. o. s. v. Jag vill ej här börja någon no-

¹ Änggårdens naturpark vid Göteborg ligger med undantag av allra västligaste delen, som är ren *Q. sessiliflora*-zon, inom detta bälte.

menklatur-process, blott som ett ringa bidrag till frågan framdraga, att de vilda Stenbrohultslindarna, vilket naturligtvis icke innebär den ringaste nyhet, äro skogslindar, men också att så även är fallet med de 3 lindar, vilka jag antar ha överlevt branden kring prästgården. Det är då frågan om Linné överhuvud under barndomen sett några parklindar. Sedermera fick han på de uppsvenska slotten och herrgårdarna samt utomlands tillfälle härtill,¹ men han underkastade dem tydligen ingen jämförelse med de vilda. (Bohuslinden skulle han säkerligen ha upptagit som eget species, om den mött honom i naturen.) Skogslinden, »vastissima in pago Stegaryd Sunnerboæ Smolandia, unde TILIANDRI & LINNÆI dicti» (Flora suecica I, p. 157), var hans släkts vårdträd, den smyckade Råshults lundar och ängar och den spirade som nämnt upp i hans faders trädgård vid Stenbrohult. Det är då ingen tillfällighet att han i Philosophia botanica, p. 259, tog linden och just skogslinden som mönster för en växtbeskrivning. Den där lämuade beskrivningen kan icke gärna lämpas på någon annan art än just skogslinden; uppgifterna om de glatta kvistarna, bladens hårlighet, blommornas antal i blomställningen o. s. v. peka på denna.

Sägner från Linnés samtid.

Vad som särskilt gläder en vallfärdare i Stenbrohult är, hur levande och personligt Linnéminnet ännu den dag i dag är står för hans sockenbor. Säkerligen kan bland dem ett och annat nytt av värde för Linnéforskningen uppspås.

Finnas några ättlingar av de med LINNÆUS och BRODERSONIUS befryndade släkterna här nere? I Aftonbladet ¹²/₆ 1866 läses: »Ännu lära några släktlingar till Linné finnas i Stenbrohults socken, nemligen tvenne qvinnor, nu änkor, och deras barn».

Ofta och med rätta framhålles, huru man får leta i hela den svenska litteraturen efter dem, vilka som Linné iakttagit och meddelat så mycket och så intimt om den svenska allmogens liv i helg och söcken. Uppenbara torde de djupa rötterna i den småländska jorden vara som framför allt ge honom detta brinnande intresse. Och märkliga äro de skildringar han ger därifrån, om de ock tyvärr ej bli så omfattande, på grund av att han vid mognare år endast på snabba genomresor fick besöka hembygden.

Det förefaller mig, ehuru ej fackman, som om folklivsläran borde kunna vinna något genom att spinna vidare på dessa trådar. Hur långt

¹ De »Tiliæ belgicæ» (d. v. s. holländska lindar) han i Arboretum suecicum, p. 16, talar om, voro nog alla hybrider. Märk t. ex. att Linné uttryckligen säger: »Semina vero rarius apud nos maturescunt».

den nutida folklivsforskningen sträckt sig över sydvästra Småland känner jag icke, men vikten av jämförelser mellan dess resultat och förhållanden under den linnéanska tiden framskymtar i JÖRAN SAHLGREN'S undersökning i vår sista årsskrift över Linnés talspråk.

Ett synnerligen märkligt bidrag till smålandsfolkets mystiska föreställningssfär lämnar oss Linné genom vad han meddelar i såväl den öländska och gotländska som skånska resan om Ingeborg i Mjärhult, Virestads socken, grannsocken till Stenbrohult. Om denna spåkvinna, vars rykte gick vida i Varend, ha vi sedermera några sägner hos HYLTÉN-CAVALLIUS, den frejdade skildraren av Varends etnologi; och minnet av henne lever här nere friskt den dag i dag är. Som ett exempel på, vad som här ännu kan upptecknas om henne, meddelas följande sägner som jag fick höra av en man från Virestad vid mitt Stenbrohultsbesök.

En man, som spårlöst förlorat ett barn, uppsökte Ingeborg hemma i Mjärhult för att få veta vart det tagit vägen. Hon tog emot honom knappt och hänvisade honom att ta kvarter i en granngård för att återkomma nästa dag. Mannen gick emellertid ej till granngården, utan lade sig på Mjärhults höskulle. Han bad sin aftonbön och somnade. På natten vaknade han vid att någon bultade ett antal slag på gårdens trappsten. Han fick då se mor Ingeborg stående där i samtal med en osynlig (»dä skulle ha varit puken själv»). Hon frågade vart barnet till den man tagit vägen, som nu låg under »stången». — »I brunnen» svarade den osynlige. — »Du kan gärna ta den mannen med, ty han gick ej till granngården och lydde mig ej.» — »Kan ej, ty han påtlade (= bad) innan han somnade.» — Mannen bröt upp tidigt på morgonen, ty han hade fått veta vad han ville, och hade intet mer att förhandla med mor Ingeborg.

En annan sägen omtalade att sockenborna i Virestad sammansköto pengar till Ingeborg, för att vargen ej skulle bita deras boskap. Detta gjorde den ej heller, men man såg vargar gå ut och in i Mjärhultsgården som tama hundar.

Om vi skulle sammanfatta de uppgifter, vilka resa sig för de myndigheter, som bära ansvaret för Linné-minnets vårdande på Stenbrohults klassiska mark, och bland dem har vårt Sällskap sin anspråkslösa men bestämda plats, skulle dessa såsom jag fattat sakläget vara:

En fullständig undersökning och uppteckning av Råshults-gårdens Linné-minnen, såväl vad byggnader, inventarier som vegetation angår, och ett förslag till en på rationella grunder ordnad vård av dessa samt inspektion av gårdens skötsel.

Stenbrohults-brandtomtens undersökning och fridlysning.

En noggrann undersökning av Stenbrohults sockens flora och vegetation (eventuellt även fauna). Materialet lägges till de samlingar i Linné-huset i Uppsala, om vilka strax skall talas.

Sägner och traditioner, som äro förknippade med Linnés släkt och hans samtida, upptecknas.

Linné och Uppsala.

Om vi jämföra det skede av Linnés liv, för vilket Stenbrohult var medelpunkten, med Uppsala-tiden, är denna oändligt bättre känd.

För kännedomen om hans liv och om den yttervärld, av vilken det kringgärdades, finnas flödande källor, och hängivna forskare av främsta rang ha gjort allt för att hugfästa minnet. Vi nämna endast sådana namn som ADAM AFZELIUS, E. ÄHRLING, M. B. SWEDERUS, THORE M. FRIES och TYCHIO TULLBERG.

Om Hammarby och Linné-trädgården behöver jag ej här tala. Men väl krävas några påminnelser om vår skyldighet att i tid studera Uppsala-floran och dess linnéanska minnen samt kanske även att i vår mån ingripa för dess konserverande.

Det var ju självklart att Linnæus genast efter sin ankomst den 5 september 1728 till akademien med förtjusning skulle kasta sig in i den vegetation, med vilken Upp-Sverige mötte honom. Som bekant dröjde det icke mer än till nästa vår förr än han tilldrog sig OLOF CELSIUS' uppmärksamhet, och härmed hade han fått den bästa handledning i denna växtvärld som samtiden kunde bjuda. Redan i *Spolia Botanica* (en av de på Vetenskapsakademiens försorg genom ÄHRLING utgivna ungdomsskrifterna) från slutet av 1729 är han färdig med en sammanställning av de gjorda fynden. De följande studentåren voro strängt upptagna av bokstudier och undervisning, och man vet ringa om hans Uppsala-exkursioner. Med 1732 börja de stora forskningsfärderna inom landet, och så kom 1735 den långa utländska resan. Hemkommen fästes kan genast vid Stockholm, och först 1741 ha vi honom åter i Uppsala, då som välbeställd professor.

De exkursioner, som han hädanefter företog i Uppsalancjden, voro direkta led i hans undervisning. Vi ha den lyckan att i en särskild avhandling, *Herbationes Upsalienses*, summariskt ha dessa till förlopp och resultat beskrivna. Mycket återstår dessutom att finna i de handskrivna protokoll från dessa exkursioner och andra anteckningar från Linnés undervisning, vilka vila i de olika biblioteken, och av vilka ännu alldeles för litet är kommet under tryckpressen. Om i den monografi över Uppsala-traktens flora, som Växthnologiska institutionen vid Uppsala universitet förbereder, och där förändringarna i vegetationen sedan Linnés tid skola utförligt behandlas, alla de utgivna protokollen och anteckningarna kunna beaktas, ställer sig ganska osäkert.

Linné-Sällskapet skall säkerligen understödja de strävanden som göras för att bevara något av den natur, i vilken Linné gjorde sina världsberömda *Herbationes*. Ty ännu i dag ha vi kvar några härliga pärlor i

ungefär samma skick som under vår naturhistoriska forsknings klassiska tid.

Först i ordningen bland sina *Herbationes* sätter Linné »*Herbatio Gottsundensis*». Han beskriver hur för hans ungdomsskara, då den kom vandrande norrifrån genom Hågaåns dalgång med dess »*montes editi nemorosaque præcipititia difficillimeque pervia*», nedom Gottsunda öppnade sig ett *Floræ Eden*; och än i dag göra sig dessa nejder förtjänta av Linnés hänfödda namn. Visserligen är det ett Floras paradis som möter i hela den uppsvenska vårens idylliska skönhet, då man framemot »*prædium Vårdsättra*» med ens får se Mälarens nordligaste fjärd breda ut sin spegel, kran-sad av lövängar och lundbackar, fulla av sippor och med bräm av slårens vita blomprakt. Lyckligtvis är Vårdsättra ett akademiehemman, och universitetsmyndigheterna ha på det välvilligaste upptagit mina förslag om skydd för de vackraste och de för landskapsbildens bevarande mest ömtåliga punkterna. Och ej nog härmed; de ha även låtit avsätta och omgärda ett stort område, en den allra härligaste lund, till en fridlyst naturpark (SERNANDER, Uppsala Universitets naturpark) fig. 5.

Liksom av Stenbrohultsväxterna bör Linné-museet från originallokalerna skaffa sig en kollektion av de senfödda ättlingarna till de växtarter, som demonstrerades och insamlades på *Herbationes*.

Säkerligen finnas i anteckningar från de *Lectiones* som höllas på Hammarby notiser om växtvärlden här rundt omkring, vilka böra tagas som utgångspunkt för liknande insamlingar.

Resorna.

Det kan knappast sägas att de linnéanska resornas underbara litterära skatt är tillgänglig för den stora allmänheten. Originalupplagorna gå till svindlande priser, de få äldre omtrycken finnas ej mer i bokhandeln, och det nyss utkomna mönstergilla omtrycket av Skåneresan är för dyrbart.

Men även de, som äro nog lyckliga att äga editioner av resorna, kunna ej njuta av deras innehåll som sig borde. Den vidlyftiga, över alla möjliga områden sig sträckande vetenskapliga eller populär-vetenskapliga apparaten, de många latinska uttrycken samt de älderdomliga förhållanden, med vilka skildringarna röra sig, göra sakkunniga kommentarier synnerligen välbehövliga. Endast *Iter lapponicum* — tyvärr tryckt i en liten upplaga och därför nu svår och dyr att erhålla — kan, tack vare professor TIL. M. FRIES, sägas äga en sådan kommentar. Livligt är att hoppas, att billiga, korrekta och med goda kommentarier utrustade upplagor av resorna utsändas till den svenska och varför ej hela den nordiska allmänhetens tjänst.

Fig. 5. Vårdsätra naturpark tillhörig Uppsala Universitet. Strandsnåret under översvämning. TH. SVEDBERG foto.

Härmed är dock ingalunda nog, ty i själva verket är det inga av Linnés arbeten, vilka behöva så noggrant utredas och till sitt original-material utforskas som resorna.

Till en början är att märka, att dessa i sin tryckta form endast äro sammandrag och bearbetningar av de ursprungliga journalerna, vilka innehålla åtskilligt som sedan uteslutits. Dessa journaler, vilka befinna sig hos Linnean Society, måste genomgås och deras innehåll samarbetas med resetexternas.

Säkerligen mer än i de flesta andra av Linnés skrifter avspeglas hans själsliga och vetenskapliga utveckling i resorna. Må det tillåtas mig att erinra om några synpunkter, vilka i detta samband enligt min tanke för litet beaktats.

Resorna kunna delas i två grupper: ungdomsresorna på 1730-talet och mannaålderns på 1740-talet.

Till den första gruppen höra Lapplands-, Bergslags- och Dalaresorna. Det har många gånger och med fullaste rätt påpekats, vilken oändlig rikedom av de värdefullaste iakttagelser, som möta i dessa ungdomliga reseskildringar, särskilt den lappska. Men nekas kan ej att de samtidigt röja en viss osjälvständighet. Vi få ej glömma, att t. ex. bakom just den nämnda resan står RUDBECKS initiativ och tradition, faktorer vilkas inflytande på Linné för övrigt äro ofullständigt utredda. Ännu har den unge Linnæus ej kunnat frigöra sig från samtidens vidskepelse, vadan man då och då stöter på efter vår och säkerligen efter Linnés senare uppfattning ganska vidunderliga föreställningar. T. ex. följande godbit angående den i Linnés ungdom ännu gängse tron på att levande grodor kunde husera i människokroppen. Vi låna ur THORE FRIES' edition av *Iter lapponicum*, p. 49, följande om en kvinna i Lycksele.

»Här war en qwinna, som jämmerl. plågades af grodor, hka hon druckit i watn, då de woro rum förleden wår; hon kände at de woro 3; hon hörde dem giö och andra som suto jämte; hon stillade något sin pina med bränwin, salt dödde de intet af. En likaledes hade för några åhr sedan haft samma passion och tog per asserd in 3:ne nuces vomicas, blef braf, men denna asserderar ej; tiära rådde jag henne till, dett hon tillförne brukat, men hon kastar straxt upp.»

I den andra gruppen, Ölands-, Gotlands-, Västgöta- och Skånska resan, möter oss något helt annat. Det är den erkände och frejdade forskaren, vars idéer mognat, tagit mandom och erövrat hela den lärda världen, och som med säkert och vant öga ser på tingen. Och än mera. Samtidigt härmed märker man spåren av en utvecklingskamp; hans världsåskådning vidgas och fördjupas i den utsträckning, att man skulle kunna beteckna 1740-talet som en långsamt förlöpande, men kraftig kristid i Linnés liv. »Man tänker sig», säger jag i några inledningsord till

JÖRAN SAHLGREN'S nyutkomna edition av Skånska resan, »i allmänhet LINNÉ'S världsuppfattning grundbestämd av den mosaiska skapelsehistorien och den av honom tidigt postulerade satsen om alla species av växter och djur som oföränderliga, sedan de en gång framgått genom Skaparens allmaktsbud. Om denna åskådning var hans ungdoms, ändras den emellertid tydligen under mannaåldern. Ännu 1751 proklamerade han i *Philosophia botanica* sin världsberömda sats: »Species tot numeramus quot diversæ formæ in principio sunt creatæ», men omedelbart härpå anför han dem som kommit med tvivelsmål, och bland dem anmäler han sig själv. I dessa mendelismens och mutationsteoriens tider börjar man allt mer få ögonen öppna för vilka djupgående tankar om hybridbildningens betydelse och — för att tala mycket modernt — om arvenheternas konstans, som oupphörligt glimta igenom från och med den i botanikens historia så märkliga dissertationen *De Peloria* av 1744 fram genom de följande decenniernas skrifter.

Jämsides med dessa evolutionistiska tankebanor och säkerligen ömsesidigt befruktande varandra, gingo LINNÉ'S undersökningar och spekulationer över jordens historia och den organiska världens ställning till denna. 1740-talet är det stora genombrottsdecenniet i svensk geologi. Det är under detta årtionde den i vetenskapens historia minnesvärda striden om vattenminskningen uppblussar närmast med anledning av ANDERS CELSIUS' Anmärkning om vattnets förminskande så i Östersjön som Vesterhafvet, och det är under detta som LINNÉ med sina öländska, gotländska, västgötska och skånska resor lägger den fasta grunden till kännedomen om den svenska jordens byggnad och bildning.»

Jag vill emellertid ej uppehålla mig närmare vid sättet för nya editions-arbeten och analyser av de andliga källorna och ledlinjerna, i stället vid den i inledningen proklamerade synpunkten: hur skall sällskapet här vandra i Linné's fotspår.

För att förstå resorna och vad som här beskrives måste hela det Sverige Linné berest ånyo genomvandras och genomforskas. Linné's reserouter böra i detalj uppgås; vi ha bokstavligen att vandra i Linné's fotspår.

De existerande förarbetena äro de minsta möjliga. För min del kan jag ej erinra mig mer än en enda målmedveten färd av någon större omfattning för detta syfte. Det är den vilken sommaren 1877 företogs av dåvarande docenten i botanik AXEL LUNDSTRÖM till Lycksmynen och trakten däromkring, varest de omilda källossningsförhållandena höllo på att kosta den oförvägne Linnæus livet. LUNDSTRÖM har i ett föredrag »Carl Linnæi resa till Lappland 1732» gett oss en levande bild av »Olycksmynens» natur samt skildrat uppträdandet av *Linnæa* vid Tuggenselet, bekant genom att i dagboksanteckningarna härifrån växten av Linné ägnas honom själv.

Här ligger ett stort och obrutet arbetsfält för Linné-forskningen.

Till en början må påpekas att ännu icke en enda av Linnés resor är karterad, ens utlagd till sitt allmänna förlopp. Man tycker t. ex. att en folkskollärare i en socken, som passerats och undersökts av Linné, borde för sin egen och sin skolas uppbyggelse ha ett lätt tillgängligt dokument i en rese-upplaga, där, liksom kommentaren meddelade vad som undersökts och vad detta har att betyda, en karta angav vilka delar av trakten som genomkorsats.

Våra resande amatörfotografer kunde göra såväl Linné-forskningen som kännedomen om landets topografiska och växtgeografiska utveckling en god tjänst genom att från resans knutpunkter insamla ett jämförande fotografimaterial, taget på samma tider och under så vidt möjligt samma yttre förhållanden som de motsvarande linnéanska. Här bifogas som en liten illustration till vad jag åsyftar en modern foto från Skuluberget i Ångermanland, taget just såsom Linné på sin ridt vårvintern 1732 såg skogen häromkring (*Iter lapponicum*, p. 25): »Då jag kom här om uti skogen $\frac{3}{4}$ långt, såg jag halfwa marken wara öfwertäkt af 1 quarters hög snö. Jag saknade nu de behagelige wårblomster, som på en dag sen-sim begynt taga af, biörken hade här intet utslagit sitt löf, som i går, hwar med hon pryder skogarne; här sågs emällan snöen cij annat än plantæ hyemales, Erica och Vaccinia. Orsaken till denna snöen war de grufweliga höga bärg, som låg omkring, och skogen, som täkte öfwer, ty bärgen förhindrade dett behagelige wästan wädret och liuma sunnan wädret att här få spela. Skogen, stor, tog det liuma rågnen» (fig. 6).

Alla Linnés naturbeskrifningar jämföras på det noggrannaste med de nuvarande förhållandena. För att fatta mig kort skall jag endast med ett par av mig undersökta fall från Skåne-resan exemplifiera vad jag härvidlag åsyftar.

Vid Stenshuvud växer en vidsträckt och ur växtgeografisk synpunkt märklig hasselskog, som ådrog sig mycken uppmärksamhet vid Svensk Botanisk Förenings exkursion hit i juni 1919. »Denna hasselskog, såväl den lågt liggande tätare som den övre glesare, med sina stora hagtornar på starkt betad mark anmärktes redan av Linné (Skånska resan, sid. 128—129). Då han den 31 maj (gamla stilen) 1749 färdades över Stenshuvud, passerade han på dess sluttningar »genom en låg och widlöftig hasselskog». Än i dag »ligger berget för föfot», och »Hagtorn växte ganska mycken och stor emellan sjelfva spetsarna af berget». SERNANDER i Sv. Bot. Tidskr. 1920, p. 113. En monografi över denna hasselskog vore önskvärd.

I den moderna analytiska växtgeografien rör man sig i en viss utsträckning med zonationer och vegetationsprofiler. Det kan då ha sin betydelse att även Linné arbetade med sådana. I Skånska resan meddelar

han, p. 134, från Tjörndala norr om Simrishamn en av de första vegetationsprofiler litteraturen har att uppvisa. Denna profil, som alltid intresserat mig, då jag studerat Skåne-resan, uppsökte jag den 4 augusti 1920 för att se, hur den under tidernas gång förändrat sig samt för att inpassa den i det zonations-schema jag uppställt för de nordiska havskusterna (SERNANDER 1917).

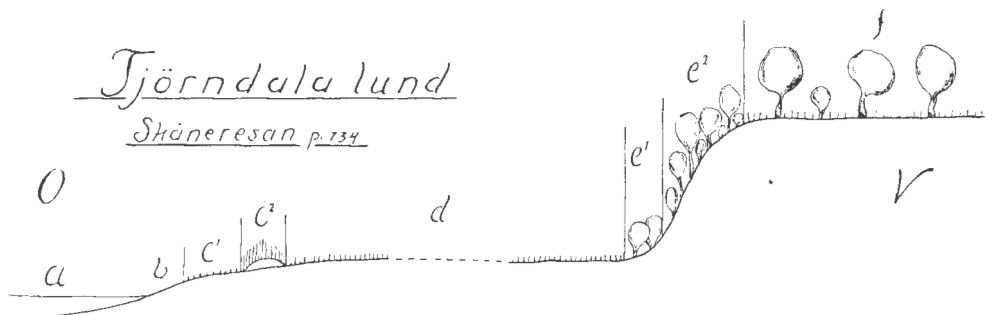
Först Linnés skildring (med växtnamnen utbytta mot dem i *Flora suecica*. Editio secunda):

Fig. 6. Skulubergets fot under senvintern 1917 i samma skick som då Linnæus red fram härstädes i maj 1732.

»Körndala-Lund låg 2 quart söder om Rörum, emellan landsvägen och hafwet, och war en af de skönaste lundar jag sedt i Riket; Hafwet låg på den östra sidan, den steniga stranden war utsirad med den röda *Gentiana Centaurium*, hwarpå stranden war omwallad med en hwit fin klar sand, här ofwanföre växte den blåbladiga *Elymus arenarius* såsom säd i en åker; i denna Neptuni åker var *Arenaria peploides* ogräs; när stranden således war slutad, kom et horizontalt fält af 2 bösseskotts diameter, täckt med de skönaste blomster, *Orchides*, *Silene nutans*, *Veronica spicata*, *Medicago lupulina*. Härpå upsteg en hög backe utan sten, så brandt afskuren, at man med möda kunde arbeta sig der upföre; denna bergväggen war täckt med buskar, at icke minsta plats stod bar; wid roten af berget växte *Cornus sanguinea*, *Rhamnus catharticus*, *Pru-*

nus spinosa, Rosa canina; men bättre up växte buskar af Ek, Hassel, Lind, ibland hvilka stod Orobus vernus, Galeopsis Galeobdolon, Mercurialis perennis, Stellaria Holostea, Convallaria verticillata, Pulmonaria officinalis, som alle fordra skugga. Öfverst på berget, der det gick i fält,

Linnés zonation av profilens
Stationes plantarum i Skäneresan 1749

- a Havet
- b Stenig strand med Erythraea Centaurium
- c¹ Vit klar sand med Halianthus
- c² " " " " Elymus
- d Horizontalt fält med Orchides, Silene nutans, Veronica spicata, Medicago lupulina
- Backe:
- e¹ "Roten" med Cornus sanguinea, Rhamnus cathartica, Prunus spinosa, Rosa
- e² "Bättre up (lund) med ek, hassel, lind, Orobus vernus, Galeobdolon, Mercurialis, Stellaria Holostea, Convallaria verticillata, Pulmonaria officinalis
- f "Ekeshog (lund) med buskarne mer åtskilde samt Scorzonera humilis, Convallaria multiflora, Astragalus glycyphyllos, Peucedanum Oreoselinum

Zonation och växtsamhällen
1920 med nutida terminologi

- a Litorala cyanofyce'-samhällen
- b Supralitorala kolonier
- c¹ " Halianthus-ass
- c² Epilitorala Elymus-dyner
- d " ängar och törnsnår
- e¹ Törnsnår
- e² Lund
- f Ekeshog (nu endast i fragment)

Rutger Sernander 1920
Excursio 4. 5. 1910 D p. 33

Fig. 7.

woro buskarne mer åtskilde och en stor Ekeshog gjorde denna lund, uti hvilken växte Scorzonera humilis, Convallaria multiflora, Astragalus glycyphyllos: så at löfbuskar med löfträn och de fagra stre blomster af de raraste örter gjorde denna lund mer än angenäm. — Athamanta Orcoselinum är en ört, som jag aldrig sjelf tilförne fått pläcka i Sverige, den jag fant här ofwan på detta berg och i denna lund såsom den allmännaste.

Åtskilligt har ju förändrats sedan den 1 juni (gamla stilen) 1749, då Linné färdades här förbi, men som synes av bifogade tabell (fig. 7)

går det lätt att infoga hans profil i modern zonation. Linné har, som var att vänta, just framhäft de dominerande för zonationen bestämmande växtsamhällena.

Till jämförelse skisseras vegetationsförhållandena $\frac{4}{8}$ 1920:

Den del av stranden, som ligger mellan havet och »ekeskogen», består av en mer eller mindre stenig grus- eller sandslätt, sakta höjande sig inåt.

I sublitoralen framträdde en *Fucus vesiculosus*-association.

I litoralens grus växte *Cyanofyce*-samhällen med *Hildenbrandtia rosea*, grönalger samt enstaka exemplar av *Aster Tripolium* och *Scirpus maritimus*.

I nedre supralitoralen: på grus kolonier av *Scirpus uniglumis* och *Juncus Gerardi*; på sand av *Cakile maritima*; på stenarna *Lerrucaria maura*-ass.

I övre supralitoralen på det steniga gruset en äng med bl. a.:

<i>Agrostis stolonifera</i>	<i>Glaux maritima</i>
* <i>Erythraea vulgaris</i> ¹	<i>Plantago maritima</i>
<i>Festuca arundinacea</i>	<i>Tetragonolobus siliquosus</i>
<i>Trifolium fragiferum</i> .	

I ängens vattenfyllda sänkor *Sium angustifolium* och på blocken *Xanthoria parietina*. På sanden växte en **Halimolanthus peplodes*-ass. med ymnig **Halimolanthus*, tunnssådd *Isatis tinctoria*, enstaka **Elymus arenarius* samt dito *Rumex thrysiflorus*.

I övergången mellan översta supralitoralen och nedersta epilitoralen dels antydningar till *Alnus glutinosa*-strandsnår, dels dyner med **Elymus arenarius*.

Den egentliga epilitoralen upptogs på Linnés tid av ett stort horisontellt fält, »täckt med de skönaste blomster». Nu är detta till större delen uppodlat. Om den **Medicago lupulina*, som nu växte i åkerkanterna, härstammade från den ursprungliga vegetationen, i vilken den ingick på Linnés tid, eller en senare insäning lämnar jag därhän. Som en motsvarighet till den linnéanska ängen återstod emellertid på mera stenig mark en epilitoral äng med:

<i>Agrostis vulgaris</i>	<i>Hieracium pilosella</i>
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	<i>Hypericum perforatum</i>
<i>Armeria elongata</i>	<i>Linaria vulgaris</i>
<i>Artemisia campestris</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
<i>Avena pratensis</i>	<i>Plantago lanceolata</i>
<i>Briza media</i>	<i>Polygala comosa</i>
<i>Campanula rotundifolia</i>	<i>Pulsatilla pratensis</i>
<i>Carlina vulgaris</i>	<i>Scabiosa columbaria</i>
<i>Centaurea jacea</i>	<i>Spiraea filipendula</i>
<i>Cirsium acaule</i>	<i>Trichera arvensis</i>
<i>Galium verum</i>	<i>Trifolium medium</i>
<i>Geranium sanguineum</i>	<i>Vicia cracca</i>

blandad med ett epilitoralt törnsnår av hagtorn, nypon, björnbär, slån, hallon, blåhallon, hassel och vildkaprifol.

Fältet begränsas inåt genom ett skarpt erosionshak, utskulpterat i en rätt hög lerig grusbänk och i samma skick som på Linnés tid.

»Roten», som nu var genomdragen av en väg, med en stengärdesgård — överensstämde alldeles med Linnés beskrivning² — skild från fältet, var beväxt av ett törnsnår med:

¹ De av Linné uppgivna arterna utmärkas med *.

² »ty då man kom aldrig så litet wid dem, ramlade hela fannnen omkull, ja ofta mera», l. c., p. 133.

<i>Corylus Avellana</i>	* <i>Prunus spinosa</i>
<i>Crataegus monogyna</i> coll.	* <i>Rosa canina</i> L. coll.
» <i>Oxyacantha</i>	<i>Rubus fruticosus</i> coll.

Den branta sluttningen var upptagen av en mycket tät och lummig men starkt betad lund bestående av:

<i>Aegopodium Podagraria</i>	<i>Poa nemoralis</i>
<i>Anemone nemorosa</i>	<i>Polypodium vulgare</i>
<i>Arenaria trinervia</i>	<i>Populus tremula</i>
<i>Asplenium Filix mas</i>	<i>Primula officinalis</i>
<i>Campanula Trachelium</i>	* <i>Pulmonaria officinalis</i>
* <i>Cornus sanguinea</i>	<i>Orobus tuberosus</i>
* <i>Corylus Avellana</i>	<i>Oxalis Acetosella</i>
<i>Cerastium vulgatum</i>	* <i>Quercus pedunculata</i>
<i>Crataegus monogyna</i> coll.	<i>Ranunculus acris</i>
» <i>Oxyacantha</i>	» <i>auricomus</i>
<i>Dactylis glomerata</i>	<i>Ribes alpinum</i>
* <i>Galeobdolon luteum</i>	<i>Sorbus Aucuparia</i>
<i>Geranium Robertianum</i>	» <i>scandica</i>
» <i>silvaticum</i>	* <i>Stellaria Holostea</i>
<i>Hepatica triloba</i>	* <i>Tilia parvifolia</i>
<i>Lonicera Xylosteum</i>	<i>Ulmus montana</i>
<i>Luzula pilosa</i>	<i>Veronica Chamadrys</i>
* <i>Mercurialis perennis</i>	» <i>officinalis</i>
<i>Myosotis silvatica</i>	» <i>serpyllifolia</i>

Vicia sepium.

Då man kommer upp på backkrönet, möter man en helt annan bild än för 171 år sedan. I stället för »en stor Ekeskog», där »löfbuskar med löfträn och de fagrade blomster af de raraste örter gjorde denna lund mer än angenäm», utbreda sig vidsträckta åkrar. Enligt Tjörndala-folkets uppgift hade skogen, som traditionen livligt erinrade sig som »Törndala lund», vida bekant i trakten, gått fram till vängen utmed landsvägen. Endast en liten triangel fanns kvar på krönet invid branten. Den var nu inhägnad samman med denna som betesmark. — På andra sidan landsvägen rakt norr om och intill gården växte en liten *Quercus pedunculata*-skog, kvadratisk till omkretsen, i undervegetationen med bl. a. **Convallaria multiflora* och *Festuca gigantea*. Den kan anses som den andra resten av »Törndala lund». — En tredje rest hade nyligen borttagits. Det var några väldiga hagtornsträd eller tjörnar, nästan hållna för Tjörndalas vårdträd, som stått där landsvägen utanför gården skär Tjörndala-ån.

Ungefär som vegetationsprofilen ovan beskrivits har tydligen den linnéanska gått.

Strax söderut få de marina bältena sin karaktär av de överallt uppstickande, starkt förklyftade kvartsithällarna. På dessa var zonationen:

1. Sublitoral. 1 m. Börjar 0,3 m. under dagens vattenstånd. Karaktärssamhälle: *Fucus vesiculosus*-association.

2. Litoral. 0,4—0,5 m. Karaktärssamhällena bildas av efemära alger (mest cyanofycéer), *Hildenbrandtia* samt *Fucus vesiculosus* i enstaka, förkrympta individ.

3. Nedre supralitoral. 1 m. i sydlig; 1,5 m. i nordlig exposition. Upp-
togs av *Mauva*-ass. med riklig *Verrucaria mauva*.

4. Övre supralitoral. 2,1 m. De översta 2 m. med *Parietina*-ass., där *Xanthoria parietina* var riklig eller strödd, *Physcia aquila* enstaka; på den nedersta 0,1 m. växte en *Obliterata*-ass. med tunnsådd *Caloplaca obliterata*.

5. I några få bergknallar med *Saxatilis-Prolixa*-ass. nådde klipporna epilitoral.

Ovan denna klippterräng fält och så brantens lund mycket utglesnad och starkt betad; mellan de sparsamma träden och buskarna växte något *Sarethamnus scoparius*.

Norrut avskars terrängen av Tjörndala-ån. Dess erosionsdal genom branten upp-
tages av en yppig lunddäld, utgörande en del av den gamla Tjörndala lund. I vegetationen märkas bl. a.:

Alnus glutinosa

Mercurialis perennis

Campanula latifolia

Quercus pedunculata

Festuca gigantea

Tilia parvifolia.

**Peucedanum Oreoselinum*, som Linné »fann här ofvan på detta berg och i denna lund som den allmännaste», kunde jag ej återfinna annat än i en örtbacke med *Carex Pairwi* utmed vägen, som gick på nordsidan av Tjörndala-åns dalgång genom lunddälden.

Vid en återblick på vilka förändringar Tjörndala-profilen undergått sedan Linnés besök framgå ungefär följande.

Största förändringarna hade det »horizontala fältet» och den stora »ekeskogen» lidit. De hade nämligen under tidernas lopp odlats. Osäkert är, om de södra epilitorala ängarna, för vilka jag ej upptecknade *Silene nutans* och *Veronica spicata* — kanske de dock finnas där —, genomkorsats av Linné. Av de 4 hos Linné uppräknade bland ekeskogens »fägraste blomster af de raraste örter» återfann jag i den gamla skogens utkants-residua 2: *Convallaria multiflora* och *Peucedanum Oreoselinum*.

De marina partierna och lunden voro minst förändrade. I lunden med dess rot antecknades ej *Rhamnus catharticus*, *Orobis vernus* och *Convallaria verticillata*. Om dessa verkligen saknas lämnar jag därhän. Undersökningstiden var knapp, och *Orobis vernus* kunde så långt fram på sommaren vara avbetad.

Ha några element tillkommit under de gångna 171 åren? Detta är ju litet svårt att exakt angiva, särskilt naturligtvis enär Linnés förteckning icke på något sätt gör anspråk på fullständighet. Men ett par nyheter torde vara tämligen säkra.

Det är knappast troligt att *Isatis* undgått Linné, om den vid tiden för hans besök växt i »Neptuni åker». Och skulle han funnit den, hade han alldeles visst anført den. »Weide» var ju en av de yppersta bland tidens färgväxter, vilkas uppsökande spelade en framstående roll i reseplanen. *Isatis* torde för övrigt, liksom *Crambe*, vara något ambulera-
rande i sitt uppträdande vid de baltiska kusterna, där den sprides med havsdriften. — *Sarethamnus*, vars praktfulla blomning dessutom skulle börjat vid tiden för Linnés besök, kan han ej ha förbisett. Troligen ha vi här liksom på flera ställen i södra Sverige en sen inplantering. — *Rumex thyrsiferus* var okänd för Linné. Mycket tyder på att den hos oss är en postlinnéansk antropokor. Möjligen kom den först till åkern, som upptogs i den epilitorala strandängen, varefter frukter från exemplar på dess kanter blåst ut på epilitoralens sand.

Någon tvekan torde ej lida att icke denna linnéanska profil är ett naturminne av rang och bland sådana tillhörande den grupp som ropar på skyddsåtgärder. Tyvärr kan den ej nu återkonstrueras i sin raka linje. Men alla rester av Tjörndala vida bekanta lund, vilka ännu ganska mäktigt framträda i strandlandskapet, böra bevaras från vägen utmed Tjörndala-ån till lundens förtoning i betesmarkerna söderut. Sandstranden med *Elymus* och *Halimolobos* är nu genom åker skild från lunden, men kan i söder förenas med den genom ett stycke av stranden med tillhörande epilitorala ängar och strandsnår, varigenom åkern på Linnés horisontala fält komme att inneslutas i en båge av den här projekterade skyddsparken.

Detta som exempel på vilka arbetsuppgifter de linnéanska naturskildringarna såsom sådana lämna åt eftervärlden. Så tillkommer ett noggrant uppletande av de enskilda naturföremål — stenar och jordarter, växter och djur — för så vidt de finnas kvar eller kvarleva, vilka Linné beskrivit i resorna och sina journaler. Stuffer och exemplar av dessa tillvaratagas, konserveras och etiketteras på det noggrannaste.

Det är detta systematiska insamlingsarbete av anteckningar, bilder, naturföremål etc., för vilket jag ville påkalla Sällskapet speciella intresse, emedan det har att skaffa med tvenne av dess institutioner: Linnémuséet och Linné-trädgården.

Av Linnés naturhistoriska samlingar finnas som allbekant i hans fädernesland — om man undantager några av K. Vetenskapsakademiens och Uppsala universitets institutioner — endast några fragment. Då i framtiden Sällskapet skall inreda de rum i Linné-huset, vilka en gång användts till museum, finnes väl intet mera lämpat att uppställa kring de tomma väggarna än just de nu åsyftade samlingarna. Om de ej äro linnéanska i ordets mera stringenta betydelse, komma de säkerligen att ej blott för Linné-forskare och Linné-beundrare utan även för den aktuella botaniken, zoologien och geologien att ha sin direkta betydelse ej minst som en art av originalexemplar.

I viss mån kunna samma synpunkter läggas på trädgården. Då det linnéanska artbestånd som en gång avlägsnades härifrån skall återupplivas, böra bland andra följande principer göra sig gällande. Sedan man fått fullt klart för sig vilka arter skola som säkra Linnéaner odlas i hortus redivivus, böra de av dessa, som nu växa i den förvildade trädgården på gräsmattor o. s. v., noggrant uppsökas och överföras till rabatterna. En ringa kontingent är naturligtvis kvar sedan den Thunbergiska utflyttningen i början av 1800-talet — den tidpunkt vid vilken det linnéanska tidevarvet får anses slutat —, men det är bäst att taga det säkra för det osäkra, då man ej bestämt känner att en modern inflyttning ägt rum. I alla fall bli de ganska fåtaliga, och frön och plantor måste i största utsträckning tagas från annat håll. Vad de svenska växterna angår, bör man söka få frön och plantor från just de lokaler, på vilka Linné under sina exkursioner och resor funnit dem, särskilt naturligtvis då han uttryckligen säger att han härifrån hämtat exemplar till sin Hortus. All proveniens anges noggrant i kataloger och på etiketter. Även här kan man tala om ett slag av originalexemplar.

Med några fall skall jag vidare exemplifiera vad jag i detta samband åsyftar med »original exemplar».

Nyss talades om Linnés med tiden ändrade och fördjupade uppfattning av art- och varietetsbildnings-problemen. Under yngre år ville han tydligen i de yttre inflytelserna se orsaken till större delen av de »varie-

teter», vilka mötte honom, och först längre fram får han sitt geniala grepp på väsenskillnaden mellan vad vi nu kalla modifikationer och äkta varieteter. Det originalmaterial i naturen, på vilket han stödde sina uppfattningar, är givetvis av stort intresse att studera och konservera, eventuellt avbildat och odla.

För att nämna ett specialfall: *Viola tricolor* L. har genom WITTROCKS *Viola*-studier avslöjats som en oerhört variabel »storart». En av de första som lagt märke härtill var nog Linnæus vid hans bestigning av Norby knöl i Medelpad (Iter lapponicum, p. 20):

»Här och där emellan klipporna woro små puncter, variis herbis repleta, och ibland dem några, som innehöllo violas tricolores, af hka jag såg somliga colore albo, somliga albo et coeruleo, somliga coeruleo luteo labio superiori, lateralibus et infimis coeruleis, *aliæ* labio super. coeruleo et luteo, lateral. coeruleo et luteo, infimis coeruleis. Och desse på en liten tract, så stor som en talrik, ja somlige diversa på en stielk¹, till et klart tekn att desse ej äro åtskilde specie, utan att solenes drifwande värma gör diversa couleurer, hälst då sufficiens aqvæ copia adest, såsom här, där en liten wätska stadigt rant neder åht berget och fuchtade, ty hwar kunne wara warmare drifplats än här.»

Originalexemplar till Linnés arter och former träffas blott i en viss utsträckning i hans herbarium. Som redan förut påpekats, kan man emellertid av kvarlevande exemplar eller deras ättlingar få goda hållpunkter att i tvistiga fall avgöra vad Linné menat.

Den 12 maj 1732, »då jag war 25 åhr gammal på ett halfft dygn när», den alltid minnesvärda dag, då Carolus Linnæus anträdt sin Lapp-landsfärd, kom han på aftonen under klerans spel in i skogen »inter Oekstad & Læby» (Flora lapponica, p. 274):

»Här i skogen så wij oräknelige tallar, som hade fuller en tiok bohl, men ingen proportionerlig högd; de nedersta grenarna woro så långa som de öfwersta och tåppen fattades, ja alla grenar tycktes koma ex uno centro, som på en palm, och öfwerst wara som afklipt, hkt jag lämnar jordmonen, och ad mirerar, att naturen äfwen söker klippa sina trän; kallar allt så dem Pinus plicatæ.» (Iter lapponicum, p. 7.)

Man har undrat vad detta kunde vara för tallform. TH. M. FRIES (Bot. Notiser 1890, p. 262—264) har antagit, att det skulle vara *Pinus silvestris* L. *f. condensata* TH. FR. (busktall, SERNANDER 1905, p. 93, fig. 11). Så är nog icke fallet. Denna märklige varietet utmärker sig, som TH. M. FRIES, l. c., diagnosticerar den, därigenom »att alla de talrika grenarne äro upprätta eller uppstigande, hvarigenom kronan blir mycket tät och får en ägrund eller nästan pyramidlik form. Stammen

¹ WITTROCK har sedermera visat, att detta fenomen beror på att blommorna skifta färg efter olika ålder.

deremot är vanligen helt kort, nästan från marken sammansatt af ett större eller mindre antal upprätta grenar, hvilka hos yngre exemplar äro sins emellan fria, ehuru så tätt sittande, att de kunna sägas bilda en knippa, men sedan, allt efter som de tilltaga i tjocklek och stadga, komma att hårdt trycka mot hvarandra samt slutligen sammanväxa.» Linné beskriver emellertid sin form som synes annorlunda; diagnosen motsvarar vad man gemenligen kallar paraplytall, analog med den paraply-en som t. ex. är avbildad i Sveriges Natur 1917, p. 195, fig. 2. Bilder av sådana tallar finnas t. ex. hos SYLVÉN, p. 266, och SVENONIUS, p. 109.

Fig. 8. Paraplytallar vid Dalboda i Viksta. Linnés »*Pinus plicata*» i *Iter lapponicum*.

SYLVÉN överflyttar, p. 265, utgående från FRIES' identifiering, namnet *plicata* till den äkta *condensata*. Detta är ej riktigt, utan vilja systematici upptaga namnet *plicata*, böra de göra det för paraplytallen.

Ett annat skäl för min uppfattning ligger emellertid i att busktallen icke tyckes växa utmed landsvägen Uppsala—Viksta hed, men väl paraplytallen. Jag har sett en stor sådan vid Läby gästgivargård, Björklinge, samt 3 mycket stora på uthusplanen till Dalboda i Viksta socken (³¹/₁₀ 1920). Denna Dalboda-förekomst är rätt märklig. De 3 träden torde vara jämnåriga och ha väl från början uppväxt mer eller mindre friställda. Det enas omkrets vid brösthöjd mättes till 207 cm. Utseendet och dess överensstämmelse med den linnéanska beskrivningen framgår av bifogade bild, fig. 8. Tillväxten, som Dalbodas ägare, skogsvaktaren E. JOHANZON, haft tillfälle att följa sedan flere årtionden tillbaka, hade

enligt honom varit mycket svag. I den angränsande skogen sågos några yngre tallar, som voro medelformer mellan huvudarten och paraplytallen.

Med de stora Dalboda-tallarnas ringa tillväxt och nuvarande grovlek förefaller det mig troligt, att de äro väl 200 år och att de tillhört de bestånd av »oräknelige tallar» som man får väl ta den vanliga prutmånen på Linnés superlativa språk — som år 1732 väckte hans livliga intresse. Här förelåg tydligen ett av dessa fall av barrträdsmutationers framträdande i svärmar, som tyckes vara så betecknande för dessa. Typen är naturligtvis med sin korta stam och svaga tillväxt skogligt sett ganska oförmånlig och utgallras därför, varjämte den i konkurrensen med granar och tallar av normal växt undertryckes. Vid välgkanter (Lüby) och öppna platser (Dalboda) har beståndet emellertid kunnat bevaras i några splittror, väl värda att fridlysas. Mycket karaktäristiskt är att hybrider bildat sig rundt dessa i den omgivande skogen.

* * *

Det kan mot det nu skisserade arbetsprogrammet framkastas, att ett slikt minutiöst letande och rotande i allt möjligt, varmed Linné haft beröring, »i hans fotspår» som jag uttryckt mig, saknar egentlig åtminstone vetenskaplig betydelse, och att Linné-minnet är för upphöjt för pedantiska Wagner-fingrar. Man kan ock, för att tala med Horatius, använda sin tid bättre än att »projicere ampullas et sesquipedalia verba».

Härpå vill jag svara, och mitt svar gäller andra och stora delar av vårt Sällskaps program. Allt mer har kring Linnés personlighet och verk grupperat sig hela faser av 1700-talets naturhistoria och vårt lands kulturella utveckling. För så vidt man håller före, att den mänskliga forskningen måste lära känna sina egna rötter, bli sålunda Linnés liv och hans miljö ett nödvändigt mål för den rationella vetenskapen. Den känner ingen annan grund än de förutsättningslösa och exakta iakttagelserna. Det relativa värdet av dessa var för sig äger intellektet först rätt att stämpla, sedan det genom induktion och deduktion fått en verklig överblick av stoffet, och denna besitta vi ännu endast i brottstycken och fragment. Men vad vi veta eller med allt större visshet ana är, som jag i inledningen till detta lilla föredrag framhöll, att den svenska natur, som en gång mötte Linnés falköga och som bildade den fasta grundvalen för hans stolta forskargärning, den faller nu med rasande fart sönder och samman och kan endast återkonstrueras av den nu levande generationen.

Litteraturförteckning.

- Aftonbladet* $\frac{1}{2}$ 1866 och $\frac{1}{4}$ 1866.
- AFZELIUS, ADAM, Egenhändiga anteckningar af Carl Linnæus om sig sjelf med anmärkningar och tillägg. Upsala 1823.
- CELSIUS, ANDERS, Anmärkning om vatnets förminskande så i Östersjön som Vesterhafvet. K. Vet.-Ak. Handl. 1743.
- FRIES, ELIAS, Flora scanica. Upsaliæ 1835.
- , Om Naturens perfectibilitet. Botaniska Utflygter. Bd 2. Stockholm 1852.
- FRIES, TH. M., Spridda bidrag till kännedomen om Skandinaviens barrträd. Botaniska Notiser 1890.
- , Linné. Stockholm 1903.
- HYLTÉN-CAVALLIUS, GUNNAR OLOF, Wärend och Wirdarne. I o. II. Stockholm 1864—1868.
- LINDMAN, C. A. M., Ett besök vid Råshult. Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift 1920.
- LINNÆUS, CARL, Spolia Botanica. Upsala 1729. Carl von Linnés ungdomsskrifter samlade av E. ÄHRLING, Första serien. Stockholm 1888.
- , Iter ad Fodinas. Ibidem. Andra serien. Stockholm 1889.
- , Iter Dalecarlicum. » » » »
- , Iter ad Exteros. » » » »
- , Iter Lapponicum. Andra upplagan ombesörjd av TH. M. FRIES. Skrifter af Carl von Linné utg. av K. Vetenskapsakademien. V. Upsala 1913.
- , Flora Lapponica. Amstelædami 1737.
- , Linnés Adonis Stenbrohultensis, utgiven av FELIX BRYK. Stockholm 1920.
- , Öländska och Gothländska resa. Stockholm och Upsala 1745.
- , Wästgöta-resa. Stockholm 1747.
- , Skånska resa. Stockholm 1751.
- , » » utgiven av JÖRAN SAHLGREN. Stockholm 1920.
- , Flora suecica. Stockholmiae 1745.
- , » » Editio secunda. Stockholmiae 1755.
- , Philosophia Botanica. Stockholmiae 1751.
- , Peloria. Dissertation (DANIEL RUDBERG). Upsaliæ 1744.
- , Herbationes Upsalienses. Dissertation (ANDRÆAS N. FORNANDER). Upsaliæ 1753.
- , Arboretum Svecicum, Dissertation (DAVID DAVIDIS PONTIN). Upsaliæ 1759.
- LUNDSTRÖM, AXEL N., Carl Linnæi resa till Lappland 1732. Festen till Carl von Linnés minne i Upsala den 10 januari 1878. Upsala 1878.
- Nordisk Familjebok*, artikel om WAY.
- SERNANDER, RUTGER, Växtvärlden. Uppland. Skildring av land och folk. Uppsala 1905.
- , Uppsala Universitets naturpark. Sveriges Natur 1912.
- , De nordeuropeiska hafvens växtregioner. Svensk Botanisk Tidskrift 1917.
- , Svenska Naturskyddsföreningen tio år. Sveriges Natur 1919.
- , Den svenska hagens historia. Landtbruksveckans förhandlingar. Stockholm 1919 b.
- , Ekursjonen till Skåne juni 1919. Svensk Botanisk Tidskrift 1920.
- SVENONIUS, FR., »Paraplytallen» vid Norrbo kyrka i Hälsingland. Sveriges Natur 1910.
- SYLVÉN, NILS, De svenska skogsträden. I. Barrträden. Stockholm 1916.
- WITTROCK, VEIT BRECHER, Viola-Studier. I. Viola tricolor (L.). Acta Horti Bergiani. Band 2. N:o 1. Stockholm 1897.

FRANÇOIS-AUGUSTE BIARD'S TAVLA "LA JEUNESSE DE LINNÉ"

MEDDELANDE AV

E. O. HULTGREN

ITYCHO TULLBERGS BEKANTA VERK »*LINNÉPORTRÄTT*», som utgavs vid Uppsala universitets minnesfest på tvåhundraårsdagen av CARL VON LINNÉ'S födelse, finner man förf. hava medtagit en från de verkliga porträtten avskild grupp, som han benämnt »fantasiporträtt». Denna grupp omfattar dels »avbildningar, som icke ha till sin huvudsakliga uppgift att visa LINNÉ'S utseende utan att framställa en viss period ur hans liv, dels sådana porträtt, som äro gjorda utan att hänsyn tagits till LINNÉ'S anletsdrag». Under den gemensamma beteckningen »fantasiporträtt» har förf. således sammanfört såväl genrebilder som egentliga fantasiporträtt.

Att TULLBERGS förteckning av Linnéporträtt ej kan göra anspråk på fullständighet är han själv den förste att framhålla. I den mån som TULLBERGS förteckning kan kompletteras med vare sig verkliga porträtt eller fantasiporträtt över LINNÉ bör detta givetvis ske, och torde väl Svenska Linné-Sällskapets årsskrift vara lämpligaste organet för dylika meddelanden.

Vid ett besök i nationalgalleriet i Berlin förliden sommar fästes min uppmärksamhet vid en tavla af FRANÇOIS-AUGUSTE BIARD, benämnd »*Linné als Knabe*». Tavlan, av vilken en fotografisk reproduktion här meddelas, finnes ej omnämnd i TULLBERGS arbete. Det torde vara svårt att utan närmare förklaringar bilda sig en föreställning om, vilken episod i LINNÉ'S liv konstnären tänkt sig, då han här framställer LINNÉ som gosse inför en äldre, synbarligen botaniskt intresserad man uti ett förnämt och dyrbart inredt hem. Därom får man emellertid upplysning av den

tryckta beskrivning över tavlan, som finnes i museet och som dess chef godhetsfullt ställt till mitt förfogande. Denna beskrivning lyder ordagrant:

»Ein Vorgang aus der Jugend LINNÉ's, des berühmten Begründers der neueren Botanik als Wissenschaft. Als er einst, noch ein Jüngling, dem Professor ROTHMAN in Uppsala Feldblumen brachte, fand dieser an seiner Bescheidenheit, seinem frommen Sinn, seiner feinen Beobachtungsgabe ein solches Gefallen, dass er bald darauf der Lehrer und Erzieher von ihm ward. Wir sehen demnach hier den jungen LINNÉ, wie er, sein Ränzel mit Feldblumen angefüllt, und an den Sessel des Professors gelehnt, in sinniger Betrachtung eine Kornblume hält. Der bejahrte Professor, in der Tracht seiner Zeit, betrachtet in dem Lehnssessel, stark vorwärts geneigt, sehr aufmerksam mit der Loupe eine Blume, worauf auch ein hübsches junges Mädchen den Blick gerichtet hat, welches Wasser in eine Schale giesst, um jene Feldblumen darin frisch zu erhalten. In dem Zimmer mit den alten Meubeln hat der Künstler das Vorzimmer seiner Werkstatt in Paris abgebildet, welches mit den auf seinen Reisen nach Afrika und Spitzbergen gesammelten Merkwürdigkeiten geschmückt ist. So sieht man am Boden das Fell eines Eisbären, im Hintergrunde tropische Pflanzen und Früchte. *Gemalt in Paris, 1847. Leinwand, H. 2' 10 $\frac{1}{2}$ ''; Br. 4' 3 $\frac{1}{4}$ ''.*»

Den händelse, som BIARD har velat framställa, har enligt ovanstående ikonografi blivit felaktigt förlagd till Uppsala i stället för till Växjö. ROTHMAN var nämligen som bekant aldrig professor i Uppsala, utan lektor och provinsial-medicus i Växjö, och det var som ung gymnasist därstädes som LINNÉ blev upptagen i ROTHMANS bem och fick åtnjuta förmånen av dennes privata undervisning i botanik och fysiologi. Till Uppsala kom LINNÉ först 1728, alltså vid 21 års ålder.

Till ovanstående beskrivning av BIARD's tavla må tilläggas följande: LINNÉ's ögon äro målade ljusblå; han är iförd en ljusgrå långrock med blått skärp och gula knappar, gula skinnbyxor och bruna lappskoliktande stövlar; från skärpet hänger framtill en med blåklint och prästkragar fylld väska. BIARD's tavla tillhör *Wagenerska* samlingen i museet och bär numret 25 (i *Wagenerska* samlingen nr 14).

Några korta biografiska data angående konstnären torde till sist böra meddelas.

FRANÇOIS-AUGUSTE BIARD, på sin tid en av Frankrikes originellaste och populäraste konstnärer, föddes omkring 1800 i Lyon och avled i Plâtreries nära Fontainebleau 1882. Han företog vidsträckta resor —

* Uppgifterna om BIARD's födelseår växla; enligt THIEME-BECKER skall det ha varit 1798 eller 1799, enligt JULIUS MEYER och BOIVIN 1800, enligt en uppgift i Nationalgalleriet i Berlin $\frac{7}{8}$ 1801.

»La jeunesse de Linné.» Efter originalmålning av F.A. Biard.

bl. a. till Malta, Cypern, Syrien, Egypten (1827—28), England, Skottland, Schweiz, Italien, Spanien, Tyskland, Holland, Danmark, Norge, Spetsbergen, Sverige, Finland, Brasilien (1860). Från dessa sina resor medförde han talrika studier. BIARD tycks också anses som Frankrikes mest kosmopolitiske konstnär. Från sin tillsammans med sin fru företagna resa till Norge, Spetsbergen och Lappland (1839) uppgives han hava återvänt med en rikhaltig och dyrbar samling tavlor och teckningar; bland annat lär han medfört hem 55 porträtt av lappar. Från sin Lapplandsresa återvände BIARD över Stockholm och Berlin till Paris, där han var bosatt sedan 1835.

BIARD målade med förkärlek husliga scener och reseepisoder med porträtt. Han var oerhört produktiv och åtnjöt vid Ludvig Filips hov anseende som porträttör.

Det ligger nära till hands att antaga, att BIARD under sin resa i Sverige fått uppslaget till det motiv, som hans här reproducerade tavla »*Linné als Knabe*» framställer. Enligt den i Nationalgalleriet i Berlin befintliga beskrivningen av tavlan skulle den vara målad i Paris 1847, men i den kronologiska förteckning på BIARD'S tavlor, som finnes offentliggjord i »Dictionnaire général des artistes de l'école française», utgiven av E. B. DE LA CHAVIGNERIE & L. AUVRAY, omnämnes endast »La jeunesse de Linné» 1846 och icke någon Linnétavla från år 1847. Det är väl därför sannolikt, att det är denna tavla »La jeunesse de Linné», målad 1846, som hamnat i Nationalgalleriet i Berlin. Den ingick i den samling av 262 tavlor, som 1861 testamenterades till museet av svensk-norske konsuln G. H. W. WAGENER.

Litteratur.

- 1) LOUIS BOIVIN, Notice sur M. Biard; ses aventures; son voyage en Laponie, avec Madame Biard; examen critique de ses tableaux. Paris 1842.
 - 2) E. B. DE LA CHAVIGNERIE & L. AUVRAY, Dictionnaire général des artistes de l'école française.
 - 3) JULIUS MEYER, Geschichte der modernen französischen Malerei seit 1789. Leipzig 1867.
 - 4) THIEME-BECKER, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Leipzig 1909.
 - 5) TYCHO TULLBERG, Linnéporträtt. Stockholm 1907.
 - 6) Verzeichnis der Gemälde und Skulpturen in der königlichen Nationalgalerie zu Berlin. 1908.
-

LINNÉ SOM OPPONENT PÅ EN ICHTHYOLOGISK DISPUTATION 1730.

AV

EINAR LÖNNBERG.

DEN 23 JUNI 1730 VENTILERADES PÅ STÖRRE GUSTAVI-
anska lärosalen i Uppsala en »Dissertatio Physica de Salmonum
Natura eorumque apud Ostrobothnienses Piscatione», d. v. s. i
översättning kort och godt »om lax och laxfiske i Österbotten».
Detta skedde under presidium av den lärde professorn LARS ROBERG,
och respondenten var »Alumnus Regius» DANIEL BONGE. Ifrågavarande
dissertation börjar enligt tidens sed med dedikationer, i detta fall t. o. m.
flertaligare än vanligt. Först finner man nämligen dedikationer på latin
och med latinsk vers till ej mindre än sex präster i Österbotten, därefter
på svenska till »Ähreborne och Högwälachtade Crono-Befalnings-Mannen
Herr Simon Ruuth» jämte respondentens fader och farbror, den förre
råd- och handelsman i Uleå. Dessa hyllas med svensk vers, men det är
ej nog härmed. Det finnes även en finsk dedikation med finsk vers till
ytterligare två herrar.

Detta är emellertid ej det märkliga med denna disputation, och ej
heller är det dess innehåll i och för sig, som nu i första hand intresserar
oss, utan fastmera den omständigheten, att LINNÉ uppträdde som oppo-
nent emot den. Överbibliotekarien M. HULTH fann en gång under sina
Linnéforskningar i London manuskript till LINNÉS konceptanteckningar
för denna opposition och fotograferade av dem, varefter han vänligen ställt
en avskrift till mitt förfogande.

Han har även på ett exemplar av denna dissertation infört LINNÉS
randanteckningar liksom även dennes spefulla tillägg på titelbladet bred-

vid respondentens namn: »Pseudo-Medic: stud.» Man kan därav förstå, att LINNÉ ej hade så stor aktning för honom.

Orsaken varför LINNÉ dock inlät sig på ifrågavarande opposition, framgår av hans inledningsyttrande. Han vänder sig till den »högtlärde Hr Præses, Doktorn och Medicine Professorn, mina studiers gynnare, den högst vörtnadsvärde» och säger »på Din befallning — — — har jag tvungits åtaga mig denna opposition, ehuru den är svår — —». Det var honom dock fördolt, fortsätter han, huru han skulle fullgöra sitt uppdrag. Han erkände att visserligen hade studiet av naturalhistorien varit honom kärt och för varje blivande läkare högst nödvändigt, men det smärtade honom, att han aldrig haft tillfälle att noggrant undersöka en sådan fisk, d. v. s. lax, då dylika ej funnos i hans hembygd. Skämtsamt tillägger han, att det är omöjligt att på bordet företaga en sådan undersökning, då blott dess »principia chymica» utforskas med smaksinnet. Emellertid glädde det honom, att en så lycklig stund erbjudit sig för honom, då han skulle få tillfälle att av den högtlärdes mun få kunskap om dess verkliga livshistoria och få sina enkla tvivelsmål skingrade. Trots denna bekännelse om sin oförmåga kastar sig LINNÉ oförskräckt in i oppositionen efter att ha yttrat några artiga ord till respondenten. »Jag anser det vara överflödigt att anhålla om Din välvilja högst artige Herr Respondent, då jag förut ofta erfarit den, och övergår sålunda utan vidare omsvep till själva saken, och då tiden nästan utlupit, skall jag blott framställa ett eller annat argument, då vi ju av det redan sagda hava nog och övernog lärt känna Din djupa lärdom.» Med hänsyn såväl till LINNÉS förut omtalade anteckningar på titelbladet som till den kommande oppositionens form och innehåll, kan man ej undgå att häri finna en god portion ironi.

LINNÉ förbigår respondentens etymologiska förklaringar av laxens namn. Det latinska *salmo*, säger denne, hade OLOF RUDBECK förklarat härledda sig från *sal* (= salt), och då var det ju ej värdt att komma med några andra förklaringsförsök.

Det första LINNÉ invänder emot är, att förf. uppger, att »*anchorago*», krok-lax är den stora, gamla laxen. Det vill LINNÉ ej vara med om. »Av själva Din beskrivning», säger han, »framgår det tydligt, att Eder *anchorago* eller krok-lax är en säregen art, skild från övriga laxar och därför borde den rättare kallas *salmo rostro incurvo*. Det är nämligen omöjligt, att en så väsentlig del är så oregelmässig och så utväxer eller avtager, som Du beskriver, isynnerhet då underkäken hos Eder *anchorago* är benartad.» Då detta ej kunde bevisas och stred emot sunda förståndet, menade LINNÉ, att det hade varit bättre att utelämna det än försvara det. Det skulle synas sannolikare, om förf. härav gjort en ny art. I denna opposition blottade LINNÉ alltså mycket uppenbart sin

förut bekända bristfälliga kunskap, och BONGES framställning om, hur »kroken» framträder, när laxhanarna uppstiga i floderna till lek och avtagar, då de återvända till havet, är naturligtvis riktig. Han omtalar även korrekt den stigande laxens färgförändring.

Härnäst angriper LINNÉ förf:s beskrivning av skillnaden mellan lax och laxöring. Han påstår, att den är »mycket dunkel» och talar om en »*confusio mira*». Då förf. sagt, att dessa fiskar äro »så lika varandra, att de knappt kunna skiljas annat än av de erfarna», skulle det varit nödvändigt att lämna en sann och verklig artskillnad mellan dem. LINNÉ upptager bit för bit den framställda diagnosen och underkastar den en ganska omild kritik. BONGE hade sagt, att laxöringarna skildes från smålaxar genom 1:o) »kortare huvud». Storleken ger ingen artskillnad, säger LINNÉ, då det finnes större och mindre inom båda arterna; manne ej en större öring har lika stort huvud som en liten lax. Sålunda förvirrar och förstor storleksuppgiften mera än den utreder. 2:o) »nästan rundt huvud», det kan man få se hos lax också, säger LINNÉ. 3:o) »trubbig nos», detta kännemärke är varken tillräckligt eller tydligt, utan högst vilseledande; jag har aldrig sett några laxar med spetsig nos, förklarar LINNÉ. 4:o) »kroppen i förhållande till storleken kortare och tjockare», även detta förkastas av LINNÉ, då det är en relativ karaktär, som förutsätter kännedom om den andra med vilken jämförelsen göres. Vidare utmärker storleken intet, då den varierar med åldern. Detsamma gäller ock uppgiften om »smärre fjäll». 5:o) »fjäll mindre silverglänsande, de svarta fläckarna talrikare och runda». Ej heller denna dock fullt riktiga karaktär finner nåd för LINNÉ, som är djärv nog att påstå, att färg aldrig utgör artskillnad. Han vill stödja detta med det mera fiffiga än bevisande, att det finnes både svarta och vita kor av samma art, och den vita haren skiljer sig till tiden, men ingalunda till arten från den gråa. Han tycker sig än mera förkrossa förf. därigenom, att han citerar, vad denne själv sagt om laxarnas färgförändring under vandringen, vilket ju dock är något annat. 6:o) »stjärten bred och kort ej kluven». »Laxens stjärt är ju mycket bred, det måste ju var och en, som sett en lax ha iakttagit», säger LINNÉ och »kort» är ett relativt uttryck utan värde. »Om en laxstjärt fälles ihop», fortsätter han, »synes den kluven, vilket den ej är, om den utbreddes, och ovisshet råder, om förf. talar om den utbredda eller hopfälda stjärten». På detta sätt vindicerade opponenter bort ännu ett verkligt särmerke.

På ett ställe säger förf., »Laxens huvud klädes av en slät och fet hud». Häremot framhåller LINNÉ med en viss överlägsenhet: »Vi lära av anatomerna, att huden består av själva epidermis, rete Malpighii och själva [läder.] huden och förövrigt av ingenting mera». Man kunde därför ej tala om en fet hud.

När förf. litet längre fram försöker sig på att giva en diagnos för

laxen, lyckas han så illa därmed, att han i hög grad utsätter sig för LINNÉs skämt. BONGE giver laxen först följande attribut »oceanicum fluviatilemque». Härtill yttrar LINNÉ: »men om någon kringströvande lax råkade in i en sjö, skulle jag önska att veta, hur den skulle kallas, då det är nödvändigt, att den skall vara *oceanicus* eller *fluviatilis*. Härav följer också, att om laxar träffas i något annat hav än oceanen de borde få ett annat namn». — — — »Då laxen serveras på bordet eller utbjudes på salutorget är den överhuvud taget ej längre lax, emedan den varken simmar i hav eller floder.» Efter detta skämt kommer ett marningsord, som redan låter den blivande store systematikern skymta fram: »Varje definition i enlighet med karakteristiska kännetecken skall i naturalhistorien vara så klar och tydlig, att man vid första blicken ej tvekar, till vilken klass föremålet skall hänföras.»

Till den andra karaktären »*sanguineum*» säger LINNÉ spefullt. »Jag skulle önska få veta av Dig förträfflige Herr Respondent, om motsatsen finnes, jag ber, att Du skall uppräknat några fiskar, som sakna blod. Ja än mera jag ber, att Du skall visa om något enda litet levande djur i hela världen är utan saft och vätska för näring och cirkulation. Du kan knappt nämna en växt. Eller anser Du manne, att den purpurroda färgen är väsentlig för blod? Ingalunda! Men om purpurfärg skulle vara blod, då skulle *Lapathum folio acuto nitente*¹ C. B., som växer på våta ställen och i eller vid floder i England, vara att hänföra till samma släkte.

Anatomerna definiera ingalunda blod som en purpurfärgad vätska. Laxens blod är ej i och för sig rödt, utan vitt, ehuru det synes röd för våra ögon, ty denna färg härleder sig från små kulor som äro överallt inblandade i det, såsom den högtlärde LEEUWENHOEK för länge sedan visat, och om man avskiljer dessa kulor, kommer den vita färgen fram, som är den naturliga. — LINNÉ vill härmed visa, att han hade reda på de röda blodkolorna och det färglösa plasmat. Mindre lycklig är LINNÉs invändningar mot uttrycket »*branchiis respirantem*» (andande med gälar). Han menade nämligen, att *respirare* endast skulle betyda andas luft, som vid inandning insuges och åter utblåses. »Men jag förmodar», säger han, »att det ej är obekant för någon, att de med gälar begåvade fiskarna hämta in vatten ej luft, och fördenskull är det mindre riktigt att säga *respirare*.»

Vidare anmärker han på uttrycket »*corde unico ventriculo prædito*». »Med ventrikel skall kanhända förstås hålrum, men anatomerna ha gjort det bekant, att varje hjärta hos dem, som andas med lungor, har 4 hålrum [Detta är naturligtvis giltigt endast för däggdjur, fåglar och krokodiler; ej för övriga reptilier eller för batrachier!] men hos de gälandande 2.»

Vid attributet »*oviparum*» utbrister LINNÉ. »Jag vet ej, utmärkte

¹ Möjligen vattenskräppa *Rumex hippolapathum*.

Hr. Författare, om Du vill framföra i ljuset en ny hypothes. HARVEY, denne Englands odödliga heder, mera lysande än dagen, visade för ungefär ett århundrade sedan, »*omnia ex ovo provenire*» (att allt kommer från ägg), därför, utmärkte Hr. Förf., åligger det Dig att visa, att någon fisk ej födes från ägg. Och om några fiskar föda levande ungar, kan Du därför ej säga, att de födas utan ägg, ty äggens utveckling i djurriket tillgår på tvåfaldigt sätt antingen i livmoder eller utanför dylik. För exemplets skull skall jag framställa följande historia. En oförsiktig människa får i sig vårtiden, då hon dricker, grodägg, vilka sedan kläckas i hennes mage. Vad skall Du nu säga om dessa grodlarver, månne de födts från ägg eller på annat sätt? — Detta mera lustiga än egentligen efter vår tids mening lyckade exempel stod i överensstämmelse med dåtidens tro, att man kunde få i sig grodor, vattenödlor o. s. v. på nämnda sätt, och man inbillade sig t. o. m., att ormar kunde krypa in genom munnen på den, som låg sovande ute på marken o. s. v.

Med avseende på diagnosens uttryck *dorso recto* säger LINNÉ, att en laxrygg ej företer en matematisk rät linje och därför är det »*falsum*». Rörande *corpore non longo* fortsätter han, att det skulle varit bäst utelämna detta, ty om någon fisk förtjänar namnet lång är det laxen, men att dela upp fiskar i långa och korta är *divisio fallacissima*, då det varierar med åldern. »Aldrig någonsin anföres av någon sund och klok (*sano et prudente*) auktor en sådan karaktär för att skilja släkten och än mindre arter. En hund av samma art kan t. ex. vara lång eller kort, förresten skall ingen förneka, att tumslånga laxar och en lax av 8 fots längd [!] höra till samma släkte och art.» Om epitetet »*squamoso*» (*corpore*) utropar LINNÉ, »vad skall det tjäna till? Jag skulle vilja, att Du visade mig en enda äggläggande fisk i hela världen utan fjäll, något som Du inte kan! Till och med ålen¹ har sådana.»

»*Pinnis* — — *erectis*» gillas ej heller. »Det är en distinktion, som förenar det, som bör skiljas och skiljer det, som bör förenas. Fenorna äro ej uppstående, utan veckbara. Endast och allenast då fisken själv vill resa fenorna, äro de upprätta, alldeles som jag kan sträcka min arm, när det lyster mig, men därför kan den ej kallas utsträckt, så länge som ej förbening har fördärvat ledernas böjlighet. Men att laxens ryggfenor verkligen ej äro uppstående, visar sig vid en undersökning av den döda laxen, hos vilken de alltid äro hopveckade.»

»*Dentatum*» — »Ej heller detta ord skiljer laxen på något särdeles lyckligare sätt från släktingarna. Visa mig, jag ber, den fisk med två ryggfenor, som ej är väpnad med tänder». — Här ådagalägger LINNÉ, att han ej är så hemma i ens de svenska fiskarnas byggnad, ty

¹ Ålens fjäll hade av LEEUWENHOEK († 1723) upptäckts med mikroskopets hjälp, vilket LINNÉ här vill framhålla.

siken är ju t. ex. ofta tandlös. — »Jag vet blott en enda», fortsätter han, som ej har dem (tänderna) i munnen, utan i magen.¹ Du skulle ha yttrat Dig vida bättre utmärkte Hr. Författare, om Du talat om den tandbärande tungan, ty en sådan finnes ej hos alla.»

Till slut säger förf., att laxen är »*e truttarum genere*» (av laxöringarnas släkte). Detta gillas ej heller av LINNÉ, »Jag frågar Eder, säger han, om den är av laxöringarnas släkte, varför kallen I då ej Eder *Salmo* för *Trutta*, då det likvisst är en grundregel, att alla djur, som ha samma karaktärer, böra kännetecknas med samma genusbegrepp, vilket är första regeln i naturalhistorien», upprepar han ånyo. »Eller vad skulle man få för nytta av naturstudier, om man ej gäve akt på detta. Sålunda Edra egna ord döma Eder!»

Förf. citerar sedan SCALIGER och MARTIALIS och jämför *Turdos*² (trastar) och *Truttas*. Den förvirring i nomenklaturen, mot vilken senare ARTEDI så kraftigt drog i härnad, tillät nämligen, att man då även kallade vissa fiskar *Turdus*, dock havsfiskar och helt andra än laxöringar. Dessa voro emellertid fläckiga och därför sammanställer förf. dem med laxöringar. Det hela är ganska oredigt och förf. talar om talrika arter i sötvatten, av vilka *Salmo* är störst, *Sario* närmast och *Salar* den tredje »arten», ehuru alla i verkligheten äro ett och samma. Han tillägger sedan ur egen fatatur, att alla utmärka sig genom sin fettfen, *pinnula parva adiposa nullis instructa radiis*. Detta är visserligen orätt, men på grund av detta felslut hänför förf. också »Nors, Sloom, Siik» och andra till »*Turdorum nobilitatem*», till det förnämliga släktet *Turdus*. LINNÉ opponerar emellertid ej emot denna förvirrade framställning, utan blott mot påståendet, att fettfenan skulle sakna strålar. Detta är grundfalskt säger han, tvärtom finnas särdeles många dylika, men de äro så inhöljda i fett, att de ej kunna påvisas utan hjälp av anatomens kniv, och han uppgiver sig själv med egna ögon sett detta.

Albula = siklöjan vill LINNÉ ej föra till laxsläktet, då den saknar tänder på tungan. *Eperlanus*. norsken, påvisade han med åberopande av RAY och WILLOUHY äga ett så avvikande antal strålar i de olika fenorna, att han ej ville föra den till laxsläktet, *Salmo*. Senare gjorde han det visserligen själv, men med antagandet av undergruppen *Coregonus* för den förra och *Osmerus* för den senare. Båda dessa enheter hade han hämtat från ARTEDI, som riktigt uppställt dem som släkten.

Vad förf. säger om sina erfarenheter, som han inhämtat genom dissektion av en lax från Älvkarleby, och om laxens vandring och lek är

¹ Det är möjligt, att LINNÉ här avsåg karpfiskarna, som ha tandlös mun, men tänder i bakre delen av svalget.

² Han nämner även att trast heter *χύλα* på grekiska, vilket han jämför med kyckling! Ett godt exempel på den tidens etymologi.

ej föremål för opposition. Men då han säger, att laxarna skrämmas av buller, och att de ha hörselförmåga, förklarar LINNÉ detta vara »paradoxt». »Vem har någonsin förnekat», säger han, att hörseluppfattningen sker med öronen, men flertalet fiskar och säkerligen de, som andas med gälar, sakna fullständigt öron». »Jag skall därför vara tacksam, om Du säger, huru han [laxen] kan höra, ty varje sinnesförmåga sker genom därtill avpassade och för den skull inrättade organ. Vidare hindrar vattnet hörseln, emedan den med sina vågrörelser tydligen förstör luftens dallring.»

»Att näsan skapats för lukten skull, som Hr. Präses påstått, har jag svårt att tro, då själva dess byggnad strider däremot». — Detta yttrande synes ha föga direkt sammanhang med dissertationen, men då förf. uppgivit att rök av milor och lukten av nytjårade båtar förjagar laxarne, opponerar LINNÉ däremot. Han säger sig ej kunna medgiva, att laxarna ha luktförmåga och ej heller, att de omnämnda dunsterna kunna utvecklas i vattnet. Som bevis häremot säger han sig känna till saftiga och aromatiska örter, som berövas all lukt, om de sönderrivas så att de vätas. Detta utvecklas ej vidare, men det är tydligen LINNÉ'S mening, att vätskan dödar lukten så att säga. Hans bedömande av luktsinnets funktioner utgick tydligen från de luftandande djurens ståndpunkt, och han hade ej kännedom om något som motsvarade lukt i vatten och än mindre av, att luktsinnets förmågor hos människor och däggdjur äro förbundna med en fuktig slemhinna.

Författaren hade iakttagit, att tarmkanalen hos laxar, som fångades under uppstigandet i älvarna, var tom, och då han ej kunde tro på det rätta sammanhanget därvidlag, nämligen att laxen ej äter under denna tid, drog han den felaktiga slutsatsen, vilken han framställer i sin dissertation, att sötvattnet är tillräckligt för laxens näring. Han vet emellertid, att laxen äter under vistelsen i havet, vilket bevisas bl. a. därav, att man hos de stigande laxarna ej sällan träffar fiskkrokar i magen. Dessa krokar ha de fått i sig, menar förf., då de sväljt tobis, varmed krokarna agnats vid Ölandskusten. Men i floden tager laxen ingen föda, upprepar han, churu den i havet synes vara glupsk.

LINNÉ finner även det nämnda påståendet om sötvattnets tillräcklighet som föda »paradoxt». Vattnet är i och för sig ej närande men är ett medium för näringen. »I de fysiologiska föreläsningarna ha vi många gånger hört av den utmärkte Hr. Präses, att varje näringsämne i hela djurriket består av *oleosis aut gelatinosis*» (feta eller limartade), vilka '*principia*' (ämnena) omöjligen genom matsmältningsprocess kunna hämtas från rent vatten.» »Men att växterna endast kunna näras av vatten, är en helt annan sak. Växternas näras nämligen av saltartade och svavelaktiga och svagt jordartade partiklar, som lätteligen kunna

lösas i vatten. Sålunda kan i detta avseende intet bevis från växtvärlden galla om djuren».

»I det föregående kallar Du små laxar '*salmulos*', vilka ej skilja sig från laxar till arten; är det ej så? utan blott till åldern.»

»Gif nu akt, jag ber, att Du ej faller i egen grop. På sid. 7 säger Du att »*Salmuli*» (smålaxarna)¹ — — hos oss vid flodstränderna — — — — — begärligt röva de rensade laxarnas inälvor (som kastats i vattnet), som om de slogos om arvet.» »Och likväl säger Du förträfflige Hr. Förf. på sid. 15 att — — 'sötvattnet för dem är tillräckligt' och på sid. 16 att 'laxarna ej äta i floderna'. Dessa motsägende och motsatta yttranden kunna ej på en gång vara sanna. Det är alltså Din skyldighet att lösa denna gordiska knut.» — Vad svaret blev härpå, är naturligtvis lika litet här som i föregående fall känt, men nog skulle det varit av intresse att veta.

BONGE omtalar i det följande, att vissa delar av laxen användes som husmedicin. Bl. a. skulle laxens torkade galla just ej vara sämre än björngalla. Den löstes i sädesbrännvin och nyttjades som magtinktur, men även för att bota gamla sår, rinnande ögon o. s. v. Häremot har LINNÉ ingen invändning att göra, men då förf. säger, att fettet är bra mot smärtor i öronen, påstår han motsatsen. »Från den högtärade och högtlärde Professorns och Präses' egen mun hade man föregående termin under de offentliga föreläsningarna hört huru många olyckor som kommit av användning av oljor (l. fett) vid öronvärk, huru många som härigenom blivit döva, för att förbigå 600 andra olägenheter.»

Förf. säger vidare, att läkare varnat för, att allt för mycket laxätande skulle försvaga synskärpan, liksom fallet är vid tärandet av fett av gäss och strandfåglar. Detta föranleder ej någon anmärkning från opponenter. Men när förf. säger, att fiskätare ej sällan hemsökas av skabb och även de, som föra ett lättjefullt liv, isynnerhet om de dessutom ofta förtära mjölk,² opponerar sig LINNÉ. Om Hr. Förf. anser, att skabb uppkommer, om man ofta förtär mjölk, så har jag helt motsatt mening, säger han. För det första, säger han, är mjölken fetthaltig och motverkar därför i hög grad skabb. Det andra argumentet, som framställs av LINNÉ, är litet svårbegripligt, men hänför sig väl till ett uttryck av förf., vari denne säger, att man ej bör förundra sig häröver d. v. s. över mjölkförtärandets

¹ Detta är säkerligen en felobservation av BONGE. De småfiskar, som han sett äta utkastade laxinälvor, voro ej laxungar, utan sannolikt elritsor. Men LINNÉs anmärkning är icke dess mindre felaktig, ty de i älvarna levande laxungarna behöva ej ha och ha ej heller lika vanor som de uppstigande leklaxarna, vilka senare ej äta under uppvandringen.

² »*Imprimis si lactiniorum accesserit usus frequentior*». Då »*lacticinium*» betyder mjölk-rätt, och det i det följande talas om skarpa ämnen, är det möjligt att det här avses sur mjölk, tättmjölk eller något dylikt.

följder. Då man känner till det kemisternas experiment, varigenom även milda och behagliga oljor kunna förvandlas till ytterst skarpa och rent av frätande vätskor. LINNÉ säger: Ingalunda kan den [mjölken], som den utmärkte Hr. Förf. berättar, genom mänskligt arbete helt förändras ej heller genom kemisk behandling (»fumo chymico»?), eller om en förändring skedde, skulle ur denna milda olja någon annan skarp olja flöda fram alldeles som terpentinoljan ur terpentinhardtset.¹ För det tredje framkallar själva denna skarpa och redan förvandlade mjölk ej skabb, utan upphäver och förstör den, ty skabb uppstår över huvud taget ej av skarpa ämnen utan av acarider (kvalster). För det fjärde och följaktligen, för såvidt skabb härleder sig från acarider, upphäver mjölken, medan den är färsk, densamma genom sin fetthalt, och då den [mjölken] förändrats viker skabben för de skarpa ämnena; ty jag anser det tydligt bevisat, att skabben uppkommer av acarider.

Bevis: α) av skabbens likhet med de knölartade utväxter, som i växtriket orsakas av insekter gömda under barken.

β) vidare emedan skabb framkallas av värme och fördrives av köld.

γ) botemedel: a) alla (»*amara*») bittra ämnen upphäva skabb

b) (»*acria*») skarpa ämnen såsom deliquescerad pottaska² (oleum Tartari per deliquium).

c) (»*oleosa*») fetthaltiga såsom olivolja, varför denna användes till utvärtes bruk.

d) »*specifica*» såsom kvicksilver (kalomel?),³ svavelblomma² etc.

e) genom iakttagelser.

Följande historia berättas av — — —?

»Då koppor uppstodo nedsänktes benen i varm mjölk ända till knäna, för att ansiktet skulle bevaras [d. v. s. från koppor]. Härigenom åstadkoms, att visserligen några små blåsor framkommo i ansiktet, men icke desto mindre blevo fötterna så såriga av koppor, att nästan hela huden föll av, så långt som de sänkts i mjölk.» Det följande är både otydligt skrivet och svårt att tolka, men synes innebära följande. »Detta experiment visar, att dylika utslag över huvud taget uppstå på grund av skarpa salter, varför den fetthaltiga mjölken skulle lindra, men äggen⁴ kläcktes liksom fjärilarnas av värmen, och sötman [hos mjölken] lockade acariderna».

Följaktligen, den levande skabben flyr allehanda köld och aromatiska

¹ LINNÉ har här och på några följande ställen ett tecken å för vars tolkning = tjockflytande vätska eller olja jag har att tacka Dr. KARL HEDBOM, Uppsala.

² Detta uttryckes i LINNÉs anteckningar med några tecken, som Dr. KARL HEDBOM vänligen tolkat på detta sätt.

³ Tecknet härför något otydligt.

⁴ Antagligen de förmodade skabbdjurens ägg.

ämnen med ogynnsam smak, det är nödvändigt. Därför känna utslagen köld och aromatiska ämnen och fly dylikt.»

Detta hörde ej så mycket till disputationens egentliga ämne, men LINNÉ ville väl dokumentera sig som en blivande medicus. Det var ju också fråga om en disputation inom den medicinska fakulteten. Å andra sidan måste det ju erkännas, att BONGES visserligen i och för sig ganska intressanta skildring av laxfisket med nät, not, pator och patagårdar (finnarnas »karsina»¹) i Österbottens älvar hade ganska litet med medicin och läkekonst att göra. LINNÉ befattar sig ej alls med detta, ej heller med beskrivningen av, huru laxen saltas och packas i tunnor. Förf. omtalar bl. a. också, att lax, som legat i salt eller i lake ett dygn, upphängdes och röktes i kåta under en hel månad, samt ävenledes att inkokt lax i smärre träkärl skickades ända till Stockholm. Emellertid ansåg han, att det skulle vara särdeles viktigt, om man kunde föra laxen levande i sunpar till Stockholm. Det hade för såvidt han visste aldrig försökts, men då årligen levande karp på dylikt sätt infördes till Stockholm från Preussen, vore det ju något att tänka på. Han erinrar om, att redan de gamle romare transporterade levande fisk, och laxen »vars bild Österbotten och Ångermanland föra i sina vapen» vore ej underlägsen romarnas *Scarus*. LINNÉ, som dock senare visade sig ha så livligt intresse för ekonomiska frågor, inlät sig ej alls på denna del av dissertationen, utan slutade sin opposition med de ovan nämnda yttrandena om skabb, dess ursprung och botemedel.

Han vände sig sedan till Preses och sade: »Då nu tiden för denna disputationsakt är utlupen, tvingas jag att avsluta detta för mig så ytterst angenäma samtal. Men jag tackar Dig med djupaste vördnad högtärade och högtlärde Hr. Preses för den särskilda ynnest, som Du vid detta tillfälle välvilligt visat mig, och jag framför ödmjukt min varmaste tacksamhet för Din höglärda undervisning. Må Gud bevara Dig till medicine kandidaternas nytta och må han göra Ditt sinne välvilligt mot mig i kommande tider. Alla Dina lärjungar ropa på en gång Professor ROBERGIUS etc.»

Till respondenten yttrade han följande: »Till Dig utmärkte Hr. Förf. framför jag och hyser den största tacksamhet, emedan Du velat visa Din välvilja mot mig genom att lärt och skickligt besvara mina obetydliga anmärkningar. För övrigt önskar jag, att Gud må bistå Dig i Dina ärliga försök, så att de lända till hans ära.» (De härpå följande slutorden äro mestadels oläsliga, men synas antagligen innebära någon välönskan för förf:s föräldrar).

För det rätta och rättvisa bedömandet av LINNÉs här ovan i korthet relaterade uppträdande som opponent bör framför allt ihågkommas, att

¹ Vilket förf. sammansällde med det latinska *carcer*; fängelse!

han vid den tiden var en helt ung man, blott 23 år gammal. Han hade vistats två år vid Uppsala universitet, men undervisningen i naturvetenskap var där som bekant ringa eller ingen under denna tid. Några handböcker funnos ej, utan de studerande måste söka förvärva sig kunskap genom att gå till källskrifterna och ur dem söka fram vad som kunde vara av intresse och värde för deras fortsatta utbildning. Att LINNÉ redan vid denna tid tagit kännedom om åtskilliga auktorers arbeten i anatomi, zoologi m. m. framgår av flera hans yttranden. Han kände sålunda LEEUWENHOEKS upptäckter och hade studerat RAY och WILLOUGHBY, vilkas arbeten voro de dittills bästa på den systematiska zoologiens område. Det är ju uppenbart, att LINNÉ under sin opposition gjorde sig skyldig till en hel del ungdomlig sofistisk och att han ej hade reda på laxens levnadshistoria, men å andra sidan låg det åskilligt berättigt i många av hans anmärkningar. BONGES diagnos på laxen var ju t. ex. alldeles undermålig, även om han hade en viss kännedom om dess biologi, fångst o. s. v. I jämförelse med respondenten framstår den unge opponenter både såsom den ojämförligt vida mera beläste och skarp-sinnigare. Av särskilt intresse är, att LINNÉ hade reda på att skabb orsakades av acarider, emedan denna sak betvivlats in på en långt senare tid. Att utdraga jämförelsen även till andra utslag var ju däremot förhastat, för såvidt man tager saken bokstavligt och tänker på acarider.

LINNÉ OCH ABRAHAM BÄCK

AV

ERIK MÜLLER

VID DEN GAMLA SVARTMANGATAN I KUNGL. MEDICINALSTYRELSENS sessionssal, där märkliga män från äldre och nyare tid blicka ned på besökaren, representeras rokokotiden av en vacker medelålders man i blå sammetsrock, spetskrås och den karakteristiska i lockar uppstrukna piskperuken. Pannans vackra välvning talar om intelligens, ansiktets hela uttryck röjer ädel humanitet förenad med en viss vekhet, över hela gestalten vilar ett drag av personlig förnämhet och harmoni. Det är arkiatern och preses i collegium medicum Abraham Bäck, som Linné nämner såsom »sin förtrognaste, mest älskade och högt värderade, käre Broder». I och för sig är det innerliga vänskapsband, som förenade de båda männen, med sina känslöstämningar och tankeutbyten väl värdt en studie. Men därjämte ägde mellan dem ett samarbete rum, som lämnat djupa spår i vår medicinska odling. Den linnéanska tiden är en sådan, då andarna vakna och det är en glädje att leva. Ett studium av Linné och Bäck upprullar den ena tavlan efter den andra över episoder i den svenska medicinska historien, som för länge sedan äro förgättna, men väl äro värda att framdragas ur glömskan.

I Linnéforskningens grundverk, Th. Fries' berömda biografi över vår störste naturforskare, har Bäck's förhållande till Linné utförligt bearbetats. Det allra viktigaste samarbetet dem emellan, som angår collegium medicum's förhållande till Uppsala medicinska fakultet, collegium medicum's strider med kirurgiska societeten och uppkomsten av svenska veterinärväsendet, ävensom själva vänskapsförhållandet, har på det mest förträffliga sätt framställts av Fries. Vidare har vår värderade kulturforskare Carl Forsstrand i sitt intressanta arbete »Linné i Stockholm» utförligt skildrat de stockholmsbesök, Linné avlade hos sin vän. Man kunde såle-

des mena, att detta ämne vore tillräckligt bearbetat för att erbjuda några nya synpunkter. Men saken kan nog ses från olika sidor. I de citerade framställningarna är det naturligt nog Linné, som träder i förgrunden. Ehuru icke något snille eller epokgörande begåvning förtjänar dock Abraham Bäck både såsom kulturpersonlighet och framför allt såsom läkare att skjutas fram mera än vad som hittills skett vid sidan av sin världsberömda samtida. Med roten i den karolinska tiden sträckte sig hans verksamma levnad genom de märkliga perioder i Sveriges historia, som frihetstiden och det gustavianska tidevarvet bilda. Hans livligaste barn-
domsminne torde hava knutit sig till ryssarnas härjningar längs den norrländska kusten 1721. En av hans sista ämbetsgärningar var deltagandet i Gustav III:s obduktion. Just i våra dagar, då ansträngningar göras att förflytta den gamla ärevördiga institution, som serafimerlasarettet har bildat i vår svenska läkareutbildning, kan det vara berättigat att påminna något om den man, som var sjukhusets egentlige grundläggare och dess förste överläkare å den medicinska avdelningen.

Då Abraham Bäck för nutiden i allmänhet säkerligen är tämligen obekant, torde såsom inledning en kort presentation vara nödvändig. Bäck föddes 1713, 14 dagar efter Michaelis, i Söderhamn. Såsom den lilla hälsingestadens moderne historieskrivare, dr Alfred Jensen, anmärker,¹ blev han 1700-talets mest frejdade söderhamnare på det vetenskapliga området. Hans fader var handelsmannen Carl Olofsson Bäck, modern Margareta Bro. Redan 1720 förlorade han sin fader. Då ryssarna den 21 maj 1721 utplundrade och i grunden nedbrände Söderhamn, varvid invånarna hals över huvud måste fly inåt landet och lämna så godt som all sin egendom i sticket, blev den förut välmående familjen på en dag utarmad. Efter moderns omgifte med handelsmannen Halfdan Hedenberg erhöll emellertid den unge Abraham »en huld styvfar, som underlättade hans behov, uppmuntrade hans håg och gav honom lyckligt tillfälle till förkovran».² Han intogs i Gevle trivialskola 1726 och i gymnasiet därstädes 1727 samt blev student i Uppsala 1730. Han vann sig här om filosofiska, matematiska och fysikaliska vetenskaper under N. Wallerius, Klingenstjerna och Celsius samt besökte teologiska kollegier hos Melander, Wallin och Beronius. Hans mening var först att bliva präst, men »några Anatomiers åsyn och Botanikens behagligheter» väckte i så hög grad hans intresse, att han övergick till medicinen och blev en av dåvarande medicine adjunkten Nils Roséns första och förnämsta lärjungar. Om Rosén säger han, att han hade »stora gåvor att undervisa och göra vetenskapen

¹ ALFRED JENSEN, Söderhamns Historia, Stockholm 1919.

² ODHELIUS, Åminnelse-Tal över Kungl. Vet.-Academiens framl. Ledamot Herr Doktor Abraham Bäck. Hållet för Kungl. Vetenskapsakademien den 16 dec. 1746.

angenäm». Redan 1734 avlade han under dennes presidium sitt första lärdomsprov: de Äere ejusque in Corpus humanum effectis. 1740 tog han sin praktiska läkarexamen, utgav sin gradualdisputation: de iminenti Phthisi Pulmonali diagnoscenda et curanda och promoverades samma år till medicine doktor. Om sitt förhållande till Nils Rosén skriver han själv i en sannolikt på 1770-talet författad självbiografi, som förvaras i Uppsala universitetsbibliotek och välvilligt ställts till mitt förfogande av förste bibliotekarien A. W. Grape: »Huru nöjd hans Promotor (Rosén) varit med sin doktorand visar Doktoratprogrammet 18 Sept. 1740, der han med den vackraste latin utför sin lärjunges framsteg och det hopp, som han gjorde sig och honom i framtiden.» En tid därefter utgav han under eget presidium en dissertation de medicamentis domesticis eorumque usu in dysenteria. Efter en utländsk studieresa under fem år till Holland, England, Frankrike och Tyskland blev han 1745 assessor i collegium medicum samt 1752 arkiater och preses i samma institution. Han utövade en betydande medicinsk praxis och åtnjöt allmänt anseende.

Den förnämsta källan till vår kunskap om vänskapen mellan Linné och Bäck bildar den korrespondens mellan dem, som är utgiven i »Bref och skrifvelser af och till Carl von Linné med understöd af svenska staten utgifna af Upsala universitet, Första afdelningen, Del IV och V». Samlingen utgöres av 524 av Linné författade och 15 av Bäck skrivna brev. Brevväxlingen börjar, försåvidt den är bekant, med ett av Bäck från Söderhamn den 6 maj 1741 avsänt brev. Linné hade dagen innan utnämnts till medicine professor i Uppsala. Vid tiden för första brevet är alltså stockholmsperioden, varunder han framför allt utövat medicinsk praxis, tillända, och han står i begrepp att träda in i den tidrymd, då han såsom universitetslärare skall inaugurera sin andra stora vetenskapliga period. Bäck har, såsom det framgår av den kortfattade biografien, nyss avslutat sina studier och gör ansträngningar för att erhålla den efter Nils Rosén lediga adjunkturen i medicinska fakulteten. När Linné och Bäck först sammanträffat, är omöjligt att avgöra. Hjelt uppgiver, att de varit ungdomsvänner i Uppsala. Att döma efter den ömsesidiga främmande tonen i de första breven, kan detta icke vara riktigt. I sin självbiografi nämner Bäck med stor noggrannhet alla, av vilka han i Uppsala njutit undervisning, men nämner icke Linnæus, som ju under åren 1730—1733 utövat en ganska omfattande och talrikt besökt undervisning i botanik och »proberkonsten». Närmandet mellan dem torde därför hava skett, såsom Fries uppgiver, under åren 1740 och 1741, då i Uppsala de intriger pågingo, som avsågo att utestänga Linnæus från professuren efter Rudbeck.

Förhållandet mellan Linnæus och Nils Rosén såsom framstående konkurrenser till lärartjänst i den medicinska fakulteten i Uppsala vid ovan-

nämnda tidsperiod är icke tillräckligt uppkärlat och borde göras till föremål för en grundlig utredning. Att en avog spänning mellan dem varit rådande, därom kan icke finnas det minsta tvivel. Detta framgår nämligen av den utförliga relation, som Fries lämnat öfver Wallerius' disputation öfver avhandlingen *Decades binæ Thesium Medicarum*, som är ett angrepp på Linnés botaniska arbeten. Den ovannämnde Johan Gottschalk Wallerius var förgrundsfiguren i intrigerna mot Linnæus. Efter studier i Uppsala bland annat under Nils Rosén hade han 1732 blifvit medicine adjunkt i Lund och sökte sedan först professuren i Uppsala efter Rudbeck och därefter professuren efter Roberg. Wallerius blev omsider 1750 *Chemiæ Metallurgiæ* och *Pharmaceutices* Professor i Uppsala och synes hava vunnit anseende såsom framstående mineralog och agrikulturmäst. Sålunda talar Acrel i i sitt presidietal i Vetenskapsakademien 1793 om »trenne verkliga ljus i Medicinska, Natural- och Chemiska vetenskaperna vid Upsala academi», vilka skulle vara Rosén, Linné och Wallerius. Den ovannämnda disputationen skedde under Roséns presidium och det sätt, varpå denne uppträdde mot de opponenter, som försvarade Linné, visar alldeles uppenbart, att Rosén uppmuntrat Wallerius till detta angrepp mot Linnæus. Man var uppenbarligen i Uppsala vid nämnda tidpunkt delade i 2 partier för och emot Linnæus. Mot honom stodo Wallerius och Rosén. För honom verkade O. Celsius och teologen Beronius. Såsom sökande till professuren efter Roberg hade anmält sig Linnæus, den ovannämnde Wallerius och Abraham Bäck. I medicinska fakultetens utlåtande, som avgavs den 30 mars 1741 av dess enda ordinarie medlem Nils Rosén, upptager denne: Linnæus, Wallerius och professor Spöring i Åbo, ehuru den senare icke sökt tjänsten. Bäck, som varit hans egen lärjunge och om vilken han vid doktorspromotionen 1740 uttalat sig så fördelaktigt, utelämnas helt och hållet. Resultatet i konsistoriet blev det, att Linnæus uppfördes i första, Spöring i andra och Wallerius i tredje rummet.

Vid den därefter följande tillsättningen av adjunkt i medicinska fakulteten visade Rosén ånyo sin avoghet mot Bäck. Linnæus hade till denna tjänst uppsatt i första rummet Bäck, i andra rummet Wallerius och i tredje rummet doktor Olof Kalmeter, under det att Rosén med uteslutande av Bäck uppförde 1) Wallerius, 2) O. Kalmeter och 3) med. licenciaten Strandberg. Förfarandet var så orättvist, att kanslern i skrivelse till konsistoriet giver Rosén en uttrycklig admonition, men anser sig dock skyldig att utnämna den sökande, som medicinska fakultetens båda professorer uppsatt å förslaget, nämligen Wallerius.

Det synes alltså, som om det för universitetslivet icke obekanta intrig- och kottteriväsendet givit upphov till Bäckes närmande till Linnæus. Bäck har uppenbarligen att börja med tillhört Roséns skola, men sedermera förts öfver till Linnæus' parti. »Så mycket de andre råda, så wille

de hafva mig jemwel utaf jorden, för det jag ej hafwer giordt et med dem», skriver Bäck i det första brevet till Linnæus. I sina följande från utlandet skrivna brev hälsar han särskilt hjärtligt Bérónius, den energiske opponenter mot Wallerius, och beder Linnæus »förswara sig mot sina owänner». Linnæus skriver 2 mars 1744 till Bäck i anledning av ansökningarna till professuren i medicin i Lund efter Döbelius och Bäckers under resan förvärfvade stora anatomiska meriter: »Ingen anatomic har warit i Upsala sedan 1735; ty lifm. Rosén är aldeles ej mehr derföre, fast han har sielf anatomiska professionen. Man gör här wist folk ganska ont i magan, då man talar om Hr Doctorens stora progresser där uti.» Att närmare söka analysera de bevekelsegrunder, som för Rosén varit bestämmande i fråga om behandlingen av Bäck, är naturligtvis icke numera möjligt. Endast det bör framhållas, att 1741 promoverades Eberhard Rosén, en yngre broder till Nils, till medicine doktor i Uppsala. Han blev sedermera en framgångsrik konkurrent till Bäck på den akademiska banan.

Ehuru det sålunda enligt min mening icke kan vara något tvivel om att Rosén å ena sidan, Linnæus och Bäck å den andra vid denna tidpunkt tillhörde kottierier, som bekämpade varandra, får man därav icke utan vidare draga den slutsatsen, att någon personlig fiendskap bestod emellan dem. Det är väl fastmera antagligt, att motsättningen hade sin grund i en olika uppskattning, om vad som var huvudsaken i den dåvarande medicinen. Rosén har väl hyllat en företrädesvis anatomisk-fysiologisk uppfattning av sjukdomarnas väsen, under det att Linnæus i naturkunnigheten framför allt i botaniken såg den medicinska vetenskapens grundval. I de senare årens brevväxling till Bäck sänder Linné ofta hälsningar till arkiater Rosén. I Bäckers salong i Stockholm hängde bredvid varandra medaljonger över Linné, Rosén och Wallerius.

Abraham Bäck misslyckades alltså i sin av Linnæus understödda strävan att bli medicinsk adjunkt i Uppsala. För att fortsätta sina läroår begav han sig ut på en studieresa, som skulle bliva av den största betydelse för hans vidare utveckling. I brev till Linnæus från denna tid kunna vi följa honom och tämligen noga rekonstruera hans upplevelser. Hans väg gick först i början av 1742 över Leyden, där han studerade anatomi hos den berömda Albinus och botanik hos Linnæus' gamla gynnare van Royen. På hösten samma år är Bäck i England, där han uppsöker en mängd av Linnæus' vänner, Dillenius i Oxford, dr Miller, sir Hans Sloane, Collinsen och dr Martyn m. fl. i London, blir väl emottagen, men yttrar sig i breven hem ganska nedsättande om naturalhistoriens tillstånd i England vid denna tidpunkt. Det förnämsta utbytet av sin resa fann han i Paris, där han vistades trenne år till slutet av 1744. Här bedrev han anatomiska studier hos den framstående anatomen Winslow och botanik hos de två berömda

bröderna Bernhard och Antoine Jussieu. De från Paris skrivna breven införa oss i centrum av det vetenskapliga livet på 1700-talets midt. Den bekante fysikern Réaumur, som även var en framstående entomolog, erhåller genom Bäck meddelande om Linnés nyaste insektundersökningar. Réaumur och Bernhard Jussieu fara 1743 till havskusten för att »leta något nytt». De båda Jussieu, framför allt Bernhard, äro de ivrigaste anhängarna av Linnæus och hans beundrande vänner. Däremot har en annan forskare, mr Buffon, intendent vid jardin du roy i ett memoir, publice uppläst i la société royale, gjort sig myndig för icke länge sedan »att tala föraktligt om systema och method, isynnerhet at rangera foglarne efter näfvet och fötterna». De ämnen, som vid denna tiden i särskilt hög grad intresserade de naturkunniga voro elektriciteten och »polypen». Herr Trembley, fransos till nationen, men boende i Haag, hade gjort den iakttagelsen att om man klipper sönder en polyp (d. v. s. efter vår terminologi en vanlig sötvattenshydra) i flera stycken, så utväxer vart och ett av dessa till en ny polyp. Trembleys fynd hade i Paris väckt största uppmärksamhet; Bernhard de Jussieu hade gjort efter hans undersökningar och bekräftat dem. Linnæus är högeligen intresserad härav. »K. Hr Doctor, förgjät ej att lära känna deras Polypus, om de göra et sådant wäsende. jag kiänner honom intet; om det är möjligt, skaffa honom inlagd i bränwin. men jag har funnit en på Ruder, som ser ungefär således uth» (hänvisning till en ritad hydra) »och har samma egenskap, at då et öra klippes af, växer det igen; men mehr försök har jag ej fått göra.» Bäck arbetade även i Paris med polypen och utgav efter hemkomsten en beskrivning av dess regeneration, fortplantning och olika släkten som han avbildar. De senare befinnas vara dels hydrozoer, dels bryozoer.

Man får ett starkt intryck av Bäck's brev, hur populär Linnæus och hans skrifter voro i Paris. I ett odaterat brev skriver Bäck, att en botanist Lemonnier, broder till astronomen, låtit upplägga Genera plantarum med fransyska namn på örterna, som även utkom 1743. Bäck har föreställt förläggaren, en viss David, om vilken det på annat ställe heter, att »thet tyckes vara en niding, som intet hafver wett eller hof», att det vore billigt att skriva till Linnæus, innan boken utgives, men utan någon påtaglig följd. Hela Linnæus' vinst blev den, att han fick sig ett exemplar tillsändt, om vilket han skriver, att »exemplaret war rätt nitide tryckt». Såsom svar härpå framhåller Bäck emellertid upplagans stora brister. »Thet är sant, att Genera Plantarum är nitide tryckt, men at så många tryckfel inkommit genom M:r Davids och M:r Monniers försummelse är oförsvarligt. De skämmas bägge. Den förre har begiärddt af mig en upsats på tryckfelen, som jag will gie honom, om han är beskiedlig karl. Han säjjer sig wilja trycka om alla blad, som de swåraste finnas på.» —

En väsentligen omsorgsfullare redigering kom den 1744 även i Paris utkomna *Systema naturæ* till del. Den 5 oktober 1743 skriver Bäck: »En bokhandlare har för lång tid publicerat, at han skall utgifva Hr Professorns *Systema Naturæ* med fransöska namn i stället för Svenska. Jag vet ej hvilken påtager sig det arbetet.» Av den följande brevväxlingen erfar man, att bokförläggaren satt sig i förbindelse med Linnæus och att Bernhard Jussieu själv tagit redigeringen av den nya upplagan om hand. Genom Bäck's förmedling insänder Jussieu sina förslag till förändringar och tillsatser, som sedan av Linnæus i brev till Bäck kritiseras, eller godkännas, varjämte Linnæus själv gör de tillägg han önskar. På så sätt sker korrigeringen af Bäck och Jussieu i förening. Den 3 sept. 1744 kan Bäck meddela, att han på dagen väntar korrektur av *Systema Naturæ*. Juldagsafton skriver Bäck från Leipzig: »Min brädska gjorde, at jag ej fick berätta Herr Professoren om *Systema Naturæ*, som jag änteligen hade det nöjet att se färdigt tryckt och säljas med stor afgång, fast än thet ännu intet war affigerat. Bokföraren den Nidingen lade ej af för Hr Professorens räkning mer än 18 Exemplar, hwaraf jag tog tre, et till Gronovius och et til Prof. van Royen. Han hade låtit binda några i Gullpaper, men genom Bokbindarens förscende, så står *Fundamenta Botanica* frammanför *Systema*. Bokföraren lofvade at sielf skriva Herr Professoren til, och avlägga sin taksäijelse. Thet är en snål karl, och gjør ej annat än hvad unga Monnier inblåser honom såsom et oracle. Skulle Herr Professoren låta omtrycka heller uplägga något i Paris, så är det bäst at bedja Hr Bernh. Jussieu wälja en boktryckare och accordera med honom om alt hwad nödigt är. Jag twiflar ej, det David ligger såsom Igeln efter alt hwad Hr Professorn utgifwer, at omtrycka. Ty när Auktorn gifwer honom sina addenda och corrigenda för intet, så winner Han otroligt. Prof. B. Jussieu är Herr Professorns uprichtiga wänn, och hjälper heller andras födsel, än sjelf föder. Han har gjordt sig mer möda med de fransöska namnen, än jag kan säija. Wi ha tillsamman genomgått af hwart ark tre correcturer; Alt thet har han gjordt af wänskap för Hr Professorn. Han räknar det et nöije och ära, at wara til tjenst wid sådana tillfällen.»

Den ovannämnda skildringen av *Generas* och *Systemas* utgivande i Paris synes mig vara av betydande intressc. Den visar, hur begärliga Linnæus' skrifter voro för den franska publiken. Den har betydelse såsom tidsbild, då därav framgår, att bokförläggare kunde uppenbarligen förfara, huru de ville i fråga om lärda verk. Det visar slutligen vilken vänskap den store Jussieu hyste för Linnæus.

I Paris stannade Bäck till december 1744. Hans resa gick vidare till Strassburg och sedan över Erfurt, Jena, Leipzig till Halle och Berlin. Även på dessa platser träffar han vänner och beundrare till Linnæus och

hans verk. I Leipzig prof. Ludwig, i Halle prof. Lang, i Berlin prof. Gleditsch och Linnæus' gamle vän från Leyden, de Lieberkühn. I Halle roar han sig med »Hrne Stahlianerna och Prof. Junker. De ha en narrisk Theorie, men en beqväm pratique i synnerhet för en slug Medicus». I Berlin ser han hos Lieberkühn konceptet till en dissertation: De villis intestinorum, som innehöll den viktiga upptäckten av tarmkörtlarna hos människan.

I sina brev till Bäck håller Linnæus denne au jour med allt vad som inträffar hemma i den medicinska världen. Det är uppenbart, att Bäck tänkt gå den akademiska vägen och att han på det ivrigaste understöds av Linnæus, men motarbetats af det Rosénska partiet. Det gällde nu professuren i medicin i Lund efter Döbelius. Linnæus meddelar d. 16 jan. 1744, att Rothman (hans gamle lärare från Växjö), Leche och Eberhard Rosén stå på förslaget. Hårtill svarar Bäck, att hade han vetat om ledigförklarandet, skulle han sökt komma på förslaget. I ett senare brev (13 Martii 1744) omtalar Linnæus, att unge Rosén och Leche äro resta ner till Lund för att disputeras och att dr Wallerius gör sig beredd att söka; förslaget är alltså ännu icke uppsatt. Följden av denna upplysning är, att Bäck sänder in sin ansökan till konsistoriet och även skriver till kanslern Gyllenborg. Denna ansökan torde väl knappast upptagits, ty åter skriver Linnæus 27 juli 1744, att Rothman fått 1:sta, Rosén 2:dra samt Leche och Wallerius paria vota till 3:dje rummet. Han tillägger »sic absentes carent» (så bliva bortavarande lottlösa). Slutligen kan han 5 febr. 1745 meddela, att »Rosén är professor i Lund, sedan Lifm. Rosén liggat $\frac{1}{4}$ år i Stockholm och arbetat där på».

För övrigt innehålla breven från Linnæus ständiga uppmaningar till Bäck att hemsända frön och växter för trädgården, och den utländske resenären är icke sen att uppfylla dessa önsknings. Särskilt från Paris kan han ganom B. Jussieus tillmötesgående hemsända mycket. Såsom bevis för det intresse, varmed Linnæus emottager dessa sändningar, kan anföras följande:

»Just nu fick jag paquetet ifrån Stockholm. Hr Doctoren altererade mig så, at jag räds, det jag måste öppna ådran; blodet giäser i mig. Gud gifwe jag här af ej fastnade i någon siukdom. jag skulle biuda till att tacka Hr Doctoren, men jag finner inga ord at betyga min tacksamhet. där war så mycket och så rart, at om alt det wille wäxa i trädgården, borde jag aldrig önska mehr här i werlden. alt hwad rart, kiärt och angenämt gifs i Europa och af mig kunnat önskas war där uti en bunt. min obligation är hos Prof. Bernh. Jussieu och Hr Doctoren större, än jag kan den uttala. Ninsi! Morina! Neurada, Petiveria et omnia! o bone Deus! Gud gifwe at Hr Adlercrans ej låtit dem uptorkas. hoppas doch at de mäste slå an. Herre, gå de fort, så skall jag årligen i åmin-

nelse här af högtidel. celebrera d. 17 Augusti in memoriam optimi D. Bernh. Jussieu, och hwart åhr tractera på Hr Doctorens födelsedag.»

Till fäderneslandet återkom Bäck i september 1745 och blev redan den 14 dec. 1745 utnämnd till assessor i collegium medicum efter den till Lund avflyttade Eberhard Rosén. Preses i Vetenskapsakademien under 3:dje kvartalet av år 1746 nedlade han presidium den 11 oktober d. å. med ett tal »om nyttan, som tillflyter läkarekonsten av ett väl inrättat lasarett eller sjukhus i Stockholm». Titeln på detta föredrag är icke fullt uttömmande. Det innehåller i själva verket ett program för den medicinska vetenskapens mål och medel. Medicinen grundar sig på kunskapen eller teorien och på erfarenheten. Till teorien hör att känna människokroppens byggnad i dess friska tillstånd och huru beskaffad den är i det sjuka tillståndet. Därför skall medicinen grundas på anatomien. Denna har genom Vesalius, Harvey, Rudbeck, B. S. Albinus, den dåvarande tidens störste anatom, o. a. betydligt vidgats, men ännu återstår mycket att utforska. »Är icke hjärnan, livets säte och kroppens ädlaste del, än ett obekant land för oss, såsom den i lärdom och ålder högt konne professor Winslow i Paris en gång sade mig. Vete vi byggnaden och nyttan av de många underliga ting, som där förekomma av broar, valv, bågar, kamrar, pelare och trattar?» Genom liköppningar vid ett lasarett kan läkaren därför öka sin kunskap angående orsaken till svåra och ovanliga sjukdomar. Under sin vistelse i Paris hade talaren haft tillfälle att utföra talrika sektioner och redogör nu för åtskilliga iakttagelser från koppsjuka, »tarmsnärja» (volvulus), luxationer m. m. Således, det första skälet för ett hospitals inrättande är behovet att erhålla likmaterial för att jämföra förhållandena efter döden med tillståndet under livet eller för att utforska sjukdomarnas orsaker. Man märker, att Bäck under sin resa kommit att omfatta åskådningar, som sedan genom Morgagnis epokgörande arbete de sedibus et causis morborum (1761) skulle omgestalta medicinen. — Hospitalet är för medici och chirurgi den bästa skola att inhämta kunskaper om sjukdomarnas väsen. Hippocrates' sjukdomslära bör ligga till grund för alla, som gynna läkarekonsten och önska dess uppkomst. »Vi vörda de regler, som han lämnat oss om hetsiga sjukdomar, och på tvåtusende år som medicin har varat efter hans tid, så är likväl Hippocrates vår mästare uti kunskapen om bröstsjuka, som äro med heta.» »Den tillgång, som Hippocrates hade i sin tid till rön och observationer, kunde man beqvämligare hafva vid ett väl inrättadt Lazaret om någon förständig antecknade dageligen den sjukas tillstånd ifrån början till slut, huru pulsen, tungan och urinen hafver sig, hvad ändringar infallit, hvad han brukat, och huru utgången varit.» Talaren uttrycker därför sin förundran, att ej något dylikt blivit i verket satt vid de många

utländska hospitalen och att man ej gjort sig mödan att på detta sätt tillgodogöra sig sjukdomsmaterialet till fromma för medicinens uppkomst. Boerhaave och hans lärjunge van Swieten voro de, som gingo i spetsen för medicinens utveckling på den väg, som Hippocrates redan anvisat. Talaren hade en gång till van Swieten framställt en fråga, vad höcker i medicinen, som han kunde med nytta läsa. »Läs, sade han, Hippocrates och de gamles skrifter, så råken I på hemligheten af Läkarekonsten.» — Vid ett lasarett har man vidare tillfälle att uppfinna och utbilda nya kirurgiska metoder och pröva nya läkemedels verkningar. Här kunde man bäst anställa riktiga rön, »i hvad slag af fallande sot som Mispel (*Viscum*) gör tillfyllest, efter det som Herr Colbatch hafver förfäktat. Om *Dulcamara* gör under i Giktpassion, eller *Belladonna* i kråfvetan såsom professor Juncker tror, och om *Colchicum* är det rätta Talisman i Pest och smittosamma sjukdomar, såsom den gamle Vedel påstått. Huruvida *Arnika Schroderi* är makalös i invärtes skador och brott. I hvad slag och grad av lungsot den Isländska mossan gör tillfylles. Om och när *Virga aurea*, som *Piso* och *Selenander* så upphöja, gör skäl för sig i stenpassion. Om *Persicaria*, som *Schults* berömt, gör nytta i Njure- och Blåssjukdomar, om *Galeopsis* håller prof i en viss fruntimmers sjukdom etc.» — Man förstår av detta uttalande, vilken betydande roll botaniken spelade i 1700-talets medicin. — Men det är icke allenast medicinen, som vunne på ett lasarets inrättande. I sista hand bleve det det allmänna, som bure frukten av att äga ett väl inrättat sjukhus. Tillräckligt med läkare funnes icke i landet särskilt då det det gälde de graserande farsoternas bekämpande. I Sverige funnes icke mer än nio Provincial Medici. Hela landssträckor, såsom Helsingland, Medelpad, Jämtland, Herjådalarne, Ångermanland, Västerbotten, Österbotten och Finland saknade läkare. I Helsingland doge juni—augusti månader 1743 1,349 personer i rödsot utan någon läkarehjälp. — Talaren redogör för de talrika erfarenheter han förvärvat sig under sin utomlandsvistelse i fråga om sjukhusens organisation. Han skildrar sjukhusen i London och Berlin, där redan sjukhus och klinisk undervisning finnes. Särskilt uppehåller han sig emellertid vid förhållandena i Hotel Dieu i Paris, som mycket tilltalat honom. »Jag kan icke undgå att säga det jag ofta blifvit rörd, och ögonen velat brista i tårar, när jag sett intagas i detta Hospitalet de fattiga sjuka af åtskilliga land och tungomål, darrande af en grym Frossa, eller bleka och utmattade genom en svår rödsot; huru de klädas i rena kläder, läggas i en varm säng, skötas med tjenlig mat och läkedom, samt när sjukdomen blifvit häfven, födas till de förmå lemna Hospitalet.» Slutligen övergår talaren till att i några korta drag skissera på vad sätt det nya hospitalet skall komma tillstånd. Man bör begynna med ett litet antal sjuka, med få och icke dyra husrum. Medlen böra väl användas,

så att ej något stannar i deras händer som de skola gå igenom. »Der bör vara en god Medicus. En snabb Chirurgus. En beskedelig hushållare. Enighet och samdrägtighet, samt de sjukas bästa, skall förknippa dem att gå till ett ändamål.»

Uppenbarligen bar Bäck i brev till Linnæus avhandlat ämnet för sitt presidietal, ty den 19 sept. 1746 skriver denne: »Lycka till ett wackert tahl. Lätt se att Hr Assessoren ibland annat ej glömer att beskrifwa den nytta ett Nosocomium kan hafwa i det man där får anställa experier med simplicibus och at utforska deras krafft.» Den 6 nov. 1746 skriver han: »Tack för härligt Præsidio till allas vår heder. Jag längtar att få orationen tryckt.»

Det program, som Bäck i sitt presidietal utvecklat, stannade icke på papperet. Dess särskilda punkter utfördes under de närmaste åren i rask följd. På Bäckes förslag ingick collegium medicum den 7 nov. 1747 till Kungl. Maj:t med hemställan att befullmäktiga assessorn dr Abr. Bäck att vara Anatomie professor och att hålla föreläsningar och demonstrationer in theatro anatomico. Den 10 mars 1749 utfärdade även Kungl. Maj:t fullmakt för Abraham Bäck att vara anatomic professor i Stockholm. Länge kvarstod han emellertid icke på denna oavlönade post. Redan samma år blev han utnämnd till kungl. livmedicus och avgick då från professuren. Det var konung Fredrik I:s krämpor han sålunda blev satt att behandla, och denna tjänst synes icke hava varit odelat angenäm. Odhelius yttrar härom: »At i högstsalig Konung Fredric den I:stas hof inträda på Läkarebanan, var äfven så mödosamt som hedrande, äfven så farligt som lönande; denne höge Herre, plågad af många krämpor, känd med många läkare, ömtålig och otålig, nådig och frikostig, kräfd och erhöill alt det Läkarebiträde som mennisko-kunskap och förmåga kunde åstadkomma.» Efter konungens död den 25 mars 1751 skriver Linnæus till Bäck på sitt originella språk: »När Hans högtsal. Maj:t war öfverhopad af så många fatale krämpor, war det ingen under at Herrar Medici hörde olåt; men mer undran wärt war, at Herrarne så länge kunde lappa en så förfallen machina humana. Nu hoppas jag at M. K. B. får något mer råderum att äga sig sielf och gagna wettenskaperne. Är det ännu icke tid at tänka på en söt maka, äller hur länge will M. K. B. vara hård emot sig sielf och den som skall blifwa Eder.»

Enligt Hjelt¹ skall första initiativet till en sjukvårdsanstalt i Stockholm utgått från stadsfysicus därstädes, assessor Nils Boy, som för övrigt var den amiralitetsläkare, vilken Linnæus 1739 efterträdde. Boy hemställde nämligen vid 1734 års riksdag om inrättandet av ett offentligt sjukhus i huvudstaden, ett förslag, som emellertid avböjdes av såväl den

¹ OTTO E. A. HJELT, Svenska och Finska Medicinalverkets historia 1663—1812. Tredje delen.

däröver hörda magistraten som ständerna. Sedermera väcktes förslag till inrättande av ett sjukhus i huvudstaden av den s. k. sundhetskommisionen, en institution, som inrättades 1737 och vid sidan av collegium medicum handlade medicinalangägenheterna till 1767. Kommissionens ingripande föranledde ständerna vid 1739 års riksdag att tillförsäkra den föreslagna anstalten vissa förmåner för penningmedels insamling, nämligen framför allt utsändandet av stamböcker och inrättandet av ett lotteri. Meningen med stamböckerna var den, att insamlingar för det blivande lasarettet linge företagas vid festliga tillfällen såsom bröllop och barndop, varvid klockaren fick gå omkring med tallriken för penningarnas upptagande och sedan införa de hopbrakta medlen i en särskild bok. Största medlen inflöto emellertid till lasarettsfonden genom det lotteri, som ständerna 1740 beviljade. I november 1749 inlämnade Bäck till Serafimerordensgillet ännu en framställning i ämnet. Denna synes hava gjort slag i saken, ty år 1749 inköptes för en summa av 79,178 dal. 5 öre köpmant ett hus på Kungsholmen och Kungl. Maj:t förordnade 1751 tre serafimeriddare grevarna v. Höpken och v. Seth att vara den nya anstalts direktorer. Till överläkare resp. å de medicinska och kirurgiska avdelningarna utsågos Abraham Bäck och O. Acrel, »hvarefter år 1752 den 30 Oktober de förste sjuke intogos uti 8 dertill inredde sängar, så att 15 eländige uslingar, på de 2 återstående månaderne af året, vunno skötsel och hjälp, af hvilka en enda med döden afgick» (Odhelius). Den 10 nov. 1752 kunde Linnæus skriva till sin vän: »Jag gratulerar till Lazarettet; det var en ståtlig sak. och lik de andre min K. Broders meriter.» Av den här lämnade korta historiken framgår, att den verkliga grundläggaren av Serafimerlasarettet är Abraham Bäck. Initiativet tillhör visserligen icke honom, men han var otvifvelaktigt den, som dref den länge påtänkt saken fram till genomförande. Det bästa beviset härför är lämnat av O. Acrel, som senare än Bäck under år 1746 i sitt inträdestal i Vetenskapsakademien även avhandlar, från kirurgernas sida och allmän organisationssynpunkt, frågan om »Genaste sättet at inrätta och underhålla et Lazaret eller sjukhus så att det inom få år måtte ärnå en anseelig tillväxt.» I sitt presidiatal av år 1793 säger Acrel med avseende å Serafimerlasarettets invigning: »det hade ock säkert längre därmed dragits på tiden, om ej Herr Archiatern och Ridd. Bäckes verksamma nit det påskyndat.»

I samma brev, i vilket Linnæus gratulerar Bäck till lasarettets tillkomst, yttrar han vidare: »Trädgården skall först genomgrävas, afdelas och planeras; men nu i höst är jorden för sur, att man ej kan röra henne. --- -- huru skall örten åter m. K. Broder heta. antingen Bæcke eller Bæckia?» Tydligt har Bäck omedelbart tagit itu med inrättandet av en hortus botanicus vid det nya lasarettet och ungefär samtidigt har

Linnaeus sin vän till ära uppkallat en av Kalm funnen ört efter honom. Linnaeus' brev under våren 1753 innehålla talrika råd till Bäck om de växter, som i trädgården böra odlas. »Hur går det med Horto Nosocomii», frågar han ³/₄ 1753. »Om hela trädgården är fylld med garfwarebark och sand, så önskade jag få byta med honom, ty det är bästa jorden», heter det ¹³/₄ 1753. »Cand. Bergius kommer så snart terminen slutas med hela sin last till hortum medicum.» Redan vid denna tiden omnämnes Erik Tuvén, en aktuarie i collegium medicum, i samband med trädgården. »Låt Hr Tuvén införa alla willa örter officinales och sätta på sina ställen», heter det ¹⁸/₅ 1753. Genom förste bibliotekarie A. W. Grapes välvilja har jag blivit i tillfälle att meddela vidstående utkast till trädgård och växtbestånd, som tydligen uppgjorts av Bäck och varit underställd Linnés prövning.

Den ovannämnde Tuvén synes hava varit den, som fått i uppdrag att vårda trädgården och där även anställa botaniska demonstrationer. Linnés lärjunge Rolander var även anställd såsom demonstrator, med blev, såsom Bäck uppgav, »rörd till sina sinnnen». Vid 1761 års riksdag inrättades en profession i naturalhistoria och farmaci vid collegium. Till dess förste innehavare utnämndes den ²²/₁₂ 1761 Linnés lärjunge Peter Johan Bergius och till demonstrator Erik Tuvén. De hade sitt verksamhetsområde i lasarettets trädgård. Trädgårdens vidare öden äro utförligt skildrade av Hjelt.¹ I brist på medel och väl även till följd av sin olämpliga beskaffenhet råkade den i förfall. I sin förut omnämnda självbiografi skriver Bäck, att han först anlagt lasarettsträdgården och därvid rönt stor frikostighet av Linné genom skänker av örter och växter från Uppsala akademiträdgård. Han fritager sig även från skulden, att trädgården blev indragen 1775, som han uppgiver af brist på medel att underhålla en sådan. Bäck synes även umgäts med planer att på annat ställe anlägga en hortus medicus. I bouppteckningen efter hans 1768 avlidna hustru upptages i tillgångarna en trädgård vid Rörstrand, och Hjelt offentliggör ett till Stockholms magistrat ställt av Bäck författat memorial, där denna tanke bestämt formuleras.

Av ännu större betydelse än anläggandet av den Kungl. Lazarettsträdgården blev utförandet av en annan plan, som ingick i Bäck's arbetsprogram nämligen ordnandet av en klinisk tjänstgöring. Redan den ¹/₄ 1753, således icke långt efter lasarettets öppnande, utfärdades ett Kungl. brev med innehåll »att ingen till provincialmedicus, stads- eller regementsfältskär hädanefter antagas må, som icke åtminstone ett eller halft år tillföre varit uti Lazarettet och derstädes vant sig vid medicinska och chirurgiska operationer». Under dessa enkla bestämmelser döljer sig det viktigaste och största framsteg, som den medicinska undervisningen i

¹ Svenska och Finska medicinalverkets historia 1663—1813. Tredje delen.

Sverige tagit. Det är icke de svenska universitetens, utan collegium medicums förtjänst, att utvecklingen ledts i detta spår.

Skildringen har hittills huvudsakligen rört sig om Bäck. Efter avslutade läro- och vandringsåren hade han nu fullbordat sin största livsgärning: serafimerlasarettets grundläggande och dess upplåtande för klinisk tjänstgöring. I ostörd forskarro hade för Linnæus de senare åren av 1740-talet förflutit i Uppsala. Han hade utgivit Vestgötaresan, gjort ett första utkast till *Species plantarum*, publicerat *Flora zeylanica* och *Fauna suecica*. Efter Bäck's hemkomst utvecklade sig deras förbindelse från en intresserad bekantskap till verklig vänskap. De personliga sammanträffandena i Stockholm torde hava därtill bidragit. Efter ett dylikt besök våren 1748 är titulaturen förändrad. Bäck kallas nu »Min gamble och ärlige Wän och Broder».

I slutet på år 1749 och början på år 1750 andas Linnæus' brev till Bäck en djup pessimism. Den glada fryntlighet och den intensiva verksamhetslust, som eljest träda fram i meddelandena till vännen, finnas icke mera. Han ser livet mörkt och misströstar om sig själv och sin betydelse. Det är märkligt nog den tid han är sysselsatt med författandet av den skånska resan, ett ämne, som i och för sig icke hör samman med en dyster sinnesstämning. Således skriver han ^{6/10} 1749: »Jag begynner alldeles slå *Species plantarum* utur tankarne. — — jag har lust lämna det gjorde till ett inventarium äfter mig, at efterwården kan se at jag kunnat gjort det, om jag haft tid och welat. Men skall jag arbeta mig till döds; skall jag aldrig få se äller smaka wårlden? hvad winner jag därmed? man bliver ej slug för än på slutet.»

Den ^{18/11} 1749 heter det: »Jag seglar i hann; och skall aldrig någon få höra knäp av mig, allenast jag gjort från mig skånska resan. jag skall ock blifva mätt. jag skall lära men aldrig skall någon mer få mitt». ^{26/12} 1749: »Bror talar om Linnæi tid, af detta är endast namnet quart. olim Achilles eram. det var och stor fåfånga. ^{1/5} 1750: »Här i Sverige får jag endast spe åt mina rön; de säga at jag tänker här näst upptäcka, at flugorne hafwa et hår mer på kroppen, än de förre sedt. hæc premia laborum nostrarum (detta är här i landet mödornas lön), då wij trodt oss gjort det bästa. men transeat et hæc cum ceteris erroribus (må liksom öfriga villfarelser äfven denna hafva en öfvergång)».

Spörjer man efter anledningen till detta missmod, som så avsticker mot tonen såväl i de föregående som efterföljande breven, så torde väl orsakerna vara flerehanda. Linnés egenhändiga anteckningar tiden 1749—1750 efter skånska resan förmåla, att »Linnæus flitigt bewakar rektoratet och tillika sine private lektioner, då han igenom mycket arbete och af åhrens tillstötande får gickt med oerhörd smärta, som straxt äfter Rekto-

ratet lägger honom till sängs, med föga hopp om lifvet.» En fysisk nedsättning av hälsa och krafter torde alltså hava funnits. Måhända har även någon oförstående kritiker inom landet uttalat sig nedsättande om hans verksamhet. Djupt gick det honom vid denna tid även till sinnes, att en boktryckare Märkel börjat upplägga en *Historia animalium* efter Linnés föreläsningar, som ett par dennes disciplar föreläsaren ovetande lämnat till boktryckaren. Hvad som emellertid är av särskilt intresse och som gör att hela saken här framdragits, är det förhållandet att året 1750 sammanfaller med en tidpunkt i de svenska universitetens historia, från vilken Linné daterar de vetenskapliga studiernas avtagande vid Uppsala universitet, då »akademierna omstöptes till gymnasia illustra». Vid ifrågavarande tidpunkt fanns en s. k. Kungl. Uppfostringskommission, som vid universiteten införde en mängd drakoniska påbud, vilka i hög grad gjorde intrång på den förut bestående lärofriheten och i stället insnörde professorer som studenter i formalismens spanska stövel.

I ett oavslutat brev, vars författande Fries förlägger till slutet av oktober eller början av november 1749, samt i ett annat den 10 nov. 1749 daterat brev till Bäck lämnar Linnæus en synnerligen skarp kritik av de nyinförda bestämmelserna. Desto mera beaktansvärd är hårdheten i denna kritik, som Linnæus genom hela sin läggning, karaktär och natur är allt annat än en oppositionsman, utan sin överhet i regel varmt tillgiven. »Men tro intet at jag säger detta för min skull, äller at treskas emot höga öfwerheten; nej, min öfwerhet skall jag troget och underdånigt lyda, så länge en warm bloddroppe är uti mig.» Huvudfelet i de av uppfostringskommissionen införda bestämmelserna vore, att professorerna gjordes till ämbetsmän, för vilka de talrika examinationerna och konsistoriegöröromålen bleve huvudsaken under det att ingen tid bleve övrig för forskning och vittra arbeten, som ansåges utgöra en bisak. I de nämnda breven karakteriserar Linnæus först vetenskapens utveckling i Sverige under 1700-talets början. »Lätt oss se på de 20 sista åhren huru oförlikneligen hog stegit för wettenskaper hos nationen; så att vulgus nu länge sedan begynt att icke förachta lärdom af böcker och academiska inrättningarne. Ingen nation har på några åhr så högt och hastigt steget som vår. Men hwad är orsaken till detta? mon något twång af öfwerheten? nej ingalunda. utan här uppkommo några på en gång, som begynte aestimera wettenskaper och deras idkare; at hedra dem, at prisa och berömma dem, at uppmuntra dem; en Tessin, en Horleman, en Carl Gyllenborg och ibland småfolket en Triewald och andra. Det är wist at wettenskaperne stigit nu på 20 åhr, mehr än för uht på 200 åhr; och så fort att i aldrig något rike fortare.» Men nu är akademien förändrad, skolfuxeriet har lagt sin tunga hand över universitetet, ty allehanda plikter binda professorerna, terminerna äro förlängda,

vid föreläsningarna skola liksom i skolorna studenterna uppräknas och de frånvarande antecknas, åhörarne skola examineras m. m. m. m. Professorerna uttröttas genom det myckna undervisandet. »Lördag i consistorio hela förmiddagen, kanske om onsdagen i minori.» Härtill komma räntekammare-göromål och inspektioner av allehanda art. »Således blifwer mera swårt att mera få respirera, utan måste bogen vara spänd hela året. det som förut skedde med nöje. fruchtar jag framdeles lærer ske med mera twång. Blifwer en ohuga för Professoren, är han sedermera ej wärd en styfwer. genom hog och acmulation kunna Näktergalarne quittra sig till döds, si Plinio credas. En märr, som skall med dagelig stryk twingas att gå, wandslächtas oändeligen ifrån en flingande häst. Intet har man drifwit Boerhaven till den höjd han gick med stut äller plicht för hwar gång han absenterade sig, utan med dubbelt lön, för det han war flitig; sedan när han det fick, blef han flitigare, och fick tredubbel lön. har icke skedt lika med Haller i Göttingen?» Vetenskapsmännens arbeten uppmuntras nu icke mera, Linnés egna gärningar beaktas icke, hans flitiga arbeten, hans kärlek till ungdomen, såsom de torde göra. Den dju-paste pessimism fattar honom och han slutar sina betraktelser sålunda: »Hade jag ej familie, hade jag länge sedan resolverat mig at emottaga engelska tillbudet, ehuru litet jag älskar den nationen. men Oxford står mig än i dag öppet. patria ubicumque bene, sed natale dulce (fädernesland kan man ha, hvarhelst man har det godt, men fädernebygden är ljufvig).

Den vetenskapliga blomstringen i Sverige under frihetstiden börjar på 1730-talet, når sin höjdpunkt under 1740- och 1750-talen, för att på 1770-talet avmattas och nästa decennium dö bort. Sammanställer man denna utvecklingsgång med Linnés ovannämnda framställning, så synes mig denna vara värd beaktande. Den vetenskapliga kulturens utveckling beror på flera faktorer. Främst därav, att de särskilt utrustade begåvningarne födas. Men av stor betydelse är det även, huru dessa vårdas och om de få tillfälle att utveckla sig och icke förkvävas. Därför spela de yttre organisationsförhållandena en icke obetydlig roll även vid den andliga odlingens utveckling. Den av Linné diskuterade frågan, om universitetslärarens kall skall vara i första hand av administrativ natur eller av vetenskaplig art, förelåg faktiskt och var diskutabel ända till dess den genom de nya universitetsstatuterna av 1856 definitivt löstes i sistnämnda riktning: universitetsprofessorn skall vara vetenskaplig forskare och lärare i vetenskapen. Hans administrativa uppgifter skötes härmed helt och hållet i bakgrunden. Men frågan kan otvivelaktigt åter bliwa aktuell. Ty säkerligen finnas dolda krafter, som i uppgiften att utbilda statens tjänstemän se universitetens främsta ändamål och med likgiltighet betrakta den vetenskapliga verksamheten. För anhängarne av en dylik uppfattning

ABRAHAM BÄCK.

Efter original av J. Stålbom, målat år 1740, tillhörigt dr E. Förberg.

hägrar alltid liksom på Linnés tid det praktiska målet att t. ex. genom feriernas förkortning och ökning av undervisnings- och examinationsskyldigheten förvandla universitetsläraren till ren ämbetsman.

Linnés professorsämbete i Uppsala omfattade »Botaniquen, chemia metallurgica, semeiotica, Diaetetica och Materia medica». Den var alltså huvudsakligen av teoretiskt innehåll. Denna omständighet i förening med det stora arbete, som skötseln av den botaniska trädgården förorsakade honom, gjorde, att Linné i Uppsala icke hade någon enskild praxis, ehuru varken förmågan eller lusten därtill saknades hos honom. Emellertid avhandlas i breven till Bäck åtskilliga praktiskt-medicinska angelägenheter. Särskilt är det läkemedlen från växtriket, som ständigt äro föremål för ingående tankeutbyte. Under det att Linnés övriga verksamhet i nyare tid gjorts till föremål för ingående redogörelser framför allt i samband med jubileumsfesten 1907, saknas ännu den vetenskapliga bearbetningen av hans säkerligen epokgörande verksamhet i materia medica eller vad vi nu kalla farmakologi. En första och god början till ett sådant verk har gjorts av doktor Karl Hedbom i hans intressanta uppsats: Linnés inhemska medicinalväxter i Årg. II av Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift 1919, men önskligt vore, att detta uppslag fullföljdes. Den blivande historieskrivaren i denna del av den linneanska vetenskapen skall i brevsamlingen till Bäck finna mycket av intresse och värde.

Det är väl bekant, att Linnæus under sin Stockholmspraktik särskilt intresserade sig för de veneriska sjukdomarna och att han dels under sin utlandsvistelse dels genom brevväxling med Sauvages erhållit kännedom om terapeutiska metoder, som han med framgång utövade. Man läse i detta avseende Forsstrands dräpliga skildringar i »Linné i Stockholm» å sid. 75 och följande. Äfven under professorstiden i Uppsala fortsätter detta intresse, såsom framgår av åtskilliga ställen i breven till Bäck. Således skriver han ²/₁ 1751: »Jag är rätt rädd om Ceanothus, sedan jag fick wetta af Kalmen hans kraft, och har befalt trädgårdsmästaren se äfter honom dageligen, på det jag kan wara i stånd at tiena Min K. Broder om olyckan skulle hända; men jag har ej mer än 3 stånd. så snart M. Br. blifver gift, slipper jag den omsorgen.» Ett annat medel som omnämnes i samma bref är Lobelia antisiphilitica, om vilken Linnés lärjunge Kalm upptäckt, »att de vilde Americaner bruka at curera fransoser genom decoct af rötterna av en ört vid namn Lobelia». Även Solanum dulcamara rekommenderas så sent som 1771 såsom botemedel mot veneriska sjukdomar. Den ²⁹/₁ 1751 skriver Linnæus på sitt saftiga språk: »En kona kom för några dagar och bad mig om hielp för fransoser; hon kunne intet ligga om nätterne för wärk; sade sig ligga i helwitit, skrek högt hela natten; genitalia exulcerata; dolor osteocopus dorsi

etc. jag remitterade henne till Nosocomii satellites, men hon bad mig om hjälp med tårar; jag ordinerade en ört att dricka uti infuso; hon hade i går druckit mer än 1 kanna om dagen i 5 dygn; all wärk, gula färgen, etc. woro försvunne; ulcera hade läkt sig sielf, hon sade sig wara helt frisk, men hade trol. druckit. jag bad henne continuera noch i 8 dagar. blifwer hon där med hulpen, så är det dråpeligit; och sedan skall M. Br. få wetta hwad det war, om det rätt lyckas.» Ett vidare fullföljande av detta fall blev emellertid icke möjligt, ty i ett följande brev (¹⁹/₂ 1751) förmäler Linnæus: »Konan, som jag skulle curera för Luem venereum, för hem på landet, då hon tyckte sig vara frisk; och åter jag förböd henne resa på 14 dagar, så reste hon non salutato Medico». Den ¹⁹/₆ 1752 skriver han: »Mitt remedium emot Morbos siphiliticos är profwat utomlands och har lyckats ogement, så uti Siphilitide vera, som uti Gonorrhoea.»

De anförda citaten synas mig äga ett stort historiskt intresse. Visserligen var diagnosen av de veneriska sjukdomarne på Linnés tid obestämd, då man under benämningen fransoser hänförde åtskilligt. Men att droger ur växtriket haft en bestämd terapeutisk verkan mot syfilis, torde vara säkert. Det skulle därför vara av intresse att erfara, om de särskilt av Linné nämnda växterna verkligen haft någon betydelse i detta avseende. Sannolikt erhåller man i hans stora medicinska arbeten fullständigare upplysningar om de ifrågavarande läkemedlen.

För övrigt innehålla breven till Bäck talrika diskussioner om olika sjukdomar och sjukdomsfall. Jag vill endast anförda följande skildring, som berör en av Linnés viktigaste medicinska uppfattningar, nämligen hans åsikt om mikroskopiska organismer såsom sjukdomsorsaker. Den ²⁸/₇ 1752 skriver han: »Rolander fick dysenterie; jag curerade honom, han fick recidive; åter curerades, åter recidive; han märkte sig få det av dricka; stopet rannsakades, intet sågs med blotta ögonen, men mikroskopet visade en oändelig hop Acari; jag förmådde honom ransaka excrementerne; han fick ock där igen samma acari till millioner; jag är witne. de äro beskrefne artig af honom. Där hafwa wij ett makalöst datum.

usus hujus loci ex vulgo:

man må ej dricka på fastande mage, ty achari gå allenast åter midnatt till morgonen.

man må ej dricka nattståndet, ty då samla de sig öfverst.

Dysenterie smittas per sedes.

Hielpes af albo gracco, där af desse dödas som kräfter af Suillo. Stercus suillum souverainast i Dysenterie.

Dysenterie uppkommer af surt dricka diebus canicularibus vulgo.

Bönderne blifwa siuke i magen af surt dricka om sommaren.

En sup bränwin hielper dem; hielper uti Dysenteria incipiente.
Så går allt ihop, det ena med det andra.
vale.»

Den ²⁷/₈ 1754 skrifver Linnæus till Bäck: »Audio te, Amice integerime, missurum D:m Schultz pro inoculatione Variolarum in Angliam! anne ita? sed quid faciat, et quod non ante cognitum ut coecus efficeret? quæso me doceas. Ambit honores academicos! juvenis est probus, egregius, in anatomicis certe solidus; in reliquis parum etiam versatus. Si posset maturescere, evaderet vir vere eruditus, sed est juvenis 23 annorum.» (»Jag har hört, att du, redlige vän, ämnar skicka herr Schultz ut till England i och för koppypmpningen. Är det så? Men hvad kan han göra, och hvad som icke redan är känt skulle han väl kunna bringa i dagen, så oerfaren som han är? Jag ber dig, säg mig det! Han söker vinna akademisk grad. Han är en redlig och förträfflig ung man och har visserligen säker kunskap i anatomen, men med de andra delarna af medicinen har han alltför litet sysselsatt sig. Om han finge mogna, skulle han bli en verkligt lärd man, men han är endast en yngling på 23 år.»)¹ Vidare ³⁰/₈ 1754: »De Schultzio graphice respondisti; urget promotionem et iter; si Tu, Reg. Coll. Præses gravissime, non sis contrarius, admittam juvenem, qui acri pollet ingenio et in Anatomicis certe est solidissimus». (»Om Schultz har du skriftligen svarat. Han yrkar på att blifva promoverad för att kunna resa ut. Om du, kgl. Kollegiets högaktade Præses, icke sätter dig däremöt, skall jag låta den unga mannen vinna sin grad, ty han är ett skarpt hufvud och har helt visst mycket grundliga insikter i anatomen.») Och slutligen ³/₉ 1754: »Hodie habui literas et responsum tuum de D:mo Schultze, quem heri examinavi publice, præsentibus omnibus Medicinæ alumnis. Schultzius, qui in priori examine mediocriter bonus erat, in hoc examine se visum præstitit». (»I dag har jag fått ditt brev med svar angående herr Schultz, hvilken jag igår lät undergå offentlig examen i alla medicine studerandes närvaro. Schultz, som vid förra förhöret var tämligen god, visade sig i den nu hållna examen som en hel karl.»)

Den här omtalade David Schultz blev en av det gustavianska tidevarvets förnämsta läkare och det uppdrag, han på Bäckes initiativ erhöi, nämligen att studera koppypmpningen i England, blev för vårt land av den största betydelse. För att göra saken fullt begriplig måste vi göra en avvikning från vårt egentliga ämne och något sysselsätta oss med koppypmpningens eller variolationens historia, särskilt i Sverige. Visserligen

¹ Översättningen av detta och följande latinska citat har gjorts av rektor C. A. BROLEN, till vilken jag härför framför min hjärtliga tacksamhet.

har detta ämne ofta förut även i senare tider behandlats,¹ men då det ännu innehåller åtskilligt dunkelt och i vissa avseende är oriktigt framställt, har det synts mig berättigat att här ingå på detsamma i all korthet.

Mänsklighetens största gissel under 17:de och 18:de århundradena var smittkoppor, som efterträtt den förut härjande bubonpesten. Med lika stor häftighet härjade sjukdomen i slotten och i kojorna. Drottning Ulrika Elenora dog den 24 november 1741 i koppor. Bäck uppgiver, att var 6:e eller 9:de av dem som födas faller offer för sjukdomen. Enligt Murray skola under 10 år i 1700-talets mitt över 91,000 människor i vårt land dukat under för dem. Det samlade antalet offer för koppor i hela Europa under 18:de århundradet uppskattas till över 45 miljoner människor. ¹³/₄ 1753 skriver Linnæus till Bäck: »Kopporna grassera här grymmeligen och mina små barn med tårar i ögonen bedja mig vänta, tills jag får se deras öde. Alla grannar omkring i staden hafva koppor, ännu äro ej mina rörde». Trots de behärskade orden förstår man den ångest, som farsoten framkallade.

Koppymplingen, variolationen, eller metoden att genom överförande av giftet framkalla lindriga koppor och därigenom åstadkomma en motståndskraft hos organismen mot sjukdomen, är ett folkmedel, vars första användning ligger långt tillbaka i tiden. Koppymplingen, säger David Schultz, är uppfunnen av enfaldigt och olärt folk. Enligt Voltaire, som 1734 utgav sitt berömda, även till svenska översatta brev om kopporas ympning, skulle ympningen sedan urminnes tider varit i bruk i Circassien, där folket ympade sina döttrar för att kopporna icke skulle förstöra deras skönhet. Kvinnfolken voro nämligen en handelsvara, som såldes till turkarnes och persernas seraljer. Julius Pedersen² uppgiver, att ympningen sedan långliga tider utfördes i Indien av braminer på så sätt, att i en med kniv utförd hudripa inlades en bunt bomullstrådar genomträngda med intorkad koppmateria, som var taget från framkallade koppor. Den på 1700-talet metodiskt utbildade koppymplingen leder sitt ursprung från Konstantinopel. I början av nämnda århundrade utövade en gammal grekiska, »la vieille Thessalienne», från Philippopolis i Thessalien en omfattande praktik i koppympling. Hennes namn har icke gått till eftervärlden, men uppenbarligen bör hon i medicinens historia intaga en plats vid sidan av scrologiens stormän. »Gamla grekiskan uti Konstantinopel, skriver David Schultz, gjorde med en nål några punkturer på pannan, kindbenet, hakan, fot- och handlederna: Då blodet syntes, hælde hon

¹ Af den svenska kopplitteraturen inskränker jag mig här till att citera:

1) C. J. Lilljebjörn, Om skyddsmedlen mot Smittkoppor, Hygiea 1872. — 2) O. Medin, Smittkoppor och vaccinationen i Sverige. Hygiea 1896. — 3) E. W. Dahlgren, Förteckning öfver svenska skrifter angående smittkoppor, inokulation och vaccination. Hygiea 1896.

² Kopper og Kopperindpodning, Kjøbenhavn 1896.

uti såren litet af Koppvatnet, som hennes betient kort förut hade taget ifrån någon som hade naturlige goda Kopper, och burit varmt till henne uti sin barn. Hon fagnade någras vantro därmed, at hon jemte flitige böner och vidskeppelser, gjorde såren på de ställen, hvarest spikarne fästades, och i likhet af ett kors, samt offrade 2:ne vax-lius till Mariae altar för hvarje siuk*. En grekisk läkare, Emanuel Timoni, var den förste som vetenskapligt närmare undersökte saken och gjorde den bekant genom en 1712 utgiven skrift: *Dissertatio historica de inoculatione variolarum*. Karl den tolfte livläkare, Skragge, som tappert kämpade vid sin konungs sida i kalabaliken i Bender, trädde i förbindelse med Timoni och verkade för spridandet av upplysningar om den nya läkemetoden. Äran att hava givit uppslaget till den praktiska tillämpningen tillkommer en engelsk dam, lady Mary Wortley Montague, gift med engelske ministern i Konstantinopel, som år 1717 lät sin sexårige son ympas av den gamla grekiskan i närvaro av den engelske beskickningsläkaren Maitland. Denne införde sedan metoden i England, som blev föregångslandet, där koppymningen såväl vetenskapligt grundligt undersöktes som praktiskt utbildades. Längre voro meningarne delade om variolationens nytta och skada, berättigande och icke berättigande. Dess användning och uppskattning företer under 1700-talet upp- och nedgående perioder. Häftiga lärda strider fördes mellan metodens anhängare och motståndare.

Redan 1737 utgav den förut omnämnde Spöring, professor i Åbo, som 1725 studerat koppymningen i England, en kort beskrivning om sättet att ympa koppor på människor. Vare sig hans auktoritet icke var tillräcklig eller tiden icke var mogen, till något införande i praktiken ledde icke denna skrift. 1754 verkställde prov.-läkaren Haartman en koppning på medicine-professor Leches dotter Maria Elisabeth i Åbo. Julius Petersen uppgiver — utan att med ett ord omnämna Abraham Bäckers insatser — att Rosén varit särskild verksam för inokulationens införande i vårt land. Vidare uppgives friherrinnan Catharina de Geer, maka till den framstående naturforskaren Carl de Geer, i vårt land hava axlat lady Montagues mantel såtillvida som hon skulle före någon annan låtit ympa sina barn. När denna ympning utfördes och av vem har icke varit möjligt att fastställa. C. G. Tessin lät 1756 slå en medalj över bemälda dam. Alltså bör ympningen hava skett detta år eller tidigare och icke 1757, som Lilljebjörn uppgiver. Enligt denne författare skall variolationen införts i Sverige 1756 av professor Samuel Aurivillius. Samma uppgift har Carl Sundberg.¹ Säkert är att år 1756, sedan Schultz hemkommit från England, är den tidpunkt från vilken koppymningen vinner utbredning. I en uppsats i Vetenskapsakademiens handlingar, 1:a kvartalet 1756

¹ Medicinsk Bakteriologi och Immunitetslära. Stockholm, 1915.

skriver Bergius i en uppsats med titeln Skäl för koppypningen: »Icke dess mindre har man i flera riken alldeles icke, och här i Sverige så litet befattat sig därmed, at man ännu endast fått ympa 4 Barn». I svenska Mercurius i augusti 1756 meddelar Olof Acrel i en insändare, att han ympat 20 barn. För att föregå med gott exempel lät Rosén våren 1756 inokulera sina barn och åtskilliga andra. Utgången, som av Linnæus skildras i brev till Bäck $\frac{2}{4}$ 1756, blev delvis olycklig, emedan Roséns dotter fick så svåra koppor, att hon avled. I 3:e kvartalet av Vetenskapsakademiens handlingar 1757 omtalar Schultz sina ympningsförsök. Man får härav det intryck, att ympningen nu är i full gång.

Såsom framgår av de ovananförda citaten ur Linnæus' brev till Bäck augusti och september 1754 tillkommer Bäck såsom ledamot av sundhetskommisionen otvivelaktigt det viktiga initiativet att låta en svensk läkare studera den nya läkemetoden i det land, där denna terapi, såsom redan nämnts, rationellast gjorts till föremål för forskning och mest konsekvent utfördes i praktiken. Bäck's initiativ framgår även av David Schultz' egna brev. Sålunda skriver han $\frac{4}{3}$ 1755 till Rosén: »Herr Archiatern Bäck som först rekommenderat mig till denna resa, hoppas jag lærer ock intressera sig för mig». I ett i Karolinska Institutets bibliotek förvarat brev skriver Schultz $\frac{16}{5}$ 1755 från London till Bäck: »Med vördsam fägnad igenomläste jag H:r Archiaterns bref dat. d. 18 April. Det hopp H:r Archiatern däruti gav mig om tillökning på min resepgn såg jag nästa postdag fullbordat igenom ett bref från Kongl. Sundhetscommis-sionen. Jag lovar att så använda dena publica bekostnad, at mina Gynare, ibland hvilka jag i synnerhet har den hedern att nämna Vålborne H:r Archiatern, ej må ångra sig över deras recomendation. Jag vill vidare åtlyda H:r Archiaterns råd och befallning at ej allenast vinlegga mig om koppypningen, utan ock se inrättningen uti de andre hospitalen, deras methodes curandi etc.»

Ett annat brev från Schultz till Bäck, tillhörande den Bergianska brevsamlingen och publicerat av Hjelt, upplyser om att Schultz tog sin studieuppgift mycket allvarligt. Han följde dels fältskärerna på deras sjukbesök och såg dem utföra inympningarne. Dels besökte han »small-pox hospital & inoculating house», där de flesta erfarenheter voro att hämta. Emellertid voro studieresor vid denna tid tydligen icke så lätta att göra som i våra dagar. Trots rekommendationer från inflytelserika personer måste den unge svensken betala en icke obetydlig penningssumma till doktorn, till apotekarne och till fältskären, för att få följa med och studera inokulationerna. Obillig i och för sig var denna fordran icke lätt att uppfylla till följd av den klena reskassa, som Kungl. Sundhetskommis-sionen medsänt. Trots dessa svårigheter uppfyllde Schultz sitt uppdrag med all heder.

Enligt den förut lämnade historiken kan det med bestämdhet icke uppgivas, vem som först utförde koppymningen i Sverige. Detta är också av ringa betydelse. Av vida större vikt är uppenbarligen att fastställa, vem som lagt grunden till ett varaktigt införande av variolationen i Sverige genom upphävandet av allmänhetens fruktan och motvilja för denna otvivelaktigt nyttiga procedur. Svaret på denna fråga blir otvivelaktigt, att detta skett genom David Schultz, som med sin utmärkta avhandling *Berättelse om koppors ympande öfverlämnad till högloflige Kongl. Sundhets-Commissionen 1756* lagt en vetenskaplig grund för ympningen i Sverige. På ett ovanligt klart, objektivt, lidelsefritt och grundligt sätt redogör han här för den engelska erfarenheten angående förbehandlingen, konstitutionens inflytande på inokulationens resultat, dennas utförande och efterbehandlingen. Enligt Schultz var vid denna tid i England, det land där man samlat mest erfarenhet om koppningen, läkarcopinionen fullständigt enig om dess berättigande och nödvändighet för motarbetandet av den stora folkdödligheten. Motståndet kom huvudsakligen från teologerna, som ansågo koppymningen strida mot »guda- och sedeläran», varvid såsom skäl framdrogs: »At Kopp-ympare tillvälla sig en rättighet, som guda-magten endast skulle tillhöra, då de tillskynda personer efter eget behag en sjukdom». I bokens sista kapitel vederlägger Schultz dessa teologiska invändningar. Abr. Bäck, vars initiativ i denna viktiga angelägenhet varit alldeles bortglömt och förbisett, visade sitt intresse även därigenom att han till svenska 1769 översatte Thomas Dimsdales avhandling; *Nytt och nu för tiden antagit koppymningssätt och försåg den med ett långt förord om denna nya Methodens början och framgång i England*.

David Schultz' studieresa till London blev i annat avseende än koppymningens införande av betydelse för Sveriges medicinska odling. Han studerade nämligen även barnförlossningskonsten hos den berömde William Smellie och fortsatte sedan dessa studier hos André Levret i Paris. 1761 utnämndes han efter Erik Elff till »Informator och director artis obstetricae», som meddelade klinisk undervisning i accouchementsvetenskapen för medici, kirurger och barnmorskor å Serafimerlasarettet. Kort efter Schultz' utnämning förändrades denna tjänst till en professur i barnförlossningskonst. Då 1765 ett koppymningshus efter engelsk stil inrättades, blev han dessutom dess intendent och förste läkare. År 1769 utförde han i närvaro av Rosén och livmedicus Dahlberg en lyckad ympning på kronprinsen, kronprinsessan, prins Fredrik Adolf och kronprinsessan Sophia Albertina, en tilldragelse, som tilldrog sig allmän uppmärksamhet och mäktigt bidrog till övervinnandet av allmänhetens motvilja mot den i all sin ofullkomlighet dock värdefulla ympningsmetoden. Året efter denna händelse upphöjdes David Schultz i adligt stånd och antog namnet Schulz von Schulzen-

ABRAHAM BÄCK.

Efter original i Medicinalstyrelsen, antagligen av J. H. Scheffel (efter ett pastellporträtt å Ekebyhof av G. Lundberg, målat 1763).
(Det i inledningen omnämnda porträttet).

heim. Hans levnad blev både lång och verksam. Sannolikt på grund av konflikter med kirurgerna lämnade han sina befattningar 1778 och ägnade sig sedan åt politiska och ekonomiska värv. Nära 80-årig inträdde han åter på ämbetsmannabanan 1809, då han blev preses i collegium medicum, för att vid dettas ombildning till sundhetscollegium övergå till ordförande, i vilken egenskap han kvarstod till den 15 januari 1822, då han vid 90-års ålder avgick. Han avled året därefter. Nära förbunden i högaktning och vänskap med både den äldre och yngre Linné, blev det hans uppgift att efter ett ståtligt grifte-tal över den senare vid hans grav krossa den Linnéska ättens sköldemärke den 30 november 1783.

Abraham Bäck blev aldrig den vetenskapsman, som Linnaeus tänkt en gång han skulle bliva och som man kunde vänta efter innehållet i hans första presidiital. Hans gärning blev i stället av organisatorisk art och det blev icke i Uppsala utan i Stockholm som han skulle utföra sitt verk. Att detta blev lyckosamt och för honom själv tillfredsställande, framgår icke allenast av resultaten utan även av hans egna uttalanden. Så skriver han i ett brev¹ till Fredrik Hasselqvist ²⁸/₂ 1753: »Kom ej ihog Hr Doktor den prejudice som Hr Doktorn vederfors i Upsala vid adjunkturen. Jag är viss på att Hr Doktorn får något bättre vid sin hemkomst. Dylikt hände ock mig vid min resa utomlands. Men mig till förmåhn emedan jag nu intet ville byta mig till dubbel professorslön i Uppsala. Här bliver nog att syssla och förtjena för en Naturalist i Stockholm både vid Vetenskapsakademiens Cabinet och Drottningens Naturaliesamlingar och med praktik i staden».

Abrahams Bäck's personliga förhållanden synas även, sedan han 1745 vunnit fast fot i Stockholm, hava utvecklat sig särdeles lyckligt. Genom arv efter sin morbroder Abraham Bro, som var en förmögen söderhamsborgare, köpman och skeppsreddare, och genom sin stora enskilda praxis kom han säkerligen tidigt till en god ekonomisk ställning. Bouppteckningen efter hans år 1768 avlidna hustru, Anna Charlotta Adlerberg, visar redan en efter den tidens mått anseelig förmögenhet. Sin bostad hade han 1754 i kungl. Hovapotekare Ziervogels hus mittemot apoteket Svanen. Sedan inköpte han och bebodde fastigheten n:o 8 i kvarteret Korpen belägen i hörnet mellan den nuvarande Hamngatan och Beridarebangatan. Även mycket stora anspråk på livet torde denna bostad hava motsvarat. Linné talar ofta om huru riklig undfågnaden i Stockholm vid besöken hos Bäck varit och i motsats härtill hur enkelt kosthåll den senare erhåller när han såsom mera sällan sker kommer till Uppsala. Bäck ägde ett stort, av honom mycket omhuldat bibliotek, ett betydande herbarium och andra naturaliesamlingar. Porträtt av Descartes, Swedenborg, Paracelsus, Tycho Brahe, Erasmus,

¹ Karolinska Institutets Bäck-samling.

Polhem och Linné samt medaljonger över Rosén, Linné och Wallerius pryddes väggarna i hans rum. Till karaktären givmild och god utövade han ett betydligt mecenatskap. Bland sina förtjänster såsom chef i collegium medicum nämner Bäck själv först, att detta ämbetsverk, som förut icke haft någon varaktig stad utan endast haft en liten hushyra av Kronan, nu fick ett rum i Kongshuset, där rikets övriga collegier voro inrymda. Vida viktigare för hans karaktäristik är vad han sedan meddelar i sin självbiografi. »Ej förr än archiater Bäck blev Collegii preses hade till Collegii förvaltning en viss summa penningar av regeringen blivit överlämnad till fria medikamenter för fattiga sjuka i Stockholms stad, vilken summa sedan i några åhr förnyades och derigenom hulpes ej allenast en myckenhet siuka utan Collegium fick jämväl tillfälle att göra försök med allehanda simplicier och att öfva nya ämnen i läkarekonstens utöfvning». Från 1750 utfärdades även särskilda kungörelser, enligt vilka kollegiets medlemmar hade kostnadsfria mottagningar för fattiga sjukas besörjande med goda råd. Den förnämsta karaktäristiken av Bäck finner man emellertid i Linnés brev. Här må endast citeras följande (²³/₃ 1752): »Min bror är stor Medicus, berömmes rätteligen av mäste; Min Br. är av våra den lärdaste, kiännes derföre ock av de fläste; Min bror har ansenlig inkomst och är en swåra rik man, som alla wetta; men när allt detta tiger, skall den wettenskapen, som nu av M. Br. hyllas, ropa och upträcka för en werld, som ännu ligger diupt nedre under sin upgång, hvad M. Br. varit för en stor man. Fagon¹ var som M. Br. en namnkunnig Archiater, wördades och tillbads af många, om ej av alla Medicis på sin tid; nu weta få at nämna honom, men Botanici måste prisa honom, så länge blommor växa».

Bäcks skriftställareverksamhet efter hans bosättning i Stockholm inskränkte sig hnvudsakligen till tal i vetenskapsakademien och till skildring av några rön av medicinsk eller naturvetenskaplig art i vetenskapsakademins handlingar. För kuriositetens skull kan meddelas, att han även försökte sig i den vittra genren, såsom framgår av ett av d:r Alfred Jensen i dennes historia över Söderhamn meddelat poem, som Bäck författat till fädernestadens ära. Vid sin kallelse till medlem av det Norska Videnskabernes Seelskab i Trondhjem fick Bäck erkännande att vara »en av vore anseeligste lærde Maend i Norden».

Störst äger Bäck emellertid sin betydelse såsom organisatorisk kraft på det svenska medicinalväsendets område. Tillsammans med Linné grundlade han det svenska veterinärväsendet, såsom Frics utförligt redogjort för. »Min broder borde raffinera pharmacopean» skriver Linnacus ²³/₁₀ 1749. Den nya Pharmacopoea Svecia, som utkom 1775, var också Bäcks verk. Den redan i presidiitalet (1745) uttryckta tanken, att landet

¹ Ludvig XIV:s livmedicus.

borde fördes med flera och bättre avlönade läkaretjänster, omsatte han även i verklighet. Vid nämnda tid funnos endast 9 provinsialläkare. Under Bäck's tid inrättades utom huvudstaden 20 stycken stads-physici-tjänster och 45 stycken provinsialläkarebefattningar. Med hela rikets läkarekår stod han i korrespondens. För förbättringen av läkarnes löne-förmåner arbetade han oförtrutet. Så skriver Linné ³/₈ 1773: »Det var wist wähl att hr Dr. provinciales fingo något understöd; de voro sämbre hållne tillföre än någon capellan». Då vi erinra oss, att genom Bäck's direkta inflytande tre professorsämbeten, nämligen i anatomi, natural-historia och obstetrik, upprättades i Stockholm, att Bäck infört klinisk undervisning vid Serafimerlasaerttet och grundlagt den första botaniska trädgården i Stockholm, så torde man äga full rätt att i Abraham Bäck se den förste och en av de förnämsta föregångsmännen för idén att grunda ett universitet i Stockholm.

Korrespondensen mellan Bäck och Linné rör sig om mycket olik-artade ämnen. Med några rader må det emellertid först antydvas, vad de *icke* innehålla. Man fäster sig särskilt vid, att Linné's familj nästan helt och hållet träder i skuggan. Någon inblick i hans inre familjeförhållanden vinner man i varje fall icke. Om fru Sara Lisa Linnaeus får man endast den upplysningen, att hon var en passionerad kortspelare. Familjens sjukdomar och den därvid använda terapien skildras utförligt och vid dessa tillfällen träder fram den innerlighet, varmed han var fästad vid de sina. Det bör vidare uppmärksammas, att all slags diskussion om tidens stora politiska och filosofiska frågor saknas. De båda vännerna synas för dylika spörsmål icke ägt något intresse. I politiskt avseende inskränkte de sig tydligen till att vara överheten underdåniga. Bäck hade genom sin långvariga Parisvistelse ägt möjlighet att lära känna den börjande upplysningen. Såsom framgår av andra brev i den hittills publicerade samlingen, är Linnaeus icke obekant med den beundran, som män sådana som Voltaire och »Russau»¹ hysa för honom. Men dessa ledande andars åskådningar lågo långt utanför de riktningar, i vilka Linné och Bäck's tankar gingo. Det enda uttalandet i en teoretisk fråga finner man i brev av den ⁴/₉ 1764. I anslutning till en kritik av Adamsens Familles des plantes skriver han: »Man bör supponera, att Gud givit ett för än han gjorde 2, 2 för 4; att han gjort först simplicia och sedan composita, att han först gjort ett Species av hwart genus, at han blandat sedan differenta Genera at där af blifwit flere species, supponera at Gud gjort ett Ranunculus; at detta Species blandats med Helleboro, Aquilegia, Nigella etc. per generationem hybridam lege divina concessam och att proles af dessa blandningar i växterne liksom i diuret behållet medullare

¹ Så stavas Linné den store medborgarens namn.

äfter modren och corticale äfter fadren. Där af hafwa blifwit så många Species Ranunculi foliis hellebori, alia foliis Aquilegiae, alia foliis Nigellae». Med hänsyn till utvecklingsläran gäller ju Linné såsom den avgjorde anhängaren av formernas konstans. I ovanciterade yttrande finnes otvivelaktigt en tendens till uppfattning av en utveckling.

Det bristande intresset för politik hindrar naturligtvis icke, att de båda vännerna äro känsliga inför de stora händelser, som utspelas i det upprörda tidevarvet. Båda hade ju mycket nära förbindelser med samhällets spetsar och lade i dagen stor personlig sympati för de ledande hattarne. IIär och var förekomma i breven temperamentsfulla utrop, som sannolikt framkallas av de yttre tilldragelserna. Så heter det på ett ställe: »jag blef rätt bestört af novellen, så att jag ej mera orkar skrifva, o tempora, o mores». Eller på ett annat ställe: »Kiäre tresta mig något uti desse tidens conjunkturer, som här se uth så förbistrade, at man mister både hog och lust; här höres ej annat än ondt; och enda hoppet är at allt ondt giöres här wärre och det goda förtiges» (1746). I anledning av Lovisa Ulrikas misslyckade revolutionsförsök den 21--22 juni 1756 skriver Linnæus, som i ett omedelbart föregående brev energiskt försvarat sig emot utspridda rykten, att han liksom Ihre skulle vara »myssa», följande i brev till Bäck $\frac{3}{8}$ 1756: »Ut vales mi fratercule, cur siles? Tu solus in aula superstes, laetor ex animo quod nullo modo inquinatus fuisti contagio aulae, servet te Deus incolumen in lubricis Aulae scalis». (»Min kära bror! Om du är vid god hälsa, varför skriver du inte? Du är den ende som är kvar vid hovet. Jag glädes i mitt sinne, att du icke på något sätt blivit fördärvad genom din beröring med hovet. Må Gud bevara dig öskadd i de hala hovtrapporna!») Det bekanta uppträdet den 30 jan. 1754, då Linnés store gynnare och vän, C. G. Tessin, i egenskap av kronprins Gustafs guvernör kom i en häftig tvist med konungaparet, skymtar även fram i skriftväxlingen. Den $\frac{1}{2}$ 1754 skriver nämligen Linnæus: »Det är mig alt för okiärt om C. Tessin, det har varit länge i deliberation; det gör intet godt. jag fruchtar det hielpes intet; conclusionen är ledsam. alt är beklageligt. Gud låte intet M. Br. vinna dylikt för sitt nit. Gud alsmäktig styre alt till det bästa, håren resa sig på mitt huvud». Yttrandet bekräftar Linnæus' egen utsago, att han var sin överhet väl tillgiven. Gustav III:s revolution 1772 hälsar Linné på följande sätt: »Alla sjunga jubilaem över hans Maj:t, jag högst. Gud hvälfver människornas flesta öden genom konungarne. En konung, så stor människölskare, är ej i Europa; har ock knapt varit till».

Det är för övrigt en brokig skara av gestalter, som träda fram eller skymta förhi i breven. Före Linné hade naturen varit en förseglad bok för människan i gemen. Hans skrifter hade öppnat den stora allmänhetens ögon för naturens skönhet och väckt intresse för dess studium. Hans

system hade givit naturåskådaren en nyckel, som öppnade hemligheten. Även till samhällets höjder sträckte sig den nyvaknade lusten att utforska naturen. Såsom särskilt intresserade naturaliesamlare nämner Linné: storfursten av Toscana, drottningen av Portugal och konungen av Spanien. Ludvig XV hade »ett oförlikneligt museum» och sände Linné direkt frön från Trianons trädgårdar. Det är därför mycket naturligt att även i Sverige Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika först såsom kronprinspar och sedan såsom konung och drottning skulle visa Linné den största uppmuntran. I breven till Bäck kan man, såsom Fries utförligt skildrat, följa Linnaeus' arbeten över konungens museum på Ulriksdal och drottningens på Drottningholm. Det senare har för den systematiska entomologien varit av stor vetenskaplig betydelse, båda äga såsom tidsbild intresse. Den begåvade Lovisa Ulrika har säkerligen även bidragit att sprida sin berömda undersåtes rykte. »Wollt Ihr nicht im Park, in den Gewächshäusern ein wenig botanisiren gehen? Ich höre, Ihr seid Verehrer des grossen Kräuterkenners da drüben bei meiner Schwester von Schweden, des Monsieur Linné» — låter du Bois-Reymond i ett av sina berömda akademital Fredrik II yttra till Rousseau.

Jämte Linnaeus arbeta åtskilliga av tidens kända personer för de kungliga samlingarnas offentliggörande. Den berömda porträttmålaren Pasch avmålar markattorna på Drottningholm, den vittre Dalin har tagit på sin part att i teckningar framställa ormarna, som tillhöra konungens museum. De bekanta hattarna Carl Gyllenborg, C. G. Tessin, Höpken och Scheffer figurera titt och ofta i brevväxlingen. För Gyllenborg, som i historien icke är synnerligen sympatisk, hyste tydligen Linnaeus den djupaste tillgivenhet. Till brevsamlingens vackraste ställen höra hans maningar till Bäck att sköta den gamle kanslern under hans sista sjukdom. Den olycklige skotske läkaren Alexander Blackwell, som enligt historiska skriftstäl-lares uppgifter behandlats hårt och partiskt av de styrande, bedömes mycket strängt av Linné, som i samband med omnämnandet av hans ut-nämning till livmedicus giver honom titeln »charlatan». En hel rad av präktiga svenska stadsphysici, provinsialläkare eller nyexaminerade läkare, som nu för länge sedan äro glömda, träder fram i brevväxlingen. Van-ligen är det så, att preses i collegium medicum rådfrågar medicine pro-fessorn i Uppsala om en sökandes lämplighet och får då alltid ett karak-teristiskt svar. »D:r Uddman synes aldrig full; men icke är han den som spot-tar i öhlglaset; nog wore han den bästa till att umgås med de grofwe finnar».

Ett stort rum i brevsamlingen intaga lärjungarnes angelägenheter. Bäck anmodas att skaffa medel till den enes eller andres expeditioner. Sedan får han jämnt underrättelser om deras resor, framgångar, upptäck-ter och ofta sorgliga öden. Den avlidne Hasselquists samlingar stå kvar nere i Smyrna. »Jag blöder i hiertat hwar gång jag tänker på sal. Has-

selquists samlingar. Det är stora pgr, fast ej för ett rike». Bäck lyckas ordna saken, drottningen inlöser dyrbarheterna. Huvudinnehållet i brev-samlingen rör sig om medicinska och naturvetenskapliga frågor. Linnés lidelsefulla dyrkan av sin vetenskap, hans uppgående helt och hållet i en av denna fylld tankevärld, hans hela jorden omfattande samlarenit och hans omsorger om sin trädgård i Uppsala utgöra de mest bestående intryck som läsaren bevarar av hreven till Abraham Bäck.

Ett vänskapsband av den art, som förenade Linné och Bäck, torde tillhöra en förfluten tid och är i vår tid knappast möjligt. Det har över sig något av antikens innerlighet, djup och allvar. »Men huru länge skall M. B:s vänskap vara; hon måste wähl som de andra wähluktande och fagra blomstren hafwa sin tid», skriver Linnæus redan ^{28/1} 1751. Farhågan var ogrundad, ty i stället för att svalna, synes förbindelsen mellan de båda vännerna med åren blivit allt fastare för att först upphöra med Linnés död. De nyårsönskningar, som Linné nästan varje år sände Bäck, bära särskilt vittne härom. Otvivelaktigt var bådas kärlek till hotaniken den länk, som förenade dem. Det var uppenbart Linnés största glädjestunder, när han på kvällarna vid besöken i Stockholm fick gemensamt med vännen genomgå dennes herbarium. Men därjämte bidrogo gemensam livsåskådning och likartat sinnelag att hålla dem samman i livets växlande skiften. Ädel humanitet, arbetsamhet, intresse för det allmännas väl utmärkte i lika hög grad den ene som den andre. »Endast dygdige menniskor hava vänner», skriver en av 1700-talets största män.

Redan på 1750-talet börjar Linné att klaga över sin hälsa. »Jag grånar, magrar och förfaller dagligen», skriver han i februari 1758 och strax efter: »med åhren avtaga munterhet, vigilance och minne». I början av år 1772 är hans hälsotillstånd dåligt. Han fruktar slag. Hufvudet will wimbla, bäst då jag lytar; fötterne snafwa, liksom när någon är full, hälst på högra sidan. Det faller mig ej underligt, jag har wunnit de åhr, som ej 9:de av 100 födda ärnå, jag har sträfwat och arbetat av all hog, alla krafter och allt sinne; sielfva jernet nötes». ^{28/1} 1772. I ett senare brev lämnar han upplysningar om sitt levnadssätt. »Diaeten min felar intet på det M. K. Br. kunne tro, jag smakar aldrig brännvin, utan då jag har främinat, och då en liten sup med mycket watn; ofta och på hela månaden ej en droppa. Öhl har jag sannerligen icke druckit 1 kanna på ^{1/2} åhr till samans räknat, ty jag har alltid fått där af syra, men the, 3 tassar hvar morgon, och coffe 2 tassar hvar äftermiddag, hvilket jag nu efter insultum arkortat till 1 tass. Coffet torde vara en orsak, Älliest kan det på intet sätt tillskrifvas windryck (jag dricker icke win, utan endast hos Hr. Arch. Bäck), mitt proverbium är: jag dricker aldrig hos andra win, ty jag will aldrig tractera andra med win, jag skall giöra ed, at jag in alles, för än jag fick attaquen, ej druckit ^{1/2} stop win, se-

dan jag war hos M. K. Broder». I ett följande brev fortsätter han: »Tobak har jag rökat mycket och kanske för mycket; och jag har ifrån den tiden något indragit staten i denna punct, jag war fordom föranlåten at bruka tobak för min tandwärk, som jag haft ifrån moderlifwet; hwar igenom jag ock slapp honom; jag indrager honom så mycket jag törs, att ej aldeles bryta antiquam consuetudinem, quae in naturam transiit». Den 1 januari 1774 heter det: »jag har förgiätt werlden som han mig. Alla mina wänner och gynnare hafwa dels gått till hwila, dels trotnat wid mig. Min K. Br. är nu endast qwar och härdat uth med alla profwen». Ännu under åhr 1775 pågår brevväxlingen. Linnés förnämsta intresse gäller den unge sonen Carl Abraham Bäck, vars hälsa är dålig. Han lider av »Hectique med blodhosta». För att vinna bot skall han företaga en längre resa till häst och får till sällskap en av Linné anbefalld kandidat Hedin, som närmare karakteriseras i ett brev från april 1775. Det var den sedermera såsom läkare mycket kände Sven Anders Hedin, K. Hovmedicus, assessor, skriftställare m. m. Ännu i augusti 1775 är Linné sysselsatt med vetenskapliga arbeten. Under år 1776 inträder den verkliga seniliteten. »Den gamle Linnaeus är förfallen och tycks vissna bort med sin vetenskap», skriver en besökare i Uppsala i maj 1776. Den 2 december 1776 meddelade Bäck, att han haft den stora sorgen att förlora sin sjuttonårige son, den ovannämnde Carl Abraham. Sista brevet från Linné synes vara skrivet ett par dagar därefter, men tillställdes Bäck först efter Linnés död den 10 januari 1778. Det är kort, i sin första del på grund av de nedsatta själskrafterna utan sammanhang, slutar det dock med denna gripande hälsning: »Lef wähl, jag är Brors; Bror är min. jag är min Brors Bestendig i döden trogne Bror Linné».

Icke i något efterlämnat dokument, de egenhändiga anteckningarna inberäknade, kan man följa Linné under hans sista stora levnadsperiod på ett mera intimt sätt än i breven till Bäck. Läsaren iakttagar icke allenast det yttre loppet, där han arbetar i sitt vetenskapliga rike, man får även en inblick i hans inre liv, i hans glädje och sorger, med- och motgångar. Mot slutet av brevväxlingen tycker man sig direkt skönja huru solen dalar och dagen lider mot sitt slut, i det sista brevet kan man bokstavligen se, huru pennan faller ur den gamles hand, men hans sista rediga tankar hänga fast vid den trofaste vännen.

Abraham Bäck levde ännu många år efter Linnés död. Den vänskap han hyste för fadren, överflyttade han i rikt mått på sonen, som väl synes hava behövt den. Hans sista levnadsår kännetecknas icke av några märkeligare gärningar. Såsom preses i collegium medicum kvarstod han in i det sista. Efter endast 5 dagars akut sjukdom insomnade han stilla och slutade sina dagar vid 83 års ålder den 15 mars 1795.

LINNÉS GLASKLOCKOR

AV

NILS SVEDELIUS

UNDER DET GÅNGNA ÅRETS LOPP HAR Å VINDEN till det nuvarande orangeriet i botaniska trädgården i Uppsala av akademiträdgårdsmästaren I. ÖRTENDAIL påträffats ett par intressanta föremål, som med all säkerhet en gång tillhört den gamla linnéanska trädgården och vilka enligt den botaniska institutionens prefekt professor JUELS bestämmande nu skola dit återbördas, så snart lämplig plats för deras uppställande där kan beredas. De gamla trädgårdsinventarierna utgöras av ett par glasklockor, som synas avbildade å omstående sida. De äro, som synes, av mycket olika form och storlek, men i princip av samma konstruktion.

Den större klockan, som är 60 cm. hög och 21 cm. bred, har formen av en hexagonal prisma, som uppåt avslutas av en hexagonal pyramid, som i spetsen bär en liten metallknopp. Kanterna äro av bly och sidorna av ålderdomliga, ganska tjocka och ojämna, grönaktiga, 12 cm. breda glas. Några glas äro av en ljusare färg och äro tydligen av senare datum, synbarligen minne av någon reparation efter en sönderslagning. På den övre pyramidala delen finnes ett 6 cm. långt triangelformigt ventilationshål, som även synes å bilden.

Den andra glasklockan är betydligt lägre, endast 25 cm. hög, men däremot 31 cm. bred. Denna klocka har icke mindre än 11 sidor, och var sida begränsas av ett omkring 7 cm. brett glas. Även denna klocka avslutas av en låg 11-sidig pyramid. I spetsen finnes här alldeles som hos den andra klockan ett litet ventilationshål. En metallring, som ser ut att vara senare ditlödd, sitter i pyramidens spets och tjänar som handtag.

Det torde inte behöva lida något tvivel därom, att vi i dessa gamla glasklockor ha återfunnit ett par intressanta inventarier från LINNÉS träd-

gård. Skälen härför äro dels det förhållandet, att LINNÉ själv i den minutiöst utförliga beskrivningen i »Hortus Upsaliensis» från 1745 uppräknar alla sina trädgårdsredskap, och bland dessa saker nämnes allra först just: glasklocka (*campana solaris*).¹ Således hörde glasklockor till de utensilier LINNÉ använt i sin trädgård. Vidare ger oss DANIEL MÜLLERS

uppsats i folkkalendern Svea för 1858 om »Upsala Trädgårdar och Anläggningar» en viktig upplysning, som visar, att alla den gamla botaniska trädgårdens inventarier och växter flyttades över till den nya. Han säger nämligen där uttryckligen (å sid. 140): »If från gamla Botaniska Trädgården flyttades till den nya allt, som var transportabelt». Det är således uppenbart, att jämte växterna alla inventarier flyttades och att alltså dessa gamla glasklockor verkligen måste hava

Linnéanska glasklockor. (Omk. $\frac{1}{5}$ av nat. storl.) O. JUEL foto.

kommit från Linnéträdgården, ty att de skulle ha tillverkats för den nya trädgårdens behov vid 1800-talets början är på grund av deras ålderdomliga konstruktion föga troligt.

En fackman på området, amanuensen vid Museet för nordiska forn-saker i Uppsala A. JULIUS, som benäget granskat de bägge klockorna, har också förklarat, att intet strider mot antagandet, att de äro förfärdigade av tidigt 1700-talsglas. Visserligen kunde man stundom i en del enklare

¹ Jfr Upsala Botaniska Trädgård. Till svenska språket öfversatt af TH. M. FRIES, sid. 168, noten! — Skrifter af CARL VON LINNÉ utgifna af K. Svenska Vetenskapsakademien. Upsala 1908.

saker påträffa glas av 1700-talstyp även i föremål från förra hälften av 1800-talet. Det vore i detta fall dock ej troligt, att dessa klockor med blyinfattade rutor blivit gjorda för den nya trädgårdens räkning. Å samma vind har ju för övrigt redan förut påträffats ställningarna till de burar LINNÉ hade i Svartbäcksträdgården och som nu finnas på Hammarby. Det är väl därför ganska säkert, att även dessa klockor äro av linnéanskt ursprung.

Klockorna hava väl huvudsakligen kommit till användning i växthusen, där det gällt att skydda några särskilt ömtåliga, tropiska växter. Alldeles uteslutet är det ju visserligen icke, att de också kunnat komma till användning i trädgården i det fria till skydd under frostnätter o. s. v. Det lär ju i Frankrike ännu vara vanligt att t. ex. vid tidig grönsaksodling på fritt land använda just glasklockor. Det sannolikare är väl dock, att klockorna på LINNÉS tid kommit till användning inomhus. Skulle de ha haft användning utomhus, borde man väl ha väntat, att flera av samma slag skulle ha funnits. Nu talar det förhållandet, att endast två stycken finnas för att de blott kommit till användning för de allra dyrbaraste och ömtåligaste växterna. Därmed må nu förhålla sig huru som helst. De gamla klockorna med sina gröna glas i sin blyinfattning äro naturligtvis för Linnémuséet ett par högst värdefulla föremål, som nu så småningom komma att återbördas till sin rätta omgivning igen efter att över ett århundrade ha stått undangömda och bortglömda uppe på en gammal vind.

Det är emellertid icke endast glasklockor, som återfunnits. Även några på vinden i ett redskapsskjul påträffade gamla växthusfönster kunna möjligen också härstamma från den linnéanska trädgården. Vad som särskilt talar härför är dessa fönsters ytterst ålderdomliga konstruktion med avseende på glasens fästande. Träramen är försedd med blott en spröjs och mellan denna och ramen sitta de små tjocka, gröna glaserutorna (12×14 cm.) infattade i blylister. Även här är glaset av tydlig 1700-talstyp liksom även alla beslagen. Spikarna äro handsmidda. Till skydd är varje fönster försett med 6 stormjärn. Att blyinfattade växthusfönster skulle ha förfärdigats för den nya trädgårdens räkning på 1800-talet är väl icke mycket troligt.

Är det så orimligt att antaga, att man här påträffat (möjligen reparerade?) rester av de växthusfönster, som hörde till det gamla orangeriet i Svartbäcksträdgården och som jämte alla övriga inventarier togos upp till den nya botaniska trädgården? Alldeles omöjligt är det ju alls icke, även om man angående dessa rutors ursprung ej kan vara så säker som beträffande de gamla glasklockorna.

LINNÉ UND DIE PARNASSIOLOGIE

EIN NACHTRAG

(Mit einer Figur)

VON

FELIX BRYK

DA MICH DIE BERICHTIGUNG VON EINUNDDDEMSELBEN Versehen, das sich in meinen Aufsatz (I) zweimal eingeschlichen hat, ohnehin dazu auffordert, in dieser Sache die Feder zu ergreifen, so kann ich nicht umhin, bei dieser Gelegenheit auch einige übersehene Einzelheiten, die dem kleinen Bilde etwa ein tieferes Relief verleihen könnten, mitzuteilen.

Zunächst die Berichtigung: auf S. 133, Z. 13 (v. o.), sowie S. 134, Z. 8 (v. u.) soll es androtrop anstatt gynaikotrop heissen.

Hinsichtlich der Benennung des Apollofalters, der allgemein zu Linnæus Zeiten unter dem Namen *alpicola* kursierte, ist wohl von diesem Ausgangspunkte eine kleine diesbezügliche Notiz von J. O. HAGSTRÖM (II. p. 60) über das Vorkommen von *alpicola* erwähnenswert, zumal dort eine Lokalität als Verbreitungszentrum angegeben wird, die in der Literatur sonst nicht bekannt sein dürfte. Gleichzeitig mit dem Erscheinen von Syst. Nat., Ed. X, (1758) hat ferner LINNÆUS in der entomologisch sehr bemerkenswerten Disputation Pandora insectorum (p. 14) ebenfalls unseren Falter *Apollo* benannt.¹

Sonst sind mir keine weiteren Stellen ausser den (I) erwähnten in Linnés Schriften aufgefallen, die sich noch mit Apollo befasst hätten.

¹ Pandora erschienen freilich erst am 15. Juli 1758, während Syst. Nat. bereits, laut Vorrede, am 24. Mai 1757 abgeschlossen war.

Man hätte erwarten können, dass LINNÆUS den für den Monat der »grossificationis« für Schweden so typischen Falter in seinem *Calendarium floræ* neben anderen »Leittieren« erwähnt hätte, — in *Syst. Nat.*, Ed. XII (p. 754) heisst es doch so treffend, dass man ein ganzes södermanländisches Landschaftsbild vor sich zu sehen wähnt »prodit mense grossificationis, tarde volitans« —, aber ein Nachschlagen an betreffender Stelle widerspricht unserer Vermutung.

Der Vollständigkeit halber führe ich noch eine Stelle aus der Literatur an, die sich auf Linné und Apollo bezieht. TOPELIUS (VI) lässt in »Fältskärens berättelser« seinen begeisterten Linnéaner sagen: »Af den kålmasken blir ingen apollo« skulle vår store Linnæus säga.«¹ Von wo Topelius diesen für Linnés Redensart so bezeichnenden Spruch hat, ist mir

Kehrseite der von G. L. (= LIUNGBERGER) entworfenen und von der Akademie der Wissenschaften zu DE GEERS Andenken geprägten Gedenkmünze aus dem Jahre 1778. (Vergrössert.)

unbekannt. Wenn er etwa in der Topelius'schen Phantasie seinen Ursprung zu suchen hätte, so ist er jedenfalls »ben trovato«; begegnen wir doch, wenn Linné das »*constantissima*« Naturgesetz der Artkonstanz präzisiert, einem ähnlichen Gedankengange; dort heisst es ebenso drastisch: »wie aus einem Adler niemals eine Taube sein kann«. — Zum Schlusse noch eine Bereicherung der armen *Iconographia parnassiologica* um einen neuen Fund. Er ist auch linnéanisch. Die zu Ehren CARL DE GEERS 1778 geprägte Gedenkmünze zeigt auf der Kehrseite einen Apollo, der gerade die Puppenschale verlässt. (RUDOLPHI, IV p. 41). Dieses Relief ist neben K. STOBÆUS Porträte, und dem Frontispiz zum Wiener Verzeichnis (V), wo einer der drei entomologisierenden Putten Apolloflügeln hat, das dritte mir bekannte Bildnis bis zur Neuzeit in der gesamten Kunstgeschichte, wo Parnassius Apollo als Motiv in der Kunst verwendet wurde.

¹ »Aus dieser Kohlweisslingsraupe wird kein Apollo«, würde unser grosse LINNÆUS sagen.« (Übers.).

Literaturnachweis.

- I.) F. BRYK, Linné und die Parnassiologie in: Sv. Linné-S:s Årsskr., Vol. II. p. [126]—140, 1919.
- II.) JOH. OTTO HAGSTRÖM, Jemtlands oeconom. Beskrifning. Stockh. 1750.
- III.) C. LINNÆUS, Pandora insectorum, (ERIC. O. RYDBECK respond.). Ups. 1758.
- IV.) [C. A. RUDOLPHI], Index Numism. in vir. d. rebus med. vel phys. merit. memor. percussorum, (gewidmet I. FR. BLUMENBACH). Berol. 1825.
- V.) Systematisches Verzeichn. d. Schmett. der Wienergegend. Wien 1776 (Autoren sind DENIS und SCHIFFERMÜLLER.)
- VI.) Z. TOPELIUS, Fältskärns Berättelser. Stockh. 1900. Del. XII (p. 27).

LINNÉTRÄDGÅRDEN 1920

AV

NILS SVEDELIUS

UNDER DET GÅNGNA ÅRET HAVA ARBETENA I LINNÉ-trädgården fortgått efter den numera även i Linné-Sällskapets stadgar klart utstakade planen: återställande av trädgården i det skick, vari den befann sig på LINNÉS tid. Till grund för restaureringsarbetena, i den mån det gäller den allmänna planen, skall enligt styrelsens beslut så vitt möjligt läggas NAUCLÉRS avhandling »Hortus Upsaliensis», som under LINNÉS presidium försvarades 1745. Den i denna av LINNÉ författade avhandling förefintliga kartan — senast omtryckt i den av Vetenskapsakademien genom TH. M. FRIES utgivna publikationen »Skrifter af Carl von Linné» IV, 1 — skall alltså så långt som möjligt troget följas vid gångarnas, de olika areornas och dammarnas utläggning o. s. v. Av dessa arbeten voro dammarnas uppgrävning och gångarnas utläggning redan verkställda under år 1919.

DE LINNÉANSKA HÄCKARNA OCH DE BORTGALLRADE TRÄDEN.

Arbetena år 1920 begynte med förberedelserna för häckarnas plantering enligt kartan i »Hortus Upsaliensis». Dessa förarbeten bestodo i bortgallrandet av de träd, som under årens lopp inplanterats och uppvuxit dels inne å de forna areorna, dels ock i kanten ungefär där enligt planen häckarna skulle planteras. Dessa sistnämnda träd, som i glesa rader liksom tycktes markera de forna häckgränserna, erbjödo ju ett särskilt intresse. Voro de möjligen de sista resterna av linnéanska anläggningar eller voro de endast de sent insatta nyplanteringarna från den tid under

förra århundradet, då Östgöta nation av universitetet arrenderade trädgården och då enligt tidens smak 1700-talets italiensk-franska trädgårdskonst med dess strängt geometriska arkitektur med alléer, häckar och öppna perspektiv så småningom fick vika för den »engelska parken», som genom sin oregelbundenhet och sina växlande scenerier mera skulle erinra om naturen själv.

För ett avgörande av denna fråga fordras förutom kännedom om de ifrågavarande trädens ålder även en noggrann bestämning av tidpunkten för de gamla linnéanska häckarnas borttagande. Man vet ju genom muntlig tradition från TH. M. FRIES och T. TULLBERG, att ännu vid mitten av 1800-talet stodo linnéanska granhäckar kvar. Härfor behöver emellertid ej återopas endast muntlig tradition. En tillförlitlig uppsats om »Upsala Trädgårdar och Anläggningar» av DANIEL MÜLLER i folkkalendern Svea för år 1858 ger härom tydligt besked.¹ Denna uppsats i Svea för 1858 är daterad »Upsala 1856» och tydligen tryckt efter författarens död. MÜLLER var »Örtagårdsmästare» vid universitetets botaniska trädgård och tydligen en synnerligen framstående hortikultör. Under hans tid infördes i akademiträdgården flera tusen nya växter, och för de förtjänster han inlagt om Uppsala läns trädskolor belönades han med hushållningssällskapets stora guldmedalj. Han var därjämte även en flitig författare icke blott på hortikulturens, utan även på skönlitteraturens område. Han avled i sept. 1858 under den koleraepidemi, som då hemsoekte Uppsala. En nekrolog över honom återfinnes även i Svea för 1858.

MÜLLERS uppsats är en utmärkt källa för kännedomen om Uppsalas planteringar och deras historia. Den inledes med en skildring av de gamla linnéanska trädgårdarna, Svartbäcksträdgården och den vid Hammarby. Där säges om Svartbäcksträdgården (s. 137): »För det sank och kalla lägets skull öfvergaf Upsala Akademi detta i hög grad klassiska ställe. Nu är den förr så berömda trädgården gräsbeväxt. De granhäckar, hvilka omgäfvö qvarteren, hade ett förväxt och fult utseende och borttogos för ett par år sedan, då nya sattes i de gamlas ställe.» Endast några stora träd återstå, om hvilka det säges, att LINNÉ planterat dem.» Att trädgårdens förfall verkligen smärtat MÜLLER framgår även av följande rader: »För det historiska intresses skull, som fäster sig vid denna trädgård, besökes densamma ännu rätt ofta af resande. Här kunde och borde vi ådagalägga, att vi hedra LINNÉs minne.»

För oss är i detta sammanhang uppgiften om häckarna av största värde. MÜLLER säger, att de gamla linnéanska häckarna togos bort »för ett par år sedan». Då uppsatsen i Svea för 1858 är daterad »Upsala

¹ Jag står i tacksamhetsskuld till akademiträdgårdsmästaren I. ÖRTENDAHL i Uppsala för påpekandet av denna uppsats.

² Spärrat av förf.

1856», ehuru tryckt år 1857, så får man härigenom i varje fall en ganska god ungefärlig tidsbestämning för häckarnas borttagande. Det gäller nu blott att närmare bestämma, vilket av åren närmast före 1856 detta skedde. Härom lämna nu Östgöta nations och det Mindre akademiska konsistoriets protokoll besked.

Det bör i detta sammanhang i förbigående framhållas, att när den gamla Linnéträdgården under 1800-talet slopades som vetenskaplig trädgård och så småningom alldeles förföll, så måste det i varje fall betecknas som en lycka i olyckan, att slumpen fogade det så, att trädgården till slut kom under en offentlig institutions, i detta fall Östgöta nations, vård. Härigenom har nämligen för den kommande forskningen åtminstone beretts den möjligheten, att förfallets utveckling steg för steg kan följas, tack vare det förhållandet, att nationen i sina olika protokoll har anteckningar bevarade om vad som åtgjorts i trädgården. En tidsbestämning av de olika förändringarna blir därigenom betydligt underlättad. Om trädgården kommit i en enskilds vård, skulle sannolikt förändringar också hava vidtagits, men utan möjlighet för eftervärlden att i detalj kunna följas.

Östgöta nations protokoll vid första lagtima landskapet den 14 sept. 1854 upplyser nu om följande:

»Upplästes Consistorii Academici svar på Nationens petition att genom Botaniska trädgårdens arbetare få låta omplantera granhäckarna i Nationsträdgården; och då denna petition blifvit bifallen endast under det villkor, att Nationen åtog sig betala nämnde arbetare dagspenning, beslöt Nationen underkasta sig detta villkors uppfyllande samt på egen bekostnad ombesörja omplanteringen, och uppdrogs åt Seniorskollegiet att realisera detta beslut.»

Nationsprotokollet upplyser om att östgötarna begärt, att granhäckarna skulle få omplanteras på akademiens bekostnad, men att de akademiska myndigheterna resolverat, att nationen själv skulle få vidkännas alla kostnaderna härför. Det har icke lyckats mig att återfinna Östgöta nations skrivelse till de akademiska myndigheterna, men det Mindre akademiska konsistoriets protokoll för den 19 juni 1854 förmåler följande:

»Uti ingifven ansökan af den 6:te dennes, som till Consistorii Minoris handläggning blifvit remitterad, hade Östgöta här studerande Nation genom Nationens curatorer Magistrarne C. A. Cornelius och A. Broman anhållit, att Consistorium ville meddela tillstånd, att granhäckarna vid stora gången¹ i fordna Linnéska trädgården, som af ålder glesnat och styckevis gått ut, måtte få omplanteras, samt att arbetet finge verkställas genom botaniska trädgårdens arbetare, dervid Nationen erbjudit sig att

¹ Spärrat av förf.

bestrida de för detta ändamål i öfrigt möjligen erforderliga kontanta utgifter.

Efter det *Botanices* och *Oeconomiae practicae* professorn m. m. Fries häröfver blifvit hörd och upplyst, att arbetarne vid nya botaniska trädgården väl kunna blifva lediga att verkställa ifrågavarande omplantering, men att de för sitt arbete i nya botaniska trädgården alltid åtnjuta dagspenning, har Consistorium Acad. Minus funnit godt bifalla, det Östgöta Nation må ega att med friska träd omplantera häckarna i fordna Linnéska trädgården, då sådant tarvas, äfvensom att arbetarna vid nya botaniska trädgården må på Nationens bekostnad dertill begagnas, då de för sistnämnda trädgård ej behöfvas.»

Sedan således tillstånd erhållits att borttaga de gamla linnéanska häckarna — varvid meningarna endast synts ha varit delade om vem som skulle bestrida kostnaderna — så har Östgöta nation redan samma höst eller i varje fall under vintern 1854—55 huggit bort dem, ty på landskap den 18 april 1855 beslöts att uppdraga åt andre kurator »att på Nationens bekostnad låta för tillfället plantera blommor, der granhäckarna fordom stått,¹ intilldess jordmånen blir lämplig för nya granhäckars anläggande». Den 18 april 1855 voro alltså häckarna borthuggna. Borttagandet av de linnéanska häckarna kan således med säkerhet förläggas till tiden sept. 1854—april 1855. Det framgår vidare, att Östgöta nation icke alldeles omedelbart ställt sig konsistoriets påbud att ersätta de borttagna häckarna »med friska träd» till efterrättelse, utan tillsvicare låtit plantera blommor i stället. MÜLLERS bestämda uttalande i Svea, att nya häckar »sattes i de gamlas ställe», visar ju dock, att en nyplantering verkligen skett, och då vi nu även veta, att arbetena utfördes av folk från nya botaniska trädgården, där MÜLLER själv då var »örtagårdsmästare», så torde väl intet tvivel böra råda om den saken. Å fotografier från trädgården från 1870-talet synas också låga häckar å ömse sidor om huvudgången, men om de voro av gran är ej möjligt att avgöra.

Vid den tillfälliga uppröjning och uppsnyggning i den gamla förfallna trädgården, som företogs till Linnéfesten 1907, borttogos även några fula och risiga buskar, som växte i en lång rad utefter Linnégatan ungefär 7 m. från planket. I denna rad stodo också 4 ännu kvarvarande större almar. Möjligen voro dessa buskar just de sista resterna av Östgöta nations häckplantering från mitten av 1850-talet, och i sådant fall skulle dessa buskar kanske ha markerat den gamla linnéanska häckens linje, och de just i denna linje ännu kvarvarande gamla alnarna finge då anses som uppvuxna ur de linnéanska häckarna. Ty man måste väl ändå antaga, att de nya häckarna på 1850-talet sattes just där de gamla stått.

¹ Spärrat av förf.

Så alldeles säkert är emellertid detta icke, ty faktiskt hava östgötarna redan så tidigt som 1817 just på denna sidan av trädgården gjort alléplanteringar, och dessa almar kunna även vara ett minne härav. Så upplyser nämligen Östgöta nations byggnadsnämnds protokoll för ett sammanträde den 6 okt. 1817 om följande arbeten, som utförts:¹ »— — ett dike i parallell med den långa alléen, hvilken blifvit gjord ny af unga trän, som stodo på framsidan, och ett i parallell med bakersta planket uptagne; alla tre dammarne hafva blifvit ränsade och omskurne efter sina gamla former, Robiniahäckar planterade på baksidan och norra sidan utmed hela planket, och 4 Spiraeahäckar på framsidan omplanterade. Alla gångar hafva blifvit nyuptagne, och ofantliga ris- och skräphögar förflyttade. På framsidan har gazon'n ock betydligt blifvit förhöjd. Trumman mellan bassinen och mellersta dammen samt den afledande stentrumman under gatan hafva blifvit omlagda, och medlersta och yttersta dammarne förenade genom ett dike, samt åtskillige broar slagne».

Härav framgår, att träd, »som stodo på framsidan», d. v. s. kanske någonstans vid huvudingången från Svartbäcksgatan, 1817 blifvit flyttade till »långa alléen», som på det viset »blifvit gjord ny». Då alléen benämnes »den långa», så måste den tydligen ha gått i trädgårdens längdriktning, och är det väl sannolikt trädplanteringen på ömse sidor om den långa sydöstra gången längs med Linnégatan, som här åsyftas. Härstamma de nu här kvarstående träden från denna plantering, så äro de alls icke några kvarvarande minnen efter linnéanska häckar, som då naturligtvis stått några meter mera åt nordväst eller precis där häcken nu 1920 efter kartan också utlagts. Men är detta åter fallet, så har den östgötarnas häckplantering från omkr. 1855, som här togs bort vid upprustningen till 1907, blifvit utlagd efter en fullkomligt godtycklig linje, vilket naturligtvis är alltför väl möjligt. Att märka är vidare, att denna häck icke bestod av gran, vilket visar, att, om denna plantering skulle ersätta den år 1855 borttagna linnéanska häcken, man planterat den nya häcken med andra växter. Allt detta synes mig därför tala för att den 1907 borttagna buskraden knappast kan ha markerat någon linnéansk häcklinje, utan att den blifvit helt godtyckligt utplanterad. Då vid röjningen till Linnéfesten 1907 inga andra rester av häckar, som kunde hava vuxit kring areorna, funnos kvar än dessa, så måste, om över huvud taget en fullständig plantering runtomkring bägge areorna ägt rum 1855 — vilket alls icke är så säkert — dessa häckar i så fall tagits bort långt tidigare.

Sedan nu tidpunkten för de linnéanska häckarnas borttagande fastslagits, skall en redogörelse lämnas för de bortgallrade trädens ålder. Av

¹ Jag står i tacksamhetsskuld till dr E. FÖRBERG för dessa utdrag ur byggnadsnämndens protokoll.

samtliga under 1920 borttagna träd, så när som på ett par, äro stamsektioner tillvaratagna och numrerade.

Inpå areorna borttogos de två balsampopplarna och en ung lind. Övriga småträd blevo flyttade.

Balsampoppeln (N:r 2)¹ på area annua hade en omkrets på 282 cm. och en diameter på 89—92 cm. Årsringarna voro i regel stora, men längst in otydliga. Deras antal bestämdes till 60—62, i varje fall var trädet år 1920 med säkerhet icke över 65 år.

Balsampoppeln (N:r 3) på area perennis hade en omkrets på 255 cm. och en diameter på 75—83 cm. Årsringarna voro som hos föregående. Till antalet voro de 60—65.

Dessa bägge popplar — omkr. 65 år gamla vid fällandet 1920 — voro således planterade efter 1855, huru många år kan ej så noga bestämmas, eftersom det ju beror på huru gamla plantorna voro, då de sattes dit, men man tager väl ej allt för mycket miste, om man påstår, att de kommit till sina platser just vid den nyplantering, som Östgöta nation verkställde några år efter sedan de gamla linnéanska häckarna tagits bort. Östgöta nations byggnadskommittés protokoll talar nämligen om trädplanteringar såväl 1866 som 1868. Det sistnämnda året planterades så t. ex. 6 popplar, sannolikt de, som stå framför orangeriet på area vernalis och area autumnalis. Något linnéanskt pietetsvärde har naturligtvis alls icke med dessa relativt unga träds bortgallrande gått förlorat, och deras borttagande var en nödvändighet icke blott för att areorna skulle kunna utläggas och planteras, utan även därför att rotskotten från dessa popplar sköto upp runt omkring och skulle omöjliggjort planteringen.

Den lind (N:r 1) på area annua, som borttogos, mätte i omkrets 142 cm. samt i tvärsnitt 37—52 cm. Årsringarna bestämdes till omkr. 46, men då de längst in voro otydliga, kan trädets ålder möjligen uppskattas till ytterligare några år, d. v. s. det var vid fällandet omkr. 50 år och härstammade således från så pass sen tid som slutet av 1860-talet eller från omkr. 1870.

Övergå vi sen till granskningen av de bortgallrade träd, som stodo ungefär i de nu utlagda häcklinjerna, så visade det sig, att de askar — fyra stycken — som stodo i en rad vid area annuas kortsida mot kärrdammen, samtliga voro av ungefär samma ålder, omkr. 60—65 år. Deras mått visa följande siffror:

Ask (N:r 5): omkrets 151 cm.; diam. 45—49 cm.; årsringar 60—62.

Ask (N:r 8): omkrets 170 cm.; diam. 50—54 cm.; årsringar tydliga, omkr. 60.

Ask (N:r 9): omkrets 115 cm.; diam. 32—39 cm.; årsringar omkr. 65.

Ask (N:r 10): omkrets 121 cm.; diam. 39—41 cm.; årsringar 64—65.

¹ De inom parentes stående numren hänvisa till de bevarade stamstyckenas nummer.

Samtliga dessa träd visade således en högst överraskande överensstämmelse i ålder, omkr. 60—65 år, d. v. s. de härstammade alla från tiden 1855—60. Detta i samband med att denna trädrad bestod av idel samma slags träd — ytterligare en ask i samma rad ut i hörnet mot sjödammen står ännu kvar — kan möjligen tala för att vi här hade att göra med en målmedveten plantering, i sådant fall av samma datum som Östgöta nations poppelplantering inpå areorna. Att dessa askar skulle hava vuxit upp under de gamla linnéanska häckarna är på grund av deras ringa ålder icke möjligt.

Den lind (N:r 4), som stod ungefär i den nu utlagda häcklinjen vid area annuas sydöstra sida mot Linnégatan, hade en omkrets på 127 cm. och en diameter på 32—42 cm. Årsringarna längst in mot mörken voro otydliga. Trädets ålder var högst 50 år. Således var det planterat omkring år 1870 eller vid samma tid som den förut omnämnda linden.

Det återstår nu att redogöra för de fällda almar, som stodo ungefär i häckgränsen vid areornas kortsidor mot Svartbäcksgatan. Den alm (N:r 11), som stod i hörnet av area annua nära Linnéhuset mätte i omkrets 137 cm. och i genomskärning 41—43 cm. Den visade ungefär 38 årsringar och var således i varje fall högst 40 år, d. v. s. härstammade från början av 1880-talet. Ytterligare tvenne almar av ungefär samma ringa omfång bortgallrades här. Man kan ganska tryggt påstå, att de varit av samma ålder. En alm från samma tid står här ännu kvar i hörnet av arcan. Intet av dessa träd har på grund av sin ålder kunnat uppväxa under den gamla linnéanska granhäcken.

Något annorlunda förhåller det sig med de träd, som stodo vid kortsidan av area perennis mot Svartbäcksgatan. Här borttogos två almar samt en ask, av vilken av någon anledning stamprov ej kom att tillvaratagas. Den ena almen (N:r 6) mätte i omkrets 167 cm., i tvärgenomskärning 44—62 cm. och visade omkr. 105, högst 107, årsringar. Dessa voro ungefär i stammens mitt under en period på omkr. 30 år ytterst små och otydliga. Den andra almen (N:r 7), som mätte i omkrets 160 cm. och i tvärgenomskärning 45—51 cm., visade några och 90 årsringar och måste anses som allrahögst bortemot 95 år gammal.¹ Även detta träd visade under några tiotal år en ytterst ringa tjocklekstillväxt med mycket små årsringar.

En anmärkningsvärd egendomlighet är, att bägge dessa almar visade mycket smala årsringar — med en bredd på 1 mm. eller därunder — under en period av omkr. 30 år, som tydligen börjat på 1850-talet och

¹ I en på annat ställe (Fauna och Flora 1920) publicerad liten uppsats om Linnéträdgården meddelade jag, att endast en alm var något över 90 år. Jag hänsyftade då på denna (N:r 7), och hade jag då ännu icke fått se stamprov av den andra almen (N:r 6), som visade sig vara något — ett 10-tal år — äldre.

varat fram till 1880-talet, då årsringarna åter ökat i bredd, så att de då äro från 3—4 mm. ända upp till bortemot 1 cm. De meteorologiska tabellerna för Uppsala från denna tid visa icke med hänsyn till temperatur eller nederbörd något anmärkningsvärdt, som kunde förklara detta på grund av allmänt klimatiska orsaker, utan denna hämning i tillväxten får tydligen tillskrivas rent lokala orsaker. Man tar väl ej allt för mycket fel, om man antager, att dräneringsförhållandena, som i denna trädgård alltid varit dåliga, under dessa år varit alldeles särskilt ogynnsamma för att sedan på 1880-talet förbättras, så att trädens tillväxt åter kunnat skjuta fart. En annan kanske naturligare förklaring vore ju också, att träden på 1850-talet blivit kraftigt stympade. Vilken, som är den riktiga, måste tills vidare lämnas därhän.

Dessa bägge almars ålder (95—105 år) visar, att de ha kunnat växa upp i skygd under de linnéanska häckarna. Jämte möjligen den här borttagna asken voro de emellertid de enda av de nu bortgallrade träden, som kunnat göra det. Några Linnéminnen voro de naturligtvis i varje fall alls icke, då de ju härstammade från början av 1800-talet.

Som ovan anförts nyplanterade Östgöta nation redan år 1817 en hel del häckar i trädgården, nämligen »Robiniahäckar»¹ på baksidan och »norra sidan utmed hela planket», samt omplanterade icke mindre än 4 spiraeahäckar »på framsidan», på samma gång gräsmattan höjdes. Ungefär från denna tid härstammade de här på kortsidan bortgallrade träden, och häckplanteringen och gräsmattshöjningen visa ju, att trädgården redan då fick genomgå genomgripande förändringar.

Som slutresultat av denna undersökning framgår alltså, att den största delen av de nu bortgallrade träden härstammade från en relativt sen tid, mitten av 1800-talet, och tydligen blivit planterade av östgötarna under en tid, då trädgården i enlighet med tidens smak allt mer förändrats till engelsk park. Endast de på kortsidan av area perennis mot Svartbäcksgatan stående träden voro från en något äldre tid, från början av 1800-talet. Några linnéanska planteringar voro de naturligtvis alls icke.

Borttagandet av träden var en nödvändighet icke blott för återställandet av häckarna efter den härlemanska planen, utan var överhuvud taget även en förutsättning för inplanteringen av växter å areorna, på grund av den beskuggning och rotskottbildning, som de orsakade.

¹ Dessa »Robiniahäckar» bestodo naturligtvis icke av den växt vi nu benämna robinia eller falsk akacia (*Robinia pseudacacia*), som i Uppsala knappt är härdig och ej heller brukas som häckväxt, utan av karagana eller s. k. sibirisk ärtbuske (*Caragana arborescens*), som på 1700-talet inkom till Sverige — som det säges — hit hemförd av från rysk fångenskap hemvändande karoliner. LINNÉ benämnde denna häckväxt *Robinia Caragana*, och härav får häckarnas benämning i östgötarnas protokoll sin naturliga förklaring.

I synnerhet skuggade starkt de träd, som stodo på trädgårdens södra sida. På norra sidan däremot hava på areornas kortsidor tvenne större träd, en vacker alm, trädgårdens vackraste, i hörnet av area perennis och en större ask i hörnet av area annua, lämnats kvar, oaktat de stå i häckraden. Men dessa träd råka att stå just i själva hörnen av häckarna och bilda dessutom en vacker inramning kring orangeribyggnaden från ingången sett, varför det ansågs lämpligt, att de fingo vara kvar, så mycket hellre som deras läge på nordsidan av areorna gör, att

Fig. 1. Linnéträdgården 1920; från nordost. I förgrunden sjödammen, i bakgrunden till vänster Linnéhuset; till vänster om mittgången »area annua», till höger »area perennis».

FINN foto.

de ej beskugga dessa så mycket. Dessutom sparades tills vidare ännu en alm, på sydsidan i närheten av Linnéhuset.

Att trädgårdens utseende högst betydligt vunnit genom denna nödvändiga gallring, som återställt något av det hårlemanska perspektivet, därom torde väl icke något tvivel behöva råda. Utanför areorna omramas trädgården på alla sidor allt fortfarande av talrika almar, lönnar, askar m. fl. trädslag. Därjämte skall här så småningom beredas plats för ytterligare inhemska trädslag. Att trädgården emellertid redan nu visar ett mycket lummigt utseende framgår ju tydligt av fig. 1 och 2.

Den förra visar en vy av trädgården, sedd från nordost från orangeriets tak med sjödammen i förgrunden och Linnéhuset till vänster i bakgrunden. Till vänster om stora gången ses area annua och till höger area perennis. Å fig. 2, som är en bild av kärddammen från sydost, synes i bakgrunden till vänster bland annat den stora vackra alm, som lämnades kvar i nordöstra hörnet av area perennis.

DAMMARNÄ.

Såsom redan ovan nämnts voro dammarna i huvudsak uppgrävda redan under år 1919. Under den tid Östgöta nation förhyrde Linnéträdgården, synes växtligheten i de gamla dammarna ha frodats så väl, att dammarna ganska ofta måst upprepans. Protokollen lämna upplysningar om, att dylika upprepansningar företagits såväl 1817, då »alla tre dammarne hafva blifvit ränsade och omskurne efter sina gamla former», som 1831 och 1857. Slutligen synes emellertid nationen tröttnat på dammarna och de dem förbindande diken (jfr s. 123), och på hösten 1863 beslöts, att »stora dammen», d. v. s. Linnés sjödam, skulle fyllas igen. Hela denna del av trädgården var tydligen mycket vattensjuk och led i hög grad av bristfälligt dränering. Genom den planmässiga rörläggning, som de sista åren utförts, har nu bot härför vunnits. Men eftersom å andra sidan det källsprång, som i forna dagar försåg dammarna med rinnande vatten, nu ej mera kunde påträffas, så måste vatten för de nya dammarna tagas från stadens vattenledning. Detta åter ledde till att ganska vidlyftiga cementarbeten — naturligtvis ej avsedda att bli synliga — måste utföras för att vattnet skall hållas kvar och vattenkostnaderna nedbringas. Dessa arbeten ha letts av dr FÖRBERG, som i detalj utarbetat planerna för dammarnas rekonstruktion. En ingående redogörelse för dessa arbeten lämnades också av dr FÖRBERG vid senaste vintersammankomsten, och därur har följande skildring av arbetena med sjödammens anordnande välvilligt här ställts till förfogande: »Som villkor och önskemål uppställdes, att cementmaterialet skulle användas i minsta möjliga utsträckning och så att det ej blefve synligt. I sjödammen måste formen äfven konstrueras så, att den ej om vintern sprängdes sönder af isen. Den gifna uppgiften löstes på följande sätt: sedan en fast grund af sten och grus lagts i den lösa leran, göts en betongbotten i form af en skål, hvars öfre kant stensattes för att skylla cementen. Denna gjutning blef såsom vidare nämnts i mycket hög grad försvårad därigenom, att grundvattnet pressade sig in genom den nygjutna cementbotten innan denna stålslipats.» Sedan cementbassängen omsider blifvit färdig, ifylldes så dy och lerjord runt ikring en i mitten placerad, vid grävningar just på platsen funnen gammal

ektunna. Uti och omkring denna komma näckrosor och andra flytbladsväxter att planteras. På grund av svårigheterna att täta cementbotten i stora sjödammen kunde som sagt ingen plantering verkställas under 1920, utan har denna plantering uppskjutits till i år. Däremot hava såväl kärr- som floddammen under den gångna sommarens lopp fått

Fig. 2. Kärrdammen från sydost. FINN foto.

mottaga sitt växtbestånd, så att dessa anläggningar tarva nu blott smärre kompletteringar för att anses fullt färdiga. Växterna i dammarna äro ordnade efter en mera biologisk och estetisk princip i motsats mot areornas strängt systematiska uppställning. Den östra, »kärrdammen», är ordnad så, att i dess mitt gjordes en mindre — nu naturligtvis osynlig — betongbassäng, som kvarhåller vattnet, så att där alltid bildas en göl för vatten-

växter i allmänhet. Denna göl övergår åt ena sidan i och omslutes av en uppsvensk mosse och på den andra av en liten gottländsk myr, det hela omramat av horisontalt lagda timmerstockar.

I vitmossekärret finna vi nu bland annat: skvattram (*Ledum palustre*), pors (*Myrica gale*), dvärgbjörk (*Betula nana*), krypvide (*Salix repens*), odonvide (*Salix myrtilloides*), myrtilja (*Narthecium ossifragum*), kallgräs (*Scheuchzeria palustris*), flera arter sileshår (*Drosera rotundifolia* och *longifolia*), kung Karls spira (*Pedicularis Sceptum carolinum*) m. fl.

I kalkkärret finnas: ag (*Cladium mariscus*), de bägge knappagarterna (*Schoenus nigricans* och *ferrugineus*), majviva (*Primula farinosa*), fjälltätört (*Pinguicula alpina*), kärrknipperot (*Epipactis palustris*), brudsporre (*Gymnadenia conopsea*), luktsporre (*Gymnadenia odoratissima*) m. fl.

I gölen i kärrdammens mitt finnas dessutom: de bägge kaveldunarterna (*Typha angustifolia* och *latifolia*), missne (*Calla palustris*), bäckmärke (*Sium angustifolium*), sprängört (*Cicuta virosa*), mossrot (*Pucedanum palustre*), åmöga (*Ranunculus lingua*), vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*) m. fl.

Flera av de ovan uppräknade växterna ha ju på ett eller annat sätt varit särskilt förknippade med LINNÉs historia, så t. ex. kung Karls spira, som ju var föremål för en av LINNÉs små ungdomsskrifter: »Dissertatio de Planta Sceptro Carolino dicta», den lilla avhandlingen som av LINNÉ hopskrevs på en enda dag för 30 dlr kpant som akademisk disputationsskrift åt hans discipel JOHAN OLOF RUDBECK, som — enligt LINNÉs egen anteckning på manuskriptet — därav »fick hedren». Den i kalkkärret växande agen hörde vidare till de för vetenskapen nya växter, som LINNÉ förde med sig från sin resa till Öland och Gottland 1741, samma år han blev utnämnd till professor. Agen är således en av de första växter, som LINNÉ som föreståndare för trädgården kom i tillfälle att där inplantera.

Floddammens anordning erbjöd större svårigheter än kärrdammen. Enligt den av dr FÖRBERG uppgjorda planen har denna damm anordnats så, att den skall göra intryck av en liten å med ständigt rinnande vatten med utvidgningar för vattenväxterna, såväl de helt nedsänkta t. ex. nate (*Potamogeton*), bläsört (*Utricularia*), vattenblink (*Hottonia*), dyborre (*Stratiotes*), *Callitriche*-arter m. fl. som flytbladväxter t. ex. pilblad (*Sagittaria*). Även andra vattenväxter som ledgräs (*Hippuris*), blomvass (*Butomus*), svärdsilja (*Iris*) m. fl. växa här. Dammen är avdelad i tre avdelningar, anordnade på något olika nivåer, så att mellan varje avdelning en liten miniatyrfors kommer till stånd vid vattnets påsläppande. Vattnets framkomst mellan några större stenblock imiterar en liten bäck, som faller ut

i den första lilla sjön. Därifrån rinner vattnet ner i den mellersta utvidgningen, som är den största och som har en större central växtgrupp med blomvass (*Butomus*), svärds-lilja (*Iris Pseudacorus*) o. s. v. Slutligen kommer vattnet genom den sista »forsen» ner i den sista utvidgningen för att slutligen försvinna i en av grövre starrarter som t. ex. slokstarr (*Carex pseudocyperus*) samt fackelblomster (*Iythrwm Salicaria*) och kabbeleka (*Caltha palustris*) m. fl. bildad sumpmark. Kanten omkring floddammen är klädd med starrarter i enlighet med föreskrifterna i »Hortus Upsaliensis». Dessutom har här något högre upp, särskilt kring stenblocken vid »bäckens» mynning, funnits en lämplig plats för diverse ormbunkar, såväl ovanligare som safsa (*Osmunda regalis*), strutbräken (*Onoclea Struthiopteris*) m. fl. som även mera allmänna som träjon (*Polystichum Filix mas*), kärrbräken (*Polystichum Thelypteris*) och majbräken (*Asplenium Filix femina*) m. fl. samt dessutom lummerarter.

VÄXTERNA Å AREORNA OCH PRYDNADSRABATTERNA.

Sedan areorna utlagts och enligt den härlemanska planen varje area uppdelats i sina 44 sängar begynte förliden vår utplanteringen av växterna efter LINNÉ'S sexualsystem med dess 24 klasser. 1:a klassen *Monandria* har å varje area fått sin plats längst upp vid areans mot dammarna vända kortsida i den inre, närmast mittelgången belägna raden och fortsätter sen klass efter klass ned mot huvudingången, varpå systemet sen fortsätter på samma sätt i den andra yttre raden. Naturligtvis blir det utrymme, som tilldelas de olika klasserna, högst olika. Klasser som den 3:e (*Triandria*), den 5:e (*Pentandria*), den 6:e (*Hexandria*), den 13:e (*Polyandria*), den 14:e (*Didynamia*), den 17:e (*Diadelphia*) och den 19:e (*Syngenesia*) upptaga naturligtvis var för sig flera sängar, medan sådana som den 1:a (*Monandria*), den 7:e (*Heptandria*) och den 9:e (*Enneandria*) på sin höjd representeras av en eller annan växt.

Fanns det för själva trädgårdens utläggning en klar och tydlig plan att följa, var detta däremot icke i samma grad fallet med växtbeståndet. I »Hortus Upsaliensis» av år 1745 finnas visserligen ganska vidlyftiga växtförteckningar, men endast släktena — inga arter — omnämnas. Förklaringen härtill får väl tillskrivas det förhållandet, att ett arbete, som skulle användas som disputation, ej fick vara för omfångsrikt, och den korta och bekväma binära nomenklaturen var ju då ännu icke av LINNÉ införd. Den kom först åtta år senare i bruk vid utgivandet av »Species plantarum» år 1753. Tre år efter NAUCLÉRS disputation utgav LINNÉ en ny »Hortus Upsaliensis» (1748) med förteckning på de växter, som han infört i trädgården alltsedan 1742. Denna upptager — enligt LINNÉ'S

släkt- och artbegränsning — 514 släkten med 1,087 arter, vartill sedan komma alla de svenska växter LINNÉ inplanterat, men som ej anföras i själva texten, utan endast i korthet uppräknas i bokens slut. Ytterligare bidrag till kännedomen om växtbeståndet finner man i ett par av LINNÉS lärjungar J. C. HÖJER och J. G. WOLLRATH utgivna disputationer. Även CARL VON LINNÉ D. Y. har i ett par under faderns livstid utgivna arbeten — tre delar av »Plantæ rariores Horti Upsaliensis» — bevarat beskrivningar av märkligare växter från trädgården. En sista kort sammanställning av växtbeståndet i trädgården, gjord av LINNÉ själv, finnes slutligen i J. BUSSERS år 1769 utgivna beskrivning över Uppsala. Här uppräknas nu de viktigaste växterna i orangerierna samt på areorna. Beskrivningen i BUSSERS bok är viktig för kännedomen om trädgårdens träd och buskar, ty här få vi bland annat veta, att vid denna tidpunkt fanns i trädgården ett exemplar av alla inhemska svenska träd samt dessutom talrika utländska trädslag, representerande ett 20-tal släkten.

Ingen av dessa förteckningar lämnar emellertid en fullständig artlista på trädgårdens växtbestånd. Då man ju vet, att LINNÉ låg i en ofantligt vidsträckt korrespondens med botanister i alla länder och fick mottaga frön från snart sagt hela världen, så måste under tidernas lopp en mycket stor mängd växter här ha odlats eller åtminstone försökts att odlas. Vilka dessa växter voro är emellertid en sak, som får utletas ur LINNÉS samtliga skrifter och ur hans vidlyftiga brevväxling. Från alla dessa källor har nu professor O. JUEL hopsamlat alla tills dato tillgängliga uppgifter om trädgårdens växtbestånd, ett arbete, som under titeln »Hortus Linnæanus, an enumeration of plants cultivated in the botanical garden of Upsala during the Linnæan period» utgivits som Nr 1 av serien »Skrifter utgivna av Svenska Linné-sällskapet» (Uppsala 1919). Detta arbete är en förteckning över av LINNÉ odlade växter i modern nomenklatur. Artantalet uppgår till 2,157, varvid bör märkas, att denna förteckning upptager både frilands- och växthusväxter, men däremot i regel icke svenska växter. Såsom författaren emellertid själv framhåller, bör denna lista kunna icke oväsentligt utökas, i den mån den linnéanska brevväxlingen alltmer blir för forskningen tillgänglig.

Professor JUELS förteckning har nu legat till grund för växtanskaffningen vid trädgårdens restaurering, varvid därjämte den principen tillämpats, att även samtliga av LINNÉ kända svenska arter kunna inplanteras, även om de ej återfinnas i någon förteckning. Bevisligen har ju LINNÉ haft talrika svenska växter i sin trädgård, ehuru över dem ingen fullständig förteckning föreligger. Så säger ju LINNÉ i företalet till »Hortus Upsaliensis» av år 1748: »Suecicas plantas, quæ non culinares, quamquam, exceptis Lapponicis, fere omnes introduxi in Hortum, exclusi in hoc opere, utpote quas ante in *Flora Suecica* dedi».

Under den sistförflutna sommarens lopp ha nu över 900 arter, svenska som utländska, annueller såväl som perenner, blivit inplanterade. Huvudmassan av dessa har uppdragits ur frön, som erhållits från Uppsala botaniska trädgård och från Bergianska trädgården. De svenska växterna hava huvudsakligen insamlats i Uppsalatrakten, men många hava ock av trädgårdens gynnare och vänner insänts från vitt skilda delar av landet. (Se vidare å sid. 141 meddelade förteckning på gåvor av växter till Linnéträdgården!) Här är nu ett vidsträckt verksamhetsfält öppet för alla dem, som i handling vilja bidra till den gamla Linnéträdgårdens återuppbyggande. Med tacksamhet mottagas svenska, av LINNÉ kända arter till trädgården, alldeles särskilt naturligtvis sådana, som härstamma från platser LINNÉ själv besökt.¹

Etiketteringen i trädgården är ännu att anse som provisorisk. Någon användbar och hållbar trädgårdsetikett av tidstrogen typ har ännu ej kunnat påträffas. Det är påfallande, att även i detalj mycket noggrant utförda avbildningar av 1700-talsträdgårdar ej visa några växtetiketter alls. Forskningar i Nordiska museets samlingar hava ej heller lämnat något resultat, så att hela den ej så lättlösta etiketteringsfrågan får därför anstå tills vidare. Det är ganska troligt, att i denna trädgård etiketteringen kanske ej varit så vidlyftig. I »Hortus Upsaliensis» av 1745 uppräknas ju ytterst noggrant alla möjliga slags utensilier, som på LINNÉs tid användes i trädgården: skottkärra, kniv, sax, vattenkanna, spade, räfsa m. m. Det är då ganska märkligt, att i avhandlingen i det sammanhanget ej nämnes någonting alls om växtetiketter. Därav kan man möjligen vara berättigad till att draga den slutsatsen, att etiketteringen varit föga i ögonen fallande och inskränkt sig till det minsta möjliga. Då man känner till huru ytterst knapphändig etiketteringen är t. ex. i LINNÉs herbarium, liksom överhuvud taget i den tidens naturaliesamlingar, är detta ingenting att förvåna sig över.

FINNAS ÄNNU NÅGRA LINNÉANSKA VÄXTER KVAR I TRÄDGÅRDEN?

Till slut kanske frågas: finnas inga växter kvar från den linnéanska tiden, och — om så är fallet — vilka äro de? Att ännu i den gamla trädgården leva kvar åtminstone några ättlingar av det forna växtbeståndet torde vara höjt över allt tvivel. Så äro väl t. ex. både de talrika, i gräs-

¹ Givare av svenska växter till Linnéträdgården torde godhetsfullt före avsändandet sätta sig i förbindelse med överbibliotekarien M. HULTH eller professor N. SVEDELIUS i Uppsala, så att ett onödigt insändande av dubletter undvikas. Alla växtsändningar adresseras till: Linnéträdgården, Svarthäcksgatan 27, Uppsala.

mattorna på våren blommande gulsipporna (*Ancemone ranunculoides*) som den sibiriska nunneörten (*Corydalis nobilis*) av linnéanskt ursprung. Detsamma är alldeles säkert fallet med hässleklockan (*Campanula latifolia*) och väl också med björnflokan (*Heracleum sibiricum*), vilka i enstaka exemplar ännu förekomma i trädgården. Den väldiga svartpoppel, som för ett 10-tal år sedan blåste omkull i en våldsam höststorm, var ävenså en kvarleva från trädgårdens äldsta växtbestånd, i det att den, vad årsringarnas antal utvisade, härstammade till och med från den förlinnéanska, den rudbeckianska, tiden. Ett par väldiga stamsektioner, som placerats på var sin sida om ingången till trädgården och som skymta fram i bakgrunden å fig. 1, stå nu kvar som de äldsta bevarade minnesmärkena från gamla dagar. Av i trädgården växande träd och buskar kan möjligen den gamla kastanjen nära ingången vara av linnéanskt ursprung. Huruvida ytterligare några buskar kunna vara det är högst osäkert. Det är i varje fall mycket anmärkningsvärt, att MÜLLER i sin ovan (s. 120) omtalade uppsats om den gamla Linnéträdgården endast omnämner, »att några stora träd återstå, om hvilka det säges, att LINNÉ planterat dem». Han nämner angående denna trädgård alls intet om några buskar eller örter. Däremot uppräknar han omkr. ett halvt dussintal då ännu kvarlevande linnéanska örter i trädgården vid Hammarby. Då av Östgöta nations protokoll tydligt framgår, att östgötarna inplanterade en hel del prydnadsväxter i trädgården — år 1855 beslöts ju blomplantering, där de linnéanska granhäckarna stått — så är det naturligtvis ytterst vanskligt att påstå, att alla de ännu kvarlevande gamla växterna verkligen äro av linnéanskt ursprung. På sin höjd får man här nöja sig med att påstå, att de kanske kunna vara det.

Enligt en gammal tradition skulle ännu på mitten av 1800-talet omkring ett 40-tal säkra linnéanska växter ha funnits kvar i trädgården, men år 1903 skulle de ha reducerats till blott 3, nämligen *Campanula latifolia*, en *Symphytum*-art samt svartpoppeln (jfr TH. M. FRIES, Linné II, sid. 123). Vilka de 40 arterna voro, känner man dock ej. Vid den nu företagna restaureringen har trädgården ordentligt dränerats, dammarna ha ju ånyo upptagits och de gamla gräsplanerna grävts upp, och detta har haft till följd, att en hel del växter plösligt dykt upp, vilka förut varit liksom försvunna eller i varje fall icke på många år blommat. Om nu dessa växter äro gamla linnéaner, är emellertid som nyss påpekades omöjligt att med säkerhet avgöra. Dessutom må man hålla i minne, att till Linnéfesten år 1907 trädgården nödortfeligen uppsnyggades, varvid även en hel del tidstrogna prydnadsväxter insattes. Över dessa 1907 inplanterade växter har emellertid akademiträdgårdsmästaren I. ÖRTENDAHL ännu en förteckning i behåll. Att t. ex. den nu i trädgården uppkomna ulltisteln (*Onopordon acanthium*) härstammar från denna 1907 företagna inplantering

är således säkert, då man ju vet, att den arten då inplanterades. Detsamma gäller den i gräsmattorna på ett par ställen under sensommaren i år uppkomna knölvialen (*Lathyrus tuberosus*). Denna vackra ärtväxt omnämnes av LINNÉ i »Hortus Uplandicus» (1748) som odlad på fritt land. LINNÉ uppger dess svenska namn vara »jordållon» eller »jordmöss», och var den i forna tider odlad som köksväxt för knölarnas skull. Att de nu uppkomna exemplaren skulle vara några ättlingar av det gamla växtbeståndet är icke troligt, utan härstamma de väl endast från de exemplar, som insattes år 1907, churu de på de sista åren ej syntts till. Även vårflensorthen (*Scrophularia vernalis*), som nu kommit upp på flera olika platser i trädgården, torde höra till denna kategori.

Att emellertid några av de denna sommar uppkomna blommande växterna kunna vara gamla linnéanska ättlingar torde icke få anses alldeles uteslutet. Så är t. ex. fallet med stjärnlöken (*Ornithogalum umbellatum*), av vilken en mängd exemplar denna vår kommo upp och blommade på norra sidan av area annua. Detsamma gäller också den gula vildtulpanen (*Tulipa silvestris*), av vilken ett 10-tal exemplar denna vår blommade i gräsmattorna. Dessa växter ha i varje fall icke blivit inplanterade 1907 eller senare.

De två rabatterna längs mittelgången ha planterats med prydnadsväxter från svenska 1700-talsträdgårdar. Vilka växter LINNÉ hade här känner man icke med säkerhet, men däremot äga vi god kännedom om vad som på den tiden odlades i de uppländska trädgårdarna. LINNÉS »Hortus Uplandicus» (1730) är ju härvidlag en viktig källskrift. Vi veta vidare, att en hel del nu i Sverige allmänt odlade prydnadsväxter först genom LINNÉ införts i landet och ursprungligen odlats i denna trädgård, så t. ex. löjtnantshjärta (*Dicentra spectabilis*), av LINNÉ först beskriven efter sibiriska exemplar, gåva av en rysk furst DEMIDOFF, smalbladig pion (*Paeonia tenuifolia*), bergenia (*Bergenia [Saxifraga] crassifolia*), druvhyll (*Sambucus racemosa*), rosentry (*Lonicera tatarica*) m. fl. Sådana prydnadsväxter hava sin naturliga plats i denna trädgård.

Enligt denna plan ha här planterats följande 1700-talsväxter: vit lilja (*Lilium candidum*), kejsarkronor (*Fritillaria imperialis*), olika arter av svärdslijlor (*Iris germanica* och *sibirica*), tulpan (*Tulipa gesneriana*), pingstlilja (*Narcissus poeticus*), påsklilja (*Narcissus Pseudonarcissus*), snödroppe (*Galanthus nivalis*), klosterlilja (*Leucojum vernum*), saffran (*Crocus vernus*), blådruva (*Scilla verna*), pärlhyacint (*Muscari botryoides*) studentnejlika, av LINNÉ benämnd »studentrosor» (*Tychnis chalcedonica*), pion (*Paeonia officinalis*), stormhatt (*Aconitum Napellus*), akleja (*Aquilegia vulgaris*), prustört (*Helleborus niger*), nattviol, av LINNÉ kallad »vinterviol», (*Hesperis matronalis*), »frökna» (*Astrantia major*), aurikel (*Primula Auricula*), blågull, på LINNÉS tid kallad »aske-

rot», (*Polemonium coeruleum*), fingerhatt (*Digitalis purpurea*), kanadensiskt gyllenris (*Solidago canadensis*) m. fl. Som man finner, var det huvudsakligen fleråriga växter, som då odlades i trädgårdarna. Av ettåriga voro ytterst få i kultur, en naturlig följd av den då ännu alldeles outvecklade fröhandeln. Bland de på 1700-talet i trädgårdarna fåtaliga ettåriga växterna märkas likväl följande: opievallmo (*Papaver somniferum*), ringblomma (*Calendula officinalis*) samt sammetsrosor (*Tagetes*-arter), som nu också här planterats. Y

LINNÉ-SÄLLSKAPETS EGNA ANGE- LÄGENHETER.

STYRELSENS ÅRS- OCH FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1920.

Svenska Linné-Sällskapet har hållit två ordinarie sammankomster under år 1920. Den första, högtidssammankomsten, hölls i Uppsala på universitetshuset, söndagen den 23 maj (Pingstdagen) med början kl. 3 e. m. Sedan ordföranden, professor MÜLLER, hälsat de närvarande välkomna, höll han minnestal över H. K. H. Kronprinsessan MARGARETA, som varit förste hedersledamot i Sällskapet, och över professor TYCHO TULLBERG, Sällskapets hedersledamot och förste ordförande och en av dess stiftare. Styrelsens års- och förvaltningsberättelse, skattemästarens berättelse och revisorernas berättelse för år 1919 upplästes, och i enlighet med revisorernas förslag beviljades styrelsen och skattemästaren full och tacksam ansvarsbefrielse.

Överbibliotekarien J. M. HULTH höll ett av skioptikonbilder och utställda böcker illustrerat föredrag om Linné och England. — Bibliotekarien O. LUNDBERG höll ett med skioptikonbilder illustrerat föredrag om Carl Gustaf Ekeberg, Linnés samtida.

Efter sammanträdet begävo sig de flesta deltagarna ned till Linnéanska trädgården, där de därtills utförda arbetena demonstrerades av prof. SVEDELIUS, varefter gemensam middag intogs på stadshotellet.

Höstsammankomsten hölls i Stockholm på Svenska Läkaresällskapets lokal lördagen den 20 november med början kl. 7 e. m. Sedan ordföranden, prof. MÜLLER, hälsat de närvarande välkomna, företogs de stadgeenliga valen. Till ordförande för 1921 omvaldes prof. ERIK MÜLLER, Stockholm, och till vice ordförande för samma tid prof. RUTGER SERNANDER, Uppsala.

Sällskapet hade att för åren 1921—23 välja tre styrelseledamöter och en suppleant. De avgående: hovtandläkaren ELOF FÖRBERG, överläkaren E. O. HULTGREN, Stockholm, överbibliotekarien J. M. HULTH, Uppsala, samt suppleanten disponenten P. BELLANDER, Stockholm, återvaldes.

Till revisorer för 1921 valdes professor T. LAGERBERG, Råsunda, och fondmäklaren G. INDEBETOU, Stockholm. Till suppleanter utsågos bankdirektör M. BILLING och jägmästare C. OLROG, Stockholm.

Styrelsen hade väckt förslag till följande ändring av stadgarnas § 5.

»Årsavgiften utgör, med det undantag, varom stadgas i andra stycket av denna paragraf, tio kronor. Erläggandet av årsavgift till nämnda belopp berättigar till erhållande av Sällskapets årsskrift samt övriga publikationer till nedsatt pris, som av styrelsen bestämmes.

Äro flera personer, tillhörande samma familj, samtidigt ledamöter av Sällskapet, må allenast av en utav dem upptagas en årsavgift till belopp, som i första stycket sägs; och skall årsavgiften för en var av de övriga utgöra fem kronor, därest icke vederhörande förklarar sig vilja mot en årsavgift av tio kronor komma i åtnjutande av de i berörda stycke angivna förmåner beträffande Sällskapets årsskrift och övriga publikationer.

Ledamot, som på en gång inbetalar minst *två hundra kronor*, blir *ständig ledamot* med samma rätt som ledamot, vilken årligen erlägger avgift enligt första stycket av denna paragraf.»

Ändringsförslaget antogs och förklarades vilande till vårsammankomsten 1921.

Skattmästaren redogjorde för Styrelsens åtgärder med avseende på inköpet av de Tullbergiska Linneanasamlingarna, och gillades dessa åtgärder av Sällskapet.

Hovtandläkaren E. FÖRBERG lämnade en av skioptikonbilder beledsagad redogörelse för arbetena i Linnéträdgården i Uppsala. — Prof. R. SERNANDER höll ett föredrag med titel: I Linnés fotspår, även det illustrerat av skioptikonbilder.

Styrelsen har haft sammanträden i Stockholm eller Uppsala den 15 febr., 28 april, 23 och 25 maj, 1 juni, 19 sept., 13 och 21 nov. Utom löpande ärenden har styrelsen särskilt handlagt frågor, som rört Linnéträdgården och förvärvandet av de Tullbergiska Linneanasamlingarna. Därjämte har utredning påbörjats om möjligheten att erhålla nödiga medel för trädgårdens framtida underhåll och för samlingarnas förökande och anordnandet av ett Linnémuseum.

Sällskapet räknade vid årets slut 691 *årligen betalande* ledamöter. Av dessa ha 652 erlagt årsavgiften. Anstånd därmed har — på grund av valuta-skillnaden — begärts av 21 utländska ledamöter. De 18 återstående ha aningen ej anträffats eller av andra skäl uraktlåtit att inbetala årsavgiften.

Under året ha de *ständiga ledamöternas* antal ökats med 6 och de *stöd-jandes* med 12. Dessa senare ha tillika ingått såsom *stiftare av Linnémuseet*.

Matrikeln upptog alltså vid årets utgång:

- 4 Hedersledamöter,
- 55 Stödjande, av vilka 28 tillika äro Stiftare av Linnémuseet,
- 78 Ständiga och
- 691 Årligen betalande ledamöter eller tillsammans
- 828 Ledamöter.

Enligt uppdrag

J. M. Hulth
sekreterare.

SKATTMÄSTARENS BERÄTTELSE FÖR ÅR 1920.

Sällskapets inkomster och utgifter visas av följande:

Sammandrag ur kassakontot:

<i>Debet:</i>	Kronor
Kassabehållning från 1919	700: 81
Stiftare av Linnémuseet	61,200: —
Avgifter av ledamöter och gåvomedel	16,313: 93
Publikationer, räntebehållning m. m.	5,530: 21
Uttag å bankräkningar	<u>42,232: 75</u>
	Kronor 125,977: 70

<i>Kredit:</i>	
Allmänna omkostnader	3,231: 04
Årsskriften, kr. 4,660: 81, varav under året utbetalts	100: 10
Trädgårdens restaurering	13,353: 65
Samlingarna, kr. 50,061: 20, varav under året utbetalts	25,061: 20
Insättningar å bankräkningar	84,120: 21
Kassabehållning till 1921	<u>111: 50</u>
	Kronor 125,977: 70

Utgående balanskonto:

Samlingarnas konto	155,161: 20	Fasta fondens konto	17,400: —
Trädgårdsåterställandets konto	34,373: 33	Museifondens konto	150,000: —
Kapitalräknings konto	105,295: 24	Trädgårdsfondens konto	41,558: —
Giroräknings konto	6,969: 93	Dispositionsfondens konto	37,400: —
Kassabehållning	<u>111: 50</u>	Frivilliga bidrags konto	25,792: 49
	Kronor 301,911: 20	Orcgleradeutgifterskonto	<u>29,760: 71</u>
			Kronor 301,911: 20

Tack vare de betydliga belopp, som under året erhållits av stiftare av Linnémuseet, har Sällskapet — utan att minska sina förutvarande tillgångar — kunnat fullgöra de inbetalningar, vartill detsamma kontraktscnligt förbundit sig genom beslutet om inköp av de hembjudna Tullbergiska samlingarna.

I berättelsen för år 1919 påpekades, att det på grund av den allmänna olust, som åtföljt de tryckta tiderna, befunnits olämpligt att mera energiskt söka verka för insamlande av medel för Sällskapets behov. Detsamma gäller i än högre grad det gångna året.

Ökade inkomster tarvas dock, om det skall bli möjligt för Sällskapet att — sedan restaureringen av den Linnéanska trädgården nu i det närmaste fullbordats — även återställa orangeribyggnaden.

Fortfarande saknas ock en fond för *underhållet* av det restaurerade Linnæanum.

Stockholm i februari 1921.

ELIOF FÖRBERG,
Sällskapets skattmästare.

REVISIONSBERÄTTELSE.

Undertecknade, som granskat Svenska Linnésällskapets räkenskaper och förvaltning för år 1920, få härmed avgiva följande berättelse.

Beträffande de olika inkomst- och utgiftsposterna samt Sällskapets ställning vid årsskiftet få vi hänvisa till skattmästarens berättelse.

Räkenskaperna äro noggrant förda och samtliga utgiftsposter försedda med behöriga verifikationer.

Enligt skattmästarens berättelse har Sällskapet endast tack vare betydande penninggåvor från stiftarne för Linnémuscet kunnat fullgöra inbetalningarna å de Tullbergiska samlingarna utan att härigenom minska sina tillgångar, och tillåta vi oss i anslutning härtill ånyo framhålla det intresserade och självuppo-offrande arbete, skattmästaren alltjämt nedlagt för Sällskapets framgångsrika utveckling.

På grund av vad här ovan anförts få vi föreslå, att Linnésällskapet beviljar styrelsen och skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för den tid förvaltningen omfattar.

Stockholm i april 1921.

Torsten Lagerberg.

M. Billing.

GÅVOR UNDER ÅR 1920.

H. K. H. Prins EUGEN	5,000 kr.
Förste hovstallmästaren E. SÄGER	1,200 »
Okänd givare, genom landshövding C. G. BERGSTRÖM	2,000 »
Grosshandlare O. TRAUGOTT	1,000 »
Dr. W. Carruthers	18 »
Dr. B. Daydon Jackson	40 »

Botaniska trädgården i Uppsala genom prof. O. JUEL: omkr. 120 levande växter samt omkr. 500 kapslar frön.

Bergianska trädgården genom prof. ROB. E. FRIES: omkr. 400 kapslar frön.

Dr E. FÖREBERG, Stockholm: levande växter, däribland en stor samling Gottlandsväxter (omkr. 25 arter).

Godsägare W. WÖHLER, Klintehamn: levande växter.

Dr E. FRIES, Visby: levande växter.

Dr G. NEANDER, Stockholm: levande växter.

Handelsträdgårdsmästare M. P. ANDERSEN, Jönköping: levande växter.

Direktör L. ERNFORS, Uppsala: levande växter.

Trädgårdsmästare ELIASSON, Uppsala: levande växter.

Studeranden Bj. MORÆUS, Uppsala: levande växter.

Docenten O. ÖSTERGREN, Uppsala: frön och plantor samt en stor samling fjällväxter från Abisko (omkr. 60 arter).

Förman R. CARLSSON, Uppsala: levande växter.

Överbibliotekarien J. M. HULTH, Uppsala: levande växter, särskilt från Uppland (omkr. 130 arter).

Dr U. MÜLLERN-ASPEGREN, Stockholm: *Pedicularis Sceptrum Carolinum* från Lappland.

Fil. kand. H. BAUMBACH, Uppsala: *Lamium maculatum*.

Prof. N. SVEDELIUS, Uppsala: levande växter från Särö.

Fröken I. WEUDLING, Göteborg: frön av *Crambe maritima* från Särö.

Dr K. HEDBOM, Uppsala: omkr. 15 kapslar frön av svenska växter.

Lektor J. A. Z. BRUNDIN, Växjö: levande växter till kärrdammen, däribland *Myrica gale*, *Salix myrtilloides*, *Narthecium ossifragum*, *Scheuchzeria palustris* m. fl.

Kand. G. ALM, Uppsala: levande växter från Abisko.

Direktör M. P. ANDERSSON, Jönköping: levande växter till dammarna, däribland *Osmunda regalis*.

Fil. Stud. G. BJÖRKMAN: levande växter från Uppland.

Professorskan FANNY TULLBERG: en jordglob och en stjärnglob, som tillhört Linné.

Överste J. G. H. GARDTMAN och major A. D. AV SANDEBERG: ett par glasögon, som anses ha tillhört Linné.

Professorskan FANNY TULLBERG: diverse broschyrer, tidningsurklipp m. m. ang. Linné.

Redaktör H. WASASTJERNA, Helsingfors: Finsk trädgårdstidning.

SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPETS STYRELSE.

Professor E. MÜLLER,
Ordförande för 1921.

Professor R. SERNANDER,
Vice ordförande för 1921.

Övriga styrelsemedlemmar.

Valda för åren 1919—1921:

Lektor E. HEMMENDORFF, doktor O. HULT, professor Sv. MURBECK.
Suppleant: Krigsdomare J. ÅSTRÖM.

Valda för åren 1921—1922:

Doktor C. FORSSTRAND, redaktör för årsskriften, professorerna R. E. FRIES
och E. LÖNNBERG.
Suppleant: Professor N. E. SVEDELIUS.

Valda för åren 1921—1923:

Hovtandläkare E. FÖRBERG, skattemästare, doktor E. O. HULTGREN,
överbibliotekarien J. M. HULTH, sekreterare.
Suppleant: Disponent P. BELLANDER.

Vald av Större Akademiska konsistoriet i Uppsala:
Professor H. O. JUEL.

Revisorer:

Professor T. LAGERBERG och fondmäklare G. INDEBETOU.
Suppleanter: Bankdirektör M. BILLING och jägmästare C. OLROG.

SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPETS LEDAMÖTER.

FÖRSTE HEDERSLEDAMÖTER.

H. K. H. KRONPRINSEN.

H. K. H. HERTIGEN AV VÄSTERGÖTLAND.

H. K. H. HERTIGINNAN AV VÄSTERGÖTLAND.

H. K. H. HERTIGEN AV NÄRKE.

STIFTARE AV LINNÉMUSEET

(tillika stödjande ledamöter):

Aktiebolaget GIMO-ÖSTERBY BRUK.

Aktiebolaget P. A. NORSTEDT & SÖNER, Stockholm.

BRODIN, E., Konsul, Villagatan 16, Stockholm.

BÄCKSTRÖM, W., Grosshandlare, V. Trädgårdsg. 11 A, Stockholm.

DE GEER, L., Friherre, Leufsta bruk.

VON ECKERMANN, E., Grevinna, Sturegatan 32, Stockholm.

VON ECKERMANN, H., Överingenjör, Ljusne.

VON ECKERMANN, Ulla, Fru, Ljusne.

VON ECKERMANN, W., Kammarherre, Sturegatan 32, Stockholm.

EGNELL, Julia, Fru, Strandvägen 37, Stockholm.

EKLUND, F. G. T., Direktör, Floragatan 21, Stockholm.

FINEMAN, C. G., Fil. doktor, Kommendörsgatan 35, Stockholm.

FÖRBERG, E., Hovtandläkare, Runebergsgatan 6, Stockholm. *En av Sällskapets stiftare. Sällskapets skattmästare.*

KASSMAN, G., Bankdirektör, Strandvägen 59, Stockholm.

KEMPE, S., Bruksägare, Kungsträdgårdsgatan 22, Stockholm.

LANGENSKIÖLD, K., Friherre, Karlavägen 29, Stockholm.

LUNDSTRÖM, B., Direktör, Strandvägen 7 B, Stockholm.

MANNERHEIM, J., Friherre, Villagatan 21, Stockholm.

SÄGER, E., Förste hovstallmästare, Hamngatan 14, Stockholm.

SJÖSTEDT, A., Major, Uppsala.

SUNNERDAHL, Magda, Fröken, Narvavägen 30, Stockholm.

TRAUOGOTT, O., Grosshandlare, Regeringsgatan 19 & 21, Stockholm.

TULIBERG, T., Advokat, St. Eriksgatan 23, Stockholm.
 UNGER, J. B., Bruksägare, Djursholm.
 WACHTMEISTER, A., Greve, Lomma.
 WACHTMEISTER, Carola, Grevinna, Lomma.
 WACHTMEISTER, H., Greve, Överstekammarjunkare, Kungsgatan 2, Stockholm.
 WIKANDER, C. R. L., Direktör, Lovisagatan 2, Stockholm.
 WÄDELL, J. O., Disponent, Ljusdal.

ÖVRIGA LEDAMÖTER.

* = Ständig ledamot.

** = Stödjande ledamot.

AFZELIUS, K., Fil. lic., Dalagatan 40, Stockholm.
 AHLBERG, J., Godsägare, Tunaberg, Uppsala.
 AHLBERG, Signe, Fru, Tunaberg, Uppsala.
 AHLSTRÖM, N., Läroverksadjunkt, Borås.
 ALEMAN, O., Doktor, Birger Jarlsgatan 19 C, Stockholm.
 ALEMAN, Doktorinna, Birger Jarlsgatan 19 C, Stockholm.
 ALFVÉN, H., Director musices, Svartbäcksgatan 27, Uppsala.
 ALFVÉN, Maria, Fru, Svartbäcksgatan 27, Uppsala.
 ALIN, E., Professor, Östermalmsgatan 45, Stockholm.
 ALMBLADH, E., Doktor, Mönsterås.
 ALMGREN, K., Hovrättsråd, Valhallavägen 45 B, Stockholm.
 ALMGREN, O., Professor, V. Strandgatan 15, Uppsala.
 ALMKVIST, J., Professor, Nybrogatan 7, Stockholm.
 ALMQUIST, E., Fil. mag., Kåbo, Uppsala.
 ALVIN, G. A., Doktor, Sibyllegatan 19, Stockholm.
 ALVIN, Doktorinna, Sibyllegatan 19, Stockholm.
 AMELN, C., Bankdirektör, Stora Torget 7, Uppsala.
 *AMINOFF, Elisabeth, Fru, Strandvägen 43, Stockholm.
 **AMINOFF, Gr., Kabinettskammarherre, Strandvägen 43, Stockholm.
 ANDERSEN, M. P., Handelsträdgårdsmästare, Jönköping.
 ANDERSON-TEsch, Hj., Apotekare, Södertälje.
 ANDERSSON, Amos, Direktör, Georgsgatan 27, Helsingfors.
 ANDERSSON, Aksel, f. d. Överbibliotekarie, Skolgatan 39, Uppsala.
 ANDERSSON, Axel, Grosshandlare, Järnbrogatan 46, Uppsala.
 ANDERSSON, F. A., Ritare (Firma John Fröberg), Finspång.
 ANDERSSON, H. A., Herr, Mörtebo, Ockelbo.
 *ANDERSSON, Hilda, Fröken, Tällberg.
 ANDERSSON, J., Överläkare, Ulricehamn.
 ANNERSTEDT, C., f. d. Överbibliotekarie, Ö. Slottsgatan 2, Uppsala.
 APPELTOFFT, G., Löjtnant, Norrköping.
 ARBORELIUS, G. F. G., Postmästare, Orsa.
 ARENANDER, E. O., Professor, Ultuna, Uppsala.
 ARFWEDSON, J., Kammarherre, Bankdirektör, Strandvägen 59, Stockholm.
 ARFWIDSON, B., Kanslisekreterare, Grevturegatan 74, Stockholm.
 VON ARNOLD, H., Amanuens, Eriksbergsgatan 9, Stockholm.
 ARNOLDSON, N., Doktor, Sibyllegatan 35, Stockholm.
 ARNOLDSON, Doktorinna, Sibyllegatan 35, Stockholm.

- ARRHENIUS, A., Rektor, Lundsberg (Värml.).
ARRHENIUS, Sofia, Fru, Gamla Haga, Stockholm.
ARWESON, O., Bokhandlare, Hantverkaregatan 15 a, Stockholm.
ARWIDSSON, I., Fil. doktor, Dragarbrunnsgatan 75, Uppsala.
AURIVILLIUS, Chr., Professor, Stockholm 50.
BAGGE, G., Professor, Nybrogatan 43, Stockholm.
BAGGE, Gertrud, Professorska, Nybrogatan 43, Stockholm.
VON BAHR, J., Borgmästare, Uppsala.
BARÁNY, R., Professor, Järnbrogatan 10 B, Uppsala.
BARR, Hjalmar, Overingenjör, Hallstahammar.
BARR, Hilda, Fru, Hallstahammar.
BARTHEL, Chr., Professor, Experimentalfältet.
BAUMEACH, V., Apotekare, Villa Bellis, Ängelholm.
BEHM, A., Intendent, Skansen, Stockholm.
BEHM, H., Häradshövding, Sickelsjö, Arboga.
BELFRAGE, E., Doktor, Birger Jarlsgatan 33, Stockholm.
BELFRAGE, K., Doktor, Lidköping.
*BELFRAGE, L., Kapten, N. Mälarstrand 24, Stockholm.
**BELLANDER, P., Disponent, Gustav Adolfs torg 18, Stockholm.
*BENEDICKS, C., Professor, Tegnérslunden 3, Stockholm.
BENGTTSSON, S., Docent, Lund.
BENSOW, F., Kapten, Norrköping.
BERG, T., Direktör, Banérgatan 49, Stockholm.
VON BERGEN, F., Doktor, Linnéplan 1, Göteborg.
BERGER, J., Kapten, Generalstaben, Stockholm.
BERGHEL, A., Doktor, Herkulesgatan 4, Stockholm.
*BERGHMAN, I., Grosshandlare, Engelbrektsgatan 25, Stockholm.
BERGLÖF, J., Grosshandlare, Ö. Ågatan 29, Uppsala.
BERGMAN, A. M., Professor, Observatoriegatan 5, Stockholm.
BERGMARK, G., Professor, Uppsala.
BERGNER, E., Doktor, Örebro.
BERGSTEDT, J. A., Bibliotekarie, Stockholm 50.
BERGSTEDT, Lagertha Fru, St. Paulsgatan 29, Stockholm.
BERGSTEDT, O., Ingenjör, St. Paulsgatan 29, Stockholm.
*BERGSTROM, J. F., Civilingenjör, Götgatan 96, Stockholm.
BERGSTROM, K. J., Landshövding, Örebro.
BERGVALL, N. G., Kassör, Kronobergsgatan 15 B, Stockholm.
BERNER, E., Herr, Vadsbro.
BERNSTRÖM, G., Apotekare, Kronans droghandel, Göteborg.
DE BESCHE, W., Major, I 19, Boden.
BESKOW, A., Statssekreterare, Bergsgatan 16 B, Stockholm.
BESKOW, Ingegerd, Fru, Bergsgatan 16 B, Stockholm.
*BILDT, A. R., Direktör, Hovslagaregatan 5, Stockholm.
*BILLING, M., Bankdirektör, Grevturegatan 13, Stockholm.
BILLSTROM, J., Doktor, Kungsgatan 63, Stockholm.
BILLSTRÖM, Doktorinna, Kungsgatan 63, Stockholm.
BILLSTRÖM, K., Hovblomsterhandlare, Stureplan 4, Stockholm.
BIRGER, S., Doktor, Grevturegatan 3, Stockholm.
BISSMARK, F., Medicinalråd, Rörstrandsgatan 10, Stockholm.
BJÖRKMAN, E., Doktor, Västerås.

- *BJÖRNSTRÖM-STEFFANSON, H., 56, East 57 Str. New-York, U. S. A.
BLOCK, F., Medicinalråd, Hantverkaregatan 39 A, Stockholm.
BLOMGREN, G., Tandläkare, Borås.
BODÉN, H. H., Advokat, Drottninggatan 15, Stockholm.
BOIVIE, V., Doktor, Hälsingborg.
BOJERTH, P., Stadsträdgårdsmästare, Uppsala.
BOLIN, E., Doktor, Järnbrogatan 18, Uppsala.
BOLINDER, S. G., Doktor, Kungsgatan 68, Stockholm.
*BONDE, C. G., Hovjägmästare, Frih., Ericsberg, Katrineholm.
**BONNIER, K. O., Bokförläggare, Nedre Manilla, Stockholm.
*BOSTRÖM, Mary, Fru, Tynnelsö, Över-Selö.
BOVIN, E., Docent, Stureparken 2, Stockholm.
BOVIN, Doktorinna, Stureparken 2, Stockholm.
BRANDBERG, TH., Akademiräntmästare, Uppsala.
BRATT, CHR., Doktor, Uppsala.
BRINELL, J. A., Överingenjör, Nässjö.
BRING, S. E., Förste bibliotekarie, Torsgatan 12 B, Uppsala.
BRING, Th., Domprost, Linköping.
BROLÉN, C. A., f. d. Rektor, Vasagatan 1 B, Uppsala.
BROMAN, I., Professor, Lund.
BRUMMER, J. W., Häradshövding, Alexandersgatan 14, Helsingfors.
BRUNDIN, H., Disponent, Gimo.
BRUNDIN, J. A. Z., Lektor, Växjö.
BRYK, F., Konstnär, Varvsgatan 1, Stockholm Sö.
BRÅKENHJELM, Gertrud, Fröken, Perstorp, Tungalsta.
BURMAN, B., Bankdirektör, L:a Bältgatan 8, Stockholm.
BYGDÉN, L., f. d. Överbibliotekarie, Skolgatan 12 A, Uppsala.
BYSTEDT, J., Överläkare, Kungsbroplan 1, Stockholm.
BÄGENHOLM, G., Direktör, Svalöv.
*BÄCKSTRÖM, H., Professor, Djursholm.
BÄCKSTRÖM, TH., Bankkamrer, Uppsala.
BÖRJESSON, C., Bokförläggare, Kammakargatan 6, Stockholm.
CARLIGREN, M., Jägmästare, Djursholm.
CARLSSON, A. B., Andre bibliotekarie, S:t Persgatan 26, Uppsala.
CARLSSON, G. W. F., Lektor, Karlskrona.
CASPARSSON, E., Ingenjör, Nybrogatan 62, Stockholm.
CEDERBAUM, Ebba, Fru, Framnäs, Norsholm.
CEDERLUND, E., Godsägare, Brandalssund, Pilkrog, Järna.
CEDERQUIST, J., Direktör, Karlaplan 3 A, Stockholm.
*CERVIN, ALICE, Fru, Villagatan 11, Stockholm.
CHARPENTIER, J., Docent, Götgatan 12, Uppsala.
*CHRISTENSEN, K., Godseier, Fredrikstad, Norge.
CHRYSANDER, L., Advokat, Bredgränd 20, Uppsala.
*CLARHOLM, P., Doktor, Karlstad.
CLASON, Fr., Doktor, Skolgatan 31, Uppsala.
COLLIJN, I., Riksbibliotekarie, Odengatan 25, Stockholm.
**COLLIJN, L., Grosshandlare, Djursholm.
CRONHOLM, S., Tandläkare, Äppelviken, Stockholm.
CURMAN, C., Godsägare, Antuna, Rotebro.
**CURMAN, Calla, Professorska, Floragatan 3, Stockholm.

- CURMAN, S., Byggnadsråd, Karlavägen 72, Stockholm.
CYREN, O., Ingenjör, Karlbergsvägen 45, Stockholm.
DAHL, C. G., Fil. kand., Föreståndare för Alnarps Trädgårdsskola, Åkarp.
DAHL, G. H. J., Apotekare, Söderhamn.
DAHL, Ove, Konservator, Bot. Museum, Kristiania.
DAHLBERG, R., Magister, Boulevardsgatan 19, Helsingfors.
DAHLÉN, G., Tandläkare, Vasagatan 12, Stockholm.
DAHLGREN, O., Docent, Järnbrogatan 10, Uppsala.
DANIELSSON, D., Sekreterare i K. Järnvägsstyrelsen, Stockholm.
*DAVIDSOHN, A., Grosshandlare, Strandvägen 57, Stockholm.
DE GEER, G., Major, Frih., Karlaplan 3 A, Stockholm.
DE LA GARDIE, M. J., Löjtnant, Greve, Högagärde, Vägby.
DE WAHL, A., Skådespelare, Strandvägen 25, Stockholm.
DELIN, N., Jägmästare, Karlavägen 94, Stockholm.
DRAKE AV HAGELSRUM, G., Apotekare, Nässjö.
DULTZ, A., Bokhandlare, Landwehrstrasse 6, München.
*DUNKER, H., Disponent, Hälsingborg.
DUNKER, O., Doktor, Hälsingborg.
DU RIETZ, E., Amanuens, Växtbiol. instit., Uppsala.
DUSE, S. A., Major, Karlbergsvägen 47 A, Stockholm.
EDLUND, B., Bankdirektör, Kungsgatan 69 A, Uppsala.
EDLUND, C. J. G., Grosshandlare, Trädgårdsgatan 12, Uppsala.
EDLUND, D., Jur. stud., Järnbrogatan 46, Uppsala.
EDSTRÖM, S., Direktör, Västerås.
EHRLE, J., Direktör, Kungsgatan 45, Uppsala.
EKKELÖF, J., Direktör, Dalängen, Lidingö villastad.
EKHOLM, G., Docent, Dragarbrungsgatan 27, Uppsala.
*EKLUND, M., f. von Utfall, Fru, Floragatan 21, Stockholm.
EKMAN, M., Fil. lic., Övre Slottsgatan 14 A, Uppsala.
EKMAN, S., Lektor, Sturegatan 13, Uppsala.
ELFSTRAND, M., Professor, Ö. Ågatan 29, Uppsala.
ELIASSON, A. G., Lektor, Vänersborg.
ELLQVIST, C. A. CERVIN-, Kammarsskrivare, Hagagatan 39, Stockholm.
ENANDER, S. J., Kyrkoherde, Lillherrdal.
VON ENGESTRÖM, E. M., Godsägare, Närlinge, Viksta.
ENGSTEDT, M., Apotekare, Västansfors.
ERDMANN, A., f. d. Professor, Järnbrogatan 26, Uppsala.
ERDMANN, E., f. d. Statsgeolog, Stadsgården 8, Stockholm.
ERDMANN, TH., f. d. Distriktsläkare, Slöjdgatan 9, Stockholm.
ERICI, E., Doktor, Kungsgatan 59, Stockholm.
ERICKSON, H., Notarie, Järnkontoret, Stockholm.
ERICSON, Th., Direktör, Djursholm.
*ERICSSON, E. A., Överstelöjtnant, Storgatan 48, Stockholm.
ERICSSON, F., Bankdirektör, Växjö.
ERIKSSON, J., Professor, Grevmagnigatan 5, Stockholm.
ERNBERG, H., Överläkare, Linnégatan 7, Stockholm.
VON ESSEN, A., Frih., Vindhemsgratan 1, Uppsala.
VON ESSEN, F. G:son, Ryttnästare, Frih., Skövde.
VON ESSEN, Vera, Friherrinna, Vattholma.
FABER, K. H., Professor, Frederik V:tes Vej 3, Köpenhamn.

- FAHLBECK, P., Professor, Djursholm.
 FEGRÆUS, T., Fil. doktor, Visby.
 FEHR, I., f. d. Lektor, Strängnäs.
 VON FEILITZEN, Hj., Professor, Experimentalfältet.
 FICK, HELGA, Doktor, Gävle.
 FLENSBURG, Anna, Fru, Lilla Vattugatan 14, Stockholm.
 FLODERUS, B., Doktor, Grevgatan 3, Stockholm.
 FLODERUS, O. M., Lektor, Västerås.
 Folkskoleseminariet, Växjö.
 FÖRSELL, G., Professor, Bergsgatan 2, Stockholm.
 FÖRSSLUND, K. E., Författare, Gruvan, Falun.
 FÖRSSNER, Hj., Professor, Sturegatan 34, Stockholm.
 FÖRSSNER, Professorska, Sturegatan 34, Stockholm.
 FÖRSSSTRAND, C., Fil. doktor, Saltsjö-Duvnäs. *En av Sällskapets stiftare.*
Redaktör av Sällskapets årsskrift.
 FOUGBERG, C., Jägmästare, Piteå.
 *FRAENCKEL, Amalia, Fru, Viktoriagatan 32, Göteborg.
 *FRAENCKEL, G., Löjtnant, Arkivgatan 7, Göteborg.
 FREDBÄRJ, T., Amanuens, Hantverkaregatan 3, Stockholm.
 FREDHOLM, E., Notarie, Norrköping.
 FREDRIKSSON, E., Direktör, Ö. Ågatan 33, Uppsala.
 VON FRENCKHELL, G., Mag., Konstantinsgatan 6, Helsingfors.
 FRIES, E. TH., Doktor, Visby.
 FRIES, G., Länsjägmästare, Karlstad.
 FRIES, Gustava, Professorska, Trädgårdsgatan 16, Uppsala.
 *FRIES, Hj., Doktor, Engelbrektsplan 2, Stockholm.
 *FRIES, Nanna, Professorska, Bergianska trädgården, Stockholm 50.
 *FRIES, R. E., Professor, Bergianska trädgården, Stockholm 50. *En av Sällskapets stiftare.*
 FRIES, Th., Akademinotarie, Bredgränd 14, Uppsala.
 FROM, L., Fröken, Malmskillnadsgatan 48 C, Stockholm.
 *FRÖLANDER, Natalie, Fru, Djursholm.
 **FÜRSTENBERG, A., Doktor, Nybrogatan 3, Stockholm.
 **FUNCH, H., Disponent, Villagatan 13, Stockholm.
 *FÄHRÆUS, K., Litteratör, Brevik, Lidingö.
 *FÄHRÆUS, Olga, Fru, Brevik, Lidingö.
 FÖRBERG, B., Studerande, Runebergsgatan 6, Stockholm.
 FÖRBERG, Einar, Löjtnant, Smålandsgatan 2, Stockholm.
 **FÖRBERG, Eva, Doktorinna, Runebergsgatan 6, Stockholm.
 FÖRBERG, Gudrun, Fröken, Runebergsgatan 6, Stockholm.
 GAD, H., Fil. kand., Kungsgatan 37, Uppsala.
 GADD, P., Magister, Tandläkare, Ludvigsgatan 5, Helsingfors.
 GAUFFIN, O., Direktör, Eriksgatan 15, Åbo.
 *GEBER, N., Fil. lic., Bokförläggare, Regeringsgatan 19—21, Stockholm.
 **GEIJER, Anna, f. Wærn, Professorska, S:t Larsgatan 6, Uppsala.
 AF GEIJERSTAM, Gerda, Hovrättsrådinna, Drottningholmsvägen 6, Stockholm
 AF GEIJERSTAM, O., Hovrättsråd, Drottningholmsvägen 6, Stockholm.
 GELLERSTEDT, S., Fil. kand., Kungsgatan 59, Uppsala.
 GERTZ, O., Docent, Lektor, Råbygatan 9 a, Lund.
 GIERTZ, K. H., Lasarettsläkare, Umeå.

- GIHL, G., Biblioteksamanuens, Kungsgatan 43, Uppsala.
GILLBERG, G., Grosshandlare, Tegnérslunden 6, Stockholm.
GIRON, A., Kapten, Birger Jarlsgatan 77, Stockholm.
GIRON, Elsa, Fru, Birger Jarlsgatan 77, Stockholm.
GRAFFMAN, Anna, Fröken, Svartbäcksgatan 1 B, Uppsala.
GRANSTRÖM, G. A., Direktör, Birgerjarlsgatan 37, Stockholm.
GRAPE, A., Förste bibliotekarie, Sturegatan 13 A, Uppsala.
GRAPENGIESSER, S., Disponent, Robertsfors.
GREVILLIUS, A. Y., Fil. doktor, Kempen (Rhein), Tyskland.
GRUNDBERG, L., Doktor, Artillerigatan 16, Stockholm.
GRÖNVALL, E., Bokhandlare, Ö. Ågatan 29, Uppsala.
GRÖNVALL, Hilma, Fru, Djursholm.
GUNNARSSON, J. G., Apotekare, Arlövs drogeri, Arlöv.
GYLDENSTOLPE, N., Kammarherre, Greve, Rådmansgatan 18, Stockholm.
GYLLENSTJERNA, A., Friherre, Fågelsången, Uppsala.
Göteborgs Stadsbibliotek, Göteborg.
HÄGERSTOLPE, G., Redaktör, Jungfrugatan 31, Stockholm.
HÄGGSTRÖM, A., Doktor, Linnégatan 17, Stockholm.
HÄGGSTRÖM, C. Z., Disponent, Uppsala.
HAGELIN, E., Häradshövding, Skebokvarn.
HAGSTRAND, G., Doktor, Örebro.
HAHR, A., Professor, Torsgatan 12 A, Uppsala.
HAMBERG, A., Professor, Järnbrogatan 10, Uppsala.
HAMMARBERG, L. M. F., Stadsträdgårdsmästare, Götgatan 111, Stockholm.
HAMMARSKJÖLD, Hj., Landshövding, Uppsala.
HAMMARSTEDT, N. E., Museiintendent, Björka, Torsvik, Herserud.
HAMMARSTEN, O., f. d. Professor, Järnbrogatan 10, Uppsala.
HAMNER, J. W., Apotekare, Apoteket Elefanten, Bergsgatan 43, Stockholm.
HANNERZ, A., Fil. kand., Brokind.
HANSON, E., Apotekare, Laholm.
HARTELIUS, N., Agronom, Sandhem.
HARTMAN, C. V., Professor, Humlegårdsgatan 15, Stockholm.
HASSELGREN, G., Grosshandlare, Markvadsgatan 8^{III}, Stockholm.
HASSELGREN, H., Dr. of nat. sc., Distriktsveterinär, Lenhovda.
HEDBERG, B., Konstnär, Grenna.
HEDBOM, K., Doktor, Gamla torget 2 B, Uppsala.
HEDBORG, Th., Doktor, Norrlands-gatan 16, Stockholm.
HEDENIUS, I., Doktor, Östermalmsgatan 48, Stockholm.
HEDIN, S. G., Professor, Uppsala.
HEDRÉN, A., Skräddarmästare, Svartbäcksgatan 3, Uppsala.
HEDRÉN, G., Professor, Lidingö-Brevik.
*HEDRÉN, Hedvig, Professorska, Lidingö-Brevik.
HEDSTRÖM, G., Tandläkare, Sturegatan 14, Stockholm.
HEIDE, F., Mag. sc., 108 Söndre Boulevard, Köpenhamn B.
VON HEIDEKEN, G., Redaktör, Bragevägen 2, Stockholm.
HEILBORN, D., Fil. kand., Djursholm.
*HEILBORN, O., Fil. mag., Djursholm.
HELLMAN, C. H., Grosshandlare, Bellmansgatan 30, Stockholm.
HELLSING, G., Fil. doktor, Hidingebro.
HELLSTENIUS, A., Doktor, Kungsgatan 62, Stockholm.

- HEMBERG, E., Länsjägmästare, Växjö.
HEMMENDORFF, E., Lektor, Vallingatan 13, Stockholm.
HENNING, E., Professor, Experimentalfältet.
**HENNING, Martha P:son, Doktor, Sturegatan 22, Uppsala.
HENSCHEN, E. S., f. d. Professor, Malmskillnadsgatan 60, Stockholm.
HERDIN, K. W., v. Häradshövding, f. d. Rådman, Uppsala.
HERTZ, ESTER, Fru, Hälsingborg.
HERTZ, FR., Grosshandlare, Hälsingborg.
HESSELMAN, H., Professor, Djursholm.
HJELMQWIST, F., Konsistorienotarie, Växjö.
HJERTA, P. G., Friherre, Främmostad.
HILDÉN, H., Doktor, Skriftställare, Lotsgatan 7, Helsingfors.
HILLER, A., Doktor, Drottninggatan 82, Stockholm.
HINTIKKA, T. J., Amanuens, Tikkurila, Finland.
HJORTZBERG, G., Doktor, Känsö, Göteborg.
HOFGREN, G., Kassör, Norrtullsgatan 28^{II}, Stockholm.
HÖFMAN-BANG, O., Professor, Ultuna, Uppsala.
VON HOFSTEN, N., Professor, Ö. Ågatan 49 B, Uppsala.
HOLMBERG, Eva, Doktorinna, Karlavägen 56, Stockholm.
HOLMBERG, G., Doktor, Karlavägen 56, Stockholm.
HOLMBOE, J., Professor, Bergen, Norge.
HOLMDAHL, C., Doktor, Hälsingborg.
HOLMGREN, B., Kommendörkapten, Karlskrona.
HOLMGREN, I., Professor, Hantverkaregatan 2 B, Stockholm.
HOLMIN, N., Doktor, Baldersgatan 5, Stockholm.
VON HORN, C. A., Kammarherre, Möckelsnäs, Diö.
HULT, Gertrud, Doktorinna, Nybrogatan 43, Stockholm.
*HULT, O., Doktor, Nybrogatan 43, Stockholm. *En av Sällskapets stiftare.*
HULTBOM, C., Tandläkare, Odengatan 22, Stockholm.
HULTÉN, E., Fil. mag., Vikingagatan 2, Stockholm.
HULTGREN, A., Tandläkare, Birger Jarlsgatan 18, Stockholm.
HULTGREN, E. O., Överläkare, Nybrogatan 15 A, Stockholm. *En av Sällskapets stiftare.*
HULTGREN, Fanny, Fru, Saltskog.
HULTGREN, Gerda, Doktorinna, Nybrogatan 15 A, Stockholm.
HULTGREN, Iris, Fröken, Saltskog.
HULTH, C. G., Ingenjör, Rosendale Road, Schenectady, N. Y., U. S. A.
HULTH, J. M., Överbibliotekarie, Uppsala. *En av Sällskapets stiftare. Sällskapets sekreterare.*
HUSS, I., Med. kand., Sysslomansgatan 15, Uppsala.
HWASS, Th., Doktor, Birger Jarlsgatan 16, Stockholm.
HYBBINETTE, S., Doktor, Nybrogatan 11, Stockholm.
HYBINETTE, P., Direktör, Skolgatan 11, Uppsala.
HYLTÉN-CAVALLIUS, Gunnar, Major, Växjö.
HYLTÉN-CAVALLIUS, Gösta, Överste, Växjö.
HÅKANSSON, A., Ingenjör, Wermbohl, Katrineholm.
HÄGGQUIST, C. O., Vice auditör, Torsgatan 12 B, Uppsala.
HÖCKERT, M., Direktör, Kaserngatan 20, Helsingfors.
HÖGBERG, J., Kamrer, Norrköping.
IDÉN, T., Redaktör, Svenska Telegrambyrån, Stockholm.

- *IHRE, J., Ryttmästare, Ekebyhov, Stockholm 2.
 INDEBETOU, G., Fondmäklare, Narvavägen 33, Stockholm.
 IN DE BETOU, Govert, Förlagsföreståndare, Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B., Uppsala.
 JACOBÆUS, H. C., Professor, Nybrogatan 6, Stockholm.
 **JACOBSSON, J., Direktör, Hälsingborg.
 JAHNSSON, K. A., Disponent, Stockholm 8.
 JANSSON, A., Redaktör, Örebro.
 JANSSON, A. M., Förste aktuarie, Dalagatan 52, Stockholm.
 JESSEL, A., Hovtandläkare, Karlavägen 40, Stockholm.
 JOHANSSON, A., Redaktör, Uppsala.
 JOHANSSON, Anna, Fröken, Källgatan 4, Västerås.
 *JOHANSSON, B., Direktör, Bragevägen 4, Stockholm.
 *JOHANSSON, Elin, Fru, Bragevägen 4, Stockholm.
 JOHANSSON, K. E., Fil. lic., Uddevalla.
 JOHANSSON, L., Lektor, Erik Dahlbergsgatan 27 C, Göteborg.
 JOHANSSON, S., Doktor, Barnsjukhuset, Göteborg.
 The John Crerar library, Chicago Ill., U. S. A.
 JOHNSON, A., Läroverksadjunkt, Växjö.
 JOHNSON, H., Löjtnant, Hjärnegatan 10, Stockholm.
 **JOHNSON, H. AX:SON, Konsul, Hovslagaregatan 5, Stockholm.
 JOHNSON, N., Doktor, Härnösand.
 JOHNSON, J. V. S., Doktor, Værnedamsvei 15, Köpenhamn.
 JOSEPHSON, G., Bokhandlare, St. Eriksgratan 23, Stockholm.
 JOSEPHSON, S., Grosshandlare, Brännkyrkagatan 66, Stockholm.
 JUEL, Ingrid, Professorska, Bot. trädg., Uppsala.
 *JUEL, O., Professor, Bot. trädg., Uppsala. *En av Sällskapets stiftare.*
 JUNK, W., Bokhandlare, Sächsische Str. 68, Berlin, W 15.
 JÄGERSKIÖLD, L. A., Professor, Göteborg. *En av Sällskapets stiftare.*
 KAHLMETER, G., Doktor, Birger Jarlsgatan 25, Stockholm.
 KAHLMETER, Doktorinna, Birger Jarlsgatan 25, Stockholm.
 KARELL, A. G., Grosshandlare, Svartbäcksgatan 6, Uppsala.
 KARELL, G., Grosshandlare, Dragarbrunnsgatan 48, Uppsala.
 KARLIN, G. F. J:son, Intendent, Lund.
 KARLSSON, Hj., Advokat, Lilla Nygatan 4, Stockholm.
 KARLSTRÖM, Hj., Doktor, Sibyllegatan 9, Stockholm.
 KARLSTRÖM, Doktorinna, Sibyllegatan 9, Stockholm.
 KELLBERG, E., Hovrättsassessor, Sveavägen 74, Stockholm.
 KELLBERG, Hilma, f. Martin, Fru, Torstensongatan 13, Stockholm.
 KEMPE, E., Kandidat, Kungsträdgårdsgatan 22, Stockholm.
 KEMPE, R., Kandidat, Kungsträdgårdsgatan 22, Stockholm.
 KERBERT, C., Directeur, Zool. Genootschap »Natura artis magistra», Amsterdam.
 KJELLBERG, C. M., Landsarkivarie, Vadstena.
 KJELLBERG, E. A., Brukspatron, Valåsen.
 KJERRULF, H., Doktor, Kungsgatan 66, Stockholm.
 KLINGSPOR, Ph., Hovmarskalk, Greve, Ekenäs, Ringstorp.
 KLINTBERG, M., f. d. Lektor, Visby.
 VON KOCH, H., Professor, Djursholm.
 KOCKUM, A., Apotekare, Vallgatan 26^{II}, Stockholm.
 Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn.

- KONOW, J., Doktor, Kornhamnstorg 61, Stockholm.
 KRANTZ, L., Köpman, Birger Jarlsgatan 81, Stockholm.
 *KREÜGER, A., Kapten, Växjö.
 *KREÜGER, S., Arrendator, Växjö.
 Kronobergs läns Naturvetenskapliga Förening, Växjö.
 KÜSEL, E., Revisor, Saltsjö-Duvnäs.
 KULLBERG, G., Handlande, Lilla Kyrkogatan 2, Göteborg.
 KYLIN, H., Professor, Lund.
 KÄRNE, G., Ingenjör, Vaksalagatan 23, Uppsala.
 LAGERBERG, Th., Professor, Råsunda.
 LAGERCRANTZ, G., Bankdirektör, Djursholm.
 *LAGERCRANTZ, S., Professorska, Sysslomansgatan 9, Uppsala.
 LAGERHEIM, G., Professor, Djursholm.
 LAGERHOLM, J., Doktor, Karlskrona.
 LAGERSTEDT, A., Kyrkoherde, Hökhuvud, Gimo.
 LAGERVALL, B., Häradshövding, Tegnérsgatan 8^{III}, Stockholm.
 LAGRELIUS, A., Överintendent, Sköldungagatan 3, Stockholm.
 LANGLET, A., Professor, Malmgårdsgatan 6, Göteborg.
 LANGLET, W., Redaktör, Stocksund.
 LARSSON, L. E., Direktör, Uppsala.
 *LEIJONHUFVUD, E., Frih., Wyuna, Branksome Park, Bournemouth, West., Engl.
 LEMOINE, M., Lektor, Luthagespl. 12 A, Uppsala.
 LÉNSTRÖM, C. A. E., f. d. Läroverksadjunkt, Östermalmsgatan 86, Stockholm.
 *LETTSTRÖM, E., Godsägare, Sköldnora, Rotebro.
 *LETTSTRÖM, H., Bankdirektör, Strandvägen 47, Stockholm.
 LEWENHAUPT, E., Bibliotekarie, Greve, Säbylund, Kumla.
 *LILJEDAHL, A., Ingenjör, Arbrå.
 LILJEFORS, C., Handlande, Svartbäcksgatan 35, Uppsala.
 LILJENROTH, R., Godsägare, Bergendal, Tureberg.
 LILJEQVIST, B., Tandläkare, Parkgatan 9, Helsingfors.
 *LILLJEKVIST, J. F., Byggnadsråd, Djursholm.
 LIND, E., Doktor, Örnsköldsvik.
 LINDBERG, E. J., Trädgårdsmästare, Falun.
 LINDBERG, G., Doktor, Norrköping.
 LINDBERG, R., Ingenjör, Villagatan 25, Helsingfors.
 LINDBERG, T., Direktör, Ö. Ågatan 37, Uppsala.
 LINDBERG, O., Direktör, Nyköping.
 LINDELL, E., f. d. Hospitalsöverläkare, Växjö. *En av Sällskapetets stiftare.*
 LINDFORS, Th., Assistent, Fil. lic., Experimentalfältet.
 LINDGREN, F. G., Kyrkoherde, Drottninggatan 67, Stockholm.
 LINDH, H., Bankdirektör, Upl. Ensk. Bank, Stockholm.
 LINDH-HYGRELL, A., Fru, Lidingö villastad.
 *LINDH-HYGRELL, J. V., Tandläkare, Lidingö villastad.
 LINDHAGEN, E., Doktor, Kungsgatan 54, Stockholm.
 LINDHOLM, Th., Med. d:r, Kungsg. 48, Stockholm.
 LINDMAN, C., Professor, Tegnérsgatan 34, Stockholm.
 LINDQVIST, E., Generalkonsul, Sydney.
 *LINDROTH, B., Grosshandlare, Karlavägen 9, Stockholm.
 **LINDSTRÖM, Aug., Bankir, Karlavägen 3, Stockholm.
 LINDSTRÖM, Axel, Tullförvaltare, Marstrand.

- **LINDSTRÖM, Y., Bankir, Djursholm.
 LINDVALL, E., Grosshandlare, Uppsala.
 Linköpings Stiftsbibliotek, Linköping.
 LINROTH, K., Generaldirektör, Djursholm.
 LITHBERG, N., Professor, Nordiska museet, Stockholm.
 LITTORIN, K., Grosshandlare, Örebro.
 LJUNGGREN, E., Överbibliotekarie, Lund.
 The Lloyd library, Cincinnati, Ohio, U. S. A.
 **LOVÉN, Chr., Överste, Strandvägen 59, Stockholm.
 *LUBLIN, A., Direktör, Djursholm.
 *LUBLIN, I., Direktör, Djursholm.
 LÜBECK, G. E., Grosshandlare, Kungsängsg. 24, Uppsala.
 LUNDBERG, C. G., Tandläkare, Södertälje.
 LUNDBERG, Ch., Doktor, Jönköping.
 LUNDBERG, G., Studerande, Södertälje.
 LUNDBERG, S. A., Jur. stud., Gottlands nation, Uppsala.
 LUNDBLAD, O., Assistent, Experimentalfältet.
 LUNDBORG, H., Docent, Svartbäcksgatan 4, Uppsala.
 LUNDEBERG, G. A., Överste, Gamla Torget 2, Uppsala.
 LUNDÉN, O., Redaktör, Hoplaks (Finland).
 LUNDGREN, Hj., Bibliotekarie, Norrköping.
 LUNDGREN, K. Hj., Skriftställare, Linnégatan 60, Stockholm.
 LUNDGREN, O., Redaktör, Götgatan 7, Stockholm.
 LUNDIN, P. E., Apotekare, Ramsberg.
 LUNDSTRÖM, A., Tandläkare, Riddaregatan 7, Stockholm.
 LYDECKER, A., Litteratör, Observatoriegatan 10, Helsingfors.
 LYDECKER, J. L., Med. d:r, Östra Brunnsparken, Helsingfors.
 LYTTEKENS, A., f. d. Byråchef, Linnégatan 33, Stockholm.
 LÖF, E., Överingenjör, Grevgatan 12, Stockholm.
 LÖF, Linnea, Fru, Grevgatan 12, Stockholm.
 LÖNNBERG, E., Professor, Eriksbergsgatan 3, Stockholm.
 LÖNNBERG, Eyvor, Fröken, Sturefors station.
 LÖNNBERG, I., Doktor, Karlshamn.
 LÖWGREN, J. G., Landskamrer, Narvavägen 30, Stockholm.
 MAAR, V., Med. d:r, Professor, Köpenhamn.
 **MAGNUS, E. L., Ingenjör, Dicksonsgatan 12, Göteborg.
 *MAGNUS, Irène, Fru, Dicksonsgatan 12, Göteborg.
 MALME, G. O., Lektor, Bergsgatan 23, Stockholm.
 MALMESTRÖM, E., Pastor, Trädgårdsgatan 16, Uppsala.
 MALMSTRÖM, P. E., Löjtnant, Schéelegatan 8, Stockholm.
 MANNSTRÖM, O., Pastor, Ö. Järnvägsgatan 16, Stockholm.
 MARTIN, S., Konstnär, Upsalagatan 17, Stockholm.
 *MATHIASSEN, N. P., Direktör, Reymersholm, Stockholm.
 Medicinsk Selskabs Bogudvalg, Köpenhamn.
 MEIJER, K., Godsägare, Araby, Växjö.
 MELIN, E., Docent, Skoghögskolan, Stockholm.
 MELLBIN, H., Tandläkare, Härnösand.
 *MELLGREN, E., Direktör, Kungsgatan 46, Uppsala.
 MEURMAN, O., Fil. mag., Viertola, Finland.
 MEYERT, J., Konservator, Riksmuseum, Stockholm 50.

- MIDDENDORFF, S., Telegrafkommissarie, Linköping.
MOBERG, L., Docent, Djursholm.
MODIG, E., Direktör, Styrmansgatan 19, Stockholm.
MOLUND, O., Fil. lic., Gropgränd 4, Uppsala.
MONTÉN, T., Fil. doktor, Lidingö villastad.
MUHL, Greta, Doktor, Engelbrektsgatan 19, Stockholm.
*MÜLLER, E., Professor, Kungsholmstorg 6, Stockholm, *En av Sällskapets stiftare. Sällskapets ordförande.*
MÜLLER, Gertrud, Prfessorska, Kungsholmstorg 6, Stockholm.
MÜLLERN-ASPEGREN, U., Doktor, Hamngatan 26, Stockholm.
MÜLLERN-ASPEGREN, Doktorinna, Hamngatan 26, Stockholm.
MUNTHE, H., Professor, Statsgeolog, Djursholm-Ösby.
MURBECK, S., Professor, Lund.
MÄRTENSSON, S., Rektor, Växjö.
MÖLLER, A., Kamrer, Österåsens sanatorium, Österås.
MÖLLER, G. E., Advokat, Grevgatan 13, Stockholm.
MÖLLER, Hj., Lektor, Stocksund.
NACHMANSON, E., Professor, Göteborg.
NAUCKHOFF, Alida, Överstinna, Karlavägen 85, Stockholm.
NAUCKHOFF, J., Överste, Karlavägen 85, Stockholm.
NEANDER, G., Doktor, Villagatan 17, Stockholm.
NELSON, A., Förste bibliotekarie, Ö. Bangårdsgatan 9, Uppsala.
NETTELBLAD, A., Generalfältläkare, Sturegatan 58, Stockholm.
NEUMAN, L. M., Rektor, Ystad.
NILSSON, D., Lektor, Skara.
NILSSON, Hj., Professor, Svalöv.
NILSSON-EHLE, N. H., Professor, Lund.
NORBLAD, L., Bokhandlare, Uppsala.
NORDQVIST, O., Byråchef, Lidingö-Brevik.
NORDSTEDT, O., Professor, Lund. *En av Sällskapets stiftare.*
NORDSTRÖM, E., Grosshandlare, Kaptensgatan 15, Stockholm.
NORLÉN, H., Fil. lic., S:t Eriksg. 53, Stockholm.
NORRBY, R., Fil. doktor, Hamngatan 10, Stockholm.
NORSTRÖM, G., Kanslisekreterare, Skepparegatan 4, Stockholm.
NYBELIN, O., Fil. lic., Fiskebäckskil.
NYBERG, Maj, Fru, Pätily gård, Järvelä, Finland.
*NYBLÆUS, G., General, Åkers styckebruk, Åker.
NYBLOM, K., Förste regissör, Linnég. 77, Stockholm.
NYGREN, H., Apotekare, Ramsele.
NYLÖF, K., Trädgårdsanläggare, Djursholm.
NYMAN, R., Jur. stud., Västerås.
NYRÉN, J. N., Bokhandlare, Kungsgatan 3, Stockholm.
NYSTRÖM, D., Fil. doktor, Döbelnsg. 1 C, Stockholm.
NYSTRÖM, M., Bankdirektör, Östermalmsgatan 36, Stockholm.
ODÉN, S., Professor, Narvavägen 18, Stockholm.
ODENCRANTS, L. A., Bankdirektör, Engelbrektsgatan 25, Stockholm.
ODENCRANTS, Th., Häradshövding, Borås.
ODHNER, Ebba, Professorska, Stockholm 50.
ODHNER, N., Fil. doktor, Enebyberg, Roslags-Näsby.
ODHNER, Th., Professor, Riksmuseum, Stockholm 50.

- ÖHLSSON, B., Grosshandlare, Svartbäcksgatan 10, Uppsala.
ÖHLSSON, H., Tandläkare, Växjö.
ÖHLSSON, Sigrid, Fröken, Riddartorget 5, Uppsala.
*ÖLANDER, R., Bankir, Saltsjöbaden.
*ÖLBERG, G. J., Godsägare, Göteborg.
OLIN, C. O., Livmedikus, Karlavägen 65, Stockholm.
OLIVECRONA, A., Häradshövding, Sysslomansgatan 27, Uppsala.
OLROG, C., Jägmästare, Linnégatan 7, Stockholm.
*OLSEN, R., Generalkonsul, Kristiania.
*OLSSON, A., j:r, Disponent, Birger Jarlsgatan 106, Stockholm.
OLSSON, J., Godsägare, Balderup, Nyhamns läge.
ÖRSTADIUS, E., Fängelsedirektör, Växjö.
OSVALD, H., Fil. lic., Heimdalsg. 8, Stockholm.
PALM, C. U., Direktör, Strandvägen 57, Stockholm.
PALMGREN, A., Docent, Andregatan 19, Helsingfors.
PALMGREN, H., Regeringsråd, Sköldungagatan 2, Stockholm.
PALMGREN, Fru, Sköldungagatan 2, Stockholm.
*PAULI, A., Doktor, Djursholm.
PETERSSON, I., Major, Sturegatan 38, Stockholm.
PETERZENS, Fr., Protokollssekreterare, Nybrogatan 68, Stockholm.
PETRELIUS, V., Postmästare, Uppsala.
PETRÉN, G., Professor, Uppsala.
PETRÉN, K., Professor, Lund.
PETTERSON, Albin, Läroverksadjunkt, Växjö.
PETTERSON, Axel, Doktor, N. Slottsgatan 10, Uppsala.
PETERSSON, Alfred, Professor, Schéelegatan 10, Stockholm.
PETTERSSON, K., Grosshandlare, Drottninggatan 3, Uppsala.
PEYRON, J., Doktor, Engelbrektsplan 2, Stockholm.
PHILIPSON, E., f. d. Generalkonsul, Sjötorp, Skultorp.
*PHILIPSON, W., Häradshövding, Karlavägen 35, Stockholm.
PIRA, A., Lektor, Folkungagatan 42 C, Stockholm.
PLEIJEL, C., Apotekare, Apoteket Enhörningen, Stockholm.
PLENGIER, H., Direktör, Uppsala.
VON PORAT, C. O., f. d. Lektor, Jönköping.
VON POST, A., Disponent, Stavshäll, Tullinge.
VON POST, A., Major, Växjö.
PRAWITT, Chr., Grosshandlare, Hjorthagsvägen 5, Stockholm.
**PRINTZSKÖLD, O. H. R., Riksmarskalk, Stockholm.
PÄHLMAN, G., Kapten, Lund.
QVARNSTRÖM, E., Med. dr., Maria sjukhus, Helsingfors.
*QUENNERSTEDT, A., Professor, Lund.
QUENSEL, U., Professor, Kåbo, Uppsala.
RAMBERG, H., Tandläkare, Riddaregatan 12, Stockholm.
RAMM, A., Stadsrevisor, Göteborg.
RAMSTEDT, E., Löjtnant, Narvavägen 33, Stockholm.
RANDEL, A., Fil. kand., Birger Jarlsgatan 100, Stockholm.
**RAPP, D., Grosshandlare, Villa Nygård, Saltsjöbaden.
RASCH, C., Professor, Amaliegade 13, Köpenhamn.
*REHNSTRÖM, A., Direktör, Södra Centralgatan 12, Gävle.
VON REIS, G., Grosshandlare, Göteborg.

- RENVALL, G., Med. d:r, Högbergsgatan 45, Helsingfors.
RETZIUS, Anna, Professorska, Drottninggatan 116, Stockholm.
REUTERSKIÖLD, A., Lasarettsläkare, Borgholm.
REUTERSKIÖLD, E., Professor, Järnbrogatan 12, Uppsala.
REUTERSKIÖLD, G. B., Major, Uppsala.
RHODIN, N., Doktor, Lästmakareg. 3, Stockholm.
RIBBING, G., Häradshövding, Skolgatan 1, Uppsala.
*RICHERT, A., Hovrättsnotarie, Stjärnsund.
RIDDERSTAD, A., Godsägare, Kapten, Grevmagnigatan 5, Stockholm.
RINGENSON, C. A. V., Lektor, Valhallavägen 35, Stockholm.
RINGSSELLE, G. A., Läroverksadjunkt, St. Eriksgatan 51, Stockholm.
ROSANDER, H., Lektor, Härnösand.
*ROSÉN, N., Handlande, Rundelsgatan 3, Malmö. *En av Sällskapet stiftare.*
VON ROSEN, A., Greve, Hammarby, Uppsala.
*VON ROSEN, E., Godsägare, Greve, Rockelstad, Sparreholm.
VON ROSEN, Mary, Grevinna, Rockelstad, Sparreholm.
VON ROSEN, R., Ryttmästare, Greve, Villagatan 4, Stockholm.
ROSENBERG, O., Professor, Västmannagatan 17 A, Stockholm.
ROSMAN, H., Handelskammarsekreterare, Valhallavägen 17, Stockholm.
ROTHMAN, G., Doktor, Nynäshamn.
*RUBEN, Amanda, Fru, Djursholm.
RUBEN, Gerda, Fröken, Djursholm.
RUBEN, M., Doktor, Odengatan 37, Stockholm.
RUDBECK, G., Bibliotekarie, Frih., Artillerigatan 46, Stockholm.
RUDBECK, R., Ceremonimästare, Frih., Drottninggatan 21 A, Stockholm.
RUDEBECK, E., Bankdirektör, Hälsingborg.
RUPERT, Th., Rektor, Växjö.
RUTBERG, G., Bankdirektör, Uppsala.
*RYDBECK, O., Bankdirektör, Djursholm.
RÖNNBLAD, E., Lektor, Norrköping.
**SACHS, J., Generalkonsul, Villagatan 5-7, Stockholm.
SAHLGREN, J., Docent, Lund.
SAHLIN, C., Bruksägare, Villagatan 13, Stockholm.
SAHLIN, M. R., Landshövding, Eriksbergsgatan 1 A, Stockholm.
SALMONSON, O., Direktör, Söderhagens gård, Drevviken.
SAMSON, Emmy, Fru, Grevgatan 9, Stockholm.
SAMUELSSON, C., Doktor, Barnhusg. 8, Stockholm.
*SAMUELSSON, F. G., Disponent, Vargön, Rånnum.
SAMUELSSON, G., Docent, Järnbrogatan 10 B ö. g., Uppsala.
SAMUELSSON, K., Grosshandlare, St. Persgatan 5, Uppsala.
SAMZELIUS, J. L:son, Biblioteksamanuens, St. Larsgatan 4, Uppsala.
SANDBLOM, J., Tandläkare, Engelbrektsplan 2, Stockholm.
AF SANDEBERG, Fr., Löjtnant, Stortorget 16, Stockholm.
*SANDVALL, A., Bankdirektör, Karlstad.
SANTESSON, B. H., Doktor, Grevgatan 8, Stockholm.
SCHAGER, Gulli, Fröken, Apelbergsgatan 34, Stockholm.
SCHALIN, B., Trädgårdsarkitekt, Wecksellsvägen 6, Helsingfors.
VON SCHANTZ, M., Jägmästare, Lunnaby, Räppe.
SCHMIDT, M., Tandläkare, Birger Jarlsgatan 15, Stockholm.
SCHMIDT, N., Direktör, Stora Torget 2, Uppsala.

- SCHNITTGER, B., Antikvarie, Frejgatan 3, Stockholm.
SCHOTTE, G., Professor, Experimentalfältet.
SCHOUGH, O., Häradshövding, Sveg.
SCHUMACHER, W., Direktör, Ludvigsgatan 5, Helsingfors.
SCHUMACHER, W., Ingenjör, Grevmagnigatan 4, Stockholm.
SCHUMBURG, R., Konsul, Villagatan 13, Stockholm.
SCHÖN, E., Fil. kand., Storgatan 14, Uppsala.
SCHÖNMEYER, G., Bankdirektör, Gustav Adolfs torg 18, Stockholm.
SEDERHOLM, E., Medicinalråd, N. Mälarstrand 22, Stockholm.
SEDERHOLM, Edw., Godsägare, Alberga.
SEDERHOLM, J., Brukspatron, Näveksvarn.
SEGELBERG, I., Doktor, Borås.
SEGERSTEDT, P., Rektor, Västervik.
SEGERSTRÖM, A. L., Fondmäklare, Götgatan 73, Stockholm.
*SERNANDER, R., Professor, Kåbo, Uppsala. *En av Sällskapetets stiftare. Sällskapetets vice ordförande.*
SERNANDER, Signe, Professorska, Kåbo, Uppsala.
SETTERBLAD, O., Doktor, Kungsbroplan 1, Stockholm.
SETTERGREN, C. V., Distriktsveterinär, Hjo.
SIDENBLADH, K., Bankdirektör, Stockholms Handelsbank, Stockholm 16.
SIMMONS, H., Professor, Ultuna, Uppsala.
SJÖBERG, K., Apotekare, Apoteket Svanen, Stureplan, Stockholm.
**SJÖDAHL, J., Grosshandlare, Linnégatan 5, Stockholm.
SJÖGREN, H. W., Doktor, Sollefteå.
SJÖSTRÖM, B., Med. kand., Gävle.
SJÖSTRÖM, Ebba, Fröken, Sala.
SJÖVALL, S., Doktor, Växjö.
SJÖVALL, T., Rådman, Hälsingborg.
SKOTTSBERG, C., Professor, St. Änggårdens, Göteborg.
SKÄRMAN, H., Ingenjör, Lidingön.
SKÄRMAN, J. A. O., Lektor, Östermalmsgatan 51, Stockholm.
SMEDBERG, O., Fil. kand., Hovslagaregatan 3, Stockholm.
SMITH, H., Docent, Hotell Hörnan, Uppsala.
Smålands nation, Uppsala.
STARBÄCK, K., Lektor, Östermalmsgatan 75, Stockholm.
STAVENOW, L., Professor, Järnbrogatan 14, Uppsala.
STÉENHOFF, K., Civilingenjör, Surbrunnsgatan 38, Stockholm.
STELIN, H., Köpman, Observatoriegatan 12, Stockholm.
STENBOCK, C. M., Stiftsbibliotekarie, Greve, Linköping.
STENSTRÖM, J. G., Postexpeditör, Vänersborg.
STJERNBERG, C. W., Andre bibliotekarie, St. Persgatan 26, Uppsala.
Stockholms Gartnersällskap, Stockholm.
STOLT, H., Läroverksadjunkt, Hudiksvall.
STRANDBERG, A., Direktör, Uppsala.
*STRANDBERG, G., Stadsmäklare, Birger Jarlsgatan 2, Stockholm.
STRANDBERG, J., Doktor, Birger Jarlsgatan 19, Stockholm.
STRANDELL, H., Apotekare, Vasagatan 48^{II}, Göteborg.
STRANDMAN, C. A., Bokhandlare, Drottninggatan 71 C, Stockholm.
STRIDSBERG, G., Redaktör, Svenska Dagbladet, Stockholm.
STRÖM, S., Fröken, Österplan 13, Uppsala.

- STRÖMMAN, P. H., Lektor, Borås.
STUDE, P., Direktör, Boulevardsgatan 22, Helsingfors.
STÅLHAMMAR, C. A. C., Överste, Växjö.
STÅLHANE, A., Kassör, Backebo, Surhammar.
SUNDELL, C., Doktor, Götgatan 26, Stockholm.
SUNDLER, B., Postexpeditör, Borås.
SUNDSTEDT, J., Med. kand., Stockholms sjukhem, Stockholm.
SUNSTRÖM, K., Överingenjör, Odengatan 92, Stockholm.
SUNSTRÖM, Nelly, Fru, Odengatan 92, Stockholm.
SUTTHOFF, J. C:son, Doktor, Vasagatan 40, Stockholm.
SVANFELDT, H., Direktör, Uppsala.
SWARTLING, M., Köpman, Norrköping.
*SWARTZ, C., Universitetskansler, Hovslagaregatan 5, Stockholm.
SVEDBERG, The, Professor, Uppsala.
SVEDELIUS, N., Professor, Luthagsesplanaden 12 B, Uppsala.
SWENANDER, C. G., Fiskeriintendent, Lund.
SVENDSEN, Fr., Overlæge, Kongens Gade 71, Odense.
*Svenska Läkaresällskapet, Stockholm.
Svenska Läkaresällskapets medicinskt-historiska sektion, Stockholm.
SVENSSON, S., Rådman, Falkenberg.
*SVERRE, S. Th., Direktör, Kristiania.
SYK, I., Doktor, Visby.
SYLVÉN, N., Fil. doktor, Svalöv.
Sällskapet Linnæa vid Högre latinläroverket på Norrmalm, Stockholm.
SÖDERBERG, E., Fil. doktor, Grevturegatan 75, Stockholm.
SÖDERBERG, E., Jur. o. Fil. kand., St. Vattugatan 20, Stockholm.
SÖDERBERG, Hj., Direktör, Kungsgatan 61, Uppsala.
*SÖDERBERG, L., Fabrikör, Saltsjöbaden.
SÖDERBERG, N. J., Domkyrkosysselman, Domkyrkoplan 2, Uppsala.
SÖDERLUND, G., Civilingenjör, Norrköping.
SÖDERMAN, Elisabet, f. Siljeström, Fru, Vaksalagatan 5, Uppsala.
SÖDERMAN, H. W., Grosshandlare, Uppsala.
*SÖDERSTRÖM, Elsa, Fröken, Strandvägen 17, Stockholm.
*SÖRENSEN, Lizinka, f. af Ugglas, Friherrinna, Blasieholmstorg 11, Stockholm.
TALLQVIST, G., Direktör, Fabiansgatan 14, Helsingfors.
TEDIN, H., Fil. doktor, Svalöv.
TEGNER, Y., Doktor, Växjö.
TENGWALL, E., Doktor, Hälsingborg.
TERSMEDEN, C. R., Löjtnant, St. Larsgatan 27 A, Linköping.
THELIN, A., Läroverksadjunkt, Växjö.
THOLSON, A., Apotekare, Karlshamn.
TILLY, U., Postmästare, Växjö.
TORÉN, C. A., Löjtnant, Skövde.
TORSELL, R., Agronom, Ultuna, Uppsala.
TRANA, E., Borgmästare, Göteborg.
TRAUGOTT, I., Grosshandlare, Regeringsgatan 19 & 21, Stockholm.
TREFFENBERG, E., Häradshövding, Djursholm.
TROELL, A., Doktor, Birger Jarlsgatan 48, Stockholm.
TROLANDER, A., Apotekare, Växjö.
*TROLLE, N., Förste hovjägmästare, Frih., Trollenäs.

- TRULSON, N., Direktör, Grand Hotel, Stockholm.
TRYGGER, Signe, Justitierådinna, Laboratoriegatan 4, Stockholm.
*TRÄGÅRDH, F., Bankir, Kommendörsgatan 35, Stockholm.
TRÄGÅRDH, I., Laborator, Djursholm.
TRÄGÅRDH, Maud, Fru, Kommendörsgatan 35, Stockholm.
TULLBERG, Fanny, Professorska, Regeringsgatan 52, Stockholm.
TULLGREN, A., Professor, Experimentalfältet.
TÖRNBLOM, A., Grosshandlare, Dragarbrunnsgatan 63, Uppsala.
UGGLA, A., Bibliotekarie, Börjegatan 3, Uppsala.
UGGLA, E., Amanuens, Svartbäcksgatan 1 B, Uppsala.
AF UGGLAS, Alfhild, Friherrinna, Östermalmsgatan 49 A, Stockholm.
UHRBERG, M., Telegrafkontrollör, Linköping.
Upplands nation, Uppsala.
WERN, J. G., Godsägare, Gudhammar, Hova.
*WAHLSTRÖM, P. K., Bokförläggare, Regeringsgatan 75 B, Stockholm.
WAHLIN, A., Grosshandlare, Tuna gård, Tumba.
WALDE, O., Förste bibliotekarie, Uppsala.
WALDEN, W., Direktör, Kaptensgatan 5, Stockholm.
WALDENSTRÖM, J., Studerande, Kommendörsgatan 3, Stockholm.
VALENTIN, A., Köpman, Upplandsgatan 23, Stockholm.
WALLENBERG, A., Envoyé, Washington, U. S. A.
**WALLENBERG, K., Bankdirektör, Brahegatan 49, Stockholm.
WALLER, E., Doktor, Lidköping.
WASASTJERNA, H., Redaktör, Broholmsgatan 6, Helsingfors.
WASENIUS, A., Magister, Boulevardsgatan 14, Helsingfors.
WASENIUS, E., Tandläkare, Boulevardsgatan 14, Helsingfors.
WEBER, Th., Tandläkare, Unionsgatan 4, Helsingfors.
WEINBERG, E., Godsägare, Engelbrektsgatan 23, Stockholm.
WEINBERG, Fru, Engelbrektsgatan 23, Stockholm.
**WENBERG, A., Direktör, Djursholm.
WESSLER, J., Tandläkare, Södermalmstorg 8, Stockholm.
WESTERBERG, C. R., Möbelhandlare, Dragarbrunnsgatan 46, Uppsala.
WETTER, F. P:son, Professor, Sysslomansgatan 26, Uppsala.
WIBECK, E., Jägmästare, Valhallavägen 123 B, Stockholm.
WIBELIUS, O., Sekreterare i K. Skolöverstyrelsen, Karlavägen 88, Stockholm.
*WIBOM, C. Otto G., Godsägare, Lidö, Gräddö.
WIDSTRAND, A., Doktor, Bellmansgatan 6, Stockholm.
*WIGELIUS, Th., Disponent, Hällefors.
*WIJK, Hj., Handlande, Lilla torget 1, Göteborg.
WIJK, B., Jur. doktor, Göteborg.
WIJMARK, H., Teol. lic., Läroverksadjunkt, Floragatan 4, Stockholm.
WILHELMSON, B., Fru, Bergsgatan 4, Stockholm.
WILLE, N., Professor, Kristiania, Norge.
*VON WILLEBRAND, R., Friherre, Stadshotellet, Uppsala.
WIMAN, C., Professor, Kåbo, Uppsala.
WINGREN, J. P., Bokhandlare, Sturegatan 13, Uppsala.
WINQVIST, E., Sekreterare, Excelsior, Bromsten.
WIRÉN, A., Professor, Kåbo, Uppsala.
WITTE, H., Fil. doktor, Sv. mosskulturföreningen, Jönköping.
WITTRÖCK, K. J. H., Aktuarie, Ringvägen 104, Stockholm.

- VLEUGEL, J., Tullförvaltare, Luleå.
WOHLIN, O., Med. kand., Västmannagatan 55^{II}, Stockholm.
WOLF, Th., Provinsialläkare, Söderåkra.
WOLLERT, R., Byrådirektör, Birger Jarlsgatan 83, Stockholm.
WOLRATH, C., Direktör, Östra Ågatan 11, Uppsala.
VOUGT, C. F. Th., Kansliråd, Djursholm.
*WRANGEL, H., Greve, Utrikesminister, Stockholm.
WULFCRONA, Ebba, Fröken, Malmskillnadsgatan 33 C, Stockholm.
WUORENHEIMO, A., Hjäradshövding, Georgsgatan 13, Helsingfors.
WÖHLER, W., Direktör, Klintehamn.
ZETHELIUS, G., Bankdirektör, Strandvägen 63, Stockholm.
ÅBERG, E., Direktör, N. Slottsgatan 6, Uppsala.
ÅDERMAN, K. W., Professor, Ultuna, Uppsala.
ÅHLANDER, Fr., Bibliotekarie, Roslagsgatan 42, Stockholm.
ÅHLIN, J., Handlande, Uppsala.
ÅKERBLOM, D., Fil. mag., Hornsgatan 29 C, Stockholm.
ÅKERLUND, Å., Doktor, Kungsh:s Hamnplan 3, Stockholm.
ÅKERLUND, Doktorinna, Kungsh:s Hamnplan 3, Stockholm.
ÅKERREN, Y., Med. kand., N. Slottsgatan 6, Uppsala.
**ÅKERSTRÖM, B., Direktör, Uplandsgatan 16, Stockholm.
ÅLUND, C., Kamrer, Vikingagatan 9 A, Stockholm.
ÅMAN, C., Tandläkare, Ö. Ågatan 49 B, Uppsala.
**ÅSTRÖM, J., Krigsdomare, Uppsala.
ÄDELGREN, N., Kanslisekreterare, Narvavägen 30, Stockholm.
ÄYRÄPÄÄ, M., Professor, Norra Esplanadgatan 5, Helsingfors.
ÖDMAN, Anna, Fröken, Östermalmsgatan 11, Stockholm.
ÖDMAN, Gerda, Fröken, Östermalmsgatan 11, Stockholm.
ÖFLUND, O., Direktör, Boulevardsgatan 26, Helsingfors.
ÖHRN, D., Doktor, Avesta.
ÖHRN, J. F., f. d. Provinsialläkare, Uppsala.
ÖHRSTRÖM, C. A., Hovjägmästare, Karlavägen 48, Stockholm.
ÖRN, A., Teknolog, Östermalmsgatan 53, Stockholm.
*ÖRN, G. O., Konsul, Östermalmsgatan 53, Stockholm.
ÖRTENDAHL, I., Akademiortagårdsmästare, Uppsala.
**ÖRVIG, O., Skibsreder, Bergen, Norge.
ÖSTBERG, R., Arkitekt, Katarina V. Kyrkogata 8, Stockholm.
ÖSTERGREN, Hj., Doktor, Fiskebäckskil.
ÖSTERGREN, O., Docent, Börjegatan 7, Uppsala.
ÖSTMAN, N., Arkivarie, Kungsgatan 75, Stockholm.

Förändring av adress torde benäget anmälas till Sällskapet sekreterare, adr. Uppsala.

TVÅ LINNÉ-ARBETEN

Carl Linnæi

SKÅNSKA RESA

Utgiven av *Jöran Sahlgren*.

Tryckt i 500 numr. ex.

Kr. 90: —; inb. 100: —.

D:r Carl Forsstrand skriver i Sv. D.:

»Linnélitteraturen har erhållit ett synnerligen värdefullt tillskott. — — — År ett förstklassigt alster av svensk bokkonst.»

D:r Felix Bryk i N. D. A.:

»Ett storverk, som för alltid förvärvat den svenska boktryckarkonsten en rangplats inom denna internationella bransch. — — — En ny upplaga av Linné är en händelse av internationellt intresse.»

DEN FÖRSTA BIOGRAFIEN ÖVER LINNÉ

Curriculum vitæ Caroli Linnaei

av

Johannes Brovallius

För första gången utgiven på svenska språket av *J. Bergman*.

Tryckt i 400 numrerade ex. Kr. 7: —; inb. 10: —.

Denna lilla volym är den första biografi som skrevs över blomsterkonungen — han hade den med sig som introduktion på sin bekanta resa till Holland m. fl. länder 1734 — och bör i dessa dagar av nyväckt intresse för Carl von Linné tilldraga sig stor uppmärksamhet. Boken framträder i en värdad typografisk utstyrsel.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

EN NY LINNÉ-SKRIFTSERIE

VALDA AVHANDLINGAR AV CARL VON LINNÉ

för första gången i svensk översättning.

Utgivna av Svenska Linné-Sällskapet

N:r 1.

BOTANISKA EXKURSIONER

I TRAKTEN AV UPPSALA
(HERBATIONES UPSALIENSES)

Pris Kr. 2: —.

Bibliofilupplaga på lumptryckpapper
i 75 numrerade exemplar. Kr. 4:

N:r 2.

VÄXTERNAS FÖRVANDLING

(METAMORPHOSIS PLANTARUM)

Pris Kr. 1: 50.

Bibliofilupplaga på lumptryckpapper
i 75 numrerade exemplar. Kr. 3: —.

N:r 3.

VÄXTERNAS SÖMN

(SOMNUS PLANTARUM)

Pris Kr. 1: 75.

Bibliofilupplaga på lumptryckpapper
i 75 numrerade exemplar. Kr. 3: 50.

OBS! Vid rekvisition direkt från *Svenska Linné-Sällskapet*
Expedition, Box 4, Uppsala, erhålla Sällskapet medlem-
mar ovanstående publikationer i den ordinära upplagan till
nedsatta priser av: för n:r 1 Kr. 1: 40, för n:r 2 Kr. 1: —
och för n:r 3 Kr. 1: 20 eller samtliga numren för samman-
lagt Kr. 3: 50, vartill kommer porto och postförskottsavgift.

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI A. B.

UPPSALA, V. Ågatan 16.

G:a Brogatan 26, STOCKHOLM

RÄTTELSE.

I årsskriften för 1920 (3:dje årg.) står å sid. 120, 12:te raden
nerifrån, den 17 juni i stället för den *10 januari* 1778.

LIPPSALA 1921
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A. B.

2118